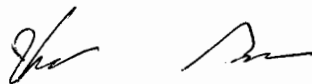

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

อัจฉราพร เกษทอง

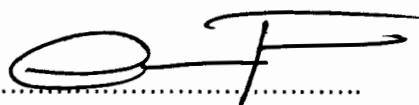
งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

คณะกรรมการและคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ ของนางสาวอัจฉราพร เกษทอง เรื่อง " การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสานนา เพื่อถ่ายทอด ภูมิปัญญาท้องถิ่น " แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยยรนเรศวร

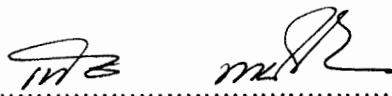
.....
(รองศาสตราจารย์ชาดา กลิ่นเจริญ)

ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

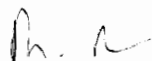
.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาริรัตน์ แก้วอุไร)

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย)

กรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจารังษี)

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณินิจ กุทัฒนวิบูลย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

๑ พฤษภาคม 2548

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
" มูลนิธิพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี "
ประจำปี ๒๕๔๖

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
กระทรวงวัฒนธรรม
ประจำปีงบประมาณ ๒๕๔๗

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ชาติดา กลิ่นเจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร และคณาจารย์ในสาขาวิชาหลักสูตร และการสอน ที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำอย่างดียิ่งเสมอมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญศรี อาจารย์ที่ปรึกษาจากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และรองศาสตราจารย์เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบและได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่มีส่วนช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจตลอดมาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัย สำหรับการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตคุณ แต่คุณพ่อ สุรเดช คุณแม่เกษร เกษทอง ที่ดูแล ห่วงใย และเป็นกำลังใจมาโดยตลอด และขอมอบเป็นสักการะบูชา แต่พระคุณครู – อาจารย์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนผู้เขียนตำราวิชาการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าอ้างอิงทุกท่าน

อัจฉราพร เกษทอง

ชื่อเรื่อง	: การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
ผู้วิจัย	: นางสาวอัจฉราพร เกษทอง
สถานที่ที่ปรึกษา	: รองศาสตราจารย์ชชาติดา กลิ่นเจริญ
กรรมการที่ปรึกษา	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วารินทร์ แก้วอุไร
ประเภทสารนิพนธ์	: วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2548

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้ 1) เพื่อสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา 4) เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยมีเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู และแผนการสอน และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตุ๊กล้านนา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น พิจารณาความเหมาะสม แล้วทำการปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำไปทดลองใช้กับยุวชน จำนวน 25 คน เพื่อหาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย หลักสูตรท้องถิ่นและเอกสารประกอบหลักสูตร เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ E_1 / E_2

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วย แผนการสอน จำนวน 12 แผนการสอน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน และแบบประเมินความพึงพอใจ

ที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที (t-test)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ได้แก่ แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน มีความคิดสอดคล้องกันที่ต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ขึ้นมา โดยมีความต้องการที่จะประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ทั้งหมดจำนวน 9 ชนิด ซึ่งสามารถแยกได้ตามประเภทของตุ๊กล้านนา คือ ตุ๊กตวมงคล จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กไชย , ตุ๊กราว , ตุ๊กค่าคิง , ตุ๊กไล่หนู , ตุ๊กปีใหม่ , ตุ๊กเจดีย์ทราย , ตุ๊กสิบสองราศี , ตุ๊กพันช่อ และตุ๊กอวมงคล จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กสามหาง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตุ๊กล้านนาและด้านหลักสูตรท้องถิ่นพิจารณา พบว่า มีความเหมาะสมและการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ มีประสิทธิภาพ 80.73/84.93

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 คะแนนแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา อยู่ในระดับดีมาก ส่วนความคิดเห็นของยุวชนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด และการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ มีประสิทธิภาพ 91.58/95.83

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ความคิดเห็นของยุวชนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด

Title : LOCAL CURRICULUM DEVELOPMENT : LANNA TUNG
(FLAG) INVENTION TO TRANSFER LOCAL WISDOM

Author : Miss Autcharaporn Kettong

Major Adviser : Assoc. Prof. Chada Kinjareun

Adviser : Assist. Prof. Dr. Wareerat Kaewurai

Type of Degree : Master of Education Degree in Curriculum and Instruction
(M.Ed. in Curriculum and Instruction),
Naresuan University, 2005

Abstract

The main purpose of this research was to develop the local curriculum in the subject of Lanna Tung (Flag) invention to transfer local wisdom. The minor purpose were : 1) to survey the needs in conservation and transmit the native wisdom on Lanna Tung (Flag) invention, 2) to develop the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention, 3) to impliment the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention, 4) to evaluate the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention. This research was divide into 4 steps as following:

Step 1, To survey the needs in conservation and transmit native wisdom on Lanna Tung (Flag) invention.

Step 2, To develop the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention, the researcher has developed the local curriculum and concerned to consider the suitable by the Lanna Tung (Flag) invention contextual expert and the local curriculum expert. Then, the curriculum was improved and experment to use with 25 young people to find the efficiency of the curriculum. The research instruments were the local curriculum and supplementary document of Lanna Tung (Flag) inventionm, and an achievement test. Statistical analys were percentages, mean and E_1 / E_2 .

Step 3, To implement the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention to transfer local wisdom with 20 young people. The reserch instruments were 12 plans of curriculum development Lanna Tung (Flag) invention to transfer local

wisdom, an achievement test, the performance test, and the satisfactory evaluation test on the study with the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention to transfer local wisdom. Statistical analysis were percentage, means, standard deviation and t – test.

Step 4, To evaluate local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention to transfer local the wisdom by 20 young people who were taught in step 3. The instrument was the curriculum evaluation form. Statistical analysis were means and standard deviation.

The results were as follow.:

1. Surveying the evaluation native wisdom of Lanna Tung (Flag) invention which carried out by 40 samples who were parent, community leaders, and young people had the same opinion to conserve the native wisdom of Lanna Tung (Flag) invention and need to invent 9 kinds of Lanna Tung (Flag) invention; 8 kind of auspicious Tung as Tung Chai , Tung Round , Tung Khaking , Tung Saimoo , Tung Peemai , Tung Jedisai , Tung Sibsongrasi , Tung Panchor and 1 kind of inauspicious Tung as Tung Samhang.

2. Developing the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention, the experts of Lanna Tung (Flag) invention and the experts of curriculum had also the same opinion with an appropriation of the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention and its had result the try out with the efficiency at 80.73/84.93.

3. The implementation of the local curriculum development Lanna Tung (Flag) invention to transfer local wisdom the value of an achievement test of the curriculum of Lanna Tung (Flag) invention after the experiment is higher significantly than the pre – experiment at 0.01 level, the value of the performance test were in highest level and the Lanna Tung (Flag) invention approach of using local curriculum had the efficiency at 91.58/95.83.

4. The opinions of young people to the local curriculum of Lanna Tung (Flag) invention in all the parts of input, process and product were suitable at highest level.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
1. หลักสูตรท้องถิ่น.....	11
1.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น.....	11
1.2 การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น.....	12
1.3 ประโยชน์และความจำเป็นของหลักสูตรท้องถิ่น.....	13
1.4 ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี.....	14
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	14
2.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	15
2.2 ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	20
2.3 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	23
2.4 วิธีการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	25
2.5 รูปแบบหรือลักษณะการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น.....	27
2.6 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	28
2.7 องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นหลักสูตรท้องถิ่น.....	37
3. งานประดิษฐ์พื้นบ้านภาคเหนือที่เรียกว่า " ตุง ".....	38
3.1 ความหมายของตุง.....	38
3.2 ที่มาของตุง.....	40

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.3 ประวัติความเป็นมาของตุง.....	41
3.4 ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง.....	44
3.5 อานิสงส์ของการถวายทานตุง.....	45
3.6 ประโยชน์ของตุง.....	46
3.7 จุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนา.....	47
3.8 ลักษณะรูปแบบของตุง.....	48
3.9 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง.....	52
3.10 ตุงมงคล.....	56
3.10.1 ตุงไชย.....	56
3.10.2 ตุงราว.....	59
3.10.3 ตุงไส้หมู.....	61
3.10.4 ตุงปีใหม่.....	63
3.10.5 ตุงเจดีย์ทราย.....	64
3.10.6 ตุงสิบสองราศี.....	66
3.10.7 ตุงพันช่อ.....	69
3.10.8 ตุงค่าคิง.....	71
3.10.9 ตุงกระด้าง.....	73
3.10.10 ตุงร้อยแปด.....	76
3.10.11 ตุงช่อช้าง.....	79
3.10.12 ตุงยอดธาค.....	80
3.10.13 ตุงปฎาก.....	81
3.10.14 ตุงพระบฏ.....	82
3.10.15 ตุงบอก.....	84
3.10.16 ตุงโย.....	86
3.10.17 ตุงช้าง.....	88
3.10.18 ตุงค่าง.....	90

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.10.19 ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ.....	92
3.10.20 ตุงขนงวงช้าง , ตุงขนงกัม.....	94
3.10.21 ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์.....	96
3.11 ตุงอวมงคล.....	99
3.11.1 ตุงสามหาง.....	99
3.11.2 ตุงแดง.....	102
3.11.3 ตุงพันวา.....	104
3.11.4 ตุงขนนางผาง.....	106
3.11.5 ตุงเหล็ก , ตุงทอง.....	108
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	110
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	110
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตุงล้านนา.....	115
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	118
ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	
เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา.....	118
แหล่งข้อมูล.....	118
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	118
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	119
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	119
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	120
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา.....	120
แหล่งข้อมูล.....	120
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	120
การดำเนินการสร้างเครื่องมือ.....	124
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	126

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	126
แหล่งข้อมูล.....	126
การเลือกบุคคลที่จะใช้ในการทดลอง.....	126
แบบแผนการวิจัย.....	126
การดำเนินการทดลอง.....	127
เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง.....	128
วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ.....	133
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	135
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา..	137
แหล่งข้อมูล.....	137
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	138
วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ.....	138
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	138
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	138
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	139
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	143
ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	143
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	146
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	151
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา...	156
5 บทสรุป.....	160
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	160
วิธีดำเนินงานการวิจัย.....	160

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	165
สรุปผลการวิจัย.....	166
อภิปรายผล.....	169
ข้อเสนอแนะ.....	171
บรรณานุกรม.....	173
ภาคผนวก.....	179
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	180
ภาคผนวก ข ตารางวิเคราะห์ลักษณะของข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	182
ภาคผนวก ค แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับ ข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	184
ภาคผนวก ง การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กับข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	197
ภาคผนวก จ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	200
ภาคผนวก ฉ ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงของ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	209
ภาคผนวก ช การหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 25 คน.....	212
ภาคผนวก ฉ การหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน.....	216

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก ก การทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตร ท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา จากการทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียน ยุวชน จำนวน 20 คน.....	220
ภาคผนวก ก แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา.....	223
ภาคผนวก ข แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ่งล้านนา.....	226
ภาคผนวก ค แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา ท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา.....	230
ภาคผนวก ท จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสำรวจความต้องการ ในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา.....	233
ภาคผนวก ๓ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา.....	235
ภาคผนวก น เอกสารประกอบหลักสูตร หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ่งล้านนา.....	243
ประวัติผู้วิจัย.....	391

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ้มมงคล.....	53
2	แสดงวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ้มอวมงคล.....	55
3	แสดงชื่อเรียกปีที่เกิดภาษาไทยกลางและภาษาล้านนาตามรูปนักษัตร.....	67
4	แสดงวันที่เก็บรวบรวมข้อมูล.....	128
5	แสดงความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	144
6	แสดงความต้องการในการประดิษฐ์ตุ้มล้านนาชนิดต่าง ๆ บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน.....	144
7	แสดงประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ยุวชน จำนวน 25 คน.....	150
8	แสดงประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน.....	151
9	แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ยุวชน จำนวน 20 คน.....	151
10	แสดงคะแนนทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน.....	152
11	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อ การเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา.....	153
12	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ด้านปัจจัยนำเข้า.....	156
13	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ด้านกระบวนการ.....	158
14	แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้มล้านนา ด้านผลผลิต.....	159

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
15	แสดงการวิเคราะห์ลักษณะข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา.....	182
16	แสดงการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับ ข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	197
17	แสดงค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	209
18	แสดงการหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 25 คน.....	212
19	แสดงการหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน.....	216
20	แสดงการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ยุวชน จำนวน 20 คน.....	220
21	แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการออกแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา.....	233

บัญชีภาพ

ภาพ		หน้า
1	แสดงแผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับโรงเรียน.....	16
2	แสดงแผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับห้องเรียน.....	17
3	แสดงแผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับประถมศึกษา.....	18
4	แสดงแผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษา.....	19
5	แสดงแผนภูมิวิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	35
6	แสดงรูปตุงไชย.....	56
7	แสดงรูปตุงราว.....	59
8	แสดงรูปตุงไส้หมู.....	61
9	แสดงรูปตุงปีไหม.....	63
10	แสดงรูปตุงเจดีย์ทราย.....	64
11	แสดงรูปตุงลีสองราศี.....	66
12	แสดงรูปตุงพันช่อ.....	69
13	แสดงรูปตุงคำคิง.....	71
14	แสดงรูปตุงกระด้าง.....	73
15	แสดงรูปตุงร้อยแปด.....	76
16	แสดงรูปตุงช่อข้าง.....	78
17	แสดงรูปตุงยอดธาค.....	80
18	แสดงรูปตุงปฎาก.....	81
19	แสดงรูปตุงพระบฏ.....	82
20	แสดงรูปตุงบอก.....	84
21	แสดงรูปตุงโย.....	86
22	แสดงรูปตุงข้าง.....	88
23	แสดงรูปตุงค่าง.....	90
24	แสดงรูปตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ.....	92
25	แสดงรูปตุงขนงวงข้าง , ตุงขนงก้ม.....	94
26	แสดงรูปตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์.....	96

บัญชีภาพ (ต่อ)

ภาพ	หน้า
27 แสดงรูปตุงสามหาง.....	99
28 แสดงรูปตุงแดง.....	102
29 แสดงรูปตุงพื้นขาว.....	104
30 แสดงรูปตุงชอนนางผาง.....	106
31 แสดงรูปตุงเหล็ก , ตุงทอง.....	108

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี รวมถึงเอกลักษณ์ของชาติที่ได้สืบทอดโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น นับว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าที่ควรแก่การอนุรักษ์และสืบสาน ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ทราบถึงวิถีชีวิตอันดีงาม และความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของคนไทย จึงทำให้มีการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ ถาวรวัตถุและงานศิลปะอันปราณีตต่าง ๆ ที่เกิดจากพลังความศรัทธา โดยเฉพาะชาวล้านนาที่มีความเชื่อในด้านพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลในด้านบุญกุศล ซึ่งเชื่อว่าการใช้วัตถุที่ดีมีคุณค่าเป็นเครื่องบูชาสักการะพระรัตนตรัยในงานบุญงานกุศลต่าง ๆ ตามประเพณี จะมีผลตอบสนองที่ดีต่อผู้ที่สร้างถวาย จะเกิดบุญเกิดกุศลแก่ตนให้มีความสุขความจำเริญ และมีความเชื่อต่อไปอีกว่าหากได้สิ้นชีวิต ดวงจิตอันประกอบไปด้วยกุศล ผลบุญ ก็จะถูกส่งให้ไปเกิดในสุคติ ถ้าเป็นมนุษย์ก็จะเกิดในตระกูลที่ดี มั่งคั่งด้วยข้าวของเงินทอง จะมีความสุขตามที่ตนต้องการ ถ้าเป็นสวรรค์ก็จะได้เกิดในวิมานอันเต็มไปด้วยทิพย์สมบัติ จะได้เป็นเทพบุตร เทพธิดา เสวยสุขเป็นเวลานาน ดังนั้น เครื่องสักการะบูชาทั้งหลายจึงเกิดขึ้นจากเจตนา และความคิดของแต่ละบุคคลที่จัดทำขึ้น เพื่อสักการะบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองเคารพเลื่อมใส จึงทำให้เกิดเป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุที่มีอยู่อย่างมากมาย และหนึ่งในเครื่องสักการะบูชานั้นก็คือ “ ตุง ”

“ ตุง ” คือสิ่งประดิษฐ์ที่มีบทบาทต่อการจัดกิจกรรมงานประเพณีทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา ซึ่งคำว่า “ ตุง ” จะเป็นภาษาเรียกของคนพื้นเมืองทางภาคเหนือ โดยจะมีความหมายตรงกับคำว่า “ ธง ” ในภาษาไทย ซึ่งจะมีลักษณะเป็นแผ่นคล้ายป้ายแต่ไหวปลิวห้อยลงสู่พื้นล่าง และมักจะผูกติดกับปลายไม้หรือปลายเสา “ ตุง ” หรือ “ ธง ” จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่นแต่ละเชื้อชาติ “ ตุง ” ในความเชื่อของชาวล้านนานั้นเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความเป็นสิริมงคล และเป็นสื่อนำวิญญาณของผู้ถวายตุง รวมทั้งวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ให้ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ หรือหลุดพ้นจากห้วงแห่งกรรม (วาทณี เขี่ยมศรีทอง และคณะ, 2542. หน้า 2) ได้กล่าวว่า จุดประสงค์ของการประดิษฐ์ตุงในล้านนา คือ การประดิษฐ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยทั้งชาวไทยและชาวไทลื้อ จะถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว หรือเป็นการถวายเพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนไปในชาติหน้า ด้วยความเชื่อที่ว่า เมื่อตายไปแล้วจะได้เกาะยึดชายตุงขึ้นสวรรค์ พ้นจากขุมนรก ดังนั้น ชาวล้านนาจึงประดิษฐ์ตุงขึ้นเพื่อใช้ในพิธีต่าง ๆ ทาง

พุทธศาสนา ทั้งในงานมงคล และงานอวมงคลต่าง ๆ แตกต่างกันไปตามความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจนความนิยมของคนในแต่ละท้องถิ่น จากความเชื่อและความศรัทธาดังกล่าวนี้เอง ในบางท้องถิ่นจึงยังคงมีผู้ที่สืบทอดกรรมวิธีการผลิตตุ๊กต้อยู่บ้าง แต่ก็ยังเป็นเพียงจำนวนที่น้อยลง ทำให้สิ่งประดิษฐ์ที่มีบทบาทต่อการจัดกิจกรรมงานประเพณีทางวัฒนธรรม และการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของคนภาคเหนือในปัจจุบันนี้กำลังจะเลือนหายไป ซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนในรุ่นหลังไม่สามารถหาตุ๊กตางานชนิดได้ จึงทำให้ขาดความสนใจที่จะอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่อง ตุ๊กตาดังนั้น เพื่อไม่ให้สิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณค่าต่องานศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่นเลือนหายไป ผู้วิจัยจึงนำเอาเอกลักษณ์ของตุ๊กตางานไปจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา สำหรับเยาวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขึ้นมา เพราะที่บ้านทุ่งแล้งแห่งนี้เป็นที่ใช้ในการจัดกิจกรรม งานสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอแม่สะเรียง ซึ่งจะมีการจัดงานในช่วงเทศกาลออกพรรษาของทุก ๆ ปี และภายในงานก็จะมีการจัดชุมนุมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย และหนึ่งในจำนวนชุมนุมต่าง ๆ ภายในงานที่ผู้คนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นอย่างมากก็คือ ชุมตุ๊กตาด้านนา

ดังนั้น หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จะทำให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของเยาวชน ตลอดจนจนเป็นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชนที่เยาวชนอาศัยอยู่ โดยมีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ให้คงอยู่ตลอดไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
4. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ความสำคัญของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำได้

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สำหรับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ทำให้ยุวชนมีความรู้ มีความเข้าใจ มีทักษะการปฏิบัติงาน และมีความพึงพอใจที่ดีต่องานประดิษฐ์พื้นบ้านเกี่ยวกับการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
3. เป็นการสร้างความสำนึก ความภาคภูมิใจ ตลอดจนเป็นการอนุรักษ์และสืบสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ให้คงอยู่คู่ชุมชนสืบต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยกำหนดขอบเขตในแต่ละขั้นตอน ออกเป็น 3 ด้าน ด้วยกัน คือ ขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ขอบเขตด้านตัวแปร ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนในการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ หัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน จำนวน 40 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ของหัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 และนำมากำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่น

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

2.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการประดิษฐ์ตุ้งล้านนา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 5 ท่าน

2.2 ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 25 คน (ทดลองเครื่องมือ)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ

3.1 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการประดิษฐ์ตุ้งล้านนา เกี่ยวกับความเหมาะสมและความสอดคล้องของเนื้อหาตุ้งล้านนา ที่นำมาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3.2 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น เกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น

3.3 ประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนในการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ในขั้นตอนที่ 2

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ผลการเรียนรู้ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงาน และความพึงพอใจของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขั้นตอนในการวิจัยเชิงประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนามีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาความคิดเห็นของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1. ด้านปัจจัยนำเข้า
2. ด้านกระบวนการ
3. ด้านผลผลิต

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 คน

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความคิดเห็นของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการในการพัฒนาและการปรับขยายหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงาน และความพึงพอใจ สำหรับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประกอบด้วย

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ซึ่งมีองค์ประกอบหลักสูตร ดังนี้ หลักการ จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล ซึ่งมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับครู ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล
2. แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งล้านนา จำนวน 12 แผนการสอน ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน วัสดุ / อุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง แนวคิด วิธีการ ความรู้ความสามารถ หรือบุคคล ในท้องถิ่นที่มีความรู้ มีความชำนาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลาย ๆ เรื่องในท้องถิ่นของตนเอง
3. วิทยาการท้องถิ่น หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ มีความชำนาญ และมีประสบการณ์ ในด้านการประดิษฐ์ตุ้งล้านนาของบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัด แม่ฮ่องสอน
4. งานประดิษฐ์พื้นบ้าน หมายถึง ผลงานที่บุคคลภายในท้องถิ่นสร้างขึ้นมาจากฝีมือ และภูมิปัญญาของตนเอง เพื่อใช้สอยให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตโดยได้มีการนำมาประยุกต์ ให้เหมาะสมต่อการใช้งาน ตามแต่สภาพของผู้คนในท้องถิ่นแห่งนั้น ๆ
5. ตุ้งล้านนา หมายถึง ภาษาเรียกของคนพื้นเมืองทางภาคเหนือ โดยจะมีความหมายตรงกับคำว่า “ตง” ในภาษาไทย “ตง” เป็นสิ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นมา มีลักษณะเป็นแผ่นคล้ายป้าย แต่ไหวปลิวห้อยลงสู่พื้นล่าง ส่วนปลายจะแขวนติดกับเสาห้อยเป็นแผ่นยาวลงมา ซึ่งตุ้งสามารถ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตุ้งมวงคล และ ตุ้งอวมวงคล ส่วนวัสดุที่สามารถนำมาประดิษฐ์ ตุ้งได้นั้นมีหลายชนิด เช่น ไม้ แผ่นโลหะ กระดาษสา ผ้าลูกไม้โปร้งบาง ๆ ผ้าดิบ และกระดาษ วาวสีต่าง ๆ เป็นต้น
6. ยูวชน หมายถึง กลุ่มของเด็ก ๆ ในบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือมีชื่อเรียกกลุ่มเต็ม ๆ ว่า กลุ่ม ด.เด็ก อสาพัฒนา

บ้านทุ่งแล้ง ซึ่งได้รวมตัวกันตามความสมัครใจทั้งชายและหญิง โดยมีอายุเฉลี่ยทั้งชายและหญิง ตั้งแต่ 9 ปี ถึง 17 ปี เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ภายในท้องถิ่น หรือต่างท้องถิ่นอื่น ๆ ที่ได้จัดขึ้น

7. ความรู้ ความเข้าใจ หมายถึง คะแนนของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในแต่ละแผนการสอน

8. ทักษะการปฏิบัติงาน หมายถึง ผลการปฏิบัติงานการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในแต่ละแผนการสอนของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

9. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดเห็นที่ดี ที่ทำให้ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง เกิดความสุข ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยวัดได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

10. การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา หมายถึง การประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการกิจกรรมการเรียนการสอนของยุวชน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ใน 3 ด้าน ดังนี้

10.1 ประเมินปัจจัยนำเข้า หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เนื้อหา ภาษา กิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอักษร เวลา จำนวนแผนการสอน

10.2 ประเมินกระบวนการ หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการปฏิบัติกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม

10.3 ประเมินผลผลิต หมายถึง ความคิดเห็นโดยพิจารณาจากความพึงพอใจ กระบวนการทำงานกลุ่ม ความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารตำรา แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

1.1 หลักสูตรท้องถิ่น

- 1.1.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.1.2 การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น
- 1.1.3 ประโยชน์และความจำเป็นของหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.1.4 ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี

1.2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- 1.2.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2.2 ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2.3 แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2.4 วิธีการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2.5 รูปแบบหรือลักษณะการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น
- 1.2.6 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 1.2.7 องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการ

ของท้องถิ่นหลักสูตรท้องถิ่น

1.3 งานประดิษฐ์พื้นบ้านภาคเหนือที่เรียกว่า “ ตุ่ง ”

- 1.3.1 ความหมายของตุ่ง
- 1.3.2 ที่มาของตุ่ง
- 1.3.3 ประวัติความเป็นมาของตุ่ง
- 1.3.4 ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุ่ง

- 3.1.5 อานิสงส์ของการถวายทานตุง
- 3.1.6 ประโยชน์ของตุง
- 3.1.7 จุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนา
- 3.1.8 ลักษณะรูปแบบของตุง
- 3.1.9 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
- 3.1.10 การดูแลเก็บรักษาวัสดุในการประดิษฐ์ตุง
- 3.1.11 การดูแลเก็บรักษาอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
- 3.1.12 ตุงมงคล
  - 3.1.12.1 ตุงไชย
  - 3.1.12.2 ตุงราว
  - 3.1.12.3 ตุงไส้หมู
  - 3.1.12.4 ตุงปีไหม
  - 3.1.12.5 ตุงเจดีย์ทราย
  - 3.1.12.6 ตุงสิบสองราศี
  - 3.1.12.7 ตุงพันช่อ
  - 3.1.12.8 ตุงคำคิง
  - 3.1.12.9 ตุงกระด้าง
  - 3.1.12.10 ตุงร้อยแปด
  - 3.1.12.11 ตุงช่อข้าง
  - 3.1.12.12 ตุงยอดธาคู
  - 3.1.12.13 ตุงปฎาก
  - 3.1.12.14 ตุงพระบฏ
  - 3.1.12.15 ตุงบอก
  - 3.1.12.16 ตุงโย
  - 3.1.12.17 ตุงข้าง
  - 3.1.12.18 ตุงค้ำ
  - 3.1.12.19 ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ
  - 3.1.12.20 ตุงขนงวงข้าง , ตุงขนกัม
  - 3.1.12.21 ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์

3.1.13 ตุงอวมงคล

3.1.13.1 ตุงสามหาง

3.1.13.2 ตุงแดง

3.1.13.3 ตุงพันทวาร

3.1.13.4 ตุงขนนางผาง

3.1.13.5 ตุงเหล็ก , ตุงทอง

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตุงล้านนา

หลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ และในหลักสูตร พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก็เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสและส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ได้ในโรงเรียน ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536. หน้า 7) ได้กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหา แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง และนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ของชีวิต อาชีพของสังคมให้ดียิ่งขึ้น

นอกจากนี้ รุ่งฟ้า หิรัญวงศ์ (2536. หน้า 20) ได้ให้ความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง หลักสูตรที่จัดทำขึ้นมานอกเหนือจากที่กรมวิชาการจัดทำขึ้น โดยยึดสภาพของท้องถิ่น ปัญหาและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดทำ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นได้

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539. หน้า 15) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับเพิ่ม ขยาย หรือสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรแม่บท เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความจำเป็น หรือความต้องการของท้องถิ่นนั้น

อำนาจ จันทร์แป้น (2542. หน้า 24) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับใช้ให้เหมาะสม กับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมนั้น สาระการเรียนจะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น และเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้ในชีวิตจริง

นิคม ชมภูหลง (2545. หน้า 89) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. หน้า 55) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (ม.ป.ป. หน้า 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากกรอบหลักสูตรแม่บท เพื่อให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความจำเป็นหรือความต้องการของท้องถิ่น

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับใช้ให้เหมาะสม กับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมนั้นโดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และจะยึดสภาพของท้องถิ่นปัญหาและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นเป็นหลักในการจัดทำ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และนำเอาประสบการณ์นั้น มาพัฒนาความเป็นอยู่ของชีวิตอาชีพของสังคมให้ดียิ่งขึ้น

การศึกษาความต้องการของท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง (2545. หน้า 71) ได้กล่าวว่า การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนนี้ เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่น ได้แก่ ความต้องการของ ประชาชน พ่อค้า ข้าราชการ ผู้ปกครอง นักเรียน รวมทั้งบุคลากรในโรงเรียนซึ่งอยู่ในท้องถิ่น ว่ามีความต้องการจะให้ท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างไรในอนาคต ทั้งด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

วิธีการได้มาซึ่งความต้องการของท้องถิ่นนี้ อาจใช้วิธีการทางตรง คือ การออกไปสอบถามจากบุคคลทุกสาขาอาชีพในท้องถิ่น หรือใช้วิธีการทางอ้อมโดยการรวบรวมข้อมูลที่เป็นความต้องการของท้องถิ่น จากการทำหน่วยงานหรือบุคคลอื่นทำไว้แล้วก็ได้ ผลของการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่นนี้จะนำมาใช้เป็นข้อมูลหนึ่ง ในการพิจารณากำหนดเป็นเป้าหมายหรือทิศทางในการดำเนินงานพัฒนาของท้องถิ่น

ในการดำเนินงานศึกษาความต้องการของท้องถิ่นนี้ ท้องถิ่นควรกำหนดให้มีคณะทำงาน เพื่อทำหน้าที่ศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่น ไม่ว่าจะในกรณีที่เป็นการศึกษาโดยตรง หรือโดยอ้อม เพราะจะช่วยทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เป็นไปอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

การศึกษาหรือสำรวจความต้องการของท้องถิ่น มีเทคนิคการดำเนินงาน ดังนี้

1. กำหนดองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่จะศึกษาหรือสำรวจ เช่น ด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ
2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายประชากรที่จะใช้ในการศึกษาหรือสำรวจ ได้แก่ ผู้ปกครอง ประชาชน นักเรียน เป็นต้น
3. กำหนดวิธีการ และเครื่องมือที่จะใช้ในการศึกษา / สำรวจ เช่น
  - วิธีการศึกษา ได้แก่ วิธีการทางตรง วิธีการทางอ้อม
  - เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต ฯลฯ
4. สร้างเครื่องมือสำหรับศึกษา / สำรวจตามที่กำหนดไว้ในข้อ 3
5. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยอาจใช้วิธีการออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง หรือนำส่งไปรษณีย์ตามความเหมาะสม
6. วิเคราะห์ข้อมูล
7. สรุปข้อมูลความต้องการของท้องถิ่น โดยจัดเรียงลำดับตามความต้องการ / ความจำเป็น ความสำคัญก็ได้

ประโยชน์และความจำเป็นของหลักสูตรท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง (2545. หน้า 90) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่ผ่านมา เป็นการติดตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นส่วนใหญ่ วิชาความรู้ต่าง ๆ ที่จัดให้เรียนกันนั้นจึงค่อนข้างโน้มเอียงไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยแก่การดำรงชีวิตในสังคมชุมชนเมือง โดยยังมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิตในชุมชนค่อนข้างน้อย ประกอบกับเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนท้องถิ่นและชุมชนปรับตัวตามไม่ทัน บังเกิดผลเป็นปัญหาของชุมชนชนบท ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคม และวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบค่อนข้างมาก ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวน่าจะผ่อนคลายลงบ้างหากมีความคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น และมีกระบวนการพัฒนาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละท้องถิ่น และหากยังเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกันกำหนดเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนด้วยแล้วก็ยิ่งจะสามารถแก้ปัญหาได้มากขึ้น และตรงตามความต้องการของท้องถิ่นมากขึ้น

ในส่วนของการจัดการศึกษานับเป็นนิมิตหมายที่ดี ที่หลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อ

หารายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสาร หนังสือ และสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์นำไปพัฒนาการดำเนินชีวิตของตนเองและครอบครัว ตลอดจนการพัฒนาชุมชนอันจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศชาติได้อย่างดีที่สุด

ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นที่ดี

นิคม ชมภูหลง, 2545. หน้า 91 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้เสนอในส่วนของหลักสูตรระดับท้องถิ่นควรมีการสนองตอบ ต่อสภาพและความต้องการของท้องถิ่นว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่ดีที่โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้น เพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม ตามที่ปรากฏจริงในท้องถิ่นนั้นควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ

1. เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
2. เป็นสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นให้ดีขึ้น
4. ช่วยให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น มีความรักถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพดีขึ้น
5. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่ม ที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงสุด

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานที่ต้องการให้ผลที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นในอนาคต ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

กรมวิชาการ (2534. หน้า 60) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การจัดทำรายละเอียดในตัวหลักสูตร การจัดทำแผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ การจัดทำหลักสูตรและ

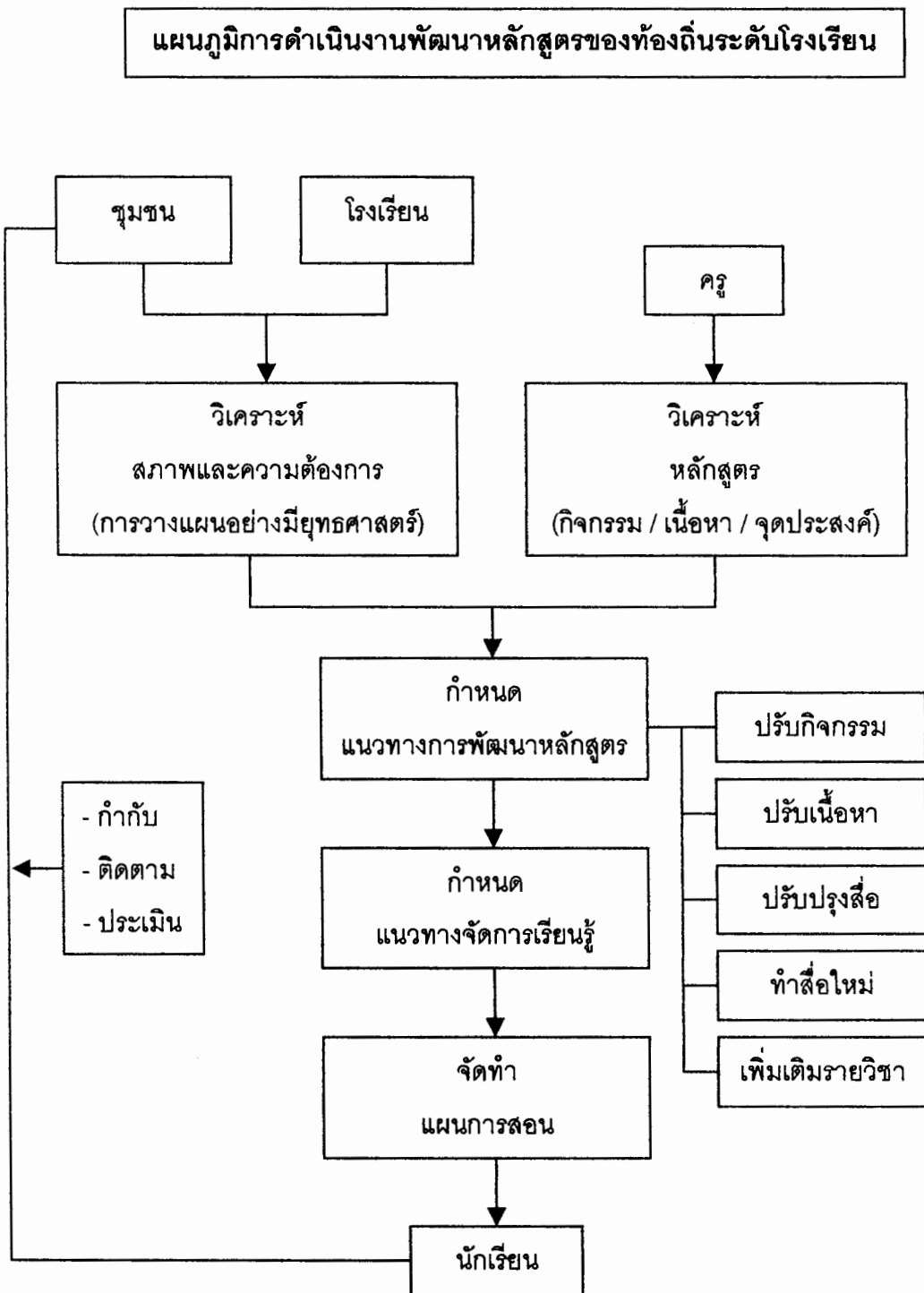
คู่มือครู การจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียน นำความรู้และประสบการณ์ในชั้นเรียน ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

นิคม ชมภูหลง (2545. หน้า 89) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การที่ท้องถิ่นปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ปรับรายละเอียดของเนื้อหา พัฒนาสื่อการเรียนการสอน และการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

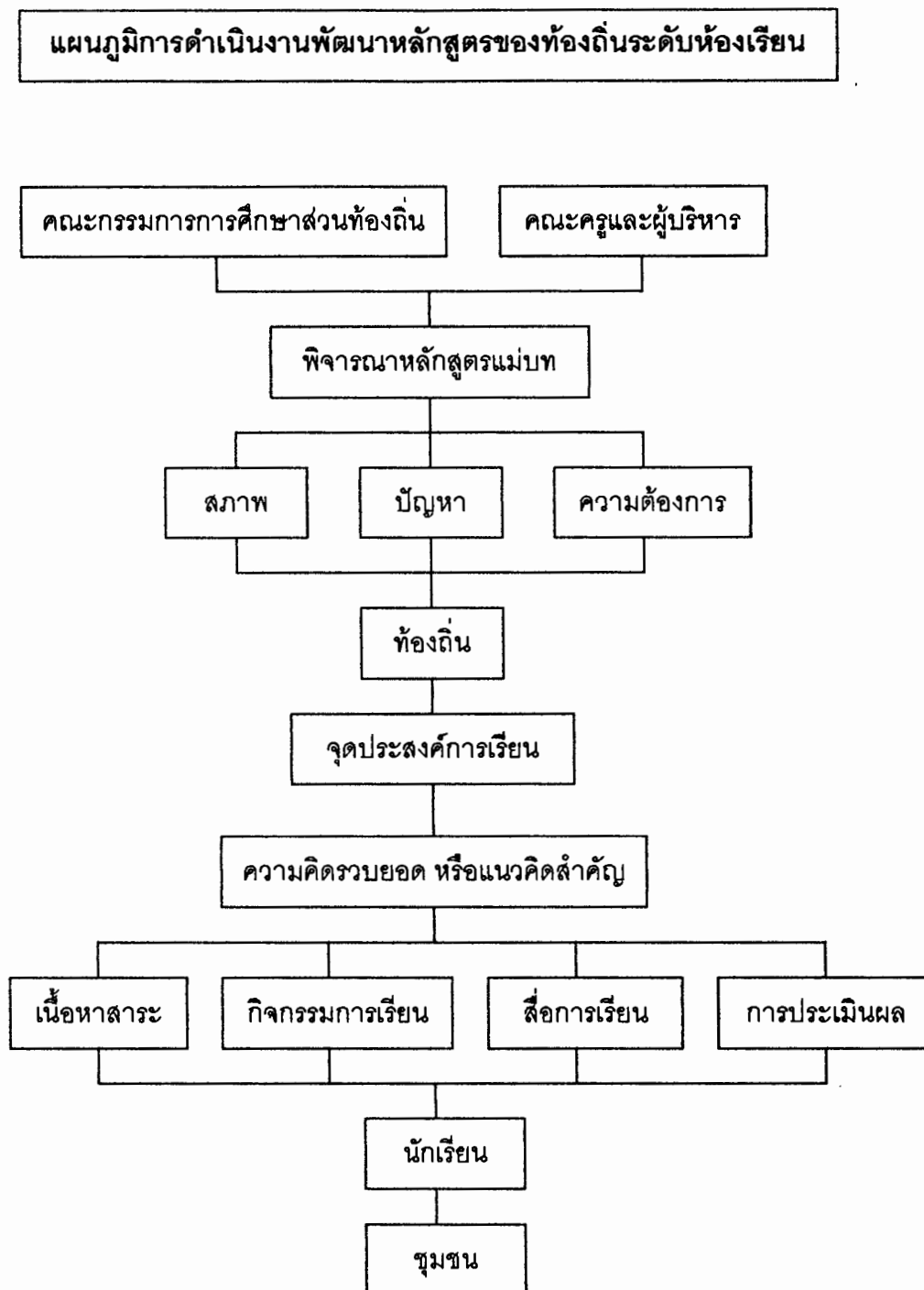
กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. หน้า 56) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมี ชุมชน โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด เข้ามามีส่วนร่วมซึ่งสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือจัดกิจกรรมเสริม
2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา
3. ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่
5. จัดทำเนื้อหา / รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่

จากทรรศนะที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรจากหลักสูตรแม่บทเดิม ที่ใช้กันโดยทั่วไป ซึ่งสามารถทำได้ 2 ลักษณะ คือ 1. การปรับหรือเพิ่มจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียน การสอน วิธีการสอน หรือ 2. การสร้างหลักสูตรบางส่วนขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้มีลักษณะของโครงสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม โดยจะต้องมีสอดคล้องกับสภาพสังคม ภูมิศาสตร์ และ ความต้องการของท้องถิ่นแห่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ

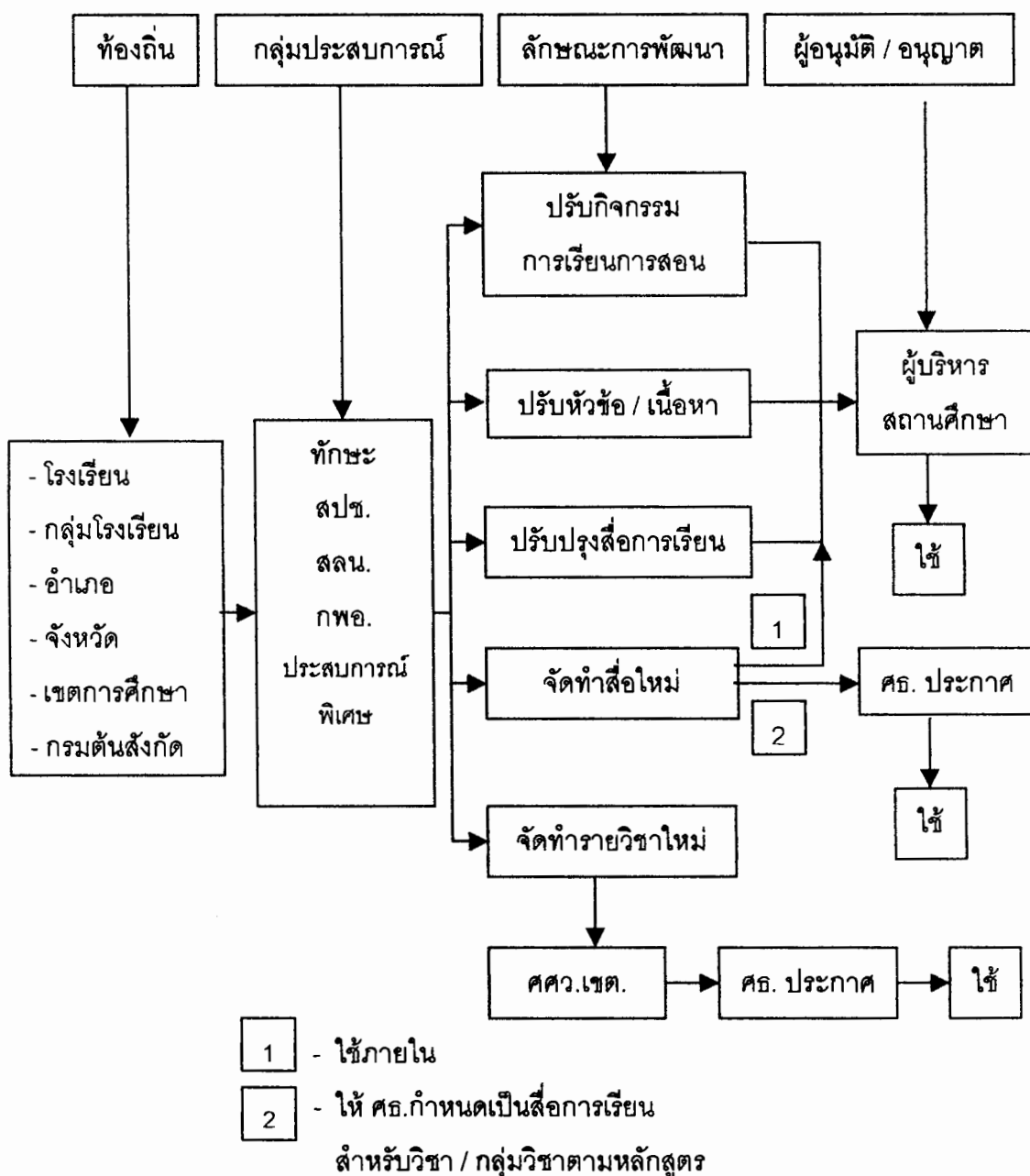

ภาพ 1 แสดงแผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับโรงเรียน
(กรมวิชาการ, 2540. หน้า 60)

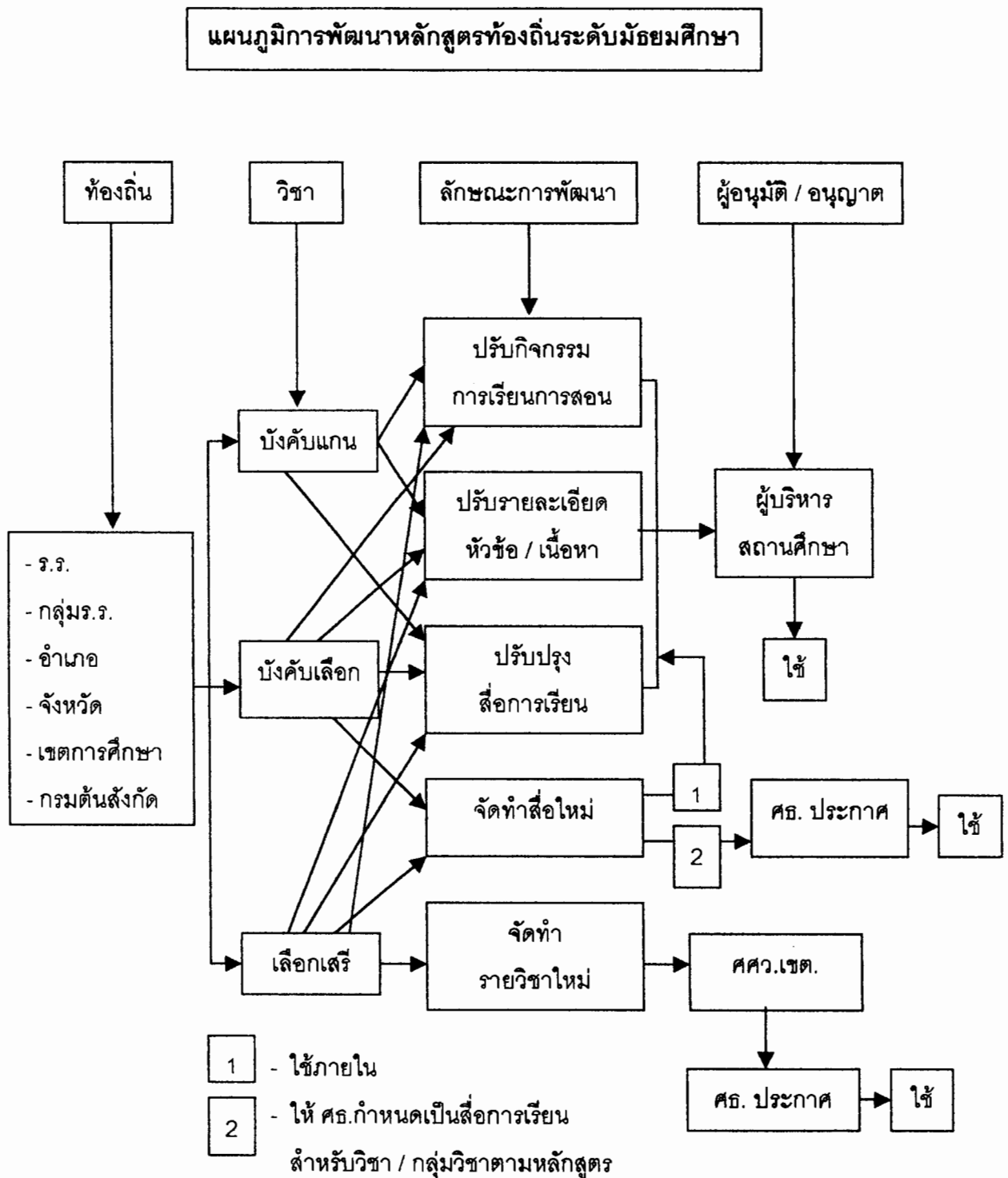
ภาพ 2 แสดงแผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับห้องเรียน
(อำนาจ จันทร์แป้น, 2542. หน้า 27)

แผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับประถมศึกษา

ภาพ 3 แสดงแผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับประถมศึกษา

(นิคม ชมภูหลง, 2545. หน้า 143)

ภาพ 4 แสดงแผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นระดับมัธยมศึกษา
(กรมวิชาการ, 2536. หน้า 69)

ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ก็เพื่อต้องการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงถึงท้องถิ่นและควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ในด้านเศรษฐกิจและสังคมหรือด้านอื่น ๆ ได้อย่างกลมกลืน ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมาย ของความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

พนอม แก้วกำเนิด (2534. หน้า 34 – 35) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นเข้ามาร่วมรับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเขาเอง ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญของหลักสูตรอยู่หลายประการ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับคำอธิบาย หรือสอดคล้องในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือกหรือเลือกเสรี
2. มีเนื้อหาสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะ
3. มีวัตถุประสงค์เนื้อหาสาระชี้ นำ ให้เห็นถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในแต่ละท้องถิ่น
4. มีเนื้อหาสาระสัมพันธ์สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น แผนและแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น
5. มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เป็นฐานในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่น
6. มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระ สนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและอาชีพ
7. มีวัตถุประสงค์ให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง รักท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

จันจิรา ชาวสะอาด (2537. หน้า 15) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นนั้นจะต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้นั้น หลักสูตรได้เปิดโอกาสให้แต่ละท้องถิ่นจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นของตน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองและท้องถิ่น รวมทั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความรักและหวงแหนอีกทั้งยังผูกพันกับท้องถิ่นด้วย

วิจิตร ไชยศิลป์ (2537) ได้กล่าวถึง เหตุผลและความจำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการของการพัฒนาหลักสูตร ที่มุ่งสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้น ๆ
2. เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
3. เป็นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
4. หลักสูตรแม่บทมีลักษณะกว้างทั้งด้านเนื้อหาสาระ จุดมุ่งหมายและกิจกรรมแต่ก็ยังไม่สามารถประมวลสาระความรู้ ของสภาพท้องถิ่นให้ละเอียดทั้งหมดได้ ท้องถิ่นจึงควรดำเนินการปรับหรือขยายให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นได้
5. เป็นการพัฒนาหลักสูตรแม่บท ให้เอื้ออำนวยต่อการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนให้มากที่สุด

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 109 –110) ได้กล่าวไว้ว่า ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บทแล้ว แต่ก็ยังต้องมีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ทั้งนี้มีเหตุผลและความจำเป็น ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บทได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้มากที่สุด
2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้งในเมืองและชนบทจึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปพัฒนาคน ครอบครัวและท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นสุข
3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็ว ดังนั้น จึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพัน และภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง
4. ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้านของไทย มีอยู่เป็นจำนวนมากซึ่งหลักสูตรแม่บทไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่น

สามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เช่น ด้านอาชีพ หัตถกรรม เกษตรกรรม ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542. หน้า 1) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการเชื่อมโยงการเรียนรู้ท้องถิ่นไว้ ดังนี้

1. ในท้องถิ่นมีสิ่งตีมากมายที่ถ่ายทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง
2. ท้องถิ่นเป็นที่ที่นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยตลอดชีวิต
3. นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของประเทศ และของโลกมากมายหลายเรื่องไม่มีโอกาสได้นำมาใช้ประโยชน์นอกจากใช้เพื่อการสอบ
4. การให้นักเรียนได้เรียนรู้ประเด็นในท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ได้เชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นสู่ความเป็นสากล ย่อมช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความหมาย
5. ยิ่งหากให้นักเรียนได้นำความรู้มาใช้ เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาท้องถิ่นด้วยแล้วย่อมเกิดประโยชน์มากมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. หน้า 54) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นว่า แต่ละส่วนแต่ละภูมิภาคของโลกมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม วัฒนธรรม และโดยเฉพาะในแต่ละประเทศ แต่ละท้องถิ่นก็ยังมี ความแตกต่างกันไปอีก ดังนั้น การจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรฉบับเดียวกันควรได้มีการพัฒนารายละเอียด ของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติที่หลากหลาย ตามสภาพปัญหาและความต้องการ ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น จะช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นประโยชน์ ต่อตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง

จากทรรศนะที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ความจำเป็นที่จะต้องการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา และสนองความต้องการของท้องถิ่นแห่งนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมในท้องถิ่นของตน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพัน และเกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเป็นสุข

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการศึกษาสภาพของสังคมที่ท้องถิ่นนั้น ๆ ตั้งอยู่อาศัยว่าจะมีแนวทางของการพัฒนาไปในทิศทางใด จึงจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการหรือแนวทางที่เด่นชัด เพื่อจะทำให้ได้ผลในทางปฏิบัติอย่างเต็มที่ ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้แตกต่างกัน ดังนี้

กรมวิชาการ (2536. หน้า 11 – 12) ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถทำได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ ในหลักสูตรประถมศึกษา และทุกรายวิชาและทุกกลุ่มวิชาในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. ปรับรายละเอียดของเนื้อหา เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการลดหรือเพิ่มเติม รายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อหรือข้อบ่งชี้ที่ระบุ ในคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์หรือ ในคำอธิบายในรายวิชาทุกรายวิชาทุกกลุ่มวิชา ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ ข้อบ่งชี้เนื้อหา และคาบเวลาเรียน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป

3. จัดทำคำอธิบาย หรือรายวิชาเพิ่มเติม เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่กำหนดในหลักสูตร

4. ปรับปรุงและหรือเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อในการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสม สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา และสอดคล้องกับ สภาพของท้องถิ่น

5. จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำหนังสือ เรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือเอกสารประกอบการเรียนการสอน อื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ หรือรายวิชาต่าง ๆ ชิ้นใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพของท้องถิ่น ทั้งนี้สื่อการเรียนการสอนที่ ท้องถิ่นจะพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้อาจจะใช้กับคำอธิบาย / รายวิชาที่มีอยู่แล้ว หรือที่เพิ่มเติมขึ้นมา ใหม่ก็ได้

อำนาจ จันทร์แป้น (2542. หน้า 94 – 95) กล่าวว่า การพัฒนาท้องถิ่นสามารถกระทำ ได้ในขอบเขตตามโครงสร้างหลักสูตร ในรายวิชาบังคับเลือก / เลือกเสรี ในระดับมัธยมศึกษาหรือ

กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษในระดับประถมศึกษาสำหรับการจัดทำรายวิชาใหม่ ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีแนวทางในการจัดทำได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ หมายถึง การเพิ่ม ลด ปรับรายละเอียดเนื้อหา ให้สนองตอบวัตถุประสงค์มากขึ้น

2. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. การพัฒนาสื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น อันได้แก่ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน

4. จัดทำรายวิชาใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับเลือก / เลือกเสรี

สุชาติ ลิ้มตระกูล และสุจินดา ผ่องอักษร (ม.ป.ป. หน้า 27) ได้สรุปแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน เกี่ยวกับแนวทางทำให้หลักสูตรประถมศึกษา เป็นหลักสูตรท้องถิ่นว่าเป็นการปรับจากหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วโดยอาจจะเพิ่มหรือตัด หรือขยายเนื้อหาที่ที่อยู่เดิมให้เข้ากับท้องถิ่น โดยความเห็นชอบของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่นนั้น อันอาจแบ่งความรับผิดชอบออกเป็น เขต จังหวัด หรือโรงเรียนก็ได้ตามความเหมาะสม นอกจากปรับเนื้อหาแล้วยังอาจปรับวิธีสอน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนเอกสารประกอบการสอนให้เข้ากับท้องถิ่นอีกด้วย

วิจิตร ไชยศิลป์ (2537) ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม

2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา จากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชา

3. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว

4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่

5. การจัดทำเนื้อหารายวิชาหรือรายวิชาขึ้นมาใหม่

6. การจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ คู่มือการเรียนการสอน หนังสือแบบฝึกหัด ฯลฯ ขึ้นมาใหม่

จากทรรศนะที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เข้ากับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะเป็นการปรับจากหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บทที่มีอยู่แล้ว โดยอาจจะปรับและเพิ่มเติมรายละเอียด จุดประสงค์และเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีสอน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนเอกสารประกอบการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยความเห็นชอบของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในท้องถิ่นแห่งนั้น อันอาจแบ่งความรับผิดชอบออกเป็นเขต จังหวัด หรือโรงเรียนก็ได้ตามความเหมาะสม

วิธีการวางแผนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง (2545, หน้า 100) กล่าวว่าท้องถิ่นจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการวางแผนอย่างเป็นระบบ

การวางแผนอย่างเป็นระบบ เป็นกระบวนการทำงานอย่างหนึ่งซึ่งมีการวิเคราะห์งานตลอดแนว โดยมีการคิดอย่างรอบคอบหาทางเลือกหลาย ๆ ทาง แล้วจึงตัดสินใจเลือกทางเลือกที่เกิดประโยชน์สูงสุดและมีโอกาสทำได้สำเร็จมากที่สุด งานบางอย่างแม้ว่าจะมีคุณประโยชน์สูงสุด แต่ถ้าในการดำเนินการมีข้อจำกัด แม้ในบางเรื่องก็อาจทำให้การดำเนินงานนั้นไม่สำเร็จได้ ดังนั้นในการดำเนินงานจึงควรเลือกงานที่เมื่อทำแล้วมีโอกาสสำเร็จ และเป็นงานที่มีคุณประโยชน์สูงสุด การที่จะตัดสินใจได้ว่าจะงานใดมีประโยชน์สูงสุด และมีโอกาสสำเร็จมากที่สุดนั้นท้องถิ่นต้องใช้ข้อมูลที่เป็นระบบสารสนเทศมาใช้ประกอบการพิจารณา รวมทั้งความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการที่จะช่วยกำหนดงานพัฒนาขึ้น

วิธีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญดังต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาแนวโน้มของการพัฒนา เป็นการศึกษาสภาพของสังคมที่ท้องถิ่นนั้น ๆ ตั้งอยู่ ว่ามีแนวโน้มของการพัฒนาไปในทิศทางใด ผลที่ได้จากการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาช่วยทำให้ท้องถิ่นมองเห็นลู่ทาง หรือแนวทางของการที่จะลงมือพัฒนาว่ามีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่สอดคล้องกับแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งเรียกว่าจุดเด่นหรือโอกาสขณะเดียวกัน ผลจากการศึกษาก็ทำให้ท้องถิ่นได้ทราบถึงข้อจำกัดหรือจุดด้อยต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนหรือสังคมอันอาจเป็นอุปสรรคต่อการลงมือพัฒนาเช่นกัน

2. ศึกษาความต้องการของท้องถิ่น เป็นการศึกษาหรือสำรวจความต้องการของผู้รับบริการในชุมชนที่ท้องถิ่นตั้งอยู่ ซึ่งได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง พ่อค้า ข้าราชการ ประชาชน ฯลฯ ว่ามีความต้องการในเรื่องใด อย่างไร และมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา

ผลที่ได้จากการศึกษาตามขั้นตอนนี้ นำมาใช้ประกอบการพิจารณากำหนดแนวทางในการพัฒนาให้สนองหรือสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการจัดการศึกษา

3. ศึกษาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีบทบาทมีอิทธิพลหรือมีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ทำให้ต้องจัดการศึกษาหรือการเรียนการสอนให้สอดคล้องหรือเป็นไปตามที่สิ่งเหล่านี้กำหนด ซึ่งได้แก่ แผนการศึกษาแห่งชาติ นโยบายทั้งในระดับรัฐบาล กระทรวง กรมต้นสังกัด กลุ่มโรงเรียน และระดับโรงเรียน ปรัชญาการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งสภาพทางด้านภูมิศาสตร์ ด้านกายภาพที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ผลที่ได้จากการศึกษาจะทำให้ท้องถิ่นทราบถึงทิศทาง หรือแนวทางของการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนว่าควรมุ่งเน้นในเรื่องใด

4. ศึกษาศักยภาพของโรงเรียน เป็นการศึกษาสภาพของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบริหาร วิชาการ บุคลากร ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ว่ามีความพร้อมหรือไม่พร้อม ด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ผลการศึกษาตามขั้นตอนนี้จะทำให้ท้องถิ่นทราบถึงความพร้อมไม่พร้อม จุดเด่น จุดด้อย ของโรงเรียน

เมื่อได้ดำเนินกิจกรรมดังกล่าวแล้ว ท้องถิ่นจะต้องนำเอาผลที่ได้ทั้งหมดมากำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนาว่าในอนาคต 3-5 ปีข้างหน้า ต้องการจะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นอย่างไร จากนั้นท้องถิ่นต้องวิเคราะห์ต่อไปว่าเป้าหมายดังกล่าว มีองค์ประกอบและแนวปฏิบัติอะไรบ้างที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

ท้องถิ่นต้องพิจารณาดัดสันใจเลือกแนวปฏิบัติ ในการพัฒนาที่ทำหาย และเหมาะสมสอดคล้องกับเงื่อนไขหรือศักยภาพที่มีอยู่ของตนเอง และโปรดตระหนักอยู่เสมอว่าการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น เป็นการดำเนินงานที่ต้องการให้ผลผลิตซึ่งเกิดขึ้นนั้นสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นในอนาคต การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงถือว่าเป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนามากกว่าที่จะเป็นการดำเนินงาน เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ดังนั้น ท้องถิ่นต้องมีการวางแผนเป็นอย่างดีก่อนการลงมือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีข้อคิดดังนี้

1. การวางแผน ต้องอาศัยข้อมูลที่มีสมบูรณ์มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เลือกเป้าหมายให้ตรงกับโอกาสที่เอื้อ และเลือกแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับจุดเด่นที่มีอยู่
2. การวางแผน ช่วยทำให้การวางแผน การกำหนดโครงการและการลงมือปฏิบัติ ประสบผลสำเร็จมากที่สุด

3. การวางแผน ใช้หลักการร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยวิธีการระดมสมองจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อหามติเอกฉันท์และร่วมมือกันดำเนินงานจนประสบผลสำเร็จ

4. การวางแผน ต้องมีการดำเนินการเป็นระยะโดยอาจกำหนดช่วงเวลาละ 3 - 5 ปี ทั้งนี้เพื่อจะทำได้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบันที่สุด

รูปแบบหรือลักษณะการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง, 2545. หน้า 115 อ้างอิงจาก กรมวิชาการ. (2534) ได้กล่าวว่าการจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับท้องถิ่นของตนย่อมจะทำให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกหวงแหนและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในที่สุดและเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่น อันได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา หรือระดับชาติ สามารถลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของตนเองได้ และเพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร กรมวิชาการจึงได้ดำเนินการไว้ 5 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียนเปลี่ยนไป

ลักษณะที่ 2 ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา คือการปรับเนื้อหาด้วยการเพิ่มลด หรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรแม่บท

ลักษณะที่ 3 ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน โดยการเพิ่มเติม ตัดทอนสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องสภาพท้องถิ่น สอดคล้องจุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด

ลักษณะที่ 4 จัดทำสื่อการเรียนขึ้นใหม่ โดยจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด และเอกสารประกอบการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพท้องถิ่น

ลักษณะที่ 5 จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมใหม่ เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยการจัดทำคำอธิบาย หรือทำรายวิชาเพิ่มเติมจากที่ปรากฏในหลักสูตร

หมายเหตุ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 5 ลักษณะ

ข้อ 1 – 4 ทำแล้วใช้สอนได้ โดยขอความเห็นชอบจากหัวหน้าสถานศึกษา

ข้อ 5 ทำเสร็จแล้วเสนอกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับการมอบหมาย พิจารณาอนุมัติก่อนใช้

กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาขยาย หรือปรับ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะดำเนินงานในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ โดยจะมีกระบวนการดำเนินงานที่สำคัญต่าง ๆ หลายขั้นตอน ซึ่งได้มีนักการศึกษาหลายท่าน ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ ดังนี้

บุญมี เณรยอด (2531. หน้า 92) ได้เสนอกระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรตาม ความต้องการของท้องถิ่นไว้ 5 ขั้นตอน โดยมีวิธีการ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติงาน
2. เตรียมวาระ
3. ส่งเสริมความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน
4. จัดหาอุปกรณ์

สงัด อุทรานันท์ (2532 : 314 - 316) กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในระดับ ท้องถิ่นไว้เป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถ และมีความตั้งใจจริง ในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ คณะทำงานควรอยู่ระหว่าง 5-7 คน

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงภายในสังคมที่จะเป็น ประโยชน์อย่างมากในการพัฒนาหลักสูตร ให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับ หลักสูตรกลาง หรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริมนั้น ควรจะให้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตรกลาง ให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น หรือการจัดสร้างกระบวนการวิชานั้นใหม่

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตรที่ได้ปรับขยายไว้แล้ว โดยมีการนิเทศติดตามผลการใช้ อย่างใกล้ชิด

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ทราบว่า หลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

ขั้นที่ 7 ทำการปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าสมควรได้รับการแก้ไขตรงจุดไหนจึงจะทำให้หลักสูตรเหมาะสม และก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมเมืองและสังคมท้องถิ่น

อำนาจ จันทรแป้น (2532, หน้า 2) ได้กล่าวถึง วิธีการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยขั้นตอนที่เน้นกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ
2. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล
3. การกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และวิธีการจัดทำ
4. ดำเนินการ
5. ทดลองนำไปใช้
6. ประเมินปรับปรุง

พนอม แก้วกำเนิด (2534, หน้า 33-38) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของท้องถิ่น ว่าควรประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลสนเทศของท้องถิ่น ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ สภาพความต้องการของท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษา และสภาพความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน
2. วิเคราะห์ข้อมูลสนเทศ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตร ในเรื่องความสำคัญของรายวิชา หรือเนื้อหาสาระนั้น ๆ และปัจจัยเกื้อหนุน
3. กำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน ในเรื่องวัตถุประสงค์ วัยของนักเรียน ความสามารถของนักเรียน ความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน
4. กำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ในเรื่องความต่อเนื่องความสอดคล้องกับน้ำหนัก ความสำคัญ คุณค่า ความยากง่าย และปริมาณ
5. การกำหนดความคิดรวบยอด หรือความคิดหลักหรือทางร่วมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเรียนจบรายวิชาหรือเนื้อหานั้นแล้ว
6. การร่างรายวิชาหรือเรื่อง และเนื้อหาสาระในเรื่องแนวทางกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ วัตถุประสงค์เฉพาะรายวิชา รหัสประจำวิชาในกลุ่มวิชา
7. การวิเคราะห์บทพจน ร่างรายวิชาหรือเรื่อง และเนื้อหาสาระ

8. การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ ในกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชานั้น เช่น ครูผู้สอน วิทยากร สถานที่ อุปกรณ์ เวลา และสภาพแวดล้อม

9. การค้ำนึ่งและการจัดปัจจัยองค์ประกอบเกือหนุน กระบวนการสอนรายวิชานั้น เช่น หนังสือเรียน เทคนิคการสอน การแนะแนว การวิจัย การประเมินผลและการนิเทศ

กรมวิชาการ (2534. หน้า 15 – 21) ได้เสนอแนะกระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษา สํารวจ เก็บรวบรวมข้อมูล จัดทำข้อเสนอเทศในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อเสนอเทศ เพื่อการศึกษาสำหรับนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตร
3. กำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน
4. กำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน โดยพิจารณาจากลำดับความต่อเนื่องกับรายวิชาต่าง ๆ หรือเนื้อหาสาระในกลุ่มวิชาเดียวกัน
5. กำหนดความคิดรวบยอดหรือความคิดหลัก หรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเขียนรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้นแล้ว
6. การร่างรายวิชาหรือเรื่อง และเนื้อหาสาระ
7. วิเคราะห์ทบทวนร่างรายวิชาหรือเรื่อง และเนื้อหาสาระ
8. วิเคราะห์ความเป็นไปได้ ในกระบวนการเรียนการสอนในรายวิชานั้น ๆ
9. การค้ำนึ่งถึงและจัดสร้างปัจจัยองค์ประกอบเกือหนุน กระบวนการสอนรายวิชานั้น
10. การนำร่างรายวิชาหรือเรื่อง และเนื้อหาวิชานั้นไปทดสอบ ทดลอง หรือนำร่องเพื่อปรับปรุงให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสม

วิจิตร ไชยศิลป์ (2537) ได้กล่าวถึง กระบวนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นว่ามีขั้นตอนที่ดำเนินการ ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ
2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น
3. กำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์หลักสูตร และพิจารณาความเหมาะสมกับท้องถิ่น
4. ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตรแม่บท และดำเนินการปรับ / ขยาย ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น
5. ดำเนินการจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู และสื่อ
6. ดำเนินการทดลองใช้ติดตามผล และประเมินผล

7. ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

8. นำไปใช้ในเขตติดตามผล

ชอุ่ม กรไกร (2537. หน้า 39) ได้กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น จะต้องประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. การจัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
3. การกำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์การเรียนรู้
4. การจัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรม
5. การจัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อการเรียนการสอน
6. การปรับปรุงและพัฒนา

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) กล่าวถึง กระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นว่าประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
3. การกำหนดจุดประสงค์หลักสูตรท้องถิ่น
4. การกำหนดเนื้อหา
5. การกำหนดกิจกรรม
6. การกำหนดคาบเวลาเรียน
7. การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
8. การจัดทำเอกสารหลักสูตร
9. การตรวจสอบคุณภาพ และการทดลองใช้หลักสูตร
10. การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร
11. การนำหลักสูตรไปใช้
12. การประเมินผลหลักสูตร

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542. หน้า 19) กล่าวถึง กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ก่อนการตัดสินใจพัฒนางานใด ๆ ควรมีการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม คุ่มค่ากับการดำเนินการการประชุม คณะกรรมการดำเนินงาน

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นบางอย่าง จำเป็นต้องทำงานเป็นคณะจึงจำเป็นต้องประชุมร่วมกัน และเป็นการเตรียมความพร้อมในการติดต่อประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง
3. กำหนดวันเวลาในการปฏิบัติงาน
4. ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เมื่อพิจารณาตัดสินใจจากข้อมูลพื้นฐานแล้วให้เริ่มดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้
5. การทดลองใช้ครั้งที่ 1 ให้นำสิ่งที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง โดยมีเครื่องมือที่เหมาะสมในการตรวจสอบ แล้วนำมาสรุปผลหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไข
6. การปรับปรุงแก้ไข นำผลสรุปที่ได้พัฒนาขึ้นมาขึ้นไปทดลองใช้ซ้ำเป็นครั้งที่ 2 วิธีการเดียวกันกับข้อที่ 4-5 เมื่อผลงานเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงนำเผยแพร่

นิคม ชมภูหลง (2545, หน้า 111) ได้กล่าวถึง กระบวนการและขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ 20 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย จำนวนประมาณ 5-7 คน อาจประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้แทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นคณะกรรมการและที่ปรึกษาการพัฒนาหลักสูตร
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางให้เข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างของรายวิชาที่จะพัฒนา และศึกษาข้อบกพร่องของหลักสูตรแม่บท ในส่วนที่ไม่เอื้อหรือไม่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น
3. สืบหาข้อมูลทั่วไปของท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น แนวโน้มของการพัฒนาสิ่งที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ศักยภาพของโรงเรียน และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น แล้วรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร
4. ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน โดยการสัมภาษณ์หรือใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อตัดสินใจเลือกเรื่องที่จะพัฒนา
5. กำหนดเรื่อง / กลุ่มประสบการณ์ / วิชา / ระดับชั้น ที่จะพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และศึกษาข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาโดยละเอียด จากภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

6. กำหนดรูปแบบหรือลักษณะการพัฒนาหลักสูตรว่าจะใช้รูปแบบใดใน 5 ลักษณะ คือ

- 6.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม
- 6.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหา
- 6.3 ปรับปรุงและ / หรือเลือกใช้สื่อการเรียนให้เหมาะสม
- 6.4 จัดทำสื่อการเรียนชิ้นใหม่
- 6.5 จัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติม

7. เขียนหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วย คำชี้แจง เหตุผลความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล คำอธิบายรายวิชา ตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และรายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละหน่วยโดยละเอียด พร้อมภาพประกอบทุกขั้นตอน และบรรณานุกรม ซึ่งจะต้องปรึกษากับผู้มีปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาอย่างจริงจัง แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

8. สร้างแบบประเมินหลักสูตรฉบับร่าง ซึ่งประกอบด้วยข้อบ่งชี้ในการประเมิน คือ จุดมุ่งหมายโครงสร้างเนื้อหา อัตราเวลาเรียน สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล

9. ประเมินหลักสูตรฉบับร่าง นำหลักสูตรฉบับร่างพร้อมแบบประเมินหลักสูตรให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรด้านเนื้อหา ด้านการวัดผลประเมินผล รวมทั้งผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นประเมินพร้อมทั้งคำแนะนำต่าง ๆ

10. ปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

11. จัดทำแผนการสอน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หลักสูตรจากคำอธิบายรายวิชาของเรื่องที่จะพัฒนา แล้วจัดทำกำหนดการสอน แผนการสอน ใบบทความรู้ ใบงาน สื่อประกอบการเรียนการสอน แบบวัดพฤติกรรมระหว่างเรียน และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

12. สร้างแบบประเมินแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่จะต้องประเมิน คือ สาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แบบวัดผล ประเมินผลและความสอดคล้อง

13. ประเมินแผนการสอน นำหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้ว และแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน

14. ปรับปรุงแผนการสอนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

15. ทดลองใช้หลักสูตรและแผนการสอนกับนักเรียนกลุ่มเล็ก เพื่อทำข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มใหญ่ โดยสอนเองหรือให้คนอื่นสอนแทน จะต้องจัดทำคู่มือการใช้หลักสูตรโดยระบุขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียดให้ผู้เกี่ยวข้องทราบรวมทั้งการเชิญวิทยากร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นจะต้องมีการวางแผนการเชิญให้เรียบร้อย

16. สร้างแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้งระบบ โดยประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ และด้านผลิต

17. ประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

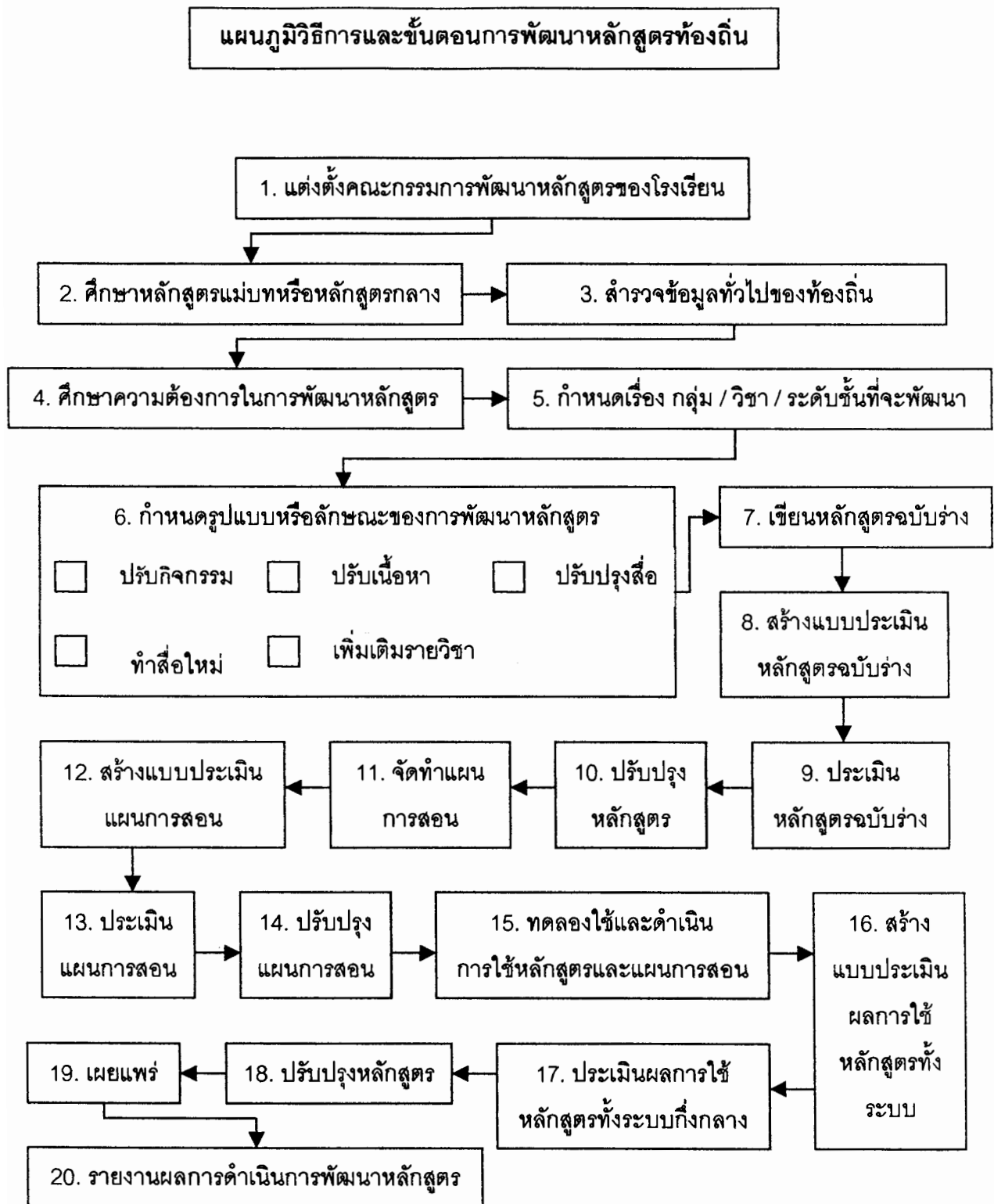
18. ปรับปรุงหลักสูตร แผนการสอน สื่อและเครื่องมือวัดผลประเมินผลให้สมบูรณ์และมีคุณภาพ

19. เผยแพร่หลักสูตร ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบทั้งระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา และกรมที่สังกัด

20. รายงานผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสำหรับการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก ตามมาตรา 47 ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หรือเพื่อส่งเป็นงานทางวิชาการขอกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้น

หมายเหตุ โรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์เพิ่มเติมในสมุดประจำชั้น (ป.02-2) ซึ่งเปิดช่องว่างไว้กลุ่มประสบการณ์ละไม่เกิน 3 จุดประสงค์

จากวิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถแสดงเป็นแผนภูมิ ดังนี้

ภาพ 5 แสดงแผนภูมิวิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

(นิคม ชมภูหลง, 2545. หน้า 114)

กระทรวงศึกษาธิการ (ม.ป.ป. หน้า 53) ได้กล่าวถึง กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ซึ่งจะประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการทำงานพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นในระดับสถานศึกษา โดยให้ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีอยู่ในชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องอื่น
  2. ศึกษาวิเคราะห์นโยบายการศึกษา แนวโน้มการพัฒนาสภาพและความต้องการของชุมชน ศักยภาพของสถานศึกษา
  3. กำหนดเป้าหมายการพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ในช่วง 3-5 ปี โดยให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
  4. วิเคราะห์องค์ประกอบและแนวปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนา
  5. วิเคราะห์หลักสูตร (จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม) ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์/รายวิชา
  6. กำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ได้แก่ การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับเนื้อหา การปรับปรุงสื่อ การจัดทำสื่อชิ้นใหม่ และการจัดทำเนื้อหา / รายวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่
  7. กำหนดแนวการจัดการเรียนรู้ ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่ได้ดำเนินการ
- จากทรรคนะที่นักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวมา จึงสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จะพบว่า มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันและใกล้เคียงกันโดยโรงเรียนสามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม และต้องมีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นแห่งนั้นอย่างเหมาะสม ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถสรุปเป็นกระบวนการได้ 6 ขั้นตอน ดังนี้
1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
  2. การสร้างหลักสูตรฉบับร่าง
  3. การตรวจสอบหลักสูตรฉบับร่าง
  4. การนำหลักสูตรไปทดลองใช้
  5. การประเมินผลการนำหลักสูตรไปทดลองใช้
  6. การปรับปรุงแก้ไข

องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง, 2545. หน้า 93 อ้างอิงจาก กรมวิชาการ. (2534) ได้กล่าวว่าจะลงมือพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการได้ต่อเมื่อ มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของท้องถิ่นแล้ว ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ เหล่านั้นออกมาให้ได้ว่า การจัดการศึกษาที่ควรจะเป็นของท้องถิ่นนั้นคืออย่างไร

การวิเคราะห์ข้อมูลของท้องถิ่น ช่วยทำให้ท้องถิ่นเกิดความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรว่าเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น มิใช่เป็นการพัฒนาหลักสูตรตาม " ความยาก " หรือ " ความต้องการ " ของใครคนใดคนหนึ่ง

ท้องถิ่นจะทราบว่าการศึกษาคือควรจะเป็นสำหรับท้องถิ่นคืออย่างไร ท้องถิ่นจะต้องศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

1. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่าชุมชนมีความต้องการ มีความคาดหวังที่จะให้โรงเรียนสอนจัดการเรียนการสอน การบริหารอะไรและอย่างไร

2. วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ในแต่ละด้าน ว่ามีสภาพอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค และมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้ จะทำให้ทราบได้ว่าชุมชนมีความพร้อมในด้านใดมีโอกาสดู หรือความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด

3. วิเคราะห์สิ่งที่กระทบถึงโรงเรียน หมายถึง การวิเคราะห์อุดมการณ์ อุดมคติ หรือปรัชญาของโรงเรียนว่าโรงเรียนกำหนดเป้าหมาย ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนไว้อย่างไร

4. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนว่ามี ความพร้อมในด้านใด ไม่พร้อมในด้านใด

หลังจากท้องถิ่นได้ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ จนทำให้เห็นภาพของงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นตลอดแนวแล้ว ท้องถิ่นจะต้องวางแผนในการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตรต่อไป โดยการวิเคราะห์หลักสูตรที่ใช้อยู่ว่า ได้มีการกำหนดเรื่องที่ท้องถิ่นควรพัฒนานั้นไว้แล้วหรือไม่อย่างไรบ้าง มากน้อยเพียงใด แล้วจึงลงมือพัฒนาหลักสูตรตามลักษณะต่าง ๆ ต่อไป

การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแผนยุทธศาสตร์ และปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการ จะช่วยให้ท้องถิ่นมีความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับ ความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

จากทฤษฎีที่ได้กล่าวมาจึงสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น จะต้องมีการวิเคราะห์องค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน
2. วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด
3. วิเคราะห์สิ่งที่กระทบถึงโรงเรียน
4. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อย

ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน จะช่วยให้ท้องถิ่นกำหนด แผนยุทธศาสตร์ได้ว่า การศึกษาที่ควรจะเป็นของท้องถิ่นคืออย่างไร แล้วจึงลงมือพัฒนาหลักสูตร ตามลักษณะต่าง ๆ ต่อไป

งานประดิษฐ์พื้นบ้านภาคเหนือที่เรียกว่า “ ตุง ”

ความหมายของตุง

จากการรวบรวมข้อมูล ความหมายของตุง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศิริทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาค เหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ความหมายของตุง ดังนี้

“ ตุง ” คำนี้เป็นชื่อเรียกภาษาพื้นเมืองหรือภาษาถิ่นของทางภาคเหนือ ซึ่งมีความหมาย ตรงกับคำว่า “ ธง ” ในภาษามาตราฐานของไทยหรือภาษาไทยภาคกลาง ซึ่งตรงกับลักษณะของ “ ปฏากะ ” ที่เป็นธงของอินเดีย อันมีลักษณะเป็นแผ่นแต่ไหวปลิวห้อยลงสู่พื้นล่าง โดยจะผูกติดไว้กับปลายไม้หรือปลายเสา

“ ตุง ” หรือ “ ธง ” จะมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่นหรือเชื้อชาตินั้น ๆ ได้แก่

- ชื่อในภาษาภาคเหนือ เรียกว่า ตุง
- ชื่อในภาษาภาคกลาง เรียกว่า ธง
- ชื่อในภาษาไทยใหญ่ เรียกว่า ต้าชอน

ชื่อในภาษาพม่า เรียกว่า ตะซุ่น

ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด จะเรียกอย่างไรก็แล้วแต่ แต่คนไทยเรารู้จักดีในชื่อของ “ตุง” ภูมิปัญญาท้องถิ่นของแผ่นดินล้านนา “ตุง” หรือ “ธง” ในความหมายของชาวล้านนาแท้จริงนั้นแล้วไม่ได้หมายถึง เครื่องหมายแห่งชัยชนะ ความชื่นชมยินดี ความสำเร็จ ความกล้าหาญ เกียรติยศ และศักดิ์ศรี เพียงอย่างเดียวเท่านั้นแต่กลับมีความหมาย และความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ธง” ไว้ว่า

ธง น. ผืนผ้า โดยมากเป็นสี่และบางอย่างมีลวดลายเป็นรูปต่าง ๆ ที่ทำด้วยกระดาษหรือสิ่งอื่น ๆ มีไว้สำหรับ

1. ใช้เป็นเครื่องหมายบอกชาติ ตำแหน่งในราชการ โดยมีกำหนดกฎเกณฑ์ เป็นต้น เช่น ธงชาติ ธงแม่ทัพนายกอง
2. ใช้เป็นเครื่องหมายตามแบบสากลนิยม เช่น ธงกาชาด บอกที่ตั้งกองบรรเทาทุกข์ ธงขาวบอกความจำนนขออย่าศึกหรือยอมแพ้ ธงเหลืองบอกเป็นเรือพยาบาลคนป่วย หรือเรือที่มีโรคติดต่ออันตราย ธงแดงบอกเหตุการณ์อันเป็นภัย
3. ใช้เป็นเครื่องหมายเรือ เดินทะเล คณะ สมาคม อาคาร การค้า และอื่น ๆ
4. ใช้เป็นอาณัติสัญญาณ
5. ใช้เป็นเครื่องตกแต่งสถานที่ในงานรื่นเริง หรือถือเข้ากระบวนแห่ เป็นต้น

ธงตามที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ระบุไว้ว่ามีหลายชนิดด้วยกัน เช่น

- ธงกระบี่ธนู น. ธงพื้นแดง เขียนรูปกระบี่ขาว ภายในธงแนบผ้าขาวลงยันต์ พระกระบี่คันธงทำด้วยไม้ชัยพฤกษ์ ยอดดอกคร่ำทอง กาบธงผูกหางนกยูงเป็นรูปแพนสอดลงในพระกระบี่ ปลายคันธงมีรูปพระกระบี่ในทำเยนยกขาหน้าและขาหลังข้างขวาขึ้น เรียกเต็มว่า ธงชัยราชกระบี่ธนู ใช้ถือนำพระราชยานในกระบวนพยุหยาตราเข้าคู่กับธงพระครุฑพ่าห์ โดยจะอยู่ทางอยู่ด้านซ้าย

- ธงจระเข้ น. ธงผืนผ้ามีรูปจระเข้ตรงกลาง มักปักไว้ที่หน้าหรือหน้าวัดแสดงว่าทอดกฐินแล้ว

- ธงชายน น. ธงรูปสามเหลี่ยม ใช้ในกองทัพก
- ธงนำริ้ว น. ธงรูปสามเหลี่ยม ใช้นำริ้วกระบวนต่าง ๆ

การใช้ธงนั้นปรากฏหลักฐานมานานนับพันปี มีการพัฒนารูปแบบไปตามความเชื่อของคนในสังคมแต่ก็ยังแพร่หลายจนใช้มากระทั่งถึงทุกวันนี้ ซึ่งสามารถสังเกตได้ว่าธงมีหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีประโยชน์ในการใช้สอยแตกต่างกันออกไป “ ธง ” ก็เช่นกันที่มีหลายชนิดหลายรูปแบบ หลายลักษณะ และที่สำคัญ ก็คือ ต่างกันตรงการนำไปใช้ เช่น ธงบางชนิดใช้สำหรับตกแต่งประดับประดาให้สวยงาม ธงบางชนิดใช้ในงานพิธีมงคล และธงบางชนิดจะใช้ในงานพิธีอวมงคล

ที่มาของธง

จากการรวบรวมข้อมูล ที่มาของธง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ธง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ธง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ธงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาสนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ที่มาของธง ดังนี้

มนุษย์ก่อนยุคประวัติศาสตร์จะมีความเชื่อถ้อยยึดแน่นกับเทพเจ้า ภูตผีปีศาจ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธงจึงได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นเป็นสื่อกลาง เพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายรวมทั้งระหว่างคนกับคนด้วยตนเอง

ต่อมารูปแบบของธงได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไปตามความเชื่อดั้งเดิมของคนกลุ่มนั้น ๆ อิทธิพลทางศาสนา การเมือง และการค้า ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของธงด้วย ในพระไตรปิฎกขุสุตระ กล่าวไว้ว่า “ อสูรกับเทวดารบพุ่งกันอยู่บนสวรรค์ พระอินทร์จึงคิดสร้างธงขึ้นมาผืนหนึ่ง แล้วบอกกล่าวแก่เทวดาทั้งหลายว่า หากเมื่อใดที่เหล่าเทวดารู้สึกกลัวหรือเกิดอกสั่นขวัญหาย ก็ให้มองดูธงผืนนี้แล้วความกลัวที่เกิดขึ้น ก็จะอันตรธานหายไปทันที เหล่าเทวดารู้สึกว่าธงผืนที่พระอินทร์สร้างขึ้นนั้น เป็นกำลังใจอย่างดีของพวกตนทั้งยังคิดว่าธงผืนนั้นเป็นธงวิเศษ หากมองคราใดความกลัวก็จะหายไปทันที แล้วความกลัวนั้นก็แปรเปลี่ยนเป็นพลังงานแห่งความสามัคคี ดังนั้น ธงจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจอันกล้าหาญของเหล่าเทวดานับแต่นั้นมา ในกาลต่อมา เมื่ออสูรบุกขึ้นมาราวีรุกรานบนสวรรค์อีก เทวดาทุกองค์ก็ได้ช่วยกันขับไล่จนอสูรแพ่พ่ายกลับลงไปจากสวรรค์ มีหน้าข้ำยังไม่กล้าที่จะขึ้นมาบนสวรรค์อีกเลย ”

ด้วยเรื่องราวของธงอันเป็นสัญลักษณ์แทนความกล้าหาญ และความสามัคคีของเหล่าเทวดานี้เองจึงเป็นที่มาของธงบนโลกมนุษย์ มนุษย์ได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง เมื่อมีสงครามคราใดก็จะต้องมีธงนำทุกครั้งไป ธงชนิดนี้เรียกกันต่อมาภายหลังว่า “ ธงชัยเฉลิมพล ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์

ทำให้เกิดความกล้าหาญ ความสามัคคี และความศรัทธา ต่อมาได้มีธงชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย เช่น ธงในการกีฬา ธงประจำชาติ ธงประจำศาสนา ธงประจำสถาบัน ฯลฯ

ประวัติความเป็นมาของตุง

จากการรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมาของตุง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย(เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาสนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ประวัติความเป็นมาของตุง ดังนี้

“ ตุง ” หรือ “ ธง ” เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม ที่บ่งบอกถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด เรื่องราวเกี่ยวกับธงมีหลักฐานแสดงว่ามีใช้กันมานานนับพันปี มีการพัฒนารูปแบบและการใช้สืบต่อกันมา ตามลักษณะความเชื่อของคนในแต่ละสังคม และยังคงใช้แพร่หลายจนกระทั่งทุกวันนี้โดยเชื่อว่า มนุษย์ถ้าปฏิบัติแต่ความดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา เมื่อตายไปจะไปเกิดในภพหน้า คือ เมืองสวรรค์ แต่ถ้าทำกรรมชั่วจะทำให้ตนทุกข์ทรมานในเมืองนรก การทำตุงเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศผลบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับ และเป็นการทำบุญให้แก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

การใช้ตุงทางภาคเหนือปรากฏครั้งแรก ในตำนานการสร้างพระธาตุดอยตุงและตุงยังเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อ ตามตำนานความเชื่อเรื่องตุงของชาวไทยใหญ่ได้มีตำนานความเชื่อในเรื่องตุง คือ เรื่องกาเผือกหรือตำนานพระพุทธเจ้าห้าองค์ อันได้แก่ พระกกุสันธะ พระโกนาคมณะ พระกัสสปะ พระโคตมะ และพระอาริยะเมตตรัย ซึ่งจะมีเนื้อเรื่องที่เน้นคติธรรมในด้านความกตัญญูตเวทีที่มีต่อพระคุณของพ่อแม่ โดยการประดิษฐ์ตุงขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศส่วนกุศลไปให้พ่อแม่ ซึ่งมีเนื้อเรื่องโดยย่อ ดังนี้

เมื่อพระสัพพัญญูพระเจ้าห้าตนลงมาเกิดในท้องแม่กาเผือก เพื่อสร้างกุศลสืบไปนั้นยังมีกาเผือกสองตัวเมียอาศัยอยู่บนต้นไม้ ไซ้ออกมา 5 ฟอง วันหนึ่งขณะออกไปหาอาหารแล้วทิ้งไข่ 5 ฟอง ไว้ในรังบนต้นไม้ใหญ่ ระหว่างที่กำลังหาอาหารก็ได้เกิดพายุพัดโหมแรง มีฝนตกลงมาไม่ขาดสาย จนได้พัดเอาไข่ทั้ง 5 ฟอง ไปตกในที่ต่าง ๆ กัน 5 แห่ง เมื่อแม่กาเผือกกลับมาไม่เห็นไข่ทั้ง 5 ฟอง ก็เกิดความเสียใจจนทำให้สิ้นใจตายในที่สุด ซึ่งต่อมาไข่ทั้ง 5 ฟอง ของแม่กาเผือกก็มีผู้เก็บเอาไปเลี้ยงไว้และได้ฟักออกมาเป็นมนุษย์เพศชาย 5 คน

มนุษย์เพศชายดังกล่าว ได้แก่

พระกกุสันธะ ไก่ เก็บเอาไปเลี้ยงไว้
 พระโกนาคมนะ พญานาค เก็บเอาไปเลี้ยงไว้
 พระกัสสปะ เต่า เก็บเอาไปเลี้ยงไว้
 พระโคตมะ โค เก็บเอาไปเลี้ยงไว้
 พระอาริยะเมตตรัย คนชักผ้า เก็บเอาไปเลี้ยงไว้

เมื่อมนุษย์เพศชายทั้งห้าเติบโตใหญ่เป็นหนุ่ม ต่างก็เกิดความรู้สึกต้องการบวชเป็นฤๅษีจึงพร้อมใจกันขึ้นไปอยู่ที่เขาไกรลาสทั้ง ๆ ไม่มีใครรู้จักกันมาก่อน เมื่อทุกคนบำเพ็ญธรรมจนกระทั่งสำเร็จโพธิญาณทุกคนแล้ว ก็ได้มีโอกาสได้รู้จักกันและต้องการสร้างบุญกุศล ให้กับพ่อแม่ที่แท้จริง ชายหนุ่มทั้งห้าคนจึงได้คิดประดิษฐ์ตุ๊กขึ้นมา ตามรูปลักษณะของผู้ให้การอุปการะพวกตน ซึ่งก็คือผู้นำไปเลี้ยงนั่นเอง ได้แก่

พระกกุสันธะ ประดิษฐ์เป็น รูปไก่
 พระโกนาคมนะ ประดิษฐ์เป็น รูปพญานาค
 พระกัสสปะ ประดิษฐ์เป็น รูปเต่า
 พระโคตมะ ประดิษฐ์เป็น รูปตาวัว
 พระอาริยะเมตตรัย ประดิษฐ์เป็น รูปหมอนสำหรับพับผ้า อันเป็นสัญลักษณ์แทนคน

ชักผ้า

จากนั้นชายหนุ่มทั้งห้าคน จึงนำตุ๊กที่ประดิษฐ์ขึ้นมาไปถวายเป็นพุทธบูชา แต่ทว่าบุญกุศลเหล่านั้นส่งไปไม่ถึงเป็นพ่อแม่ที่แท้จริง กาเผือกทั้งสองตัวผู้ซึ่งเป็นพ่อแม่จึงบินมาบอกให้จุดประทัดที่ทำเป็นใส่รูปตีนกาเสียก่อน เพื่อแสดงความกตัญญูตเวทีแก่ผู้บังเกิดเกล้า ในที่สุดก็สามารถอุทิศส่วนกุศลได้ตามที่ตั้งจิตอธิษฐานไปถึงพ่อแม่ที่แท้จริงได้

ตุ๊กล้านนามัยก่อน จึงมีความเกี่ยวเนื่องมาจากพระพุทธเจ้าห้าองค์ ซึ่งจะสังเกตได้จากส่วนประกอบที่ดีความได้ถึงพระพุทธเจ้าทั้งห้า ดังนี้

หัวตุ๊ก คือ ไม้ชักผ้า แทน คนชักผ้า หรือ พระอาริยะเมตตรัย
 รูปไก่และส่วนบนของตุ๊ก แทน ไก่ หรือ พระกกุสันธะ
 รูปนาคลำตัวยาวและใบไฮ้ แทน นาค หรือ พระโกนาคมนะ
 เกล็ดเต่าหรือลายขนมเป็ยกปูน แทน เต่า หรือ พระกัสสปะ
 หมากตาวัวหรือลูกกลมประดับตุ๊ก แทน วัว หรือ พระโคตมะ

ประวัติความเป็นมาของตุ๊กอีกแนวทางหนึ่ง ของศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร เขียนขึ้นเมื่อดำรงตำแหน่ง หัวหน้าแผนกหอวชิรญาณ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กล่าวว่า : เมื่อต้นปี พ.ศ. 2503 เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้ขุดค้นวัตถุจากที่ฝังไว้ในพระธาตุในเจดีย์หลายแห่งในท้องที่ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องด้วยเชื่อกฎมิลล ที่จังหวัดตากกันแม่น้ำปิงแล้ว จะทำให้น้ำท่วมท้องที่อำเภอฮอด วัตถุต่าง ๆ ที่คนสมัยก่อนฝังไว้ในพระธาตุหรือพระเจดีย์ต้องจมอยู่ใต้น้ำ จึงได้ขุดค้นขึ้นมาเพื่อเก็บรักษาวัตถุนั้น ๆ ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังจะได้ดูหรือศึกษาต่อไป

ในการขุดค้นนี้ขุดได้วัตถุหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูป พระบรมธาตุ เครื่องแก้วสลัก เครื่องถ้วยชาม เครื่องเงิน เครื่องทองคำ ซึ่งล้วนเป็นของที่มีคุณค่าและเป็นของโบราณ ในวัตถุเหล่านี้ มีวัตถุชนิดหนึ่งจัดอยู่ในจำพวกเครื่องบูชา วัตถุสิ่งนี้ก็คือ " ตุ๊ก "

ตุ๊กที่ขุดได้นี้ทำด้วยแผ่นเงินบ้าง แผ่นทองคำบ้าง มีความกว้างประมาณ 4 เซนติเมตร มีความยาวประมาณ 20 เซนติเมตร ตอนต้นโตตอนปลายเรียวแหลมไปจนสุด มีตุ๊กขึ้นหนึ่งแฉวน เสาสูงประมาณ 35 เซนติเมตร ฐานเป็นแท่นบัลลังก์สูงประมาณ 5 เซนติเมตร มีเสาดะเกียบ 4 อัน สูงพ้นจากฐานประมาณ 8 เซนติเมตร พันขึ้นไปตั้งเสาดเดียวปลายเสาดทำเป็นรูปหน้าจั่ว มีรูปพญานาค 2 ตัว หนาบสองข้างหน้าจั่วห้อยหัวลง แฉวนตุ๊กเงินตุ๊กทองที่หัวพญานาคทั้ง 2 ข้าง หน้าจั่วกว้างประมาณ 7 เซนติเมตร สูงประมาณ 8 เซนติเมตร และอีกชั้นหนึ่งตั้งเสาด 4 เสา ขึ้นบนฐานสูงขนาดเดียวกับชั้นแรก ปลายเสาดทำเป็นรัดเกล้าสี่เหลี่ยมห้อยตุ๊ก 4 อัน ไว้ทั้ง 4 มุม เสดที่ห้อยตุ๊กนี้ทำด้วยทองคำพร้อมทั้งฐานและเครื่องบนทั้ง 2 ชั้น แผ่นตุ๊กนอกนั้นไม่มีเสาด ในพื้นแผ่นตุ๊กนั้นมีลายดูเป็นพระพุทธรูปบ้าง เป็นลายกนกบ้าง เป็นคาถาหรือมนต์บ้าง จารึกอักษร บอกชื่อผู้ทำถวายบ้าง เป็นแผ่นเกลี้ยง ๆ ไม่มีลวดลายบ้าง ตุ๊กที่ขุดได้จากท้องที่อำเภอฮอดนี้เป็นขนาดเล็ก แต่เป็นเนื้อโลหะที่เป็นเงินและทองคำ ตุ๊กอาจใหญ่หรือเล็กกว่านี้ก็ได้ทำด้วยโลหะ ไม้ ผ้า เส้นด้าย กระดาษ หรือวัตถุอื่นที่เป็นแผ่น ๆ ก็ได้

ในท้องที่อำเภอแม่ส่าย จังหวัดเชียงราย มีภูเขาสูงอยู่ลูกหนึ่งชื่อ " ดอยตุ๊ก " ภูเขา ลูกนี้มีเรื่องโบราณซึ่งกล่าวถึงการสร้างพระธาตุไว้ว่า เมื่อพระกัณฐกปมาเถระได้นำเอาพระบรมอัฐิธาตุพระรากขวัญเบื้องซ้าย ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาถวายแด่พระเจ้าอชุตราช กษัตริย์ลำดับที่ 3 แห่งราชวงศ์สิงหนวัต พระองค์ทรงขอที่ดินของพญาลาวจก ในหมู่เขาสามเส้า เป็นที่ก่อสร้างสถูปบรรจุพระบรมธาตุ เมื่อจะสร้างพระมหาสถูปนั้นก็ได้ประดิษฐ์ " ตุ๊กตะขาบใหญ่ " ยาวถึงพันวานำมาปักไว้บนยอดดอยปู่เจ้า (ดอยตุ๊ก) หากทางตุ๊กปลิวไปเพียงใดก็กำหนดหมายให้เป็นฐานพระสถูปเพียงนั้น ต่อมาผู้คนทั้งหลายได้เห็นตุ๊กทิพย์

ผืนนั้น จึงได้เรียกชื่อว่า " ดอยตุง " ฝ่ายไทยใหญ่ซึ่งเลื่อมใสและนับถือพระบรมธาตุดอยตุงนี้มาก จึงได้นำชื่อไปเรียกเมืองของตนว่า " เชียงตุง " มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง

จากการรวบรวมข้อมูล ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรพิสุทธิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาชนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง ดังนี้

มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยดีด้วยความเชื่อ ความเชื่อเป็นสิ่งที่ช่วยให้มนุษย์ระวางภัยที่จะเกิดขึ้น ความเชื่อเป็นธรรมชาติที่เกิดกับมนุษย์ทุกรูปนาม เป็นของคู่กันกับความไม่เชื่อ ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า " ศรัทธา " แปลว่า ความเชื่อ ความเลื่อมใส เห็นดี เห็นงาม ส่วนอศรัทธาคือ ความไม่เชื่อ ความไม่เลื่อมใส ก็เกิดขึ้นกับคนอีกกลุ่มหนึ่งความเชื่อจึงมีอยู่ 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อที่เกิดจากความคิดเป็นนามธรรม เช่น เชื่อเกี่ยวกับภูติผี ปีศาจ เทพดา เทพเจ้า ความเร้นลับของธรรมชาติ ที่มนุษย์ไม่รู้
2. ความเชื่อที่สร้างสัญลักษณ์เป็นรูปธรรม เช่น เคารพในสัตว์ที่มีขนาดใหญ่และแทนค่าว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ จึงมีการสร้างประดิษฐ์ตัวแทนของสัตว์ที่มีพลังกำลัง เป็นเครื่องรางของขลังหรือวัตถุมงคล เป็นต้น

" ตุง " ในความเชื่อของชาวล้านนานั้น เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความเป็นสิริมงคล และเป็นสื่อนำวิญญาณของผู้ถวายตุง รวมทั้งวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วให้ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ หรือหลุดพ้นจากห้วงแห่งกรรมและความทุกข์ทรมาน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิบากกรรม

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อกันว่า วิญญาณผู้ตายนี้สามารถยึดหรือป็นปายชายตุงจากนรกขึ้นสู่สวรรค์ได้ ดังเรื่องเล่าจากหนังสือตำนานเมืองหิรัญนครเงินยางศรีเชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า " ตุง " (ธง) ยังสามารถช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากการตกนรกได้ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับทางศาสนาของชาวบ้านในอดีต และได้บันทึกไว้ในตำนาน ดังนี้ " จะเป็นศักราชเท่าใดไม่ปรากฏสิงห์กุฎอำมาตย์เอาธง คือ ตุง ไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่และพระเจดีย์ศรี ครั้นสิ้นอายุจะไปตกนรก พระยายมราชก็แสดงธงนี้ให้เห็นแล้วพระยายมราชจึงกล่าวว่า " เมื่อท่านทำบุญวันนั้นท่านยังกรวดน้ำแผ่กุศลถึงเรา และบัดนี้ท่านจึงขึ้นไปบนสวรรค์เทอญ "

อานิสงส์ของการถวายทานตุง

จากการรวบรวมข้อมูล อานิสงส์ของการถวายทานตุง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ซีไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วณิ เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาสนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป อานิสงส์ของการถวายทานตุง ดังนี้

เรื่องที่ 1 จากธรรมชาติพื้นเมืองอานิสงส์ปีใหม่เดือนเจ็ด (เมษายน) และคำเวรตานุชาเจดีย์ทราย เรื่อง พระโพธิสัตว์ก่อเจดีย์ทรายประดิษฐ์ตุงสร้างอานิสงส์บูชา กล่าวถึง “ ปางเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นทุกขตะเชื้อใจ มีอาชีพหาฟันในอรัญญาป่าไม้ วันหนึ่งได้พบแหล่งทรายขาวสะอาดพระโพธิสัตว์ได้นำปัดตั้ง (ใบไม้ , ใบตอง) ห่อทรายมาก่อเป็นเจดีย์ทราย และได้ฉีกสบงผ้าครองแบ่งครึ่งแขวนเป็นตุงสร้างอานิสงส์บูชา ขอให้ได้เสวยชาติใหม่เป็นองค์สัมฤทธิ์ ” เรื่อง ตุง และเจดีย์ทราย จึงเป็นอานิสงส์ที่เกิดคู่กันตามธรรมตำนาน ของชาวล้านนาด้วยประการดังกล่าวนี้

เรื่องที่ 2 ปรากฏในหนังสือสังขยาโลก ตัวอักษรพื้นเมืองในคัมภีร์โบลาน ซึ่งมีเนื้อความดังนี้ มีพระภิกษุรูปหนึ่งท่านได้ไปเห็นไม้ตายแห่งหนึ่งมีลักษณะยาวงามดีมาก ท่านก็นึกที่จะเอาต้นไม้ไปทำเสาศตูปูชาไว้ในวัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ แต่บังเอิญท่านมีอันเป็นลมถึงแก่กรรมลงในทันที ก่อนที่วิญญาณของท่านจะล่องลอยออกจากร่าง ท่านมีจิตประหวัดถึงแต่ไม้ท่อนนั้นจึงทำให้ต้องไปบังเกิดเป็นตุ๊กแกอาศัยอยู่ที่ท่อนไม้ได้รับทุกข์เวทนาเป็นเวลานาน ท่านจึงตั้งใจให้ชาวบ้านทราบว่าคุณานี้ท่านได้มาบังเกิดเป็นตุ๊กแกอาศัยอยู่ที่ไม้ต้นนั้น หากพวกเขาบ้านศรัทธาอยากจะให้ท่านพ้นจากกองทุกข์ ก็ขอให้สร้างตุงเหล็กตุงทอง (ตุงที่ทำขึ้นจากเหล็กและทองเหลือง) ถวายทานไว้ในพระศาสนาจึงจะช่วยบันดาลให้ท่านหลุดพ้นจากกองทุกข์ ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง

เรื่องที่ 3 เล่าว่า ยังมีนายพราหมณ์หนึ่งลำนี้อายุตั้งแต่อายุได้ 15 ปี จนถึงอายุได้ 48 ปี วันหนึ่งเข้าป่าไปเพื่อจะล่าเนื้อ บังเอิญไปถึงวัดศรีโคมคำ ได้เป็นพระปฏิมากรองค์ใหญ่และมีการประดับตุงเป็นพุทธบูชา เมื่อยามลมพัดต้องเกิดความสวยงาม ก็มีใจพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อกลับมาถึงบ้านก็จัดแจงหาผ้ามาทำตุง แล้วเอาไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่นั้น ครั้นนายพราหมณ์นี้ตายไป พระยายมราชมีทันได้พิจารณาก็เอาโยนลงนรก ในทันใดนั้นตุงที่นายพราหมณ์เคยทำเพื่อถวายทานพระประธานองค์ใหญ่นั้น ก็ได้พันเอาตัวของนายพราหมณ์พ้นจากนรกเสีย พระยายมราชจึงพิจารณาดูแล้วก็บอกนายพราหมณ์ให้ขึ้นไปบนสวรรค์

เรื่องที่ 4 ในคัมภีร์โบลานเรื่อง " อานิสงส์ทานตุง " (ตุง = ธง) ฉบับวัดบ้านแอ่น อำเภอคลองเต่า จังหวัดเชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า พระเจ้าปเสนทิตโกศลราชาได้บูชาตามพระพุทธองค์ว่า การสร้างตุง 3 ชนิด ถวายเป็นพุทธบูชาจะให้อานิสงส์อย่างไร พระพุทธองค์ตรัสอธิบายว่า ผู้ใดทานตุงขาว ตุงแดง ตุงเหลือง ก็ย่อมจะได้เกิดยังทวีปต่าง ๆ กัน อันได้แก่ อุตฺตรกุฑทวีป อมรตยานทวีป และชมพูทวีป ประกอบด้วย เศษ ปัญญา ยศศักดิ์ หากทางตุงนั้นกวัดแกว่งไปทางทิศใดก็จะให้ผลบุญเป็นแก้ว 7 ประการ เช่น ช้าง ม้า รถ บริวาร เป็นต้น

เรื่องที่ 5 ในคัมภีร์โบลานเรื่อง " อานิสงส์ทานตุง " ฉบับวัดแม่ต๋อง ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ได้กล่าวถึงอานิสงส์การสร้างเสาศุงและเสาทงส์บูชาพระพุทธเจ้าว่า จะได้ผลบุญจากอบายภูมิไปเกิดยังสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หากตุงที่กวัดไกวในยามลมพัดหากพัดไกลทิศตะวันออกผู้สร้างตุงก็จะได้เป็นจักรพรรดิราช หากพัดไปทางทิศภาคเนย์จักได้เป็นมหาเศรษฐี พัดไปทางทิศทักษิณจักได้เป็นเทวดาชั้นมหาราชาธิก พัดไปทางทิศเหนือจักได้เป็นพระยาประเทศราช พัดไปทางทิศปัจฉิมจักได้เป็นพระยาปัจเจกโพธิญาณ หากพัดไปยังทิศพายัพจักได้ทรงปฏิภพทั้ง 3 พัดไปทิศอุดรจักได้เป็นท้าวมหาพรหม พัดไปทิศอีสานจักได้เป็นสมเด็จจอมรินทราธิราช หากพัดด้านล่างจักได้เป็นใหญ่ในโลกนี้ หากพัดขึ้นบนอากาศจักได้เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง และได้พบพระศรีอริยมะตตรัย

จากหลักฐาน ตำนาน นิราศ ลิลิตและพงศาวดารต่าง ๆ ได้เขียนถึงอานิสงส์ของการสร้างตุงว่า ผู้ที่สร้างตุงถวายเป็นพุทธบูชาจะไม่ตกนรก ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ถ้ากลับมาเกิดในโลกมนุษย์ก็จะเป็นใหญ่เป็นโต ถ้าสร้างอุทิศให้ผู้ตายผู้ตายก็จะพ้นจากการเป็นเปรต หลุดพ้นจากบาปกรรมที่ทำได้ จากอานิสงส์ดังกล่าวนี้ ทำให้ชาวล้านนานิยมสร้างตุงกันทุกชั้นวรรณะ ซึ่งรูปแบบของตุงจะมีความแตกต่างกันก็ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคม ของเจ้าของพิธี พื้นฐานความเชื่อของคนในสังคม วัสดุ และความสามารถของชาวในท้องถิ่น ในการที่จะนำเอาวัสดุที่มีมาประดับตุงโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ

ประโยชน์ของตุง

จากการรวบรวมข้อมูล ประโยชน์ของตุง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรพิชญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ประโยชน์ของตุง ดังนี้

" ตุง " หรือ " ธง " ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย คือ

1. สร้างเพื่อถวายเป็นพุทธานุชา เพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนในชาติหน้า และเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วให้อยู่สุขสบาย หลุดพ้นจากห้วงนรกพ้นเวรกรรมและได้ขึ้นสวรรค์
2. เพื่อเป็นการต่ออายุหรือสืบชะตาของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อสะเดาะเคราะห์ ขจัดภัยพิบัติต่าง ๆ ให้หมดไป
3. ใช้ในพิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ เช่น พิธีสวดมนต์ การขึ้นท้าวทั้งสี่ (ท้าวจตุโลกบาล) การตั้งธรรมหลวง งานปอยหลวง งานทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเกี่ยวกับคนตาย เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล
4. เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ แสดงถึงเครื่องหมายพวกหรือเผ่าต่าง ๆ กำหนดสีล้นให้รู้จักจำง่าย เช่น ธงชาติไทยมี 3 สี ประกอบด้วย สีแดง หมายถึง ชาติ สีขาว หมายถึง ศาสนา สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์
5. ใช้เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์ บอกว่าสถานที่แห่งนั้นมีงานเฉลิมฉลองสมโภช เช่น การปักตุงไชย ตามสายทางสองฟากถนนที่เข้าสู่วัด เป็นต้น
6. เพื่อเป็นการสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมทางด้านนา

จุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนา

จากการรวบรวมข้อมูล จุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนา โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทัญพิพัฒน์. 2546) ผู้วิจัยได้สรุปจุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนา ดังนี้

จุดมุ่งหมายหลักของชาวล้านนาในการสร้างหรือทำตุงขึ้นมา ก็คือ เพื่อเป็นพุทธานุชา ชาวล้านนามีตุงใช้ถวายเป็นพุทธานุชามาแล้ว ด้วยความเชื่อที่ว่า การถวายตุงนั้นเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเอง ทั้งยังได้อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งผู้ถวายตุงจะตั้งจิตอธิษฐานเอ่ยนามระลึกถึง และที่สำคัญและฝังแน่นอยู่ในจิตใจของชาวล้านนาทุกคน ก็คือ ตุงเป็นสื่อกลางระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ ใครที่ถวายตุงก็จะได้ขึ้นสวรรค์ เช่นเดียวกับผู้ตายที่มีผู้ถวายตุงให้ก็จะได้ขึ้นสวรรค์ด้วย ดังนั้น จึงมีประเพณีหรือพิธีทำตุงขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

การสร้างตุงเพื่ออีกจุดมุ่งหมายหนึ่งก็มีความสำคัญ และน่าสนใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน นั่นก็คือ สร้างเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองศาสนสถาน ศาสนวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น สะพาน เป็นต้น คงจะเช่นเดียวกับความนิยมแบบสากลที่เมื่อมีงานเฉลิมฉลองเมื่อใด ก็จะมีการประดับประดาโคมไฟดวงเล็กดวงน้อย เป็นพวงระย้าหรือระโยงระยาง เพื่อประกาศให้คน

ทั่วไปรู้ว่าสถานที่นั้น ๆ มีงานเฉลิมฉลองนั่นเอง

จุดมุ่งหมายนี้ก็สำคัญเช่นกัน เพราะเป็นความเชื่อทางด้านจิตใจที่ยังรากฝังลึกกันมานาน นั่นคือ เรื่องของไสยศาสตร์และพิธีกรรมชาวล้านนาเชื่อกันว่าตุ๊กสามารถสะเดาะเคราะห์ ขจัดภัยพิบัติต่าง ๆ ให้หมดไปได้เพราะพวกเขาคิดว่าเคราะห์กรรมเกิดจากพลังเงียบของภูตผีปีศาจ หรืออาจเกิดจากบาปกรรมจึงมีพิธีสืบชะตาขึ้น ซึ่งตุ๊กเป็นวัสดุอุปกรณ์สำคัญที่จะขาดมิได้ในพิธีสืบชะตาหรือต่ออายุดังกล่าว

นอกจากพิธีสืบชะตาแล้ว ชาวล้านนายังใช้ตุ๊กในพิธีกรรมและเทศกาลอื่น ๆ อีก อาทิ งานปอยหลวง งานทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเกี่ยวกับคนตาย พิธีสวดพุทธมนต์ พิธีการขึ้นท้าวทั้งสี่ ฯลฯ ซึ่งตุ๊กที่นำมาใช้ในงานต่าง ๆ เหล่านี้จะแตกต่างกันออกไป ในทางไสยศาสตร์ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวล้านนา ตุ๊กใช้ในพิธีทำเสน่ห์และบูชาผีสงเทวดาได้อีกด้วย เนื่องจากตุ๊กเปรียบเสมือนกับสื่อแทนความเคารพบูชา และการสักการะนับถือจากคนสู่วิญญาณผีสงเทวดา

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายในการนำตุ๊กไปใช้นั้นมีอยู่หลากหลาย ย่อมแสดงว่าตุ๊กมีอยู่มากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็จะมีลักษณะแตกต่างกันไป ทั้งยังแสดงคุณค่าทางศิลปกรรมที่หลากหลาย คงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ยากจะหาศิลปะหัตถกรรมใดทัดเทียม

ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

ตุ๊กที่สร้างขึ้นในประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ หรือประติษฐานเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (การถวายเป็นตุ๊ก) ใช้ในงานพิธีทางศาสนา จัดมีขนาดรูปทรง ลวดลาย และรายละเอียดด้านวัสดุ ตกแต่งแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ และพิธีกรรม ตลอดจนความนิยมในแต่ละท้องถิ่น จากการรวบรวมข้อมูล ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุ๊ก : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุ๊ก : ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุ๊กทางภาคเหนือของ ไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก ดังนี้

ตุ๊กสามารถแยกออกเป็น 4 รูปทรง ดังนี้

1. ตุ๊กรูปทรงสามเหลี่ยม
2. ตุ๊กรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า
3. ตุ๊กรูปทรงคน
4. ตุ๊กรูปทรงอื่น ๆ

ตุ่งสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ตุ่งมงคล
2. ตุ่งอวมงคล

ตุ่งมงคล

ตุ่งมงคล คือ ตุ่งที่ใช้ในงานมงคล เป็นตุ่งที่สร้างขึ้นใช้ในงานพิธีทางศาสนา หรือตามความเชื่อ ในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในทางที่ดี เป็นบุญเป็นกุศลสืบต่อไป

ตุ่งมงคล ได้แก่

1. ตุ่งไชย
2. ตุ่งราว
3. ตุ่งไล่หมี
4. ตุ่งปีใหม่
5. ตุ่งเจดีย์ทราย
6. ตุ่งสิบสองราศี
7. ตุ่งพันช่อ
8. ตุ่งคำคิง
9. ตุ่งกระด้าง
10. ตุ่งร้อยแปด
11. ตุ่งช่อข้าง
12. ตุ่งยอดธาดู
13. ตุ่งปฎาก
14. ตุ่งพระบฏ
15. ตุ่งบอก
16. ตุ่งโย
17. ตุ่งข้าง
18. ตุ่งค้าง
19. ตุ่งจระเข้ , ตุ่งตะขาบ
20. ตุ่งขนองวงข้าง , ตุ่งขนงม

21. ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ ซึ่งประกอบด้วยตุง 11 ชนิด ดังนี้

- 21.1 ตุงดิน
- 21.2 ตุงทราย
- 21.3 ตุงไม้
- 21.4 ตุงจัน
- 21.5 ตุงเหยือก
- 21.6 ตุงเหล็ก
- 21.7 ตุงทอง
- 21.8 ตุงข้าวเปลือก
- 21.9 ตุงข้าวสาร
- 21.10 ตุงเงิน
- 21.11 ตุงคำ

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม ได้แก่

1. ตุงราว
2. ตุงพันช่อ
3. ตุงร้อยแปด
4. ตุงช่อข้าง
5. ตุงยอดธาคู
6. ตุงปฎาก

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ได้แก่

1. ตุงไชย
2. ตุงปีใหม่
3. ตุงเจดีย์ทราย
4. ตุงสิบสองราศี
5. ตุงคำคิง
6. ตุงกระด้าง
7. ตุงพระบฏ
8. ตุงโย
9. ตุงข้าง

10. ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ
11. ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ ซึ่งประกอบด้วยตุง 11 ชนิด ดังนี้
  - 11.1 ตุงดิน
  - 11.2 ตุงทราย
  - 11.3 ตุงไม้
  - 11.4 ตุงจัน
  - 11.5 ตุงเหี้ยก
  - 11.6 ตุงเหล็ก
  - 11.7 ตุงทอง
  - 11.8 ตุงข้าวเปลือก
  - 11.9 ตุงข้าวสาร
  - 11.10 ตุงเงิน
  - 11.11 ตุงคำ

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงคน ได้แก่

1. ตุงปีใหม่
2. ตุงเจดีย์ทราย
3. ตุงค่าง

ตุงมงคล ที่มีรูปอื่น ๆ ได้แก่

1. ตุงไส้หมู
2. ตุงบอก
3. ตุงขนงวงช้าง , ตุงขนงกัม

ตุงอวมงคล

ตุงอวมงคล คือ ตุงที่สร้างขึ้นในพิธีงานศพ หรือถวายทานแก่ผู้ตาย เนื่องจากประสพอุบัติเหตุ หรือถวายทานเพื่อเป็นอานิสงส์แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ตุงอวมงคล ได้แก่

1. ตุงสามหาง
2. ตุงแดง
3. ตุงพันวา
4. ตุงขนนางผาง
5. ตุงเหล็ก , ตุงทอง

ตุ๊กอวมงคล ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ได้แก่

1. ตุ๊กแดง
2. ตุ๊กพันวา
3. ตุ๊กขนนางผาง

ตุ๊กอวมงคล ที่มีรูปทรงคน ได้แก่

1. ตุ๊กสามหาง
2. ตุ๊กเหล็ก , ตุ๊กทอง

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

การประดิษฐ์ตุ๊กขึ้นมาในแต่ละชนิดนั้น ในบางท้องถิ่นจะมีการเตรียม มีการเลือก และมีการใช้ วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งในบางท้องถิ่นก็จะคำนึงถึงความถูกต้องตามรูปแบบ มีความสวยงาม และมีความเหมาะสมต่อศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี ของท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่เป็นสำคัญ จากการรวบรวมข้อมูล วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุ๊ก : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุ๊ก : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาสนะ. 2538) หนังสือ เรื่อง ผู้วิจัยได้สรุป วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก ดังนี้

วัสดุ ได้แก่

1. กระดาษสา
2. กระดาษแข็ง
3. กระดาษย่น
4. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
5. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
6. ผ้าดิบ
7. ผ้าโปร่งบาง
8. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง
9. แผ่นโลหะ
10. แผ่นไม้
11. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก

12. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

อุปกรณ์ ได้แก่

1. เข็ม , ด้าย
2. เข็อก
3. กรรไกร
4. ไม้บรรทัด
5. กาวลาเท็กซ์
6. สีเมจิก , สีไม้ , สีเทียน
7. มีดคัตเตอร์
8. มีดผ่าไม้

วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุงมงคล

สามารถแยกตามวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุง ได้ดังนี้

- (สัญลักษณ์) / หมายถึง วัสดุที่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุงได้
 - หมายถึง วัสดุที่ไม่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุงได้

ตาราง 1 แสดงวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุงมงคล

ลำดับที่	ชื่อตุง	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จากกระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
1	ตุงไชย	/	/	-	-	-
2	ตุงราว	-	/	/	-	-
3	ตุงไส้หมู	-	-	/	-	-
4	ตุงปีใหม่	-	/	/	-	-
5	ตุงเจดีย์ทราย	-	-	/	-	-
6	ตุงสิบสองราศี	/	/	/	-	-
7	ตุงพันช่อ	-	-	/	-	-
8	ตุงคำคิง	-	/	/	-	-
9	ตุงกระด้าง	-	-	-	/	/
10	ตุงร้อยแปด	-	-	/	-	-

ตาราง 1 (ต่อ)

ลำดับที่	ชื่อตุง	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จากกระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
11	ตุงช่อข้าง	-	/	/	-	-
12	ตุงยอดธาค	-	-	-	-	/
13	ตุงปฎาก	-	/	-	-	-
14	ตุงพระบฏ	/	/	/	-	-
15	ตุงบอก	-	-	/	-	-
16	ตุงโย	-	/	/	/	-
17	ตุงข้าง	/	/	/	-	-
18	ตุงค่าง	-	-	/	-	-
19	ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ	-	/	-	-	-
20	ตุงขนงวงข้าง , ตุงขนงกัม	-	/	/	/	-
21	ตุงที่ใช้ประกอบ การเทศน์					
	21.1 ตุงดิน	-	/	/	/	-
	21.2 ตุงทราย	-	/	/	/	-
	21.3 ตุงไม้	-	-	-	/	/
	21.4 ตุงจีน	-	-	/	-	/
	21.5 ตุงเหยือก	-	-	-	-	/
	21.6 ตุงเหล็ก	-	-	-	-	/
	21.7 ตุงทอง	-	-	-	-	/
	21.8 ตุงข้าวเปลือก	-	/	/	/	-
	21.9 ตุงข้าวสาร	-	/	/	/	-
	21.10 ตุงเงิน	-	-	/	-	/
	21.11 ตุงคำ	-	-	/	-	/

วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตวมงคล

สามารถแยกตามวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กต ได้ดังนี้

- (สัญลักษณ์) / หมายถึง วัสดุที่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตได้
- หมายถึง วัสดุที่ไม่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตได้

ตาราง 2 แสดงวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตวมงคล

ลำดับที่	ชื่อตุ๊ก	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จากกระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
1	ตุ๊กสามหาง	-	/	/	-	-
2	ตุ๊กแดง	-	/	-	-	-
3	ตุ๊กพันวา	/	/	-	-	-
4	ตุ๊กขนนางผาง	/	-	-	-	-
5	ตุ๊กเหล็ก , ตุ๊กทอง	-	-	-	-	/

การดูแลเก็บรักษาวัสดุในการประดิษฐ์ตุ๊ก

1. กระดาษที่เหลือใช้และยังเป็นแผ่นใหญ่ควรเก็บซ้อนทับกัน โดยทำการแยกสีหรือแยกชนิดตามลักษณะของกระดาษนั้น ๆ เช่น กระดาษว่าว กระดาษสา เป็นต้น จากนั้นจึงม้วนเก็บไว้ในที่ ๆ จะสามารถนำมาใช้ได้อย่างสะดวก
2. เศษกระดาษ หรือเศษผ้า ควรแยกเก็บและนำไปใส่ถุงแล้วมัดไว้เพราะเศษเล็ก ๆ เหล่านี้ อาจจะนำมาตกแต่งประดับประดาในการใช้งานครั้งต่อไปได้

การดูแลเก็บรักษาอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

1. ทำความสะอาดทุกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นการใช้
2. อุปกรณ์ที่เป็นเหล็กควรทาน้ำมันทุกครั้งเพื่อป้องกันสนิม
3. อุปกรณ์ที่มีคมควรนำมาใส่ปลอกทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยในการหยิบนำมาใช้งานครั้งต่อไป
4. ควรนำเก็บไว้ที่เดิมตามกล่องของอุปกรณ์ชนิดนั้น ๆ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการนำมาใช้งานครั้งต่อไป

ตุงมงคล

ตุงมงคล คือ ตุงที่ใช้ในงานมงคล เป็นตุงที่สร้างขึ้นใช้ในงานพิธีทางศาสนา หรือตามความเชื่อ ในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในทางที่ดี เป็นบุญเป็นกุศลสืบต่อไป

1. ตุงไชย

ภาพ 9 แสดงรูปตุงไชย

ตุงไชย

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงไชย โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรม

พื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุ้งทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาสนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุ้งไทย ดังนี้

ตุ้งไทย หรือ ตุ้งใจ เป็นเครื่องหมายบอกถึงชัยชนะและความเป็นสิริมงคล มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว เป็นตุ้งที่ประดิษฐ์จากผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ หรือการทอจากเส้นด้ายหรือเส้นไหมสลักสี บางผืนมีไม้คั่นเป็นช่วง ๆ บางผืนก็ไม่มี และจะมีการประดับลวดลายใช้สวยงาม ตุ้งไทยที่ได้จากการทอนั้นมักจะทอเป็นลวดลายเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ลายปราสาท ลายเจดีย์ ลายรูปเรือ ลายต้นไม้ ลายคน ลายสัตว์ ลายประจำยาม ลายเครือเถา ลายดอกไม้ เป็นต้น ส่วนหางตุ้งมักจะใช้เส้นฝ้ายดักเป็นรูปตาข่ายห้อยลงมา แล้วจะประดับด้วยอุบะซึ่งเป็นพู่ห้อยหลาย ๆ สีเพื่อความสวยงาม กล่าวกันว่า ถ้าหากทอผ้าตุ้งไทยได้มีความยาวได้มากเท่าใด ก็จะได้ยิ่งได้รับอานิสงส์ผลบุญมากเท่านั้น และหากใครได้ถวายทานตุ้งไทยในพระพุทธศาสนา เมื่อตายไปก็จะได้ไปไหว้พระเศกแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ หรือหากแม้สร้างเวรกรรมมากมายเมื่อยังมีชีวิตอยู่ เมื่อตายไปตกนรก ชายตุ้งไทยที่เคยทำพิธีถวายทานไว้ ก็จะกวัดแกว่งให้วิญญาณได้เกาะขึ้นพ้นขุมนรก

การแขวนตุ้งไทยนี้หากมีขนาดใหญ่หรือมีความยาวมาก ก็มักใช้ไม้ไผ่ลำโตทำเป็นเสาตุ้ง ส่วนหัวของตุ้งไทยที่จะแขวนไว้กับเสามักนิยมทำเป็นโครงรูปปราสาท หรือวงกลมสามห่วง โดยใช้ไม้จลหรือไม้ไผ่ขดมัดเป็นโครงให้แข็งแรง แล้วนำไปผูกกับค้ำตุ้งซึ่งเป็นส่วนปลายเสา ลำไม้ไผ่ที่ใช้เป็นค้ำตุ้ง ค้ำตุ้งนี้ต้องทำให้หมุนได้เพราะเมื่อตุ้งถูกลมพัดจะได้ไม่พันตัวเอง

ชาวไทยลื้อก็นิยมประดิษฐ์ตุ้งไทยนี้เช่นกัน โดยนิยมทอด้วยเทคนิคการขีดหรือจกซึ่งมีลวดลายที่มีความวิจิตรบรรจง และมีความพิเศษตรงที่ส่วนล่างสุด ซึ่งมักนิยมทอเป็นรูปปราสาท มีรูปต้นไม้ นก คน ม้า ช้าง ฯลฯ ล้อมรอบอยู่ หรือจะมีรูปสิ่งของเครื่องใช้ เช่น น้ำตัน (คนโท) ขันดอก (พานดอกไม้) ฯลฯ โดยแต่ละช่วงของลวดลายจะคั่นด้วยการสอดไม้ไผ่เป็นปล้อง ๆ ส่วนลวดลายช่วงบนอาจเป็นรูปเรือ ช้าง ม้า นก หงส์ นาค ต้นไม้ ดอกไม้ ฯลฯ

ตุ้งไทยนั้นนอกจากจะประดิษฐ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าในบริเวณนั้นจะมีงานฉลองสมโภช โดยจะมีการปักตุ้งไทยไว้ห่างกันประมาณ 8 – 10 เมตร เป็นแนวสองข้างถนนสู่บริเวณที่มีงาน และยังสามารใช้ตุ้งไทยในการร่วมชบวนแห่ต่าง ๆ ได้ด้วย

จุดประสงค์ในการถวายทานตุงไชย คือ

1. เพื่อปรารถนาให้เป็นบุญกุศล หมายถึง การถวายทานตุงไชยหรือตุงใจ เป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง ตามที่ได้เล่าไว้ในคัมภีร์ทางศาสนาว่า “ คนถวายตุง เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วเมื่อไปตกในนรกก็จะปรากฏทางตุงหย่อนลงไปให้เกาะเกี่ยว พายขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ได้ “
2. เพื่อสร้างความกตัญญูตเวที หมายถึง การถวายทานตุงไชยอุทิศแก่บรรพบุรุษของตน ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น เพื่อหวังใจว่าคนเหล่านั้นจะได้พ้นจากความทุกข์และไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีสุขต่อไป
3. เพื่อเป็นพุทธานุชา หมายถึง การถวายทานตุงไชยคราวมีงานฉลองปอยหลวงถาวรวัตถุของวัด ศรัทธาประชาชนทั้งมวลล้วนมีศรัทธาอยากจะทำถวายทานตุงไชยเป็นพุทธานุชา หากใครไม่ได้ทำ ก็จะมีรู้สึกว่าเขาทำอะไรไปอย่างหนึ่งในการทำบุญครั้งนั้น หากได้ทำก็จะทำให้มีความสนใจและสบายใจ
4. เพื่อเป็นการสร้างศิลปะของท้องถิ่น ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเพราะเมื่อมีงานฉลอง ชาวบ้านที่เป็นสตรีชาวล้านนาในบางท้องถิ่น ก็จะทำการทอตุงไชยเป็นรูปลวดลายต่าง ๆ กันซึ่งก็มีความสวยงามไม่แพ้กันเลย

โอกาสในการใช้ตุงไชย

ตุงไชย หรือ ธงไชย ในภาษาล้านนา เรียกว่า ตุงใจ เป็นตุงที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล แสดงถึงชัยชนะ ใช้ในงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ โดยชาวบ้านจะช่วยกันนำตุงไชย มาปักเรียงตามสองข้างทางที่เข้าสู่วัด ประดับไว้รอบศาลาธรรม ในงานฉลองวัดวาอาราม งานปอยหลวง งานประเพณียี่เป็ง งานพิธีบายศรีเชื้อพระวงศ์หรือเจ้านาย งานตั้งธรรมพิงเทศมหาชาติเพื่อบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งถือว่าได้บุญกุศลอย่างแรงและเป็นสิริมงคล

นอกจากตุงไชยจะใช้ในงานฉลอง หรืองานปอยตามจุดประสงค์ข้างต้นแล้ว ตุงไชยยังนำไปใช้เพื่อการประกาศชัยชนะต่อกิเลสตัณหาที่อยู่ในใจ และสำหรับตุงไชยที่ใช้ในขบวนแห่พยุหยาตรา ก็เพื่อประกาศถึงชัยชนะให้คนทั่วไปทราบว่ามีชัยชนะต่อข้าศึก

2. ตุงราว

ภาพ 7 แสดงรูปตุงราว

ตุงราว

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงไชย โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรพิชญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงราว ดังนี้

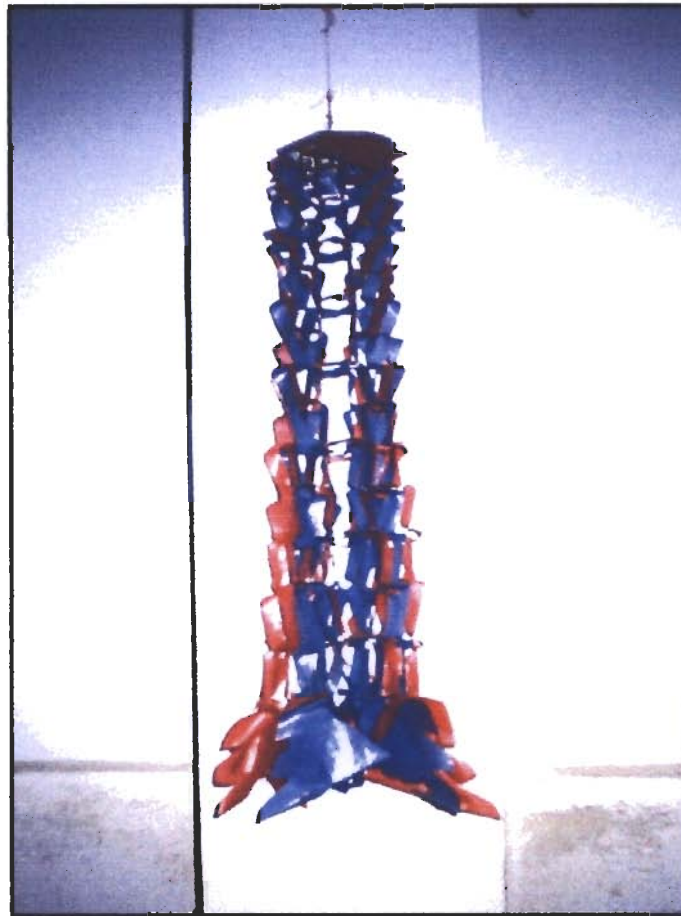
ตุงราว หรือ ตุงสาว เป็นตุงขนาดเล็ก ประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยจะมีการตัดหรือฉลุวดลายลงบนผืนตุง หรือไม่มีการตัดหรือฉลุวดลายบนผืนตุงก็ได้ ตุงราวอาจจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือตัดเป็นรูปคล้ายคนบนผืนตุง ซึ่งก็ไม่ได้กำหนดแน่นอนตายตัวแต่อย่างใด

โอกาสในการใช้ตุงราว

ตุงประเภทนี้จะใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา หรือใช้ในงานเฉลิมฉลองสมโภชวัด เช่น งานฉลองโบสถ์ งานฉลองกำแพง เป็นต้น วิธีการใช้งานคือ จะนำตัวตุงมาทากาวแล้วจึงนำไปติดบนเชือกที่ได้เตรียมเอาไว้เป็นแนวยาวสลับลี โดยจะให้ความห่างเป็นระยะเท่า ๆ กัน แล้วนำมาผูกโยงติดกับยอดเจดีย์ ยอดโบสถ์ ปราสาท หรือในวิหารที่มีพิธีกรรมทางศาสนาและ

ผูกโยงตามเสาต่าง ๆ ของศาลาธรรม เป็นต้น สาเหตุที่เรียกชื่อว่า ตุงราว ก็เนื่องมาจากการนำเอาฝืนตุงไปติดไว้บนราวนั่นเอง

3. ตุงไส้หมู

ภาพ 8 แสดงรูปตุงไส้หมู

ตุงไส้หมู

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงไส้หมู โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงไส้หมู ดังนี้

ตุงไส้หมู บางท้องถิ่นเรียกว่า ตุงพญาขอ ตุงไส้ช้าง หรือ ตุงดอกบัว ตุงไส้หมูเป็นตุงหรือธงที่มีลักษณะเป็นพวงประติษฐ์ ตามคติชาวล้านนาจะใช้แขวนห้อยลงมาเป็นพวง ซึ่งจะมีรูปร่างลักษณะคล้ายจอมแห หรือพระปรางค์หรือเจดีย์ คือ ด้านล่างกว้างสอบเรียงตามลำดับจนถึงด้านหัว ประติษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ หรือกระดาษแก้วสีต่าง ๆ ก็ได้ โดยจะใช้สีที่ตัดกัน

เช่น ใช้สีแดงตัดกับสีเขียว ใช้สีน้ำเงินตัดกับสีเหลือง ใช้สีชมพูตัดกับสีขาว เป็นต้น แล้วจึงนำมาวางซ้อนทับกัน จากนั้นให้พับทบแยกมุมหลาย ๆ ทบ และใช้กรรไกรตัดสลักกันไม่ให้ขาดเป็นลายพื้นปลาจนถึงส่วนปลายสุด แล้วให้คลี่ออกและจับหางขึ้นก็จะเห็นเป็นพวงกระดาษที่สวยงาม

การนำตุ้งไฉ่หมูไปใช้ โดยการนำไปผูกติดกับคันทุงซึ่งมีความยาวประมาณ 1 เมตร เพื่อใช้ถือร่วมขบวนแห่ครวทานเข้าวัด ประดับครวทาน หรือปักเจดีย์ทรายที่วัดในเทศกาลงานสงกรานต์ แต่ในบางท้องถิ่นก็จะนำไปใช้ประดับตกแต่งปราสาทศพ เพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยจะประดิษฐ์เป็นพวงใหญ่ ๆ และใช้กระดาษว่าวสีขาวและสีดำ หรือสีขาวและสีม่วง

วัตถุประสงค์ของการประดิษฐ์ตุ้งไฉ่หมูเพื่อบูชาเจดีย์ 4 ประเภท มีดังนี้

1. พระธาตุเจดีย์ คือ ที่ประดิษฐานพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลาย
2. พระธรรมเจดีย์ คือ ใช้บูชาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่จารึกในใบลาน แผ่นโลหะต่าง ๆ มีแผ่นเงิน แผ่นทอง เป็นต้น ซึ่งบรรจุไว้ในพระเจดีย์ต่าง ๆ
3. พระบริโภคนเจดีย์ คือ สถานที่เก็บอัฐิบริวารของพระพุทธเจ้า หรือของพระสาวก อาจจะเก็บไว้ในพระเจดีย์แห่งใดแห่งหนึ่ง ให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชาต่อมา
4. พระอุทเทสิกเจดีย์ คือ สถานที่แสดงถึงความสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า 4 แห่ง คือ ที่ประสูติ คือ ลุมพินีวัน ที่ตรัสรู้ คือ พุทธคยา ที่แสดงปฐมเทศนา คือ มฤคทายวัน เมืองพาราณสี และที่ปรินิพพาน คือ เมืองกุสินารา

โอกาสในการใช้ตุ้งไฉ่หมู

ตุ้งไฉ่หมู เป็นตุ้งที่นำมาใช้ในเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลออกพรรษา โดยจะใช้ปักบนกองเจดีย์ทรายร่วมกับตุ้งหรือธงปีใหม่ในปีเวณีย์ปีใหม่เมือง ซึ่งนิยมถวายทานในวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ซึ่งเรียกว่า “วันพญาวัน” ตามคติความเชื่อที่ว่า หากได้ถวายทานตุ้งไฉ่หมูแล้ว จะได้รับบุญอันสงฆ์ได้เกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตไตรย

4. ตุงปีใหม่

ภาพ 9 แสดงรูปตุงปีใหม่

ตุงปีใหม่

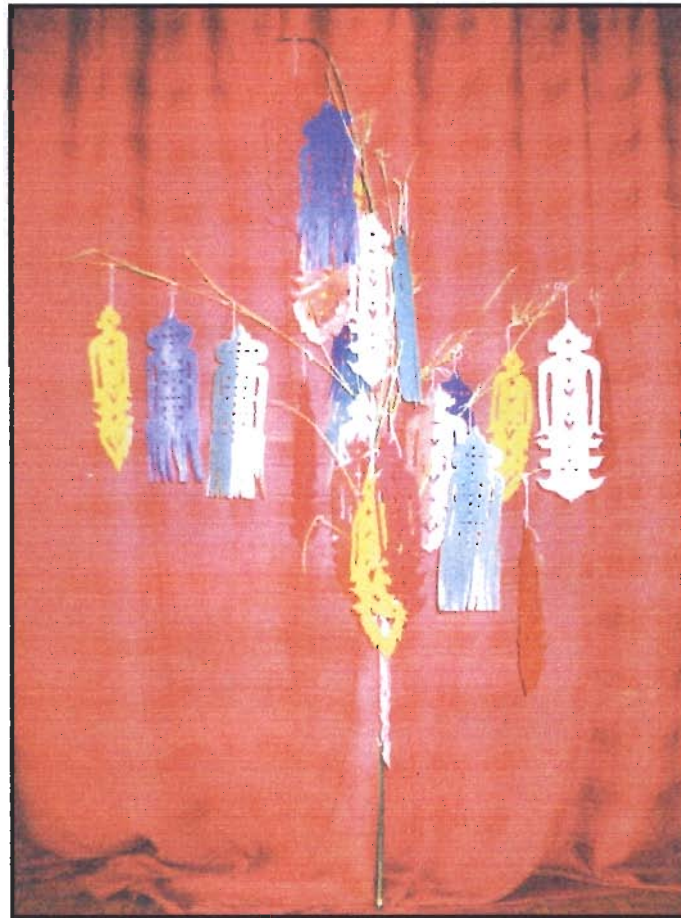
จากการรวบรวมข้อมูล ตุงปีใหม่ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงปีใหม่ ดังนี้

ตุงปีใหม่ เป็นตุงที่มีรูปร่างลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดความกว้างประมาณ 4 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร นำมาตัดและตกแต่งเป็นลวดลายต่าง ๆ ตุงปีใหม่ ประดิษฐ์มาจากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยจะนำมาปักไว้บนเจดีย์ทรายร่วมกับตุง 12 ราศี และตุงไฉ่หู่

โอกาสในการใช้ตุงปีใหม่

การถวายนตุงปีใหม่ นิยมทำกันในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวล้านนาจะเรียกว่า “ ป้าเวณีปีใหม่เมือง ” ซึ่งจะตรงกับวันที่ 13 – 15 เมษายน ของทุกปี โดยเชื่อว่าเมื่อได้ถวายนตุงปีใหม่เพื่อบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ก็จะได้รับบุญอานิสงส์ให้เกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตไตรย์

5. ตุงเจดีย์ทราย

ภาพ 10 แสดงรูปตุงเจดีย์ทราย

ตุงเจดีย์ทราย

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงเจดีย์ทราย โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงเจดีย์ทราย ดังนี้

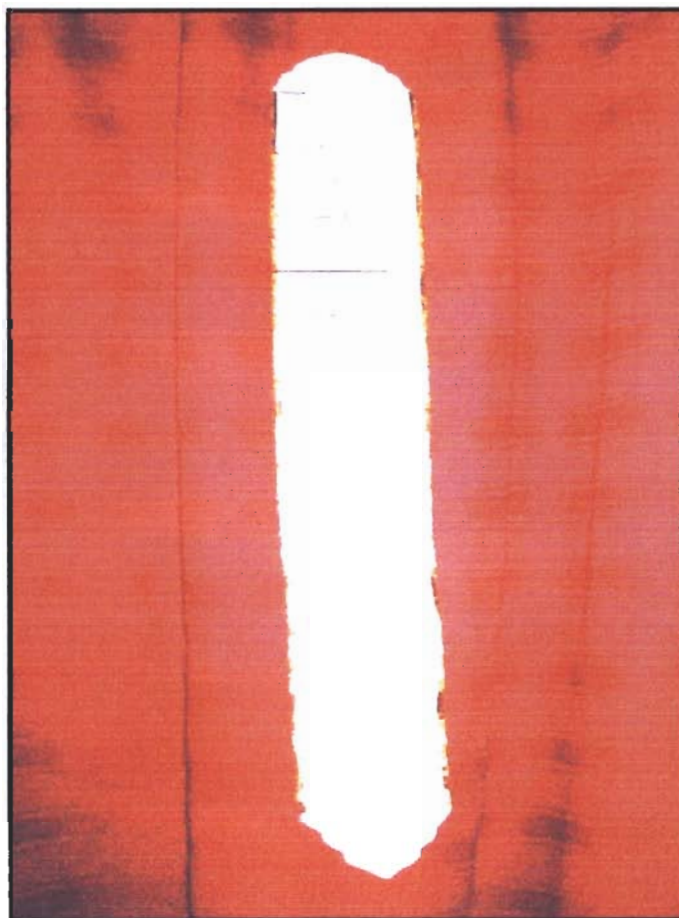
ตุงเจดีย์ทราย เป็นตุงที่นำมาใช้ปักประดับที่เจดีย์ทราย ในเทศกาลสงกรานต์ ประดิษฐ์จากกระดาษสีต่าง ๆ หลากสี แต่ส่วนมากนิยมประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยทั่วไปจะมีขนาดความกว้างประมาณ 3 – 4 นิ้ว ความยาวประมาณ 12 – 13 นิ้ว ส่วนรูปร่างของตุงเจดีย์ทรายก็ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนตายตัว บ้างก็ทำเป็นรูปคน มีหัว ลำตัว แขน ขา

บ้างก็ประดิษฐ์ประดิษฐ์เป็นรูปร่างต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยการใช้กรรไกรตัดตาม แต่จะคิดทำ ซึ่งจะทำให้ได้ลวดลายต่าง ๆ ออกมาอย่างหลากหลาย เมื่อได้ตุ้ตามที่ต้องการแล้ว ผู้ประดิษฐ์ก็นำส่วนหัวของตุ้ไปร้อยติดกับด้าย แล้วนำเอาไปผูกติดกับกิ่งไม้ที่ยืนเป็นแผง เช่น กิ่งไม้ไผ่ หรือกิ่งไม้อื่น ๆ

โอกาสในการใช้ตุ้เจดีย์ทราย

ตุ้เจดีย์ทราย จะนำมาใช้ในเทศกาลสงกรานต์ โดยการนำตุ้ไปปักไว้ที่เจดีย์ทรายในวัด ซึ่งจำนวนของตุ้เจดีย์ทรายที่จะนำไปปักในเทศกาลสงกรานต์นี้ มักนิยมทำให้พอดีกับจำนวนของสมาชิกในแต่ละครอบครัวที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น

6. ตุงสิบสองราศี

ภาพ 11 แสดงรูปตุงสิบสองราศี

ตุงสิบสองราศี

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงสิบสองราศี โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงสิบสองราศี ดังนี้

ตุงสิบสองราศี เป็นตุงประจำราศีเกิด หรือตุงที่มีรูปนักษัตร 12 ราศี ซึ่งอาจแยกเป็นแต่ละราศี หรือมีทั้ง 12 ราศี อยู่บนตุงผืนเดียวกัน โดยส่วนใหญ่มักนิยมประดิษฐ์จากกระดาษ อาจจะเป็นกระดาษสาหรือกระดาษชนิดอื่น ๆ ก็ได้ที่มีพื้นสีขาว ที่ประดิษฐ์จากผ้าก็มีบ้างแต่ไม่เป็นที่นิยม ลักษณะรูปทรงของตุงสิบสองราศี ก็คือ เป็นตุงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีรูปนักษัตร

หรือสัตว์สิบสองราศี หรือที่ชาวล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า " ตัวเบิ่ง " จะอยู่ในตุงผืนเดียวกัน โดยเรียงลำดับ ดังนี้

ตาราง 3 แสดงชื่อเรียกปีที่เกิดภาษาไทยกลางและภาษาล้านนาตามรูปนักษัตร

ลำดับที่	ชื่อเรียกปีที่เกิด ภาษาไทยกลาง	ชื่อเรียกปีที่เกิด ภาษาล้านนา	รูปนักษัตร (ตัวเบิ่ง)
1	ปีชวด	ไจ้	หนู
2	ปีฉลู	เป้า	วัว
3	ปีขาล	ยี่	เสือ
4	ปีเถาะ	เม้า	กระต่าย
5	ปีมะโรง	ลี	งูใหญ่
6	ปีมะเส็ง	ไจ้	งูเล็ก
7	ปีมะเมีย	สะง้า	ม้า
8	ปีมะแม	เม็ด	แพะ
9	ปีวอก	สัน	ลิง
10	ปีระกา	เล้า	ไก่
11	ปีจอ	เส็ด	หมา
12	ปีกุน	ไก้	หมู

จุดประสงค์ในการประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี

1. เนื่องจากความคิดที่ว่าในครอบครัวหนึ่ง ๆ มีสมาชิกหลายคน แต่ละคนจะเกิดในปีต่างกัน ดังนั้น ราศีเกิดก็ต้องต่างกันด้วยจึงได้ประดิษฐ์ตุงสิบสองราศีขึ้นมา เมื่อนำไปถวายก็เท่ากับว่า ทุกคนในครอบครัวจะได้รับอานิสงส์จากการถวายทานตุงเท่า ๆ กัน
2. เชื่อกันว่าจักรราศีแม้อันมีสัตว์ทั้งสิบสองตัวนั้นล้วนเป็นสัตว์ประจำปีไม่ปีใดก็ปีหนึ่ง หากได้ถวายทานตุงสิบสองราศีแล้วก็จะทำให้พ้นเคราะห์ พ้นโศก พ้นโรคภัย และพ้นภัยอันตรายทั้งปวง เรียกได้ว่าเป็นการสุมทาน เพราะสัตว์ประจำปียอมหนีไม่พ้นสัตว์ทั้งสิบสองตัวนี้แน่นอน

โอกาสในการใช้ตุงสิบสองราศี

ตุงสิบสองราศีนี้จะประดิษฐ์ขึ้นมาเป็นตุงบูชาเจดีย์ทราย ในเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือเป็นวันปีใหม่ของไทยจึงเรียกกันทั่วไปว่า " ตุงปีใหม่ " โดยการนำไปปักไว้ที่เจดีย์ทรายในวัดร่วมกับตุงชนิดอื่น ๆ ในเทศกาลสงกรานต์ หรือนำไปปักบนกองทรายในบริเวณที่ทำพิธีถวายทานในบ้านหรือแปลงบ้าน ซึ่งเชื่อกันว่าเมื่อได้ถวายทานตุงสิบสองราศีแล้วจะได้รับบุญอันสงฆ์ นอกจากนี้ยังใช้ในพิธีสืบดวงชะตาต่ออายุ เพราะถือว่าจะมีอายุยืนท่ามาค้าขายดี

7. ตุงพันช่อ

ภาพ 12 แสดงรูปตุงพันช่อ

ตุงพันช่อ

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงพันช่อ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงพันช่อ ดังนี้

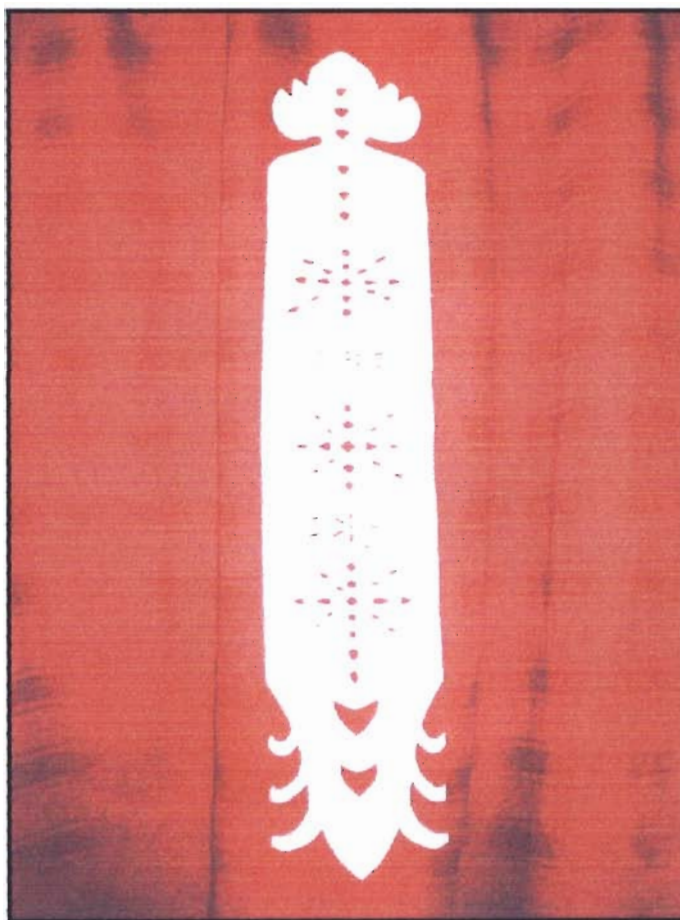
ตุงพันช่อ หรือบางท้องถิ่น เรียกว่า ชอนำทาน (เพราะมีการนำไปใช้เป็นจำนวนมาก) เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากกระดาษสา หรือกระดาษว่าวสีต่างๆ เช่น สีแดง สีขาว สีเขียว สีเหลือง

สีน้ำเงิน สีชมพู เป็นต้น ตุงมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมขายตรง มีขนาดความกว้างประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 20 – 25 เซนติเมตร ซึ่งจะมีการตัดเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือตามความคิดของคนในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ

โอกาสในการใช้ตุงพันซ่อ

ตุงพันซ่อ หรือ ซ่อนำทาน จะนำไปใช้ในพิธีต่าง ๆ เช่น งานทอดผ้าป่า งานทอดกฐิน งานปอยหลวง งานฉลองโบสถ์ งานฉลองเจดีย์ หรือ นำมาใช้ปักบนเจดีย์ทรายในเทศกาล สงกรานต์ เป็นต้น วิธีใช้ตุงพันซ่อ หรือ ซ่อนำทาน โดยการนำเอาซ่อหรือตุงมาพันติดกับไม้ไผ่ผ่าซีกจำนวนหลาย ๆ อัน แล้วจึงนำไปปักติดกับเครื่องไทยทาน ปักลงบนต้นคา ปักลงบนต้นกล้วย พร้อมกับธูปธูปห้าไปในงานพิธีต่าง ๆ (ไม้ที่นิยมเอามาทำเป็นไม้ไผ่ผ่าซีกเล็กมากที่สุด คือ ไม้รวก ทั้งนี้เพราะไม้รวก แข็งแรงทนทาน และค่อนข้างเบา)

8. ตุงค่าคิง

ภาพ 13 แสดงรูปตุงค่าคิง

ตุงค่าคิง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงค่าคิง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงค่าคิง ดังนี้

ตุ่งค่าคิง ชาวล้านนา เรียกว่า ตุ่งเท่าคิง (บางท้องถิ่น เรียกว่า ตุ่งคิง) ตุ่งค่าคิงเป็น ตุ่งที่ประดิษฐ์จากกระดาษหรือผ้า แต่ส่วนใหญ่จะประดิษฐ์จากกระดาษ ส่วนจะใช้กระดาษ ชนิดอื่นแทนก็ได้แต่ไม่เป็นที่นิยมกัน คำว่า ค่าคิง แปลว่า เท่าตัวเอง หรือสูงเท่ากับตนเอง ซึ่งก็คือตัวเจ้าของตุ่งนั่นเอง

ดังนั้น ตุ่งค่าคิงจึงมีความยาวเท่ากับความสูงของผู้ที่จะถวายทานตุ่งนั้น (ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า) และมีความกว้างเท่ากับศอกของผู้ที่จะถวายทานตุ่ง หรือประมาณ 20 เซนติเมตร โดยมากจะมีไม่ค่อยมีการตกแต่ง ระดับประดับลวดลายอันวิจิตรพิสดารลงบนตุ่งค่าคิง แต่อาจจะตกแต่งด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง หรือตกแต่งเป็นลวดลายรูปเจดีย์ ช้าง ม้า ราชสีห์ กวาง นาค ประดับไว้พองามก็ได้ เมื่อประดิษฐ์ตุ่งค่าคิงเสร็จแล้ว มักจะนำไปผูกติดกับคันตุ่งที่ยาวกว่าตัวตุ่งเล็กน้อย

ตุ่งค่าคิงที่นำมาใช้มี 2 รูปแบบ คือ

1. ตุ่งค่าคิงแบบสร้อย
2. ตุ่งค่าคิงแบบตะขาบ (ชาวล้านนา เรียกว่า จะเข็บ)

โอกาสในการใช้ตุ่งค่าคิง

ตุ่งค่าคิง สามารถนำเอาไปใช้ในงานพิธีต่างๆ ได้แก่ พิธีสะเดาะเคราะห์ ใช้ในการสืบทวงชะตา สำหรับคนที่ต้องการสืบทวงชะตาซึ่งมักป่วยออก ๆ แอด ๆ หรือมีเหตุที่ต้องสืบทวงชะตา โดยการนำเอาตุ่งเข้าไปใช้ในพิธี ทำได้โดยมัดคันตุ่งรวมกับไม้สามขา แล้วจัดการตามพิธีเมื่อเสร็จสิ้นพิธีแล้วจะต้องนำเอาตุ่งค่าคิง ไม้สามขา และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีสืบทวงชะตา ไปไว้ที่ใต้ต้นโพธิ์ที่อยู่ในบริเวณวัด นอกจากนี้ ตุ่งค่าคิงยังนำไปใช้ปักนุชากองเจดีย์ทรายร่วมกับตุ่งชนิดอื่น ๆ ในเทศกาลสงกรานต์ได้อีกด้วย

9. ตุงกระด้าง

ภาพ 14 แสดงรูปตุงกระด้าง

ตุงกระด้าง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงกระด้าง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงกระด้าง ดังนี้

ตุงกระด้าง มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ตุงหลวง เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากวัสดุที่คงรูปถาวรประเภทแผ่น ฝืนตุงทำด้วยไม้หรือโลหะ เช่น เงิน ทองเหลือง และสังกะสี เป็นต้น ซึ่งจะมีการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ หรือปูนปั้นบ้าง และในบางครั้งก็อาจจะเป็นแผ่นโลหะฉลุลาย

ก็ได้ ส่วนปลายทั้งสองมักจะทำให้แหลมขนาดพอเหมาะกับเสา ใช้สำหรับแขวนติดไว้กับเสา โดยปลายแหลมด้านหนึ่งจะชี้ขึ้นข้างบน อีกด้านหนึ่งจะชี้ลงข้างล่าง

ลวดลายที่ฉลุหรือแกะสลักบนตุ๊กกระด้าง โดยทั่วไปมักจะแกะสลักเป็นรูปสัตว์ประจำปีเกิด ส่วนลายแกะสลักอื่น ๆ ได้แก่ ลายดอกไม้ต่าง ๆ ลายพันธุ์พฤกษา ลายสัตว์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังนิยมทาสีหรือมีการประดับประดาด้วยกระจกสีลงรักปิดทองอีกด้วย

ตุ๊กกระด้าง สามารถแยกออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ตุ๊กที่ก่อด้วยอิฐหรือปูน มีลักษณะคล้ายพระเจดีย์ มีไม้แกะสลักลักษณะรูปร่างเหมือนธงแขวนติดไว้กับหลักที่มีลักษณะคล้ายเจดีย์ ส่วนปลายจะทำเป็นฉัตรครอบเสาเอาไว้ ซึ่งสามารถดูได้เป็น 2 นัย คือ เป็นทั้งเจดีย์ และตุ๊กกระด้างพร้อมกัน

2. ตุ๊กที่แกะสลักจากไม้สักเป็นรูปและลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายเครือเถาวัลย์ ลายนก ลายรูปสัตว์ ตุ๊กนี้จะตั้งไว้หน้าพระประธาน หรือพระวิหารเพื่อเป็นพุทธบูชา

3. ตุ๊กเหล็ก , ตุ๊กทอง เป็นตุ๊กที่ทำด้วยเหล็กใช้เป็นเครื่องบูชาศ

ลักษณะรูปแบบของตุ๊กกระด้าง สามารถแยกออกเป็น 4 แบบ คือ

1. แผ่นตุ๊กยาว หัวท้ายเรียวแหลมส่วนบนกว้างกว่าส่วนล่าง
2. แผ่นตุ๊กยาวแคบเสมอกัน หัวท้ายโค้งแหลม
3. ตอนปลายแคบ ส่วนล่างเรียวแหลม มีลวดลายนาคนไขว้ทั้งส่วนหัวและส่วนหาง
4. ทั้งสองข้างโค้งแหลม มีลายพันธุ์พฤกษาแผ่ออกตรงส่วนกลางและหัวท้าย

ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนตุ๊กกระด้าง สามารถแยกออกเป็น 5 ลักษณะ คือ

1. ตุ๊กกระด้างที่มีตรงกลางพองนูน จนเราสามารถมองเห็นลวดลายอยู่บนตุ๊กทั้งแผ่น ตุ๊กลักษณะนี้มักทำด้วยสังกะสี เมื่อมองผ่านลวดลายลงไปจะเห็นส่วนพื้น ซึ่งอาจทำเป็นสีต่าง ๆ แฉวฉว ในการฉลุแผ่นสังกะสีดังกล่าวนิยมทาสีทอง สีเหลือง หรือสีพื้นอ่อน ๆ เช่น สีขาว สีชมพู ฯลฯ นอกจากนี้ ยังอาจใช้วิธีติดกระจกสีหรือลงรักปิดทอง

2. ตุ๊กกระด้างที่ประดับกระจกตรงส่วนกลาง กระจกนี้ต้องเป็นกระจกเงาตัดเป็นรูปสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ วางเรียงให้พอเหมาะกับความยาวของตุ๊กกระด้าง ส่วนในบริเวณที่เป็นสังกะสี ตกแต่งเป็นลวดลายฉลุ หรือตัดเป็นรูปกลีบดอกไม้แล้วทาสีทับลายอีกครั้ง หรืออาจประดับประดาด้วยกระดาษสีเพื่อให้งดงามยิ่งขึ้น

3. ตุ๊กกระด้างที่ประดับด้วยไม้ซ้อนทับเป็นชั้น ลักษณะของตุ๊กแบบนี้คือ มีการซ้อนไม้ขนาดต่าง ๆ กันทับในบริเวณส่วนกลาง บริเวณปลายแหลมทั้งสองข้างใช้สังกะสีฉลุลายและ

ตกแต่งด้วยกระจกสี ตัดเป็นลวดลายดอกไม้บนแผ่นไม้ชั้นบนสุด จากนั้นจะประดับด้วยสิ่งกะลือฉลุลวดลายที่ปลายไม้ทั้งสองข้างของทุกแผ่นทับซ้อนกัน

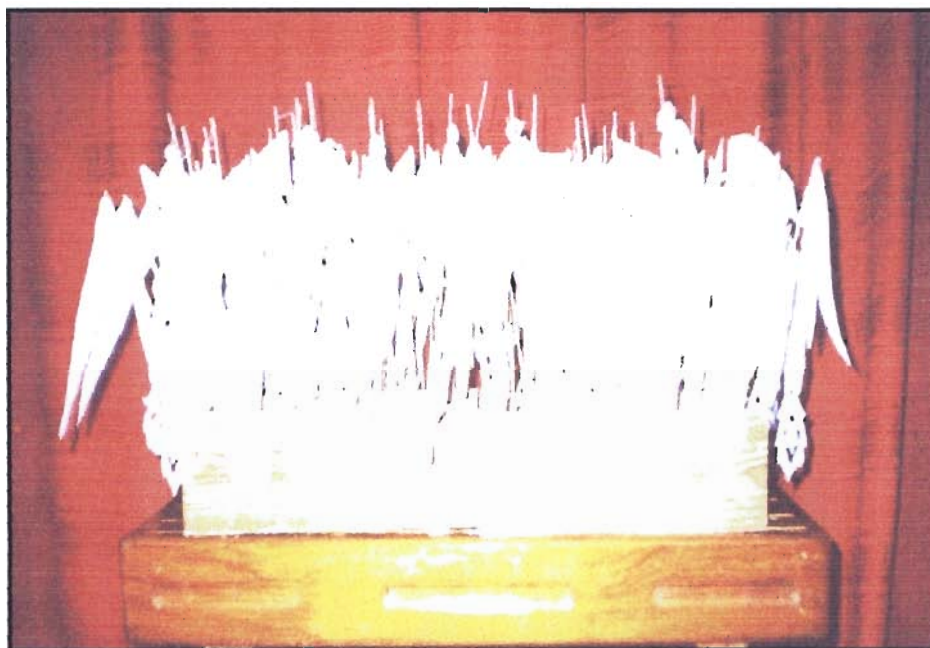
4. ตุงกระด้างที่แบ่งเป็นช่องตามแนวขวาง พบเฉพาะที่ติดไว้ภายนอกอาคารเท่านั้น วัสดุที่นำมาใช้ทำตุงกระด้าง ก็คือ ไม้หรือปูนซีเมนต์ ลวดลายที่ปรากฏบนตุงกระด้างลักษณะนี้มักเป็นรูปดอกไม้

5. ตุงกระด้างที่ใช้เสาร่วมกัน ตุงกระด้างประเภทนี้พบอยู่ภายนอกอาคารอีกเช่นกัน พิเศษตรงที่มีตุงกระด้างสองแผ่นติดประกบลงบนเสาด้านเดียวกัน

โอกาสในการใช้ตุงกระด้าง

ตุงกระด้างนี้ ผู้สร้างมักจะเป็นผู้มีบรรดาศักดิ์สูงเป็นผู้มีอันจะกิน หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีเนื่องจากวัสดุ / อุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ประดิษฐ์ตุง ตั้งแต่ผืนตุงจนถึงการตกแต่งประดับประดาต่างก็มีราคาที่สูงมาก อีกทั้งยังต้องใช้ช่างฝีมือที่มีความประณีตในการสร้าง ตุงกระด้างจะสร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยจะถวายเป็นคู่วางประดับไว้ทั้งสองข้างขององค์พระประธาน หรือก่อกฐานไว้ทั้งสองข้างตรงประตูทางเข้าพระอุโบสถ บางแห่งก็จะสร้างไว้กลางลานวัดหรือใกล้เจดีย์

10. ตุ้งร้อยแปด

ภาพ 15 แสดงรูปตุ้งร้อยแปด

ตุ้งร้อยแปด

จากการรวบรวมข้อมูล ตุ้งร้อยแปด โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุ้ง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุ้ง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วราณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุ้งทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุ้งร้อยแปด ดังนี้

ตุ้งร้อยแปด หรือ ตุ้งช่อ , ตุ้งช่อน้อย เป็นตุ้งที่ประดิษฐ์จากกระดาษสีต่าง ๆ แต่ส่วนมากนิยมประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ เพราะมีเนื้อกระดาษที่บางเบาและยังมีราคาถูก ตุ้งช่อจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง มีขนาดความกว้างประมาณ 4 – 5 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 10 เซนติเมตร จะนำตัวตุ้งมาทากาวและใช้พันกับปลายไม้ไผ่ที่เหลาเป็นแท่งกลม ความยาวประมาณ 25 เซนติเมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของฝืนตุ้งด้วย ตุ้งชนิดนี้ บางครั้งเรียกว่า " ตุ้งร้อยแปด " เนื่องจากการนำมาใช้ครั้งละหลาย ๆ อัน

โอกาสในการใช้ตุ้บร้อยแปด

ตุ้บร้อยแปดสามารถนำไปใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานมงคล และงานอวมงคล เช่น การสืบชะตา การถวายเจดีย์ทราย 108 การทำพิธีบูชาพระเคราะห์ ซึ่งผู้ประกอบพิธีจะประดิษฐ์ตุ้บจำนวน 108 เพื่อเป็นความหมายแห่งสิริมงคล กล่าวคือ

1. ด้วยกำลังพระเคราะห์ที่กล่าวถึง พระอาทิตย์ 6 พระจันทร์ 15 พระอังคาร 8 พระพุธ 17 พระพฤหัสบดี 19 พระศุกร์ 21 พระเสาร์ 10 พระราหู 12 พระเกตุ 9 รวมกันแล้วเป็น 108 โดยไม่นับพระเกตุ
2. ในพระคุณของพระพุทธรูปมี 56 คุณพระธรรม 38 คุณพระสงฆ์ 14 นับตามพยางค์ของอักขระสรรเสริญพระพุทธรูป รวมเป็น 108
3. การนับวัตถุมงคลต่าง ๆ ให้หักตถศาสตร์ บาทศาสตร์ ของพรหมณ์ อาทิ หอย ธิ บังบาศ เป็นต้น รวมแล้วเป็น 108
4. การนับจิต 108 ดวง การนับต้นหา 108 จำพวก ในพระอภิธรรมัตถะสังคหะ นับเป็นจำนวน 108 ด้วยเช่นกัน
5. การโคจรรูปดวงอาทิตย์ของดาวนพเคราะห์ 9 ดวง ใน 12 ราศี รวมเป็น 108 เช่นเดียวกัน

ตามตำนานทางศาสนาจะใช้ตุ้บร้อยแปดสีเหลือง สีแดง สีขาว และสีเขียว ในการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีบูชาท้าวทั้งสี่ (ท้าวจตุโลกบาล) ส่วนการใช้งานตุ้บอวมงคลโดยทั่วไปจะใช้ตุ้บสีแดง สีดำ และสีขาว โดยจะนำไปปักรอบ ๆ สะตวง (กระทงที่ทำจากกาบกล้วย) หรือนำไปปักบนกองทรายเล็ก ๆ โดยทำให้กับคนตายด้วยอุบัติเหตุโดยใช้ตุ้บร้อยแปดถึง 108 อัน

โดยสันนิษฐานว่า ตัวเลข 108 นี้มีเหตุผลในการคำนวณจักรราศี ในวิชาโหราศาสตร์ และถือว่าเป็นการรวมกำลังแห่งดาวนพเคราะห์ และกำลังแห่งพุทธรูป ธรรมคุณ สังฆคุณ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งสิริสวัสดิ์ทั้งหลาย แต่ถ้าพิจารณาถึงต้นหา 108 เคราะห์ 108 แล้ว การที่ประชาชนนำเอาช่อไปปักทำพิธีกรรม บริเวณที่มีคนตายด้วยอุบัติเหตุ (ตายโหง) ก็หมายความว่า จะกำจัดเคราะห์ทั้งหลาย ให้หมดไปจากบุคคลผู้ตายหมดไปจากสถานที่นั้น และให้คนผู้มีชีวิตอยู่ปลอดภัยจากเคราะห์ทั้งหมด สำหรับผู้มีความเชื่ออีกรูปแบบหนึ่งว่าการนำเอาช่อ 108 ไปปักบนเจดีย์ทรายนั้น ก็เพื่อเป็นมหาไชยชนะการรบตีร้าย เพื่อจะบังคับให้ปลดปล่อยดวงวิญญาณของผู้ตายได้หลุดพ้นจากบ่วงกรรม นำเอาดวงวิญญาณไปเกิดในสุคติได้ เรื่องของตัวเลข 108 นี้จึงเป็นไปในความหมายว่า เป็นมงคลและไม่เป็นมงคล

11. ตุงช่อข้าง

ภาพ 16 แสดงรูปตุงช่อข้าง

ตุงช่อข้าง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงช่อข้าง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงช่อข้าง ดังนี้

ตุงช่อข้าง ในสมัยโบราณยามแม่ทัพออกศึกสงคราม ก็จะมีตุงช่อข้างประจำตัวซึ่งถือว่าเป็นตุงประจำตัวของแม่ทัพ ตุงช่อข้างมักประดิษฐ์จากผ้าแพรสีต่าง ๆ ที่เป็นผ้าสีล้วน โดยประดิษฐ์เป็นรูปสามเหลี่ยมขลิบขอบทั้ง 2 ด้าน กว้างประมาณ 1 นิ้ว หรือทำจีบระบายรอบ

ชอบทุก ๆ ด้านและจะประดิษฐ์ขึ้นเป็นคู่ บางครั้งก็มีการปักดินอย่างสวยงาม ในบางแห่งจะใช้ผ้าสีและได้มีการเขียนลวดลายลงไป

ชาวบ้านจะนำเอาผ้าหรือกระดาษ มาประดิษฐ์เป็นตุ๊กตอช้างด้วยขนาดที่เหมาะสม คือ ยาวพอดีประมาณหนึ่งเมตรครึ่ง โดยทำให้มีลักษณะด้านหนึ่งกว้างขนาด 25 – 30 เซนติเมตร และยาวรีออกไปตามขนาดความพอดี ด้านข้างต้นจะทำเป็นร่องเพื่อใส่ไม้ไผ่ คือ ใช้ไม้ไผ่ลำเล็ก ๆ มีความยาวประมาณ 3 – 4 เมตร มาเป็นคันท่อ ซึ่งไม้ไผ่ที่นิยมนำมาเป็นคันท่อมากที่สุด คือ ไม้ไผ่รวก เพราะมีความแข็งแรงทนทานและยังมีน้ำหนักเบา

โอกาสในการใช้ตุ๊กตอช้าง

ตุ๊กตอช้าง ในปัจจุบันนี้มักจะประดิษฐ์เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยนำมาใช้ในงานพิธี แห่งพระพุทธรูป งานแห่ขบวนเกียรติยศ หรือขบวนแห่ต้อนรับพระมหากษัตริย์ เจ้านาย หรือ อาคันตุงะผู้ทรงเกียรติ ภายในเมืองและต่างเมือง โดยจะใช้แห่หน้าครัวทาน หรือใช้ปักสลับกัณฑ์ไชยในงานปอยต่าง ๆ

12. ตุงยอดธาดู

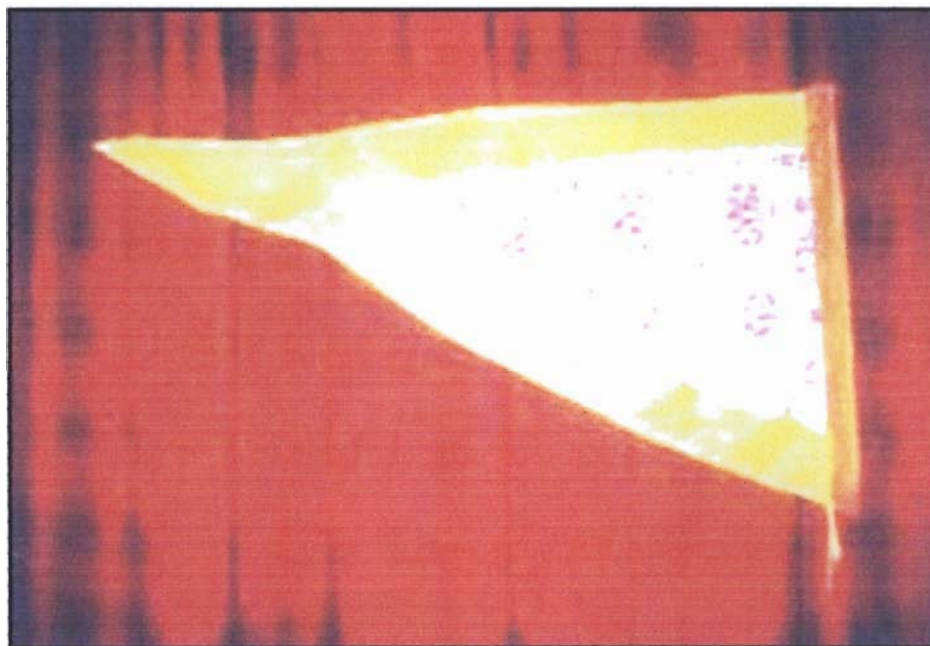
ภาพ 17 แสดงรูปตุงยอดธาดู

ตุงยอดธาดู

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงยอดธาดู โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงยอดธาดู ดังนี้

ตุงยอดธาดู เป็นตุงที่มีขนาดเล็ก มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม ขายธงทำด้วยโลหะ จำพวกเหล็ก สังกะสี อลูมิเนียม เป็นต้น รูปทรงของตุงยอดธาดูจะพริ้วลู่ลม และจะประดับอยู่บนยอดของพระธาดูหรือยอดเจดีย์

13. ตุงปฎาก

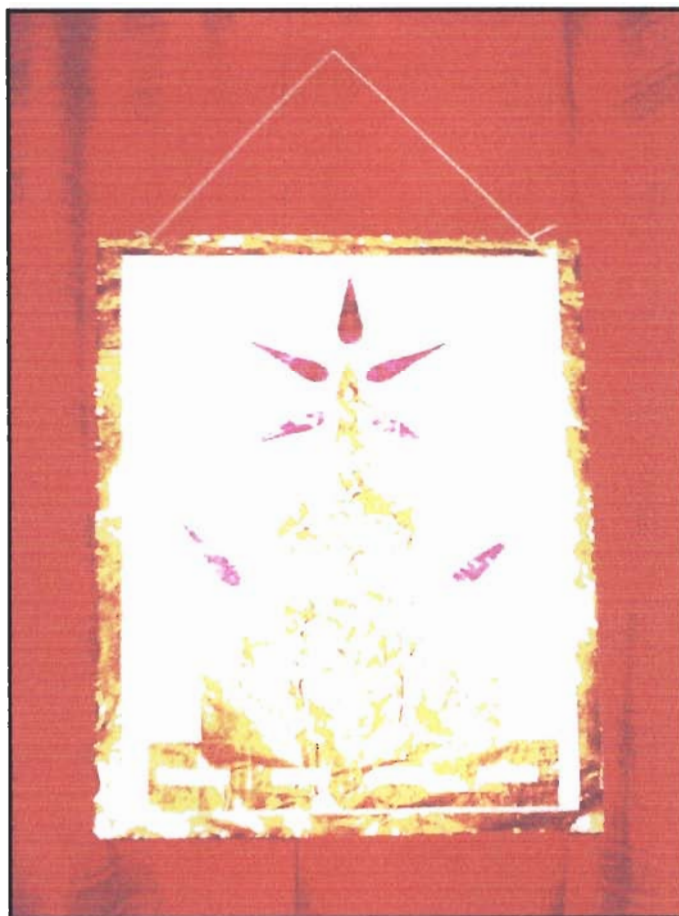
ภาพ 18 แสดงรูปตุงปฎาก

ตุงปฎาก

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงปฎาก โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเทพพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงปฎาก ดังนี้

ตุงปฎาก เป็นตุงที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง โดยจะประดิษฐ์จากแผ่นผ้าที่จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องบูชา หรือใช้เป็นเครื่องหมายแสดงฐานะอันครัดดี เครื่องหมายสถาบัน กองทัพ ธงกีฬา เป็นต้น ซึ่งในสมัยโบราณจะใช้ธงปฎากในการประกอบพิธีกรรม

14. ตุงพระบฏ

ภาพ 19 แสดงรูปตุงพระบฏ

ตุงพระบฏ

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงพระบฏ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงพระบฏ ดังนี้

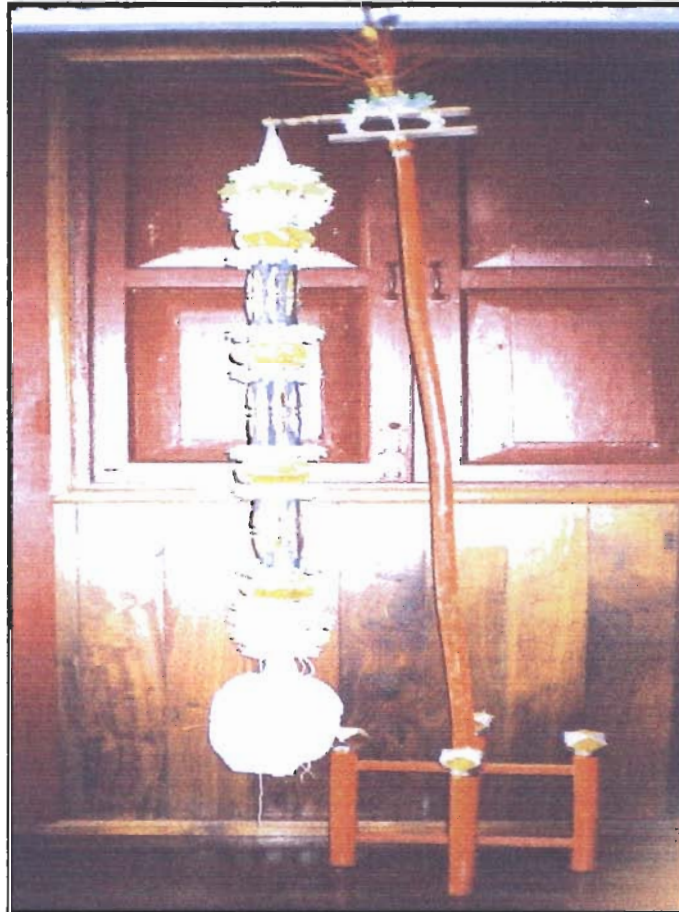
ตุงพระบฏ อาจเขียนว่า ตุงพระบต หรือตุงพระบต ก็ได้ เป็นตุงที่มีลักษณะเป็นผืนผ้าใบ หรือกระดาษรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดต่าง ๆ ส่วนมากจะมีขนาดประมาณ 80 x 100 เซนติเมตร ซึ่งจะมีกรอบทั้งสี่ด้านที่ทำด้วยไม้เพื่อขึงให้ผ้าหรือกระดาษตึง ตุงพระบฏ จะมี

การเขียนภาพเกี่ยวกับพุทธประวัติ โดยส่วนใหญ่จะเป็นรูปพระพุทธเจ้าประทับนั่ง รูปพระพุทธเจ้าประทับยืน ปางลีลาหรือปางเปิดโลก เป็นต้น ดังนั้น จึงแน่นอนว่าต้องใช้เพื่อเป็นพุทธบูชาหรือเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธโดยตรง

โอกาสในการใช้ตุงพระบรม

ชาวล้านนาใช้ตุงพระบรมเพื่อเป็นพุทธบูชา โดยจะนำตุงพระบรมมาตกแต่งประดับประดาแล้วแขวนไว้กับผนัง ตรงด้านหลังทั้งสองด้านขององค์พระประธานในโบสถ์ สาเหตุที่ต้องแขวนไว้ทั้งสองด้านก็เพราะเป็นของที่ต้องประดับคู่กัน และเพื่อความสวยงามรูปเขียนทั้งสองด้าน จะต้องเป็นแบบเดียวกัน ขนาดเท่ากัน และมีความเก่าความใหม่ที่ใกล้เคียงกัน

15. ตุงบอก

ภาพ 20 แสดงรูปตุงบอก

ตุงบอก

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงบอก โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เขียมศรีทอง และคณะ. 2542) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงบอก ดังนี้

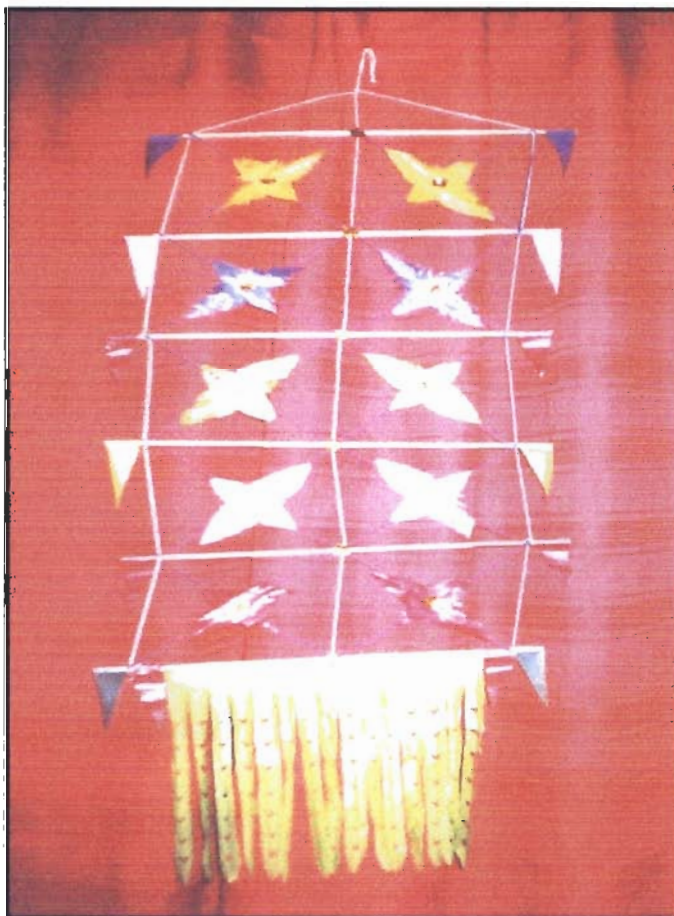
ตุงบอก คือ ตุงรูปกระบอกที่มีโครงอยู่ภายใน ประดิษฐ์จากไม้ไผ่ขุดเป็นรูปวงกลมมีลักษณะเหมือนกระบอกไม้ จึงเรียกว่า " ตุงบอก " ส่วนรอบ ๆ โครงไม้ไผ่นั้นจะถูกห่อหุ้มด้วยผ้าทั้งผ้าดิบ ผ้าดอก ผ้าโปร่ง ผ้าใยหรือกระดาษก็ได้ ทำเป็นท่อน ๆ เหมือนกับตุงไชย ผิดกันตรงที่มีลักษณะกลมเท่านั้น ซึ่งตรงช่วงข้อระหว่างท่อนก็จะมีการตกแต่งประดับประดาให้สวยงาม ส่วน

ชายด้านล่างของตุ้งจะมีการร้อยอุบะประดับเอาไว้ มีขนาดความยาวประมาณ 7 , 9 , 11 ท่อน โดยมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 8 นิ้ว

โอกาสในการใช้ตุ้งบอก

ชาวล้านนาใช้ตุ้งบอกเพื่อเป็นพหูพหูชา โดยจะนำตุ้งบอกตกแต่งประดับประดาแล้ววางตรงด้านข้างขององค์พระประธาน ซึ่งจะใช้ตุ้งเพียงตัวเดียว หรือใช้ตุ้งสองตัววางไว้ทั้งสองด้านขององค์พระประธานก็ได้ แต่เพื่อความสวยงามส่วนใหญ่มักนิยมวางไว้เป็นคู่กัน

16. ตุงโย

ภาพ 21 แสดงรูปตุงโย

ตุงโย

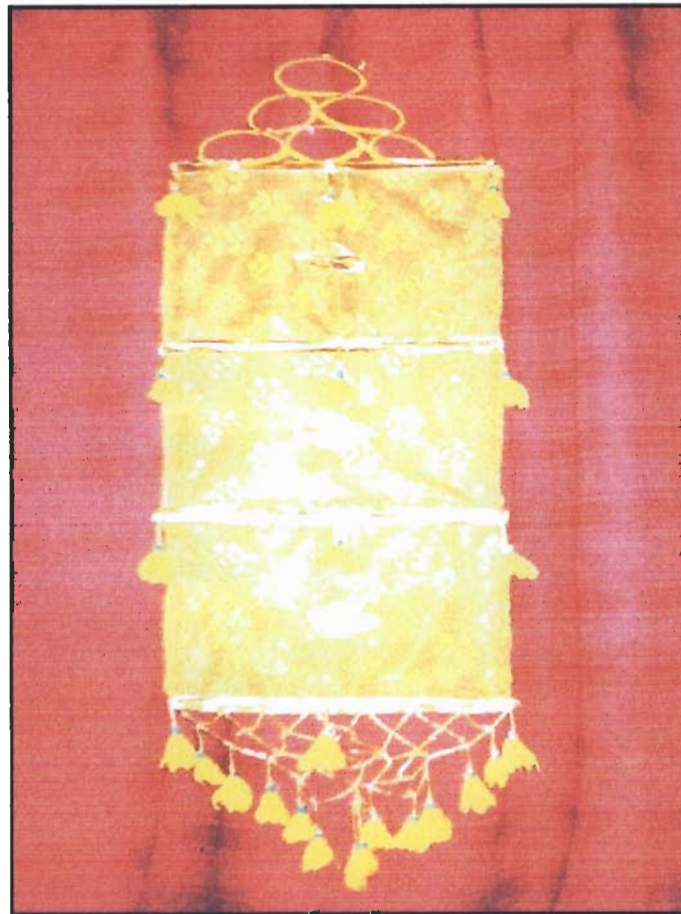
จากการรวบรวมข้อมูล ตุงโย โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เตียมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอร์จ. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงโย ดังนี้

ตุงโย คือ ตุงที่ประดิษฐ์จากเส้นด้ายหลายสี หรืออาจประดิษฐ์จากเส้นฝ้ายและเส้นไหมเป็นต้น โดยการนำมาผูกติดกันคล้ายโยแมงมุม จึงได้มีชื่อเรียกว่า "ตุงโยแมงมุม" ซึ่งจะมีการนำไม้ไผ่มาสอดเป็นโครงยึดเอาไว้เป็นช่วง ๆ แล้วตกแต่งประดับประดาด้วยวัตถุที่เป็นรูปดอกไม้หรือพู่ห้อย

โอกาสในการใช้ตุงไชย

ตุงไชยนี้ไม่ได้เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายนัก เพราะจะประดิษฐ์ขึ้นใช้เพียงบางท้องถิ่นเท่านั้น โดยจะใช้ในพิธีสำคัญทางศาสนาเช่นเดียวกับตุงไชย หรือนำไปแขวนไว้ในวิหารหน้าองค์พระประธานเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ซึ่งจะพบตุงไชยมากที่สุดในช่วงเทศกาลสงกรานต์เท่านั้น

17. ตุงช้าง

ภาพ 22 แสดงรูปตุงช้าง

ตุงช้าง

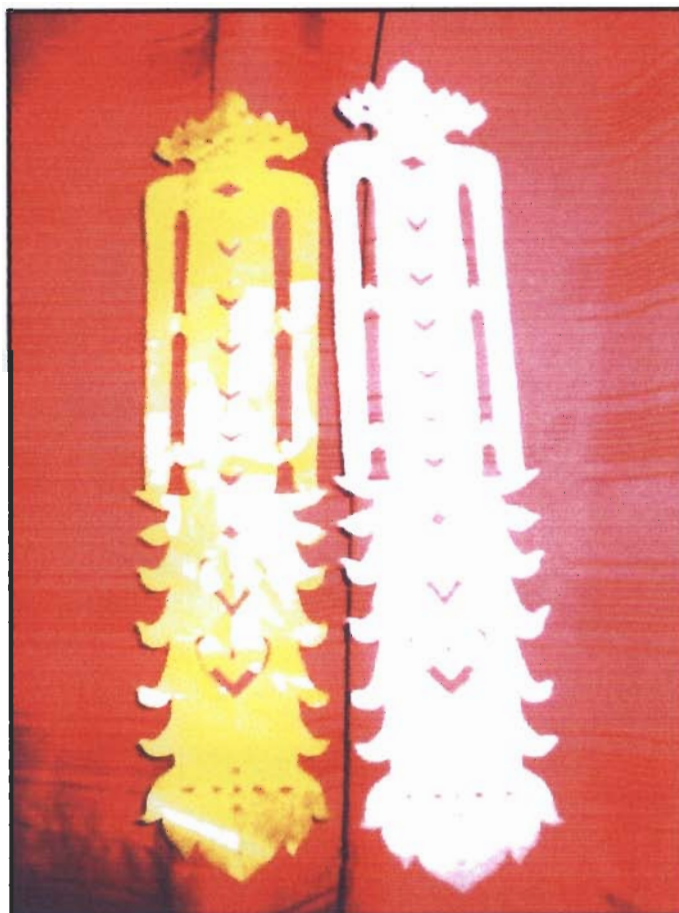
จากการรวบรวมข้อมูล ตุงช้าง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงช้าง ดังนี้

ตุงช้าง จัดเป็นตุงไชยชนิดหนึ่งแต่มีขนาดใหญ่กว่าจึง เรียกว่า "ตุงช้าง" มีความกว้างประมาณ 2-3 ฟุต ยาวประมาณ 4 เมตร เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ หรือใช้กระดาษในการประดิษฐ์ก็ได้ ในบางท้องถิ่นก็นำเอาดอกไม้ใฝ่มาทำเป็นโครงเพื่อให้คงรูปทรง

โอกาสในการใช้ตุงช้าง

การนำตุงช้างไปใช้ก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกับตุงไชย คือนำมาใช้ในงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ การปักตุงช้างจะต้องใช้คันตุงเป็นไม้ไผ่ลำใหญ่ ๆ ยาว ๆ เช่น ไผ่สีสุก หรืออาจใช้ไม้ซางลำโต ๆ ก็ได้ โดยจะปักตุงช้างเรียงตามสองข้างทางที่เข้าสู่วัด เช่น ในงานฉลองวัดวาอาราม งานปอยหลวง เป็นต้น เพื่อบูชาพระรัตนตรัย ซึ่งถือว่าได้บุญกุศลอย่างแรงและเป็นสิริมงคล

18. ตุงค้ำ

ภาพ 23 แสดงรูปตุงค้ำ

ตุงค้ำ

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงค้ำ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงค้ำ ดังนี้

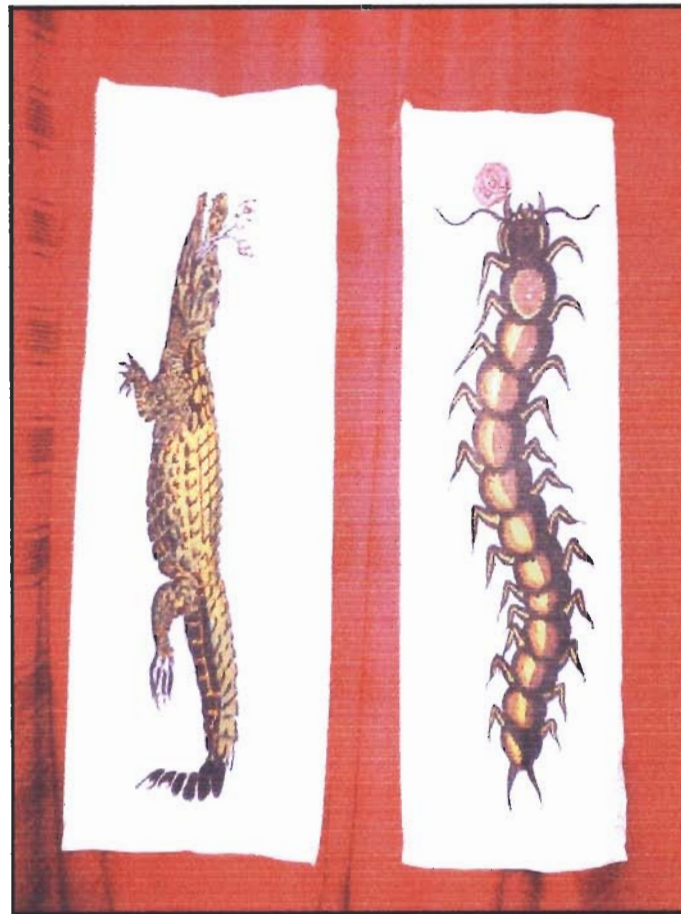
ตุงค้ำ เป็นตุงที่ใช้ในการถวายทาน ประดิษฐ์จากกระดาษ มีความกว้างประมาณ 1 คืบเศษ ๆ ยาวประมาณ 5 ศอก ถึง 6 ศอก โดยจะมีการแยกประเภทตามสีและลักษณะการถวายทานที่ต่างกันออกไป

โอกาสในการใช้ตุงค้ำ

- ตุงค้ำสีขาว จะใช้ถวายทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ถวายทานเองในชาติหน้า
- ตุงค้ำสีเหลือง ใช้ถวายทาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติสนิทมิตรสหายที่ล่วงลับ

ไปแล้ว

19. ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ

ภาพ 24 แสดงรูปตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ

ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ

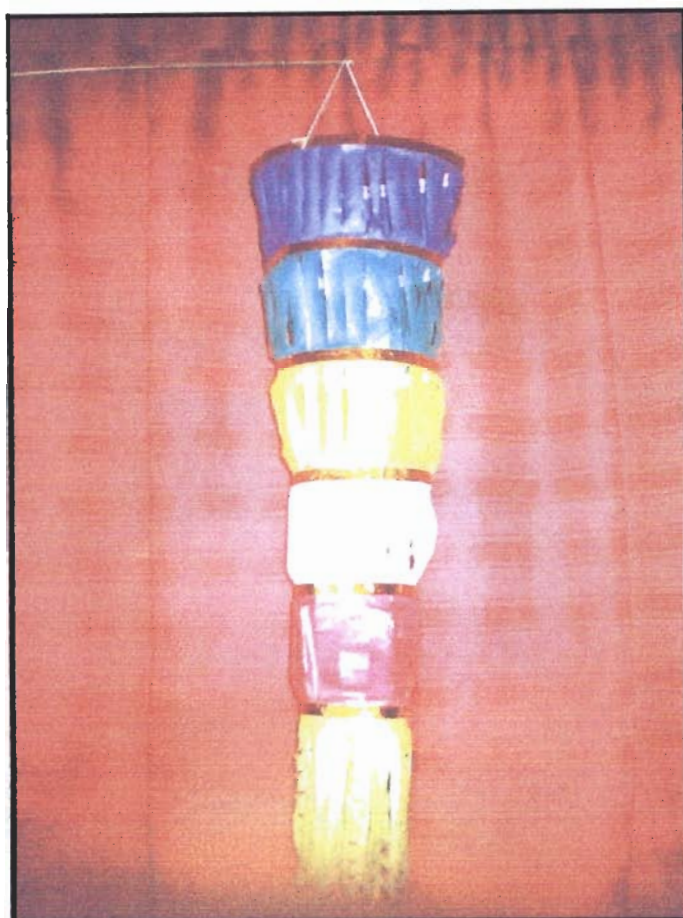
จากการรวบรวมข้อมูล ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาทณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ ดังนี้

ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากผ้า มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งจะมีรูปจระเข้ และรูปตะขาบ หรือรูปนางเงือก เต่า อยู่ตรงกลางของตัวตุง ซึ่งตุงทั้งสองชนิดนี้ จะมีการนำมาใช้ร่วมกัน

โอกาสในการใช้ตุจระเข้ , ตุจตะขาบ

ตุจระเข้ , ตุจตะขาบ จะนำมาใช้ในการทอดกฐิน ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า การทอดกฐิน นั้นได้บุญกุศลสูงมาก บรรดามนุษย์กระทิงแม้สัตว์ต่าง ๆ ก็อยากจะไปร่วม แต่เนื่องจากระยะทาง ทุรกันดารและไกล พวกจระเข้ และตะขาบมักจะตายกัน สัตว์เหล่านี้จึงขอให้นำรูปของตนเดินนำ หน้าขบวนกฐินไปด้วย เพื่อจะได้มีบุญกุศลด้วย ถ้าเห็นตุจระเข้หรือตะขาบ นางเงือก เต่า ปัก อยู่หน้าวัด ก็แสดงว่าวัดนั้นได้มีการทอดกฐินแล้ว

20. ตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม

ภาพ 25 แสดงรูปตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม

ตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม ดังนี้

ตุงขอนงวงช้าง , ตุงขอนกัม คือ ตุงที่มีลักษณะเป็นท่อนกลมยาว ๆ คล้ายวงช้าง ซึ่งประดิษฐ์ขึ้นมาจากไม้ไผ่ที่เป็นแกนวงแหวน แล้วนำมาผูกมัดโยงกันเป็นปล้องยาว ๆ จากนั้น

จึงทำการห่อหุ้มด้วยกระดาษว่าวสีต่าง ๆ หรือผ้าสีต่าง ๆ และตกแต่งประดับประดาด้วยกระดาษเงินหรือกระดาษทอง

โอกาสในการใช้ตุงของวงซำ , ตุงขอนกัม

ตุงของวงซำ , ตุงขอนกัม มีการนำไปใช้โดยการนำมามัดผูกติดกับคันไม้ไผ่ แล้วจึงนำไปแขวนไว้บริเวณหน้าองค์พระประธานในวิหาร เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

21. ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์

ภาพ 26 แสดงรูปตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์

ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ ดังนี้

ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ เป็นตุงที่ใช้ประกอบพิธีเทศน์ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามคติความเชื่อในเทศกาลตั้งธรรมหลวงในเดือนยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือนสิบสอง) หรือตั้งธรรมหลวงเดือนยี่เป็ง (วันเพ็ญเดือนยี่) โดยมีตุงประกอบการเทศน์ที่สอดคล้องกับการเทศน์ธรรมเรื่องต่างๆ ในทศชาติ ดังนี้

ตุงดิน ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์แรก คือ เตมียชาดก

ตุงดิน เป็นตุงขนาดเล็กมีขนาดความกว้างประมาณ 4-5 นิ้ว ความยาวประมาณ 15 นิ้ว ประดิษฐ์จากผ้า ไม้ กระดาษ และกาบใบ (กาบไม้ไผ่ขนาดใหญ่) โดยตัดเป็นรูปตุง ทายางไม้แล้วโรยหรือทาดินให้ทั่วจนเกาะติดกับผืนตุง แล้วจึงนำไปตากให้แห้งจากนั้นร้อยหัวตุง กับคันไม้ยาวประมาณ 20 นิ้ว

ตุงทราย ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 2 คือ ชนกกุมาร

ตุงทราย เป็นตุงที่มีลักษณะและขนาด ตลอดจนการใช้วัสดุเหมือนกับตุงดินเกือบทุกประการ แต่จะแตกต่างกันตรงที่ใช้ทรายโรยแทนดินเท่านั้น

ตุงไม้ ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 3 คือ สุวรรณสาม

ตุงไม้ เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากไม้กระดาน มีขนาดความกว้างประมาณ 4 นิ้ว ความยาวไม่เกิน 1 เมตร แล้วตัดหรือแกะสลักเป็นรูปตุงไชย ในบางแห่งได้มีการแกะสลักลวดลายอย่างงดงามแล้วลงรักปิดทอง ส่วนมากจะพบในเชียงใหม่ ตุงไม้บางอันจะมีการจารอักขรธรรมบอกปีที่สร้างไว้ด้วย

ตุงเงิน หรือ ตะกั่ว ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 4 คือ เนมิราช

ตุงเงิน เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากตะกั่ว โดยการหลอมตะกั่วให้ละลายแล้วนำไปเทลงในแบบพิมพ์รูปตุง การนำไปใช้ทำได้โดยร้อยส่วนหัวของตุงแล้วจึงนำมาผูกติดกับคันตุง เนื่องจากตุงชนิดนี้ประดิษฐ์ยากและวัสดุที่ใช้ก็มีราคาแพง จึงนิยมทำให้มีขนาดเล็ก ๆ แต่บางท้องถิ่นก็จะใช้กระดาษตัดเป็นรูปตุงแล้วทาด้วยสีตะกั่วแทนก็ได้

ตุงเหี้ยก หรือ ดีบุก ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 5 คือ มโหสถ

ตุงเหี้ยก เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากโลหะ ผสมระหว่างตะกั่วกับสังกะสีหรือเหล็กกับสังกะสี วิธีการประดิษฐ์ก็จะเหมือนกับการประดิษฐ์ตุงเงิน

ตุงเหล็ก หรือ สังกะสี ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 6 คือ ภูริทัต

ตุงเหล็ก เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากแผ่นสังกะสี โดยการตัดเป็นรูปตุงแล้วแกะลายหรือดุนเป็นลวดลายต่าง ๆ

ตุงทอง หรือ ทองเหลือง ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 7 คือ จันทกุมารชาดก

ตุงทอง เป็นตุงที่ประดิษฐ์จากแผ่นทองเหลือง โดยการตัดเป็นรูปตุงแล้วแกะลายหรือดุนให้เป็นลวดลายต่าง ๆ

ตุงข้าวเปลือก ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 8 คือ นารทชาดก

ตุงข้าวเปลือก เป็นตุงที่มีลักษณะและขนาด ตลอดจนวิธีประดิษฐ์รวมทั้งวัสดุที่ใช้ก็จะเหมือนกับการประดิษฐ์ตุงดินและตุงทราย เพียงแต่ใช้ข้าวเปลือกโรยแทนดินและทรายเท่านั้น

ตุงข้าวสาร ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 9 คือ วิหุรบัตถิต

ตุงข้าวสาร เป็นตุงที่มีลักษณะและขนาด ตลอดจนวิธีประดิษฐ์รวมทั้งวัสดุที่ใช้ก็จะเหมือนกับการประดิษฐ์ตุงดิน ตุงทราย และตุงข้าวเปลือก เพียงแต่ใช้ข้าวสารโรยแทนดิน ทราย และข้าวเปลือกเท่านั้น

ตุงเงิน ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ที่ 10 คือ เวสสันดร

ตุงเงิน เป็นตุงที่ใช้โลหะเงินมาตีเป็นแผ่นบาง ๆ โดยตัดเป็นรูปตุงแล้วแกะลายหรือฉลุให้เป็นลวดลายต่าง ๆ เพื่อความสวยงาม แต่เนื่องจากโลหะเงินมีราคาแพงจึงมักประดิษฐ์เป็นตุงเล็ก ๆ หรือนำกระดาษที่มีสีเงินมาประดิษฐ์ตุงแทนก็ได้

ตุงคำ ชาวล้านนาใช้ประกอบการเทศน์กัณฑ์ เรื่อง สิทธาตถ์ หรือ สิทธาตถ์ออกบวช

ตุงคำ หรือ ตุงทองคำ เป็นตุงที่มีวิธีการประดิษฐ์คล้ายกับตุงเงินทุกประการ เพียงแต่ใช้โลหะทองคำแทนโลหะเงินเท่านั้น

ตุ้งอวมงคล

ตุ้งอวมงคล คือ ตุ้งที่สร้างขึ้นในพิธีงานศพ หรือถวายทานแก่ผู้ตาย เนื่องจากประสบอุบัติเหตุหรือถวายทานเพื่อเป็นอานิสงส์แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

1. ตุ้งสามหาง

ภาพ 27 แสดงรูปตุ้งสามหาง

ตุ้งสามหาง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุ้งขอนงวงช้าง , ตุ้งขอนกัม โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุ้ง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุ้ง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรม

หัตถกรรมพื้นบ้าน ภาคเหนือ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) หนังสือ เรื่อง พจนานุกรมหัตถกรรมหนังสือ เรื่อง เครื่องสักการะในล้านนาไทย (เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. 2538) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงสามหาง ดังนี้

ตุงสามหาง หรือ ตุงรูปคน และในบางท้องถิ่น เรียกว่า ตุงอ่องอ่อง เป็นตุงที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาษสาหรือผ้าขาว ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายคน ส่วนบนคล้ายศีรษะคนจากส่วนเอวลงไปแยกออกเป็น 3 แฉก เรียกว่า สามหาง

ตุงสามหางเป็นตุงปริศนาสำหรับคนทั่วไป เกี่ยวกับสามหางบนผืนตุงนี้ มีท่านผู้รู้หลายท่านได้ตีความไปหลาย ๆ ทาง ซึ่งล้วนแสดงคติทางพระพุทธศาสนา อาทิ หมายถึงโลกทั้งสาม ที่มนุษย์เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้พ้น คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก หรือหมายถึงอนิจจัง (เครื่องหมายแห่งความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) อนัตตา (ความไม่ใช่ตน) ซึ่งตามคติทางพระพุทธศาสนาเชื่อกันว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ว จะต้องไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามความดี ความชั่วที่สั่งสมไว้ หรือหมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน หรือหมายถึง วัฏฏวน 3 คือ กิเลส กรรม และวิบาก

ความหมายที่แท้จริงของสามหางนี้ ไม่ทราบแน่ชัดว่าคนโบราณต้องการสื่อความหมายถึงสิ่งใดกันแน่ ทราบเพียงคติความเชื่อที่ชาวล้านนาถือกันว่า ตุงสามหางเป็นเครื่องนำทางผู้ตายไปสู่สวรรค์

ส่วนวิธีการประดิษฐ์ตุงสามหาง เริ่มโดยการนำเอากระดาษสาหรือผ้าขาว มีขนาดความยาวประมาณ 100 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 35 เซนติเมตร มาพับครึ่งตามแนวยาวแล้วใช้กรรไกรตัดเป็นรูปหัว ไหล่ และเอว โดยให้ตัดจากส่วนหัวลงมาถึงเอว ประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วคลี่ออกจากรูปหัวไหล่ส่วนที่ยังไม่ได้ตัดให้เป็นสามส่วนตามยาว คือตัดให้เป็น 3 แฉก หรือ 3 หาง ตรงส่วนปลายหางตัดให้แหลม เมื่อคลี่ออกจะได้รูปคล้ายคนครึ่งท่อนต่อไปเป็นขั้นตอนการตกแต่ง ทำได้โดยใช้ดอกลีมีขนาดกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร หนาประมาณ 2 เซนติเมตร ทากาวติดที่ส่วนอก 2 อัน ให้นางกันประมาณ 6 เซนติเมตร และติดที่ส่วนเอวอีก 4 อัน จากนั้นให้ตัดกระดาษหน้าเดียวสีดำหรือสีทอง กว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร ทากาวปิดทับดอกลีนั้นอีกทีหนึ่งเพื่อจะได้มองไม่เห็นไม้ดอกลี การติดดอกลีที่ตุงก็เพื่อช่วยให้ตุงไม่พับลงมาง่าย ๆ ขั้นตอนต่อมาก็คือ นำเอากระดาษสีดำหรือสีทองตัดให้เป็นเส้นเล็กประมาณ 1 เซนติเมตร แล้วทากาวติดตรงริมผ้าด้านนอกรวมทั้งหางทั้ง 3 หาง ส่วนตรงกลางตัว เอว และส่วนปลายหางให้ตกแต่งประดับประดาด้วยดอกกากอก หรือดอกจอกที่ทำด้วยกระดาษสีดำ

การนำตุ้งสามหางไปใช้ ทำได้โดยนำไปแขวนไว้กับคันตุ้งซึ่งยาวประมาณ 150 เซนติเมตร แล้วจึงนำไปปักไว้ใกล้โรงศพ ขณะเคลื่อนศพไปยังป่าช้าก็จะมีคนแบกตุ้งสามหางนำไปก่อน โดยห้ามไม่ให้หันหน้ากลับไปดูข้างหลัง เมื่อถึงป่าช้าก็จะปักไว้ใกล้กับเชิงตะกอน

ตุ้งสามหางเป็นเครื่องแสดงให้ผู้พบเห็นทราบว่า ขบวนศพกำลังจะผ่านมาเพื่อบอกให้เด็ก ๆ วิ่งเข้าไปหลบอยู่ในบ้าน พร้อมกับนั้นก็ต้อนเอาซี้เข้าไปโรยในบริเวณประตูบ้านเพื่อป้องกันผีเข้าบ้าน พวกหมอลางไสยศาสตร์จะนำหางตุ้งตรงกลางมาลงเป็นผ้ายันต์ เชื่อว่าหากใครนำผ้ายันต์นั้นมาไว้กับตัวจะทำให้หญิงสาวหลงไหล สำหรับนักเรียนไก่ชนหากเอายันต์นี้ไปเช็ดหัวให้น้ำแกไก่ชน ไก่ชนนั้นจะเก่งเอาชนะคู่แข่งได้ง่าย

ปัจจุบันนี้ตุ้งสามหางไม่ได้ทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบงานพิธีอวมงคลอย่างงานศพเพียงอย่างเดียวเท่านั้นในปัจจุบันได้มีการทำขึ้น เพื่อเป็นเครื่องตกแต่งประดับประดาสถานที่ด้วยเพราะตุ้งสามหางจะมีรูปร่างลักษณะที่สวยงามน่าชม บางแห่งก็ประดิษฐ์เป็นรูปเทวดาพนมมือมี 3 หาง และได้ตกแต่งเครื่องประดับของเทวดาด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง ที่ตัดเป็นลวดลายดอกไม้ อันอ่อนช้อยหรือลายกระหนกที่ดูวิจิตรบรรจง

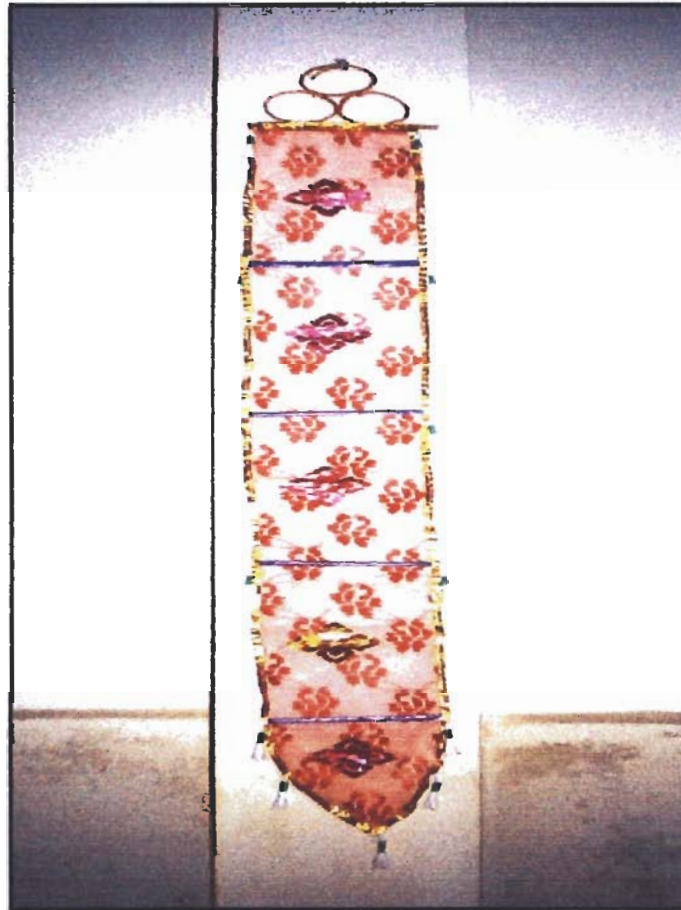
ตุ้งสามหาง หรือ ธงสามหางมีค่านิยม ดังนี้

1. ในพระธรรมบท กล่าวว่า ตุ้ง 3 ขาย เป็นเครื่องหมายของเทพดาบนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ เรื่อง มัจจุรณทรี ภาค 1 (อ่านว่า = มัด - ทะ - กุน - ทรี)
2. ตุ้งเป็นเครื่องหมายแห่งบุคคลนั้น เพราะมีชื่อวัน เดือน ปีเกิด และวันตายอยู่ด้วย ทำให้บุคคลผู้มาสังการะศพจดจำง่าย
3. ตุ้งเป็นเครื่องประดับเชิงเกียรติยศของผู้ตาย
4. เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา ที่นิยมกันในอินเดียและลังกา

โอกาสในการใช้ตุ้งสามหาง

ตุ้งสามหาง นำไปใช้โดยการแบกหน้าศพไปสู่สถานหรือเชิงตะกอน สำหรับชาวบ้านธรรมดาจะใช้สีขาว ซึ่งมีลวดลายเป็นรูปดอกไม้หรือลายกนก ส่วนผู้ที่มีสมณศักดิ์จะประดิษฐ์ด้วยลายทอง ลายเทพ และจะใช้ผ้าสีเหลืองหรือสีแดง เป็นต้น ตุ้งสามหางเป็นเครื่องหมายแสดงคติทางพุทธศาสนา หมายถึง โลกทั้งสาม ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรูปภูมิ ซึ่งเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ว จะต้องไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามความเชื่อที่สร้างไว้ หรืออีกนัยหนึ่ง 3 หางนั้นเป็นคติเตือนใจให้ผู้มาร่วมงานศพเกิดความรู้สึกว่า “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” อีกทางหนึ่งด้วย

2. ตุ้งแตง

ภาพ 28 แสดงรูปตุ้งแตง

ตุ้งแตง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุ้งแตง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุ้ง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุ้ง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุ้งทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุ้งแตง ดังนี้

ตุ้งแตง มีชื่อเรียกอื่น ๆ อีกว่า ตุ้งค่างแตง ตุ้งผีตายโหง โดยจะมีลักษณะคล้ายตุ้งไชย แต่สั้นกว่ามีสีแดง ทำจากผ้าหรือกระดาษสีแดง สำหรับใช้ในพิธีสู่ขวัญศพที่ตายผิดปกติ เช่น ตายเพราะประสบอุบัติเหตุ โดยชาวล้านนาเชื่อว่าเมื่อคนตาย ณ ที่ใดจิตวิญญาณหรือ "ขวัญ"

ก็จะถึงสถิตอยู่ ณ ที่นั้นไม่ได้ไปสุดไปเกิดตามวิฏสงสาร ต้องทำพิธีสวดถอน ณ ที่เกิดเหตุ นั้นภายใน 7 วัน

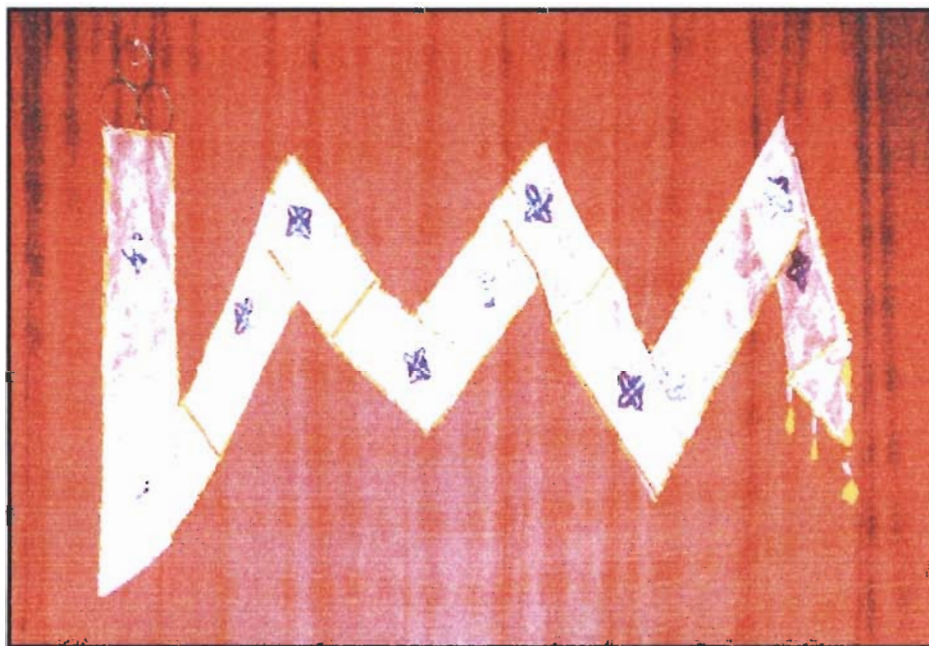
เครื่องมือที่ใช้ในพิธีกรรมประกอบด้วย ตุงแดง 1 ผืน กองทรายเล็ก ๆ จำนวน 108 กอง หรืออาจจะก่อเจดีย์ทรายกองเล็ก ๆ เท่ากับอายุของผู้ตาย ไว้ในกรอบสายสิญจน์หรือด้ายฝ้าย จากนั้นจึงปักตุงขออันเล็ก ๆ ไว้บนกองเจดีย์ทรายกองเล็ก ๆ ที่ก่อไว้ ให้เท่ากับจำนวนเจดีย์ทราย นอกจากนั้นก็ยังมิ “ สังฆติบ ” คือ เจ้าภาพจะนำเอาของติบ ๆ ของสด ของคาวทุกชนิด ที่หาได้ในท้องถิ่นมาทำพิธีถวายทานแด่พระสงฆ์ เครื่องถวายทานเหล่านั้น เรียกว่า “ สังฆติบ ” เมื่อถวายทานตุงกองทรายเล็ก ๆ และสังฆติบแด่พระสงฆ์ ที่นิมนต์มาทำพิธี ณ ที่เกิดอุบัติเหตุแล้ว พระสงฆ์จะให้รับศีล รับพร และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเพื่อไปเกิดในที่ใหม่

โอกาสในการใช้ตุงแดง

ในการถวายทานตุงแดง เชื่อกันว่าหากไม่ถวายทานตุงแดงผู้ตายก็จะกลายเป็นเปรตเป็นผีวนเวียนหลอกหลอนผู้คนอยู่ ณ ตรงจุดนั้น ตุงแดงที่พ่อแม่หรือญาติพี่น้องนำไปถวายทานและนำไปปักไว้ จะได้กวัดแกว่งให้ดวงวิญญาณของผู้ตาย ได้มีโอกาสจับชายตุงเพื่อล่องลอยขึ้นสู่นิรมลสวรรค์

เหตุที่ใช้สีแดง ก็เพื่อเตือนสติแก่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ระลึกเสมอว่า อุบัติเหตุเกิดจากความประมาท และการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท ตามคำสอนของพระศาสนามอกจากจะพ้นเหตุเภทภัยแล้วยังมีโอกาสหลุดพ้นจากวิฏสงสารนั้นด้วย

3. ตุงพันวา

ภาพ 29 แสดงรูปตุงพันวา

ตุงพันวา

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงพันวา โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์, 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ, 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงพันวา ดังนี้

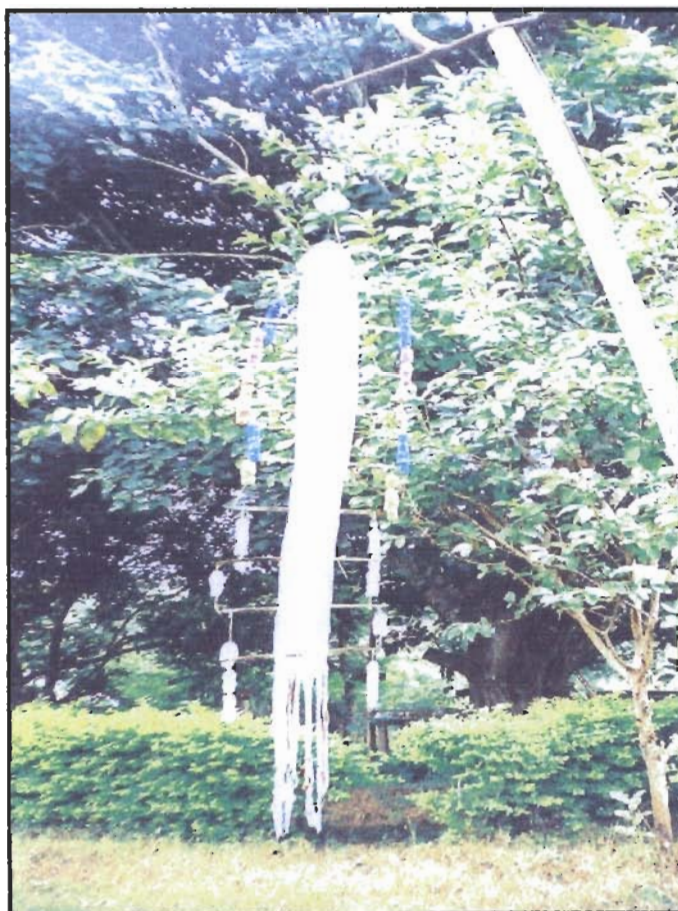
ตุงพันวา หรือ ตุงชาววา (ชาว หมายถึง ยี่สิบ) ตุงพันวานี้จัดเป็นเป็นตุงไชยชนิดหนึ่งแต่ยาวกว่าตุงไชย มีขนาดความยาวของตุงวัดได้ 20 วา เป็นตุงที่ประดิษฐ์มาจากผ้าบางโปร่ง หรือใช้การทอผ้าให้ได้ขนาดกว้าง 1 ศอก ยาว 20 วา ซึ่งจะมีการตกแต่งประดับประดาตลอดลายบนตุงหรือไม่ก็ได้ ตุงพันวาเป็นตุงที่ใช้ในการถวายทานเพื่อเป็นอานิสงส์ และอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ตุงชาววามีตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาว่า มีวัดอยู่แห่งหนึ่งได้มีการจัดงานทำบุญถวายทานเป็นประจำปี ครั้งหนึ่งบรรดาชาวบ้านได้ร่วมกันทำข้าวหม้อแกงหม้อมาจากบ้าน เพื่อนำมาถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ในขณะที่จัดเตรียมกันอยู่นั้นก็ได้มีเด็กกลุ่มหนึ่งจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นกำพร้าบิดาและได้อาศัยอยู่กับมารดาเพียงผู้เดียว ด้วยวัยที่กำลังซุกซนได้ไปหยิบจับเอาอาหารที่

ได้เตรียมไว้เอามากิน บ้างก็ทำหกรเรียขาดแล้วกลัวความผิด จึงเอาผ้าสบงผ้าอังสะของพระที่วางไว้ มาเช็ด มารดาของเด็กเหล่านั้นจึงกล่าวเตือนว่า “ ละอ่อนแผดหมู่นี้ ยะหยังแต่ว่า ต่ายไปจะเป็นแผดหมดหนานี้ ” ต่อมาไม่นานเด็กเหล่านั้นก็ได้เสียชีวิตลงไป และกลายเป็นเปรตสูงยี่สิบวา ส่งเสียงร้องโหยหวนเปลือยกายน่าเวทนายิ่งนัก พระภิกษุวัดนี้จึงบอกให้มารดาเด็กทอดผ้ามีขนาดความกว้าง 1 ศอก ยาว 1 วา มาคนละผืน เพื่อให้เปรตเหล่านั้นสาวขึ้นมาจากอเวจี ผ้าที่ทอดกว้าง 1 ศอก ยาว 1 วา ผืนนั้นชาวบ้าน เรียกว่า “ ตุงชาววา ”

บางตำนาน กล่าวว่า พระเจ้าพิมพิสารทำบุญเลี้ยงพระ แต่เชื้อพระวงศ์กลุ่มหนึ่งได้แอบหยิบไปกินก่อนโดยพลการ เมื่อตายไปแล้วก็กลายเป็นเปรต เมื่อถึงวันพระก็มาร้องขอส่วนบุญ ส่งเสียงร้องโหยหวนเป็นที่น่าเวทนายิ่งนัก ต่อมาพระเจ้าพิมพิสารก็ทรงสุบินเห็นฝูงเปรตซึ่งอสุรกายเหล่านั้นก็เป็นเหล่าเชื้อพระวงศ์ของพระองค์เอง แต่ได้เสวยวิบากกรรมได้รับทุกขเวทนาทั้งเปลือยกายเป็นที่อุจาดนัยน์ตายิ่งนัก พอรุ่งเช้าพระองค์จึงนิมนต์พระอรหันต์รูปหนึ่งมาปรึกษาหาทางช่วยเหลือ โดยให้ดวงวิญญาณเหล่านั้นปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะเสียก่อน แล้วจึงทำบุญกรวดน้ำไปให้ และได้ทำผ้าชาวเท่าสไบยาวคนละ 1 วา คนละ 1 ผืน อุทิศเป็นส่วนกุศล โดยการนำเอาน้ำนั้นเย็บต่อกัน เพื่อให้ผ้านั้นยื่นยาวลงไปใพอเวจีนรกขุมที่เปรตเหล่านั้นเสวยกรรมอยู่เปรตเหล่านั้นก็จะเกาะชายผ้าสาวขึ้นมาจากขุมนรก ทั้งยังเกิดอานิสงส์ทำเป็นเครื่องนุ่งห่มได้อีก

4. ตุงขนนางผาง

ภาพ 30 แสดงรูปตุงขนนางผาง

ตุงขนนางผาง

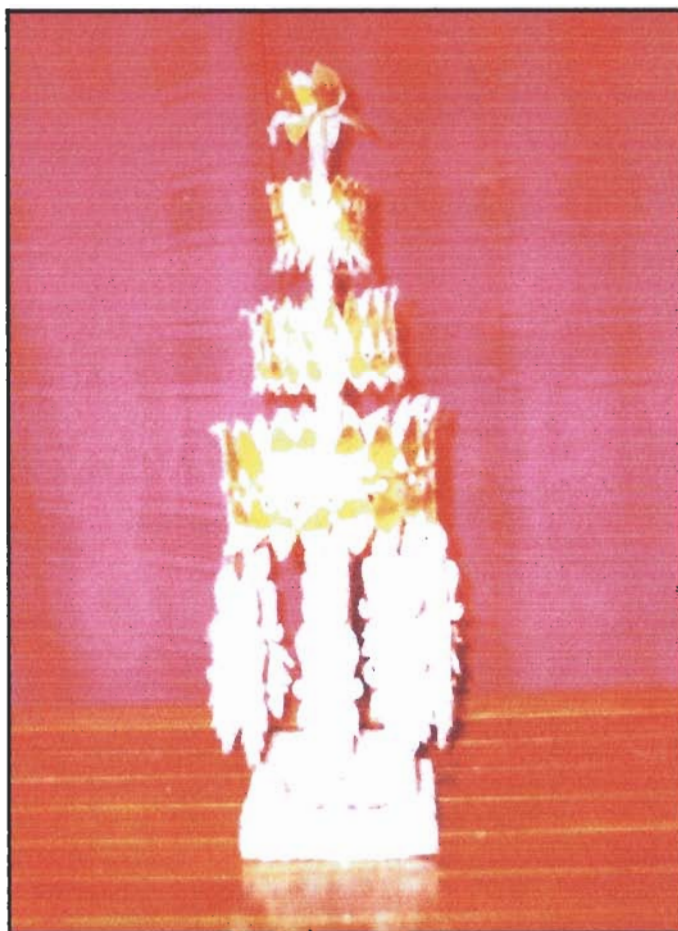
จากการรวบรวมข้อมูล ตุงขนนางผาง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงขนนางผาง ดังนี้

ตุงขนนางผาง เป็นตุงขนาดเล็ก ที่ประดับอยู่ตรงปลายด้านซ้าย – ขวาของ ก้านไม้เล็ก ๆ ที่ติดขวางบนตุงผืนใหญ่เป็นระยะ ๆ บางครั้งอาจเห็นตุงขนนางผางในรูปทรง คล้ายพู่ห้อย

โอกาสในการใช้ตุงขนนางผาง

ชาวล้านนาประดิษฐ์ตุงขนนางผางขึ้น เพื่อถวายทานให้แก่ผู้ตายไปแล้ว เพื่อเป็นการแผ่เมตตาและอุทิศส่วนกุศล ให้กับผู้ตายที่มีฐานะยากจน หรือไร้ญาติ โดยจะนำตุงตุงมาผูกติดกับลำไม้ไผ่โต ๆ แล้วจึงนำไปปักไว้บริเวณวัด เช่น บริเวณทางเข้า เป็นต้น

5. ตุงเหล็ก , ตุงทอง

ภาพ 31 แสดงรูปตุงเหล็ก , ตุงทอง

ตุงเหล็ก , ตุงทอง

จากการรวบรวมข้อมูล ตุงเหล็ก , ตุงทอง โดยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เรื่อง ตุง : มรดกแผ่นดินล้านนา (ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. 2546) รายงานการวิจัย เรื่อง ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542) หนังสือ เรื่อง ตุงทางภาคเหนือของไทย (มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. 2539) ผู้วิจัยได้สรุป ตุงตุงเหล็ก , ตุงทอง ดังนี้

ตุงเหล็ก , ตุงทอง ตุงชนิดนี้มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ใช้แผ่นโลหะที่สมมติว่าเป็นเหล็กและทองแขวนรวมกัน มีขนาดความยาวประมาณ 8 นิ้ว กว้างประมาณ 2 นิ้ว ในสมัยโบราณผู้ที่รำรวยจะใช้แผ่นทองคำจริง ๆ ประดิษฐ์เป็นตุง แต่ในปัจจุบันโลหะที่นำมาประดิษฐ์ตุงเหล็ก ได้แก่ เงิน สังกะสี หรืออลูมิเนียม ส่วนโลหะที่ใช้ประดิษฐ์ตุงทอง ได้แก่ ทองเหลือง

คันทุงอาจทำด้วยไม้ไผ่หรือเส้นลวดก็ได้ซึ่งจะทำอย่างละ 108 อัน โดยจะมัดติดกันเป็นพวงมีฐานตั้งไว้ แต่บางแห่งก็นำไปวางไว้บนโลงศพหรือถวายเป็นอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปหรือใช้ควบคู่ไปกับตุ้บแต่งซึ่งเป็นการตายที่ถือว่าผิดปกติ เช่น การตายที่เกิดจากอุบัติเหตุต่าง ๆ

นอกจากนั้น ตุ้บเหล็ก ตุ้บทอง ยังใช้ประกอบการเทศน์ได้อีกด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วชาวบ้านจะนำตุ้บเหล็ก ตุ้บทอง ไปไว้ที่วัดตามฐานชุกชี หากจำเป็นต้องใช้งานอีกก็สามารถนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องทำขึ้นใหม่

ในบางท้องถิ่นอาจจะเรียกว่า ตุ้บเรือ โดยการนำเอาตุ้บเหล็ก ตุ้บทอง มาติดกับเรือขนาดเล็กที่ชาวบ้านประดิษฐ์ขึ้นเพื่ออุทิศแด่ผู้ที่ตายด้วยอุบัติเหตุ การที่เอาตุ้บใส่ไว้ในเรือพร้อมคนพายนั้นมีความเชื่อที่ว่า วิญญาณของผู้ตายจะเวียนว่ายอยู่ในทะเล มหาสมุทร จึงได้ส่งเรืออุทิศไปให้ผู้ตาย เพื่อจะให้เป็นพาหนะและยังมีตุ้บที่จะนำผู้ตายไปสู่สวรรค์

ตุ้บเหล็ก ตุ้บทอง จะเก็บไว้ตามวัดมี 16 อัน หมายถึง คำสอนทั้งฝ่ายดีมีอยู่ 8 ทาง ฝ่ายดี เรียกว่า " สัมมัตตะ " หรือมรรค 8 ฝ่ายชั่ว คือ " อมรรค " ไม่ใช่ทางดี 8 ประการ ตรงข้ามกับฝ่ายดี การตั้งตุ้บไว้เป็นเครื่องบอกว่าคุณตายมีคติเป็น 2 ทาง คือ หากทำดีก็จะไป " สู่สุคติ " มีสวรรค์ หากทำชั่วก็จะไป " สู่ทุคติ " มีนรก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สุพจน์ สุทธิศักดิ์ (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า เอกสารประกอบหลักสูตรรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้านมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้สอน เนื่องจากนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ยร้อยละ 75.55 เกณฑ์ที่กำหนดไว้ ร้อยละ 70) และนักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้าน อยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.94/5.00)

สุวรรณ ตังไชยศรี (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้านสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ($\bar{X} = 81.25$, S.D. = 6.73) และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรายวิชานี้ โดยเห็นด้วยกับข้อคำถามต่าง ๆ ถึงร้อยละ 86.67 ของจำนวนข้อคำถามทั้งหมด

ศศิวิมล ศรีสุขโข (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีความต้องการ และเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นในระดับมาก
2. เอกสารประกอบหลักสูตรรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นมีความเหมาะสมทุกด้าน
3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นหลังเรียนแล้วมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01
4. เจตคติต่อการเรียนรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นของนักเรียนอยู่ในระดับสูง (S.D. = 3.74)

หทัยา เจียมศักดิ์ (2539) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ทัศนกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1. ท้องถิ่นต้องการให้จัดการเรียนการสอน เรื่อง เครื่องปั้นดินเผา เพราะเป็นงานทัศนกรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น

2. ได้แผนการสอน เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพและ
ความต้องการของท้องถิ่น จำนวน 6 แผน

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

4. พฤติกรรมทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนมาก

5. ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเรียน เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่นส่วนมากมี
ความพึงพอใจในการเรียน

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชา
ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการทดลองใช้หลักสูตร นักเรียนทุกคนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบ
ประจำบทเรียน ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60

2. ผลการประเมินความคิดเห็นด้านความพอใจ นักเรียนมีความพอใจในกิจกรรม
การเรียนการสอนมากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.88 ด้านประโยชน์ นักเรียนคิดว่าสามารถนำ
ความรู้ที่เรียนไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.58 และด้าน
ความยากง่าย นักเรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.54

ปวีณา บุณนาค (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 035
วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัย
พบว่า เอกสารประกอบหลักสูตรรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นมีความเหมาะสมที่จะนำไป
ใช้สอน เนื่องจากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ย 82.70 เกณฑ์ที่
กำหนดไว้ร้อยละ 70) และนักเรียนมีเจตคติต่อการเรียนรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่นอยู่ใน
ระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.38 / 5.00)

สาลินี อุดมผล (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอด
ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง เจียรระโนนินิล ผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย หัวหน้า
การประถมศึกษา ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้สอนกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ
คณะกรรมการโรงเรียน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประชาชนชาวบ้าน ผู้ประกอบการค้า
รวมจำนวนทั้งหมด 62 คน ส่วนหนึ่งพบว่า มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อ
ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การเจียรระโนนินิล และผลการประเมินหลักสูตรโดยประเมิน
ด้านเอกสารหลักสูตร ผู้สอนและประชาชนชาวบ้าน มีความพึงพอใจในการนำหลักสูตรไปใช้ร่วมกัน
รวมทั้งผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการเจียรระโนนินิล และมีเจตคติที่ดีต่อการเจียรระโนนินิล

สมบุรณ์ เชื้อตระกูล และคณะ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มวิชาการงานและอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศึกษาเฉพาะกรณีการปลูกพืชเศรษฐกิจของอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น จำนวน 67 คน พบว่า ไม้ผลเศรษฐกิจที่เหมาะสมจะนำมาพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ 1. ลิ้นจี่ เหตุผลที่เลือกไม้ผลชนิดนี้ คือ ตลาดมีความต้องการสูง ราคาดี ปลูกง่ายเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ 2. แอปเปิ้ลหิน ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่น เหตุผลที่เลือกไม้ผลชนิดนี้ คือ ตลาดมีความแน่นอน มีการประกันราคาจากผู้ซื้อ 3. มะคาเดเมียหน้ท ความคิดเห็นของผู้นำท้องถิ่นเหตุผลที่เลือกไม้ผลชนิดนี้ คือ ราคาดี ตลาดมีความต้องการสูง มีแนวโน้มเป็นไม้ผลเศรษฐกิจของอำเภอเขาค้อ

อดุลย์ อรรถอาภา และคณะ (2543) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวปฏิรูปการศึกษา : กรณีศึกษา อำเภอแม่จัน – แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้พัฒนาหลักสูตรได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งมีภูมิปัญญาไทยสาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม สาขาแพทย์แผนไทย สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขา ศิลปกรรม สาขาภาษาและวัฒนธรรม และสาขาศาสนาและประเพณี ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น สาขาดังกล่าว มาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามกลุ่มวิชาดังต่อไปนี้ กลุ่มวิชาเกษตร กลุ่ม วิชาคหกรรม กลุ่มวิชาศิลปะหัตถกรรม กลุ่มวิชาศิลปกรรม กลุ่มวิชาอุตสาหกรรม กลุ่มวิชาสข. วิชาภาษาไทย และวิชาโครงการ

2. ครูผู้พัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีกระบวนการ เป็นขั้นตอน คือ ขั้นการวิเคราะห์โดยการสำรวจความต้องการของนักเรียน ศึกษาชุมชน วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง การวางแผนหลักสูตร โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ขั้นการสื่อสารและ นำไปใช้โดยการเตรียมแผนการสอน ครูสอนเอง ใช้วิทยากรท้องถิ่น เน้นกิจกรรมการเรียนโดย การปฏิบัติ ขั้นการประเมินผลหลักสูตร มีการประเมินผลหลักสูตรโดยการสังเกตพฤติกรรม นักเรียน และผลงานนักเรียน

3. สภาพปัญหา อุปสรรค ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะมีปัญหามากใน ขั้นการวางแผน ได้แก่ ขาดการวิเคราะห์ นโยบาย และปรัชญา ปัจจัยที่เอื้อในการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นจะพบมากในขั้นการปฏิบัติ ได้แก่ ชุมชนให้ความร่วมมือดี ผู้บริหารมีความเข้าใจ และให้การสนับสนุน

กองธรรม ดอกดิน และคณะ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การผลิตสื่อหม้อห้อม ผลการวิจัยพบว่า เป็นหลักสูตรที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนยึดติดกับภูมิปัญญาเดิมอย่างเคร่งครัด เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กับปรัชญาทางการศึกษา ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ซึ่งต้องสะสมมรดกของสังคม และสืบทอดวัฒนธรรมของสังคมให้คงอยู่ต่อไปไม่เปลี่ยนแปลงจึงได้พัฒนาหลักสูตรขึ้นมาใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคปัจจุบัน โดยยึดหลักปรัชญาพัฒนาานิยม (Progressivism) ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้สะท้อนเห็นสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคม นำไปสู่ความสุขในชีวิตอนาคต มุ่งให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาและออกแบบสื่อหม้อห้อมให้เหมาะสมกับยุคสมัย

บัณทิต ไชยวงศ์ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เมี่ยง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านปางมะภาค สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้แผนการสอน เรื่อง เมี่ยง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เหมาะสม สำหรับชุมชนโรงเรียนบ้านปางมะภาค จำนวน 10 แผนการสอน ใช้เวลาในการสอน 42 คาบ หรือ 16 ชั่วโมง

2. นักเรียนมีผลการเรียนในด้านความรู้ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงานมีค่าคะแนนอยู่ที่ร้อยละ 76.20 ซึ่งอยู่ในระดับดี

3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรที่สร้างขึ้น สรุปได้ดังนี้

3.1 นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนว่า เนื้อหาความรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ กิจกรรมการเรียนการสอนมีความหลากหลายและสนุกสนาน สื่อการเรียนที่พัฒนาขึ้นช่วยให้เข้าใจบทเรียน และยังได้รับความรู้จากผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร การวัดผลประเมินผลมีความยุติธรรม เพราะว่าครูและวิทยากรร่วมกันประเมินผล

3.2 นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการประกอบอาชีพการผลิตเมี่ยงในอนาคตว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่สร้างขึ้น ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของการประกอบอาชีพการผลิตเมี่ยง ต้องการอนุรักษ์และพัฒนาอาชีพ โดยมีการวางแผนการจำหน่ายและการประชาสัมพันธ์อาชีพ นอกจากนี้ยังต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนอาชีพของชุมชน โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น

ยนต์ ปัญญางาม และคณะ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ระดับประถมศึกษา เรื่องการสานไซ ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้แผนการสอนแผนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ ในงานเลือก เรื่อง การสานไซ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย จำนวน 9 แผนการสอน ใช้เวลาในการสอน 57 คาบ คาบละ 20 นาที

2. จากการนำเอาวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้สถิติการสานไซ นักเรียนให้ความสนใจตั้งใจฝึกสานไซ และมีความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของท้องถิ่น ที่ได้มีส่วนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการที่นักเรียนมีผลการเรียน ในด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับดีมาก ร้อยละ 52.63 ด้านทักษะปฏิบัติมีผลผ่านตามเกณฑ์ในระดับดีมาก โดยเฉลี่ยร้อยละ 63.15 และมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ย 3.68

3. ด้านความคิดเห็นของครูและนักเรียนเห็นด้วย และมีความพึงพอใจกับการจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพในงานเลือก เรื่องการสานไซ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่น และเห็นว่าเป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน และสามารถนำเข้าไปเป็นหลักสูตรในงานเลือกได้

อดิสรณ์ พวงทอง และคณะ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชา : กรณีศึกษาการผลิตและจำหน่ายถั่วเน่าแช่บ๊วย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสังกัดกองการศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ทราบสภาพปัญหาผลกระทบการผลิตและจำหน่ายถั่วเน่าแช่บ๊วยแบบดั้งเดิมในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้พัฒนาหลักสูตรวิชาชีพท้องถิ่นเป็นรายวิชาการผลิต และจำหน่ายถั่วเน่าแช่บ๊วยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และได้ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำไปใช้

เกรียงศักดิ์ ทศนิวรรณ์ และคณะ (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น " การผลิตชาเขียวใบหม่อน " ผลการศึกษาได้จัดทำเอกสารเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

1. เอกสารส่วนที่หนึ่ง ได้แก่ " เอกสารรายงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การผลิตชาเขียวใบหม่อน "

2. เอกสารส่วนที่สอง ได้แก่ " เอกสารประกอบการเรียน เรื่องการผลิตชาเขียวใบหม่อน " จำแนกรายละเอียดของเนื้อหาออกเป็น 4 บท ดังนี้

2.1 บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชาและต้นหม่อน

2.2 บทที่ 2 ประโยชน์และความสำคัญของการผลิตชาเขียวใบหม่อน

2.3 บทที่ 3 หลักการและกรรมวิธีในการผลิตชาเขียวใบหม่อน

2.4 บทที่ 4 ประโยชน์และการดื่มชาที่ถูกต้อง

3. เอกสารส่วนที่สาม ได้แก่ " คู่มือครู เรื่อง การผลิตชาเขียวใบหม่อน " เป็นส่วนรายละเอียดเพิ่มเติม " เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การผลิตชาเขียวใบหม่อน "

ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัย (2545) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ตีนวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ตีนวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย ระบบการร่างหลักสูตร ศึกษาสิ่งกำหนดหลักสูตร ได้แก่ สภาพการจัดหลักสูตรวิชาอาชีพและความต้องการอนุรักษ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ออกแบบหลักสูตรโดยใช้รูปแบบที่ผสมผสานกัน ระหว่างหลักสูตรแบบยึดสมรรถภาพเฉพาะด้านเป็นหลัก และหลักสูตรที่ยึดบทบาทหน้าที่สังคมเป็นหลัก นำโครงร่างหลักสูตรไปตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ สำหรับระบบการใช้หลักสูตรได้มีการประสานงานกับบุคลากร ที่เกี่ยวข้อง เตรียมวัสดุอุปกรณ์และประชาสัมพันธ์หลักสูตร หลังจากนั้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้วิทยากรท้องถิ่นร่วมสอนกับครูผู้สอน และมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน ผู้เรียนในระบบการประเมินผลหลักสูตรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย รวมทั้งความคิดเห็นผู้ปกครองของผู้เรียน ผู้นำชุมชน ผู้เรียน และครูผู้สอน

2. การประเมินผลการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน พบว่า มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับผลการใช้หลักสูตรรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง พบว่า ผลงานของผู้เรียนมีความเหมาะสมกับการใช้หลักสูตร และความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับความเหมาะสม ของการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง พบว่า รูปแบบของหลักสูตร รายละเอียดของหลักสูตรทั้งจุดประสงค์การเรียนรู้สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล รวมทั้งการใช้หลักสูตรในด้านการจัดกิจกรรม การประสานงานกับวิทยากรท้องถิ่นมีความเหมาะสม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตุ้งล้านนา

วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ (2542) ได้ทำวิจัยเรื่อง ตุ้ง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ ผลการวิจัยพบว่า

1. จำนวนภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำตุ้งมีทั้งหมด 30 คน คือ 19, 9 และ 2 คน อยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และเชียงรายตามลำดับ ส่วนใหญ่ทำงานอย่างอิสระไม่มีการรวมกลุ่มกันเฉพาะในเชียงใหม่เท่านั้น ที่มีการรวมตัวและจัดเป็นกลุ่ม

2. ปัญหาการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผลิตตุงทุกคนประสบปัญหาราคาวัตถุดิบ และวัสดุต่าง ๆ ที่มีราคาสูงกับทั้งมีจำนวนจำกัด ขาดแรงงานและผู้ออกแบบที่มีความชำนาญในการทำและออกแบบลวดลายตุง สุดท้ายก็คือการทำตุงต้องใช้เวลาามาก

3. ปัญหาด้านการตลาด พบว่า ตลาดยังแคบอยู่ จะทำก็ต่อเมื่อมีผู้ต้องการและสั่งให้ทำเท่านั้น ลูกค้าต้องการใช้ตุงเนื่องในโอกาสพิเศษ เช่น งานปอย งานสมโภชน์ เป็นต้น

4. ด้านการส่งเสริม พบว่า ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนไม่ได้ให้การสนับสนุน เพื่อให้การทำตุงสามารถนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ มีเพียงการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้โดยการจัดนิทรรศการ และการฝึกอบรมวิธีการผลิตตุงเท่านั้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะมีการพัฒนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มทักษะเป็นสำคัญ ซึ่งปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนมากจะอยู่ในขั้นของการวางแผน ได้แก่ ขาดการวิเคราะห์ นโยบาย และปรัชญา

2. ด้านปัญหาในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ก็คือ ขาดเอกสารหรือแหล่งความรู้สำหรับให้ครูศึกษาค้นคว้า วัสดุ วิทยากรไม่เพียงพอกับความต้องการ คณะกรรมการขาดความรู้ความเข้าใจ ในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร และการขาดเงินงบประมาณสนับสนุน

3. ด้านประเภทภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น มีการนำมาใช้ทุกประเภท โดยประเภทที่นำมาใช้มากที่สุด ได้แก่ การทำมาหากิน และประเภทที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ การรักษาโรค

4. ด้านการนิเทศติดตามผล คือ การขาดงบประมาณ และไม่มีเวลาที่จะติดตามผล อีกทั้งผู้บริหารก็ยังไม่เข้าใจ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่แท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญ ประชาชนชาวบ้านไม่มีเวลา และครูผู้สอนไม่มีเวลาจัดทำแผนการสอน

5. ด้านที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ ด้านการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน สภาพปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

และจากงานวิจัยพบว่า ในปัจจุบัน “ ตุง “ ก็ยังเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีความสำคัญ และ
ยังใช้เป็นเครื่องสักการะบูชาในพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวล้านนามาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางศาสนา
วัฒนธรรม และประเพณีที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิต เช่น การตาย เป็นต้น หรือใช้ในงานเทศกาล
และงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ซึ่งความมั่งคั่งของตุง อาจทำให้เกิดแนวโน้มการใช้ตุงในปัจจุบันนี้เริ่ม
มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยมีกนิยมใช้ตุงมาตกแต่งประดับประดาสถานที่จัดงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่ม
ความสวยงาม หรืออาจใช้เพื่อเป็นเกียรติแก่สถานที่ รวมทั้งนำมาประดับริ้วขบวนในงานพิธีต่าง ๆ
เช่น งานบุปผาชาติ งานฤดูหนาว ซึ่งอาจส่งผลให้การประดิษฐ์ตุงในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลง
ไปตามสมัยนิยม และมุ่งที่จะผลิตเพื่อการจำหน่ายตามความต้องการของตลาด

ดังนั้น เพื่อไม่ให้งานประดิษฐ์พื้นบ้านที่มีคุณค่าของชาวล้านนาเลือนหายไป ผู้วิจัยจึง
ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ขึ้นมา เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และ
ประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ตลอดไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามลักษณะของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แหล่งข้อมูล ได้แก่

หัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือตามลำดับขั้น ดังนี้

1. แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
  - 1.1 ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
  - 1.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบสำรวจ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 63-69)
  - 1.3 สร้างแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 1 ชุด
  - 1.4 นำแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ไปเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ
  - 1.5 แก้ไข ปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
  - 1.6 จัดพิมพ์แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญ ในการตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือที่จะนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อขอความร่วมมือในการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
2. ผู้วิจัยเดินทางไปพบผู้เชี่ยวชาญ เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยพร้อมทั้งนัดหมายวันเวลา ที่จะมารับแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา

ท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน คีน

3. ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับหัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชน บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ความถี่และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ จากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1

แหล่งข้อมูล ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 5 ท่าน และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 25 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ซึ่งมีองค์ประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สร้างขึ้นมาจากแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ดังกล่าว ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และยังได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาของบ้านทุ่งแล้ง ในการช่วยสอนและถ่ายทอดการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี

2. จุดประสงค์ทั่วไป

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา แล้วทำให้เยาวชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 ด้านพุทธิพิสัย
- 2.2 ด้านจิตพิสัย
- 2.3 ด้านทักษะพิสัย

3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา แล้วเยาวชนสามารถแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ด้านพุทธิพิสัย
- 3.2 ด้านจิตพิสัย
- 3.3 ด้านทักษะพิสัย

4. เนื้อหา ได้แก่

- 4.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก
- 4.2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก
- 4.3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก
- 4.4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย
- 4.5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว
- 4.6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กค่าคิง
- 4.7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไส้หมู
- 4.8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่
- 4.9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย
- 4.10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศี
- 4.11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
- 4.12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง

5. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา จำนวน 12 เรื่อง ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องที่ 1 – 3 เรื่องละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลา

ทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) เรื่องที่ 4 – 12 เรื่องละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที
รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

6. สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

6.1 สื่อและอุปกรณ์รายบุคคล

6.2 สื่ออุปกรณ์รายกลุ่ม

6.3 สื่ออุปกรณ์รวม

7. การวัดผลและประเมินผล

7.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊ก
ล้านนา

7.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การ
ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

7.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การ
ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

7.4 แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
แนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้าง
เอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ประกอบด้วย

1.1 คำชี้แจงสำหรับครู

ผู้สอนมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้
จากแผนการสอนที่สร้างขึ้น จำนวน 12 แผนการสอน ได้แก่

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กค่าคิง

แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนู

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย

แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตัพั่นซ้อ

แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

1.2 ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจาก แผนการสอนที่ 1 - 12 ตามลำดับ

1.3 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนที่ 1-3 แผนการสอน
ละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) แผนการสอน
ที่ 4-12 แผนการสอนละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620
นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

1.4 สื่อและอุปกรณ์

1.4.1 ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.4.2 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.5 การวัดและประเมินผล

1.5.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กล้านนา

1.5.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1.5.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1.5.4 แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

2. แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 12 แผน
การสอน ประกอบด้วย

2.1 สาระสำคัญ

2.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.2.2 จุดประสงค์นำทาง

2.3 เนื้อหา

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

2.5 สื่อการเรียนการสอน

2.6 วัสดุ / อุปกรณ์

2.7 การวัดและประเมินผล

การดำเนินการสร้างเครื่องมือ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีวิธีการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษาตำรา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเรื่อง ตุ๊กล้านนา และนำข้อมูลจากชั้นตอนที่ 1 มากำหนดเป็นเนื้อหา เพื่อสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

2. สร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ซึ่งมีเนื้อหา จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่

2.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก

2.2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

2.3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

2.4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไทย

2.5 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กราว

2.6 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กคำคิง

2.7 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กได้หมู

2.8 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กปีใหม่

2.9 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กเจดีย์ทราย

2.10 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กสิบสองราศี

2.11 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กพันช่อ

2.12 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กสามหาง

3. แนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมี การสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร โดยจัดทำคู่มือครู และแผนการสอน จำนวน 12 แผนการสอน ประกอบการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ซึ่งใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ทั้งหมด 33 คาบ (คาบละ 60 นาที) โดยแผนการสอนที่ 1-3 แผนการสอนละ 2 คาบ รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ แผนการสอนที่ 4-12 แผนการสอนละ 3 คาบ รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ

4. จัดหาสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา เช่น ตุ๊กตาล้านนาชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง วัสดุ / อุปกรณ์ ที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปต่าง ๆ ที่ครบถ้วน และอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์

5. นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเอกสารประกอบหลักสูตร เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำไปปรับปรุง แก้ไข ข้อบกพร่อง

6. นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเอกสารประกอบหลักสูตร ไปหาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมด้านเนื้อหาตุ๊กตาล้านนา ดังนี้

6.1 เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา เพื่อประเมินว่าเนื้อหาตุ๊กตาล้านนาถูกต้องหรือไม่ โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ดังนี้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู และแผนการสอน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของเนื้อหาการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

6.2 เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ดังนี้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู และแผนการสอน มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

7. นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเอกสารประกอบหลักสูตร มาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง

8. นำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ไปทดลองใช้เพื่อหาประสิทธิภาพ การนำหลักสูตร ไปใช้ ดังนี้

8.1 ทดลองใช้กับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 9 คน ทดลองระหว่างวันที่ 15 – 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 เพื่อ ตรวจสอบความชัดเจนของภาษา อักษร เนื้อหา เวลา กิจกรรม ของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา แล้วนำมาแก้ไข

8.2 ทดลองใช้กับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน ทดลองระหว่างวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2546 ถึง วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2547 เพื่อหาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ไปใช้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยพิจารณาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมด้านเนื้อหาตุ๊กล้านนา และด้านหลักสูตรท้องถิ่น ที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป
2. หาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการปฏิบัติงาน และความพึงพอใจ ของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

แหล่งข้อมูล ได้แก่

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 20 คน โดยใช้เกณฑ์ในการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง คือ การกำหนดช่วงอายุของยุวชน ทั้งชายและหญิง ตั้งแต่อายุ 12 ปี ถึง 14 ปี

การเลือกบุคคลที่จะใช้ในการทดลอง มีดังนี้

1. เป็นยุวชนในกลุ่ม ด. เด็กอาสาพัฒนาบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เป็นยุวชนซึ่งเห็นความสำคัญของการวิจัย และให้ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

แบบแผนการวิจัย

ในการทดลองครั้งนี้ ใช้กลุ่มเดียวทดสอบก่อน – หลัง (One Group Pretest – Posttest Design) ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้ (รัตนะ บัวสนธิ์, 2543. หน้า 55 - 56)

Gr	O ₁	T	O ₂
----	----------------	---	----------------

- เมื่อ Gr แทน ยูวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
- O₁ แทน การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ก่อนเรียน
- T แทน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในแต่ละแผนการสอน
- O₂ แทน การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา หลังเรียน

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2547 ถึง วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2547 โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ให้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ทดสอบก่อนเรียน (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน
2. ดำเนินการทดลอง โดยผู้วิจัยและวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละแผนการสอน ซึ่งใช้เวลาเรียนทั้งหมด 33 คาบ คาบละ 60 นาที
3. เมื่อได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาเสร็จสิ้นในแต่ละแผนการสอน แล้วทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ทดสอบหลังเรียน (Post - test) ฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน
4. เมื่อทดสอบด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ทดสอบหลังเรียน (Post - test) ฉบับเดียวกับที่ใช้ทดสอบก่อนเรียน แล้วใช้แบบประเมินความพึงพอใจหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ตาราง 4 แสดงวันที่เก็บรวบรวมข้อมูล

แผนการสอนที่	เรื่อง	เวลาที่สอน (คาบ)	วันที่สอน
1	ประวัติความเป็นมาของตุง	2	วันเสาร์ ที่ 7 กุมภาพันธ์ 2547
2	ลักษณะรูปแบบของตุง	2	วันอาทิตย์ ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2547
3	วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง	2	วันเสาร์ ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2547
4	การประดิษฐ์ตุงไชย	3	วันอาทิตย์ ที่ 15 กุมภาพันธ์ 2547
5	การประดิษฐ์ตุงราว	3	วันเสาร์ ที่ 21 กุมภาพันธ์ 2547
6	การประดิษฐ์ตุงค่าคิง	3	วันอาทิตย์ ที่ 22 กุมภาพันธ์ 2547
7	การประดิษฐ์ตุงไส้หมู	3	วันเสาร์ ที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547
8	การประดิษฐ์ตุงปีใหม่	3	วันอาทิตย์ ที่ 29 กุมภาพันธ์ 2547
9	การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย	3	วันเสาร์ ที่ 6 มีนาคม 2547
10	การประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี	3	วันอาทิตย์ ที่ 7 มีนาคม 2547
11	การประดิษฐ์ตุงพันช่อ	3	วันเสาร์ ที่ 13 มีนาคม 2547
12	การประดิษฐ์ตุงสามหาง	3	วันอาทิตย์ ที่ 14 มีนาคม 2547

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา จำนวน 30 ข้อ รวมคะแนนเต็มทั้งหมด 30 คะแนน

2. แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา

แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ทั้งหมด 12 แผนการสอน จำนวน 33 คาบ คาบละ 60 นาที ดังนี้

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง เวลา 2 คาบ
 แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง เวลา 2 คาบ
 แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง เวลา 2 คาบ
 แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไชย เวลา 3 คาบ

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาราว	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาคิง	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตงู	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาค้างคาว	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาค้างคาว	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาสองราศี	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาค้างคาว	เวลา 3 คาบ
แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาสามหาง	เวลา 3 คาบ

3. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา โดยมีคะแนนเต็มทั้งหมด 70 คะแนน ซึ่งสามารถแยกได้ ดังนี้

1. ทักษะการปฏิบัติงาน 25 คะแนน

1.1 การเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์

เกณฑ์การให้คะแนน

- มีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์มาและครบทุก ๆ อย่าง 5 คะแนน
- มีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์มาแต่ยังขาดไป 1 – 2 ชนิด 4 คะแนน
- มีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์มาแต่ยังขาดไป 3 – 4 ชนิด 3 คะแนน
- มีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์มาแต่ยังขาดมากเกินครึ่งหนึ่ง 2 คะแนน
- ไม่มีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์ใด ๆ มาปฏิบัติงาน 1 คะแนน

1.2 การเลือกวัสดุ / อุปกรณ์

เกณฑ์การให้คะแนน

- เลือกวัสดุ / อุปกรณ์ถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน 5 คะแนน
- เลือกวัสดุ / อุปกรณ์ไม่ถูกต้อง 1 – 2 ชนิด 4 คะแนน
- เลือกวัสดุ / อุปกรณ์ไม่ถูกต้อง 3 - 4 ชนิด 3 คะแนน
- เลือกวัสดุ / อุปกรณ์ไม่ถูกต้องเกินครึ่งหนึ่ง 2 คะแนน
- ไม่สามารถเลือกวัสดุ / อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานได้ 1 คะแนน

1.3 การใช้วัสดุ / อุปกรณ์

เกณฑ์การให้คะแนน

- ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ถูกต้องและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน 5 คะแนน
- ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ถูกต้องแต่ยังขาดความชำนาญบ้างเล็กน้อย 4 คะแนน
- ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ได้เป็นบางชนิดแต่ซ้ำ 3 คะแนน
- ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ยังไม่ถูกต้องในการปฏิบัติงาน 2 คะแนน
- ไม่สามารถใช้วัสดุ / อุปกรณ์ในการปฏิบัติงานได้ 1 คะแนน

1.4 การแก้ไขปัญหา

เกณฑ์การให้คะแนน

- แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องและเหมาะสม 5 คะแนน
- แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานอย่างถูกต้องแต่ซ้ำ 4 คะแนน
- แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้บ้างแต่ยังไม่ถูกต้อง 3 คะแนน
- แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานไม่ถูกต้อง 2 คะแนน
- ไม่สามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้ 1 คะแนน

1.5 การดูแลเก็บรักษาเครื่องมือ

เกณฑ์การให้คะแนน

- ดูแลเก็บรักษาเครื่องมืออย่างถูกต้องและเหมาะสม 5 คะแนน
- ดูแลเก็บรักษาเครื่องมืออย่างถูกต้องแต่ซ้ำ 4 คะแนน
- ดูแลเก็บรักษาเครื่องมือได้บ้างแต่ยังไม่ถูกต้อง 3 คะแนน
- ดูแลเก็บรักษาเครื่องมือไม่ถูกต้อง 2 คะแนน
- ไม่สามารถดูแลเก็บรักษาเครื่องมือในการปฏิบัติงานได้ 1 คะแนน

2. พฤติกรรมในการปฏิบัติงาน 20 คะแนน

2.1 ความพร้อมในการปฏิบัติงาน

เกณฑ์การให้คะแนน

- มีความพร้อมในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี 5 คะแนน
- มีความพร้อมในการปฏิบัติงานแต่ยังค่อยบ้างเล็กน้อย 4 คะแนน
- มีความพร้อมในการปฏิบัติงานเป็นบางครั้งบางคราว 3 คะแนน
- ไม่ค่อยมีความพร้อมในการปฏิบัติงาน 2 คะแนน
- ไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติงาน 1 คะแนน

2.2 ความสนใจและความตั้งใจ

เกณฑ์การให้คะแนน

- ให้ความสนใจและความตั้งใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี 5 คะแนน
- ให้ความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงานแต่ยังคุ้ยบังเล็กน้อย 4 คะแนน
- ให้ความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงานเป็นบางครั้งบางคราว 3 คะแนน
- ไม่ค่อยให้ความสนใจและตั้งใจในการปฏิบัติงาน 2 คะแนน
- ไม่มีความสนใจและความตั้งใจในการปฏิบัติงาน 1 คะแนน

2.3 ปฏิบัติงานตามขั้นตอน

เกณฑ์การให้คะแนน

- ปฏิบัติงานตามขั้นตอนอย่างถูกต้องและเหมาะสม 5 คะแนน
- ปฏิบัติงานตามขั้นตอนอย่างถูกต้องแต่ช้า 4 คะแนน
- ปฏิบัติงานตามขั้นตอนได้บ้างแต่ยังไม่ถูกต้อง 3 คะแนน
- ปฏิบัติงานตามขั้นตอนไม่ถูกต้อง 2 คะแนน
- ไม่ปฏิบัติงานตามขั้นตอน 1 คะแนน

2.4 ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เกณฑ์การให้คะแนน

- ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นตลอด 5 คะแนน
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและแสดงความคิดเห็นเป็นบางครั้ง 4 คะแนน
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นแต่ไม่แสดงความคิดเห็น 3 คะแนน
- รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นแต่ก็ยึดความคิดเห็นของตนเอง 2 คะแนน
- ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่แสดงความคิดเห็น 1 คะแนน

3. ผลงาน 25 คะแนน

3.1 ความสวยงาม

เกณฑ์การให้คะแนน

- มีความสวยงามละเอียดอ่อนเรียบร้อยรูปแบบถูกต้องได้มาตรฐาน 5 คะแนน
- มีความสวยงามละเอียดอ่อนเรียบร้อยแต่รูปแบบยังไม่ถูกต้อง 4 คะแนน
- สวยงามดีแต่ความละเอียดอ่อนเรียบร้อยและรูปแบบยังไม่ถูกต้อง 3 คะแนน
- ยังไม่ค่อยสวยงามละเอียดอ่อนเรียบร้อยและรูปแบบยังไม่ถูกต้อง 2 คะแนน
- ไม่มีความสวยงามละเอียดอ่อนเรียบร้อยและรูปแบบยังไม่ถูกต้อง 1 คะแนน

3.2 ถูกต้องตามแบบ

เกณฑ์การให้คะแนน

- ถูกต้องตามแบบทุก ๆ อย่างการตัดมีความคมชัด 5 คะแนน
- ถูกต้องตามแบบทุก ๆ อย่างแต่การตัดยังไม่มีความคมชัด 4 คะแนน
- ถูกต้องตามแบบแต่ซ้ำและการตัดยังไม่มีความคมชัด 5 คะแนน
- ไม่ค่อยถูกต้องตามแบบและการตัดยังไม่มีความคมชัด 2 คะแนน
- ไม่ถูกต้องตามแบบและการตัดยังไม่ถูกต้อง 1 คะแนน

3.3 ความริเริ่มสร้างสรรค์

เกณฑ์การให้คะแนน

- มีความริเริ่มสร้างสรรค์ที่สร้างสรรค์สวยงามสะดุดตา 5 คะแนน
- มีความริเริ่มสร้างสรรค์แต่สีสรรคยังไม่สวยงามสะดุดตา 4 คะแนน
- มีความริเริ่มสร้างสรรค์แต่ซ้ำและสีสรรคยังไม่สวยงามสะดุดตา 3 คะแนน
- ยังไม่ค่อยมีความริเริ่มสร้างสรรค์และสีสรรคยังไม่สะดุดตา 2 คะแนน
- ไม่มีความริเริ่มสร้างสรรค์ 1 คะแนน

3.4 การรักษาความสะอาด

เกณฑ์การให้คะแนน

- เก็บกวาดรักษาความสะอาดจัดเป็นระเบียบเรียบร้อยได้อย่างดี 5 คะแนน
- เก็บกวาดรักษาความสะอาดแต่ยังจัดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย 4 คะแนน
- เก็บกวาดทำความสะอาดแต่ก็มีเศษกระดาษหล่นอยู่เล็กน้อย 3 คะแนน
- ยังมีเศษกระดาษหล่นอยู่และจัดไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย 2 คะแนน
- ไม่มีการเก็บกวาดและทำความสะอาดบริเวณที่ปฏิบัติงาน 1 คะแนน

3.5 ปฏิบัติงานเสร็จตามเวลายำหนด

เกณฑ์การให้คะแนน

- ปฏิบัติงานเสร็จตามเวลายำหนด 5 คะแนน
- ปฏิบัติงานเสร็จช้ากว่าเวลายำหนด 5 นาที 4 คะแนน
- ปฏิบัติงานเสร็จช้ากว่าเวลายำหนด 10 นาที 3 คะแนน
- ปฏิบัติงานเสร็จช้ากว่าเวลายำหนด 15 นาที 2 คะแนน
- ปฏิบัติงานเสร็จช้ากว่าเวลายำหนด 20 นาที 1 คะแนน

เกณฑ์ที่ผ่าน คือ ได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โดยในภาคความรู้ ความเข้าใจ มีคะแนนเต็มทั้งหมด 30 คะแนน ภาคทักษะการปฏิบัติงาน มีคะแนนเต็มทั้งหมด 70 คะแนน รวมคะแนนเต็มทั้งหมด 100 คะแนน และได้กำหนดช่วงคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ โดยเทียบจากเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนของ (กรมวิชาการ, 2533. หน้า 19) ไว้ดังนี้

ร้อยละ 80 – 100 ระดับดีมาก

ร้อยละ 70 – 79 ระดับดี

ร้อยละ 60 - 69 ระดับปานกลาง

ร้อยละ 50 – 59 ระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ

ร้อยละ 0 – 49 ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็นของยุวชน หลังจากที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เสร็จสิ้นแล้ว

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยทำตารางวิเคราะห์ลักษณะข้อสอบ

1.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ตามที่กำหนดไว้ในตารางวิเคราะห์ลักษณะข้อสอบ ซึ่งเป็นข้อสอบ ปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวนทั้งหมด 40 ข้อ โดยมีจุดประสงค์การเรียนรู้วัดความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ และการวิเคราะห์

1.3 นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการตรวจสอบ เพื่อให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไข

1.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยพิจารณาความเหมาะสมของค่า IOC ที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป เป็นข้อสอบที่มีความตรงในการวัดตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.50 ถึง 1.00

1.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ไปทดสอบกับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Try – Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน ระหว่างวันที่ 1 – 2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546

1.6 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา มาตรวจสอบและวิเคราะห์หาคุณภาพ ได้แบบทดสอบมีจำนวนทั้งหมด 30 ข้อ ซึ่งได้ค่าคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ดังนี้

1.6.1 ความยาก พิจารณาค่าความยากของข้อ เกณฑ์ที่กำหนด คือ ใช้ข้อสอบที่มีค่าความยากระหว่าง 0.20 ถึง 1.00 ได้ค่าความยากระหว่าง 0.20 ถึง 1.00

1.6.2 อำนาจจำแนก โดยใช้สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมที่ลบข้อนั้นแล้ว (Item Total Correlation) พิจารณาค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบ เกณฑ์ที่กำหนด คือ ใช้ข้อสอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20 ถึง 1.00

1.6.3 ความเที่ยงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.962

1.7 จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

2.1 ศึกษาตำรา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน วิเคราะห์จุดประสงค์ และเนื้อหาเพื่อสร้างแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

2.2 สร้างแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ตามขอบเขตรายละเอียดของเนื้อหา และแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย แล้วนำเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.3 จัดพิมพ์แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

3.1 ศึกษาตำรา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่อสร้างเป็นแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

3.2 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ตามขอบเขตรายละเอียดของเนื้อหา และแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แล้วนำเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ในการตรวจสอบเพื่อให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำไปใช้เก็บข้อมูล

3.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้กับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Try-Out) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 25 คน ระหว่างวันที่ 1-2 พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 โดยวิเคราะห์หาความเที่ยงของแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ทั้งฉบับ ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.74

3.4 จัดพิมพ์แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ฉบับจริง เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นการวิจัยทดลองการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1.1 ตรวจคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ก่อนเรียน

1.2 ตรวจผลงานสำเร็จรูป โดยใช้แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในแต่ละแผนการสอน

1.3 ตรวจคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา หลังเรียน

1.4 รวมคะแนนของยุวชนแต่ละคน

1.5 หาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้

1.6 หาผลต่างของคะแนนก่อนการเรียนและหลังจากการเรียน

1.7 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้วยการทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย ที่ได้จากการทดสอบก่อน และหลังการทดลอง โดยใช้สูตร t-test Dependent

2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

2.1 นำแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ตั้งแต่แผนการสอนที่ 4 - 12 มาตรวจให้คะแนน โดยเทียบเกณฑ์ที่ผ่าน คือ ได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โดยในภาคความรู้ ความเข้าใจมีคะแนนเต็มทั้งหมด 30 คะแนน ภาคทักษะการปฏิบัติงาน มีคะแนนเต็มทั้งหมด 70 คะแนน รวมคะแนนเต็มทั้งหมด 100 คะแนน และได้กำหนดช่วงคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ โดยเทียบจากเกณฑ์การตัดสินผลการเรียนของ (กรมวิชาการ, 2533. หน้า 19) ไว้ดังนี้

ร้อยละ 80 – 100 ระดับดีมาก

ร้อยละ 70 – 79 ระดับดี

ร้อยละ 60 - 69 ระดับปานกลาง

ร้อยละ 50 – 59 ระดับผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ

ร้อยละ 0 – 49 ระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ

2.2 รวมคะแนนแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ของยุวชนแต่ละคน

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

3.1 นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มาตรวจให้คะแนน โดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

ระดับความคิดเห็นดีมาก ให้คะแนน 5 คะแนน

ระดับความคิดเห็นดี ให้คะแนน 4 คะแนน

ระดับความคิดเห็นปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

3.2 นำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดค่าเฉลี่ยไว้ 5 ระดับ ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2534. หน้า 138)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ขั้นต่ำในการพิจารณา ความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงประเมิน มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้ เพื่อประเมินความคิดเห็นที่มีต่อการกิจกรรมการเรียนการสอนของยุวชน ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยดำเนินการประเมิน 3 ด้าน ดังนี้

1. ประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เนื้อหา ภาษา กิจกรรมการเรียนการสอน ตัวอักษร เวลา จำนวนแผนการสอน
2. ประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการปฏิบัติกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม
3. ประเมินผลผลิต (Product Evaluation) หมายถึง ความคิดเห็นโดยพิจารณาจากความพึงพอใจ กระบวนการทำงานกลุ่ม ความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

แหล่งข้อมูล ได้แก่

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ

แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

วิธีดำเนินการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น
2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบประเมินจากหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน
3. สร้างแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

จำนวน 21 ข้อ

4. นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จแล้ว ไปเสนอต่อประธานและกรรมการที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบประเมินมาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่บกพร่อง และจัดพิมพ์แบบประเมิน
ฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หลังจากเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยแจกแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ให้แก่ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. นำแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มาตรวจ
ให้คะแนนและวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มาตรวจ
ให้คะแนน โดยมีการให้คะแนนตามเกณฑ์ ดังนี้

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด ให้คะแนน 5 คะแนน

ระดับความคิดเห็นมาก ให้คะแนน 4 คะแนน

ระดับความคิดเห็นปานกลาง ให้คะแนน 3 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อย ให้คะแนน 2 คะแนน

ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด ให้คะแนน 1 คะแนน

2. นำแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดค่าเฉลี่ยไว้ 5 ระดับ ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้ (ไชยยศ เรื่องสุพรรณ, 2534. หน้า 138)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีระดับความเหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ขั้นต่ำในการพิจารณา ความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 ตรวจสอบความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ (Index of Congruence) (เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2539. หน้า 181)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC คือ ค่าความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา

$\sum R$ คือ ผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N คือ จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ มีความเหมาะสม

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ มีความเหมาะสม

-1 เมื่อแน่ใจว่าจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ ไม่มีความเหมาะสม

1.2 หาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2532. หน้า 495) ใช้สูตรดังนี้

$$E_1 = \frac{\sum X}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

เมื่อ E_1 คือ ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยการทำแบบฝึกหัดทบทวนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

E_2 คือ ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยการทดสอบหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

$\sum X$ คือ คะแนนรวมจากการทำแบบฝึกหัดทบทวนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

$\sum F$ คือ คะแนนรวมจากการทดสอบหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

A คือ คะแนนเต็มการทำแบบฝึกหัดทบทวน

B คือ คะแนนเต็มจากการทดสอบหลังเรียน

N คือ จำนวนยุวชน

1.3 การหาค่าความยากของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา คำนวณได้จากสูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 81)

$$P = \frac{R}{N}$$

เมื่อ P คือ ค่าความยาก

R คือ จำนวนผู้ที่ตอบถูก

N คือ จำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมด

1.4 ความเที่ยงของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 85 – 86)

$$r_{tt} = \frac{k}{k-1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ r_{tt} คือ ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ

p คือ สัดส่วนของผู้ตอบถูกกับยวชนทั้งหมดในข้อหนึ่ง ๆ

q คือ สัดส่วนของผู้ตอบผิดกับยวชนทั้งหมดในข้อหนึ่ง (1-p)

k คือ จำนวนข้อของแบบทดสอบ

2. สถิติบรรยาย

2.1 ค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 102)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ คือ ผลรวมทั้งหมดของคะแนน

n คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด

2.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 103)

$$S = \sqrt{\frac{n\sum X^2 - (\sum X)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S คือ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ คือ ผลรวมของคะแนนยกกำลังสอง
 $(\sum X)^2$ คือ กำลังสองของคะแนนผลรวม
 n คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด

3. สถิติอ้างอิง

เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตง โดยใช้สูตร t -test Dependent (บุญชม ศรีสะอาด, 2543. หน้า 109)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{(n-1)}}}$$

เมื่อ D คือ ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
 n คือ จำนวนคู่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิจัยในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลำดับในการนำเสนอตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ดังรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

1. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในตอนที่ 2 เกี่ยวกับความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตาราง 5 แสดงความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับที่	สถานภาพ	กลุ่มตัวอย่าง (คน)	ความถี่		สรุปผล
			ต้องการ	ไม่ต้องการ	
1	หัวหน้าชุมชน	1	1	-	ต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2	ผู้ปกครอง	30	30	-	
3	เยาวชน	9	9	-	
รวม		40	40	0	

จากตาราง 5 แสดงว่า หัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และเยาวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 40 คน มีความต้องการที่สอดคล้องกัน ที่ต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา ขึ้นมา

2. จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในตอนที่ 3 เกี่ยวกับความต้องการในการประดิษฐ์ตุ่งล้านนา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ความต้องการในการประดิษฐ์ตุ่งล้านนาชนิดต่าง ๆ บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

ตาราง 6 แสดงความต้องการในการประดิษฐ์ตุ่งล้านนาชนิดต่าง ๆ บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับที่	ประเภทของตุ่งล้านนา		ชื่อตุ่ง	ความถี่	สรุปผล
	ตุ่งมงคล	ตุ่งอวมงคล			
1	*		ตุ่งไชย	7	1
2	*		ตุ่งราว	6	2
8	*		ตุ่งค่าคิง	6	3
3	*		ตุ่งไล่หมู	5	4

ตาราง 6 (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภทของตุ๊กล้านนา		ชื่อตุ๊ก	ความถี่	สรุปผล
	ตุ๊กมงคล	ตุ๊กอวมงคล			
4	*		ตุ๊กปีใหม่	4	5
5	*		ตุ๊กเจดีย์ทราย	4	6
6	*		ตุ๊กสิบสองราศี	3	7
7	*		ตุ๊กพันช่อ	3	8
11		*	ตุ๊กสามหาง	2	9
9	*		ตุ๊กร้อยแปด	-	-
10	*		ตุ๊กค่าง	-	-
12		*	ตุ๊กแดง	-	-
13		*	ตุ๊กพันวา	-	-

จากตาราง 6 พบว่า ความต้องการในการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งมีตุ๊กล้านนาที่ใช้บ่อยครั้งภายในท้องถิ่น ทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น ทั้งหมดจำนวน 13 ชนิด และจากการวิเคราะห์ความต้องการในการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ โดยใช้ความถี่ สรุปได้ว่า มีตุ๊กล้านนาที่ต้องการประดิษฐ์จำนวน 9 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กไชย , ตุ๊กราว , ตุ๊กค่าง , ตุ๊กไล่หนู , ตุ๊กปีใหม่ , ตุ๊กเจดีย์ทราย , ตุ๊กสิบสองราศี , ตุ๊กพันช่อ และตุ๊กสามหาง ซึ่งสามารถแยกได้ตามประเภทของตุ๊กล้านนา คือ ตุ๊กมงคลจำนวน 8 ชนิด และ ตุ๊กอวมงคล จำนวน 1 ชนิด ซึ่งสรุปผลได้ ดังนี้

ตุ๊กมงคล จำนวน 8 ชนิด ได้แก่

1. ตุ๊กไชย
2. ตุ๊กราว
3. ตุ๊กค่าง
4. ตุ๊กไล่หนู
5. ตุ๊กปีใหม่
6. ตุ๊กเจดีย์ทราย

7. ตุงสิบสองราศี

8. ตุงพันช่อ

ตุงอวมงคล จำนวน 1 ชนิด ได้แก่

1. ตุงสามหาง

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยจึงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา มีองค์ประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา สร้างขึ้นมาจากแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา ดังกล่าว ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และยังได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงของบ้านทุ่งแล้ง ในการช่วยสอนและถ่ายทอดการประดิษฐ์ตุงชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี

2. จุดประสงค์ทั่วไป

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา แล้วทำให้เยาวชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านพุทธิพิสัย

2.2 ด้านจิตพิสัย

2.3 ด้านทักษะพิสัย

3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา แล้วเยาวชนสามารถแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ด้านพุทธิพิสัย

3.2 ด้านจิตพิสัย

3.3 ด้านทักษะพิสัย

4. เนื้อหา

- 4.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง
- 4.2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง
- 4.3 เรื่อง วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
- 4.4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไทย
- 4.5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงลาว
- 4.6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงคำคิง
- 4.7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไล่หมุ
- 4.8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่
- 4.9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย
- 4.10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี
- 4.11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ
- 4.12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงสามหาง

5. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา จำนวน 12 เรื่อง ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เรื่องที่ 1 – 3 เรื่องละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) เรื่องที่ 4 – 12 เรื่องละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

6. สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้การสอน

- 6.1 สื่อและอุปกรณ์รายบุคคล
- 6.2 สื่ออุปกรณ์รายกลุ่ม
- 6.3 สื่ออุปกรณ์รวม

7. การวัดผลและประเมินผล

- 7.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา
- 7.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา
- 7.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา

แนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ประกอบด้วย

1.1 คำชี้แจงสำหรับครู

ผู้สอนมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ จากแผนการสอนที่สร้างขึ้น จำนวน 12 แผนการสอน ได้แก่

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กค่าคิง

แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไส้หมู

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย

แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศี

แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง

1.2 ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจาก แผนการสอนที่ 1 - 12 ตามลำดับ

1.3 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนที่ 1 – 3 แผนการสอนละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) แผนการสอนที่ 4 – 12 แผนการสอนละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

1.4 สื่อและอุปกรณ์

1.4.1 ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.4.2 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.5 การวัดและประเมินผล

- 1.5.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
- 1.5.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
- 1.5.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
- 1.5.4 แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

2. แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา จำนวน 12 แผนการสอน ประกอบด้วย

- 2.1 สารสำคัญ
- 2.2 จุดประสงค์การเรียนรู้
  - 2.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง
  - 2.2.2 จุดประสงค์นำทาง
- 2.3 เนื้อหา
- 2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.5 สื่อการเรียนการสอน
- 2.6 วัสดุ / อุปกรณ์
- 2.7 การวัดและประเมินผล

ผลการหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ทดลองกับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 25 คน ปรากฏผล ดังนี้

ตาราง 7 แสดงประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา
 ยุวชน จำนวน 25 คน

แผนการสอนที่	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา			คะแนนหลังการใช้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา		
	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ประสิทธิภาพ กระบวนการ	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ประสิทธิภาพ ผลผลิต
1	5	4.04	78.40	30	25.48	84.93
2	5	3.80	76.00			
3	5	3.96	79.20			
4	5	4.60	92.20			
5	5	3.92	78.40			
6	5	4.08	81.60			
7	5	4.28	85.60			
8	5	3.92	78.40			
9	5	4.40	88.00			
10	5	3.80	76.00			
11	5	3.88	77.60			
12	5	3.76	75.20			
รวม	60	48.44	80.73			

จากตาราง 7 แสดงว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ในแต่ละแผนการสอน มีค่าตั้งแต่ 75.20 ถึง 92.00 และค่าเฉลี่ยของคะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา จำนวน 12 แผนการสอน มีค่าเท่ากับ 48.44 คิดเป็นร้อยละ 80.73 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา มีค่าเท่ากับ 25.48 คิดเป็นร้อยละ 84.93 การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ไปใช้ มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 80.73/84.93 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

จึงถือได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพที่จะนำไปทดลองใช้ได้

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ในการวิเคราะห์ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

ตาราง 8 แสดงประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
 ยูวชน จำนวน 20 คน

คะแนน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	ร้อยละ
คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา	60	54.95	91.58
คะแนนจากการทดสอบหลังเรียน	30	28.75	95.83

จากตาราง 8 แสดงว่า คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 54.95 คิดเป็นร้อยละ 91.59 และคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.75 คิดเป็นร้อยละ 95.83 แสดงว่าการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีประสิทธิภาพ 91.58/95.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ตาราง 9 แสดงการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ยูวชน จำนวน 20 คน

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	24.05	2.42	
หลังเรียน	20	28.75	1.62	16.67**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตาราง 9 แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเยาวชนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่ง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนการทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตาราง 10 แสดงคะแนนทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งล้านนา เยาวชน จำนวน 20 คน

เยาวชน (คนที่)	คะแนนทักษะการปฏิบัติงาน (70 คะแนน)	ร้อยละ	สรุปผล
1	63	90	ดีมาก
2	64	92	ดีมาก
3	61	87	ดีมาก
4	66	95	ดีมาก
5	66	95	ดีมาก
6	68	97	ดีมาก
7	62	88	ดีมาก
8	61	87	ดีมาก
9	63	90	ดีมาก
10	64	92	ดีมาก
11	63	90	ดีมาก
12	62	88	ดีมาก
13	65	93	ดีมาก
14	61	87	ดีมาก
15	61	87	ดีมาก
16	66	95	ดีมาก
17	68	97	ดีมาก
18	62	88	ดีมาก

ตาราง 10 (ต่อ)

ยุวชน (คนที่)	คะแนนทักษะการปฏิบัติงาน (70 คะแนน)	ร้อยละ	สรุปผล
19	62	88	ดีมาก
20	66	97	ดีมาก
รวม	1,218	1,823	
$\bar{X}$	60.90	91.15	

จากตาราง 10 แสดงว่าค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 61 ถึง 68 ซึ่งสรุปได้ว่า ยุวชนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา มีผลคะแนนที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่ผ่าน โดยยุวชน จำนวน 20 คน มีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 - 100 ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่าอยู่ใน ระดับดีมาก

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
1	การนำเสนอของวิทยากรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.40	0.50	มาก
2	ความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.75	0.44	มากที่สุด

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
3	เทคนิคและวิธีการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.40	0.50	มาก
4	การเตรียมสื่อ และวัสดุ / อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.75	0.44	มากที่สุด
5	ใบความรู้ ใบงาน และแบบฝึกหัดทบทวนที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.30	0.48	มาก
6	สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ ที่ใช้เป็นตัวอย่างประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	4.80	0.41	มากที่สุด
7	เสียงและบรรยากาศระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	3.75	0.44	มาก
8	ความเหมาะสมของระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา	3.85	0.49	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
9	ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา	4.25	0.44	มาก
10	การนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.95	0.22	มากที่สุด
	รวม	4.41	0.21	มาก

จากตาราง 11 แสดงว่า ผู้วิจัยมีความคิดเห็นต่อการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีค่าเฉลี่ยเรียงจากสูงไปต่ำ คือ การนำความรู้และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ที่ใช้เป็นตัวอย่าง ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา การเตรียมสื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา การนำเสนอของวิทยากรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เทคนิคและวิธีการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ใบความรู้ ใบงานและแบบฝึกหัดทบทวนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ความเหมาะสมของสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และเสียงและบรรยากาศระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 , 4.80 , 4.75 , 4.75 , 4.40 , 4.40 , 4.30 , 4.25 , 3.85 และ 3.75 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในภาพรวม

การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.21 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา โดยมียุวชนบ้านทุ่งแล้ง จำนวน 20 คน ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบความคิดในการประเมินไว้ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ตามตาราง ดังนี้

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านปัจจัยนำเข้า

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
	ด้านปัจจัยนำเข้า			
1	แผนการสอนแต่ละเรื่องมีความเหมาะสม	4.30	0.66	มาก
2	เนื้อหาในแต่ละแผนการสอนมีความเหมาะสม	4.45	0.45	มาก
3	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายมีความชัดเจน	4.20	0.52	มาก
4	ตัวอักษรที่ใช้มีความชัดเจน	4.25	0.44	มาก
5	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.80	0.41	มากที่สุด
6	สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์การเรียนการสอนสอดคล้องกับแผนการสอน	4.80	0.41	มากที่สุด
7	ใบความรู้ในแต่ละแผนการสอนมีความชัดเจนและมีความเหมาะสม	4.30	0.48	มาก

ตาราง 12 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
8	ใบงานในแต่ละแผนการสอนมีความชัดเจนและมีความเหมาะสม	4.30	0.48	มาก
9	แผนการสอนแต่ละเรื่องใช้เวลาเหมาะสม	3.70	0.58	มาก
10	แผนการสอนแต่ละเรื่องสะดวกต่อการนำไปใช้	4.35	0.49	มาก
รวม		4.34	0.24	มาก

จากตาราง 12 แสดงว่า ผู้วชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านปัจจัยนำเข้า มีค่าเฉลี่ยเรียงจากสูงไปต่ำ คือ การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์การเรียนการสอนสอดคล้องกับแผนการสอน เนื้อหาในแต่ละแผนการสอนมีความเหมาะสม แผนการสอนแต่ละเรื่องสะดวกต่อการนำไปใช้ แผนการสอนแต่ละเรื่องมีความเหมาะสม ใบความรู้ในแต่ละแผนการสอนมีความชัดเจนและมีความเหมาะสม ใบงานในแต่ละแผนการสอนมีความชัดเจนและมีความเหมาะสม ตัวอักษรที่ใช้มีความชัดเจน ภาษาที่ใช้สื่อความหมายมีความชัดเจน และแผนการสอนแต่ละเรื่องใช้เวลาเหมาะสม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 , 4.80 , 4.45 , 4.35 , 4.30 , 4.30 , 4.30 , 4.25 , 4.20 และ 3.70 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเมื่อพิจารณาความคิดเห็นในภาพรวมการประเมินผล การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.24 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านกระบวนการ

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
	ด้านกระบวนการ			
1	ยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผน การสอนอย่างตั้งใจ	4.65	0.49	มากที่สุด
2	ยุวชนมีความสนใจและตั้งใจประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน	4.95	0.22	มากที่สุด
3	ยุวชนมีความกระตือรือร้นในการประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน	4.90	0.30	มากที่สุด
4	ยุวชนสนุกสนานกับการประดิษฐ์ตุ๊ก ล้านนาในแต่ละแผนการสอน	4.85	0.37	มากที่สุด
5	ยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผน การสอนได้ทันตามเวลาที่กำหนดไว้	4.20	0.77	มาก
6	การอภิปรายสรุปประเด็นความสำคัญร่วม กันระหว่างผู้วิจัย วิทยากร และยุวชน	4.35	0.49	มาก
	รวม	4.65	0.18	มากที่สุด

จากตาราง 13 แสดงว่า ยุวชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านกระบวนการ มีค่าเฉลี่ยเรียงจากสูงไปต่ำ คือ ยุวชนมีความสนใจ และตั้งใจประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน ยุวชนมีความกระตือรือร้นในการประดิษฐ์ตุ๊ก ล้านนาในแต่ละแผนการสอน ยุวชนสนุกสนานกับการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน ยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอนอย่างตั้งใจ การอภิปรายสรุปประเด็นความสำคัญ ร่วมกันระหว่างผู้วิจัย วิทยากร และยุวชน และยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอนได้ ทันตามเวลาที่กำหนดไว้ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.95 , 4.90 , 4.85 , 4.65 , 4.35 และ 4.20 ตาม ลำดับ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในภาพรวมการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การ ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ด้านกระบวนการ พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

เท่ากับ 0.18 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

ตาราง 14 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ด้านผลผลิต

ข้อที่	รายการประเมิน	n = 20		ระดับความคิดเห็น
		$\bar{X}$	S.D.	
	ด้านผลผลิต			
1	เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนาในแต่ละแผนการสอน	4.75	0.44	มากที่สุด
2	เยาวชนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.35	0.49	มาก
3	เยาวชนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น	4.25	0.44	มาก
4	เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน	4.40	0.50	มาก
5	เยาวชนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ในแต่ละแผนการสอน	4.80	0.41	มากที่สุด
	รวม	4.51	0.34	มากที่สุด

จากตาราง 14 แสดงว่า เยาวชนมีความคิดเห็นต่อการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยเรียงจากสูงไปต่ำ คือ เยาวชนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ในแต่ละแผนการสอน เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนาในแต่ละแผนการสอน เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน เยาวชนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเยาวชนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 , 4.75 , 4.40 , 4.35 และ 4.25 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาความคิดเห็นในภาพรวมการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ด้านผลผลิต พบว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณา โดยมีค่าเฉลี่ยมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่ควรเกิน 1.00

บทที่ 5

บทสรุป

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น มีขั้นตอนในการวิจัยและสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
4. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

แหล่งข้อมูล ได้แก่

หัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และเยาวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 40 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

1. แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีองค์ประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สร้างขึ้นมาจากแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ดังกล่าว ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และยังได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กของบ้านทุ่งแล้ง ในการช่วยสอนและถ่ายทอดการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี

2. จุดประสงค์ทั่วไป

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา แล้วทำให้เยาวชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านพุทธิพิสัย

2.2 ด้านจิตพิสัย

2.3 ด้านทักษะพิสัย

3. จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา แล้วเยาวชนสามารถแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ด้านพุทธิพิสัย

3.2 ด้านจิตพิสัย

3.3 ด้านทักษะพิสัย

4. เนื้อหา

- 4.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง
- 4.2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง
- 4.3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
- 4.4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไทย
- 4.5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว
- 4.6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงค่าคิง
- 4.7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู
- 4.8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่
- 4.9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย
- 4.10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี
- 4.11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันซ่อ
- 4.12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงสามหาง

5. เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา จำนวน 12 เรื่อง ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องที่ 1 – 3 เรื่องละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาดังกล่าวทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) เรื่องที่ 4 – 12 เรื่องละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาดังกล่าวทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

6. สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

- 6.1 สื่อและอุปกรณ์รายบุคคล
- 6.2 สื่ออุปกรณ์รายกลุ่ม
- 6.3 สื่ออุปกรณ์รวม

7. การวัดผลและประเมินผล

- 7.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา
- 7.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา
- 7.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุงล้านนา

7.4 แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
 แนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้าง
 เอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

1. คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ประกอบด้วย

1.1 คำชี้แจงสำหรับครู

ผู้สอนมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้
 จากแผนการสอนที่สร้างขึ้น จำนวน 12 แผนการสอน ได้แก่

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กค่าคิง

แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กได้หมู

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย

แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศี

แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง

1.2 ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจาก แผนการสอนที่ 1 - 12 ตามลำดับ

1.3 เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนที่ 1-3 แผนการสอน
 ละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) แผนการสอน
 ที่ 4-12 แผนการสอนละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที
 หรือ 27 ชั่วโมง)

1.4 สื่อและอุปกรณ์

1.4.1 ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.4.2 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

1.5 การวัดและประเมินผล

1.5.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

1.5.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

1.5.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

1.5.4 แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

2. แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา จำนวน 12 แผนการสอน ประกอบด้วย

2.1 สารสำคัญ

2.2 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.1 จุดประสงค์ปลายทาง

2.2.2 จุดประสงค์นำทาง

2.3 เนื้อหา

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน

2.5 สื่อการเรียนการสอน

2.6 วัสดุ / อุปกรณ์

2.7 การวัดและประเมินผล

จากนั้นจึงนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตุ๊กตาล้านนา พิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาตุ๊กตาล้านนา และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น แล้วปรับปรุง แก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้กับยุวชน บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 25 คน เพื่อหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

แหล่งข้อมูล ได้แก่

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ซึ่งมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตรโดยจัดทำ คู่มือครู และแผนการสอน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ
  - 2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 30 ข้อ เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก
  - 2.2 แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
  - 2.3 แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 10 ข้อ

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
แหล่งข้อมูล ได้แก่

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้
รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน
20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล ได้แก่

แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน
21 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 แล้วนำเอาผลรายละเอียดต่าง ๆ มากำหนดเป็นเนื้อเรื่อง ที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 12 เรื่อง ได้แก่
  - 1.1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก
  - 1.2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก
  - 1.3 เรื่อง วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

- 1.4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไชย
- 1.5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงราว
- 1.6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงค่าคิง
- 1.7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไล่หนู
- 1.8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงปีใหม่
- 1.9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงเจดีย์ทราย
- 1.10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงสิบสองราศี
- 1.11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงพันช่อ
- 1.12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงสามหาง

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา และหาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรไปใช้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานจากคะแนนสอบของยุวชน และทดสอบความมีนัยสำคัญของความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ย ที่ได้จากการทดสอบก่อนและหลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา โดยใช้สูตร t -test Dependent

4. การประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่สอดคล้องกัน ที่ต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา ขึ้นมา โดยพบว่า ตุ๊กตงล้านนาที่ใช้อยู่บ่อยครั้งภายในท้องถิ่น ทั้งงานมงคล และงานอวมงคล ที่มีความเกี่ยวข้องในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น มีทั้งหมดจำนวน 13 ชนิด และเมื่อได้สำรวจความต้องการในการประดิษฐ์ตุ๊กตงชนิดต่าง ๆ สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา จำนวน 9 ชนิด ซึ่งสามารถแยกได้ตามประเภทของตุ๊กตงล้านนา คือ ตุ๊กตงมงคล จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กตงไชย , ตุ๊กตงราว , ตุ๊กตงค่าคิง , ตุ๊กตงไล่หนู , ตุ๊กตงปีใหม่ , ตุ๊กตงเจดีย์ทราย , ตุ๊กตงสิบสองราศี , ตุ๊กตงพันช่อ และตุ๊กตงอวมงคล จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กตงสามหาง

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ผู้วิจัยได้นำเอาผล การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา ขึ้นมา ซึ่งมีองค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ทั่วไป จุดประสงค์ เชิงพฤติกรรม เนื้อหา เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียน การสอน และการวัดผลและประเมินผล โดยมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยมีการสร้างเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

2.1 คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับครู ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผล

2.3 แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 12 แผนการสอน ประกอบด้วย สารระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การสอน สื่อการเรียนการสอน วัสดุ / อุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล

2.4 การพิจารณาความเหมาะสมด้านเนื้อหาตุ๊กล้านนาของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตุ๊กล้านนา พบว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ มีความเหมาะสมโดยได้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

2.5 การพิจารณาความเหมาะสมด้านหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้มีความเหมาะสม โดยได้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

2.3 การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ เมื่อทดลองใช้กับ ยุวชน จำนวน 25 คน พบว่า มีประสิทธิภาพ 80.73/84.93

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

3.1 การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เมื่อทดลองใช้กับยุวชน จำนวน 20 คน พบว่า มีประสิทธิภาพ 91.58/95.83

3.2 คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา หลังเรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สูงกว่าคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.3 คะแนนแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา พบว่า มีผลคะแนนรวมที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่ผ่าน คือ ได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โดยยุวชน จำนวน 20 คน มีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 – 100 คะแนน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่าอยู่ใน ระดับดีมาก

3.4 คะแนนแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ยุวชนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีความคิดเห็นต่อการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด พบว่า การประเมินความเหมาะสมที่มีค่าสูงสุด คือ การนำความรู้ และทักษะที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน รองลงมาได้แก่ สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ที่ใช้เป็นตัวช่วยประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และการเตรียมสื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

4. การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ยุวชนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีความคิดเห็นต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ว่ามีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏผล ดังนี้

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า การประเมินความเหมาะสมที่มีค่าสูงสุด คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา และสื่อและวัสดุ / อุปกรณ์การเรียนการสอนสอดคล้องกับแผนการสอน รองลงมาได้แก่ เนื้อหาในแต่ละแผนการสอนมีความเหมาะสม

ด้านกระบวนการ พบว่า การประเมินความเหมาะสมที่มีค่าสูงสุด คือ ยุวชนมีความสนใจและตั้งใจประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน รองลงมาได้แก่ ยุวชนมีความกระตือรือร้นในการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน และยุวชนสนุกสนานกับการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน

ด้านผลผลิต พบว่า การประเมินความเหมาะสมที่มีค่าสูงสุด คือ ยุวชนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาในแต่ละแผนการสอน รองลงมาได้แก่ ยุวชนได้มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ในแต่ละแผนการสอน และยุวชนสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผล

1. การสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา พบว่า หัวหน้าชุมชน ผู้ปกครอง และยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีความต้องการที่สอดคล้องกันที่ต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ขึ้นมา โดยมีความต้องการที่จะประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ทั้งหมดจำนวน 9 ชนิด ซึ่งสามารถแยกได้ตามประเภทของตุ๊กตาล้านนา คือ ตุ๊กตางดง จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กไชย ตุ๊กราว , ตุ๊กคำคิง , ตุ๊กไล่หนู , ตุ๊กปีใหม่ , ตุ๊กเจดีย์ทราย , ตุ๊กสิบสองราศี , ตุ๊กพันช่อ และ ตุ๊กอวมงคล จำนวน 1 ชนิด ได้แก่ ตุ๊กสามหาง ซึ่งตุ๊กตาล้านนา จำนวน 9 ชนิดนี้ เป็นตุ๊กที่มีวิธีการประดิษฐ์ที่สลับซับซ้อน และยุวชนก็ไม่สามารถประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา จำนวน 9 ชนิดนี้ได้ ผู้วิจัยจึงได้นำผลจากการสำรวจดังกล่าวมากำหนดเป็นเนื้อเรื่อง ที่จะใช้เป็นเนื้อหาในการจัดกิจกรรมเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ขึ้นมา เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการฟื้นฟูและสืบสานอย่างยั่งยืนต่อไป โดยได้สอดคล้องกับแนวคิดของ (วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. 2542. หน้า 17) ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์และสงวนรักษาในเรื่องการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ควรมีการส่งเสริมเผยแพร่ ตลอดจนการพัฒนาอาชีพ การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาให้กับชุมชน และผู้ที่สนใจและรักในงานอาชีพได้สืบทอดการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาให้คงอยู่ตลอดไป ดังนั้น หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ที่สร้างขึ้น จะเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ยุวชนสามารถนำความรู้ไปใช้ให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและความเป็นอยู่ในท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา การใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตุ๊กตาล้านนา พิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาตุ๊กตาล้านนา พบว่า มีความเหมาะสม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้วิจัยได้รับคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่น ๆ ในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงดำเนินการเขียนโครงร่างของกิจกรรมการเรียน

การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และปรับปรุงแก้ไขมาแล้ว ก่อนที่จะนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่นพิจารณาความเหมาะสม

2.1 การหาประสิทธิภาพการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ โดยทดลองใช้กับยุวชน จำนวน 25 คน พบว่า การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปใช้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.73/84.93 ซึ่งมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้มีกระบวนการในการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และมีการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องอยู่ตลอดเวลา ทั้งในการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและการทดลองกับยุวชน จึงทำให้การนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปทดลองใช้เพื่อขยายผลต่อไปได้

3. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา เมื่อนำไปทดลองกับยุวชน จำนวน 20 คน พบว่า การใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพ 91.58/95.83 แสดงว่าการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้

3.1 คะแนนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่ยุวชนได้รับฟังการบรรยายเกี่ยวกับเรื่องตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ จากวิทยากร แล้วได้ทำการซักถามในหลาย ๆ ประเด็น ตลอดจนการได้อ่านจากใบความรู้เพิ่มเติม และการได้ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ ด้วยตนเอง จึงทำให้ยุวชนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะในการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาเพิ่มมากขึ้น

3.2 คะแนนแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา พบว่า มีผลคะแนนรวมที่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ที่ผ่าน คือ ได้คะแนนร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โดยยุวชน จำนวน 20 คน มีคะแนนอยู่ในช่วงคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 – 100 คะแนน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ว่าอยู่ใน ระดับดีมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่ยุวชนมีความสนใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อได้ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคของการใช้กระดาษที่มีสีตัดกันเพื่อให้เกิดความสวยงาม หรือการตัดลวดลายลงบนตัวตุ๊ก ยุวชนก็ได้แสดงถึงความกระตือรือร้น และมีความสนุกสนานในระหว่างการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ ทุกครั้ง

3.3 คะแนนแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ยุวชนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา มีความคิดเห็นต่อการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการที่ยุวชนได้ทำในสิ่งที่ตนเองชอบและต้องการ จึงทำให้มีความตั้งใจสูงในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และยังส่งผลให้ได้ผลงานที่มีความสวยงาม ถูกต้องตามรูปแบบ และเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนาชนิดต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

4. การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา พบว่า ยุวชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา มีความเหมาะสมในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตรงตามความต้องการของยุวชน ทำให้ยุวชนได้รับประสบการณ์โดยตรง ซึ่งทำให้ยุวชนได้รับความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงานที่ดีขึ้น

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ไปเป็นสาระเพิ่มเติมของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและเทคโนโลยี เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

2. ควรมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ในเรื่องการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมงานประดิษฐ์พื้นบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจ เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีและรักในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่ใช้เฉพาะกับท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ เช่น การแต่งกาย การพ่อน้ำ ภาษาที่ใช้เฉพาะในท้องถิ่นนั้น ๆ การละเล่นต่าง ๆ เป็นต้น

2. ควรมีการทำวิจัย เรื่อง ตุ๊ก ในด้านความเชื่อ พิธีกรรม โดยเป็นลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารัก โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ ที่มีความสนใจสามารถศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2536). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2534). คู่มือการจัดกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมวิชาการ. (2534). หลักการพื้นฐานของหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- กรมวิชาการ. (2533). คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมการศาสนา. (ม.ป.ป.). แนวดำเนินงาน โครงการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับจังหวัดของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กองธรรม ดอกดิน และคณะ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการผลิตเสื้อหม้อห้อม. ใน บทคัดย่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2544 (หน้า 178). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกรียงศักดิ์ ทศนิวรรณ์ และคณะ. (2545). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง " การผลิตชาเขียวใบหม่อน " ใน บทคัดย่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2544 (หน้า 175). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เกียรติคุณมณี พยอมยงค์ และศิริรัตน์ อาศนะ. (2538). เครื่องสักการะในล้านนาไทย. เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2536). การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จันจิรา ชาวสะอาด. (2537). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รายวิชา ท031. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

- ชไมพร พรเพ็ญพิพัฒน์. (2546). "ตุง" มรดกแผ่นดินล้านนา. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ชอุ่ม กรไกร. (2537). การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2532). เทคโนโลยีและการสื่อสาร ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 8 – 15. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2534). หลักการและทฤษฎีเทคโนโลยีทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิลัย. (2545). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาช่างทอผ้ากะเหรี่ยง ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนแม่ต๋อนวิทยาคม อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2539). ระเบียบวิธีวิจัย. พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิคม ชมภูหลง. (2545). วิธีการและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- บัณฑิต ไชยวงศ์. (2544). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เมียง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านปางมะกาด สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2543). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญมี เณรยอด. (2531). หลักการพัฒนหลักสูตร. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวีณา บุญนาค. (2542). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี. ใน บทความวิจัยวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2542 (หน้า 198). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนอม แก้วกำเนิด. (2534). หลักการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง 2533. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น. (2539). ตุงทางภาคเหนือของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น.

- ยนต์ ปัญญางาม และคณะ. (2545). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ระดับประถมศึกษา เรื่องการสานไซ. การค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2543). เอกสารประกอบการสอนการวิจัยและพัฒนาการศึกษา. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รุ่งฟ้า หิรัญวงศ์. (2536). การศึกษาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาณี เอี่ยมศรีทอง และคณะ. (2542). ตุง : ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นอาชีพ. ใน รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิจิตร ไชยศิลป์. (2537). การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น. วารสารวิชาการ, 21 (5), 27-30.
- วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. (2542). พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- ศศิวิมล ศรีสุขโข. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 035 วรรณกรรมท้องถิ่น สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5. ใน บทความวิจัยวิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2539 (หน้า 109). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบุญรณ์ เชื้อตระกุล และคณะ. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มวิชาการงานและอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศึกษาเฉพาะกรณีการปลูกพืชเศรษฐกิจของ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. ใน บทความวิจัยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2543 (หน้า 17). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- สาลีณี อุดมผล. (2542). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง การเจียรระโนนิล. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). การเชื่อมโยงการเรียนรู้ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุชาติ ลีตระกูล และสุจินดา ผ่องอักษร. (ม.ป.ป.). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- สุดสายใจ ชาญณรงค์. (2540). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นวิชาภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (ม.ป.ป.). เอกสารประกอบการอบรมปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา. สุพรรณบุรี: ศูนย์พัฒนาวิชาชีพครู สปอ. เมืองสุพรรณบุรี.
- สุพจน์ สุทธิศักดิ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้านสำหรับ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครศรีธรรมราช. ใน บทคัดย่อวิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2539 (หน้า 107). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวรรณา ตั้งไชยศรี. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรายวิชา ท 031 นิทานพื้นบ้านสำหรับ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- หทัยา เจียมศักดิ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อดิสรณ์ พวงทอง และคณะ. (2544). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในรายวิชา : กรณีศึกษา การผลิตและจำหน่ายตัวเนาแซ็บ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสังกัดกองการศึกษา สงเคราะห์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. ใน บทคัดย่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2543 (หน้า 56). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อดุลย์ อรรถอาภา และคณะ. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวปฏิรูปการศึกษา : กรณีศึกษา อำเภอแม่จัน – แม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. ใน บทคัดย่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต ปีการศึกษา 2543 (หน้า 14). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อำนาจ จันทรแป้น. (2542). SPIE " WHY WHAT HOW. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ครองช่าง เชียงใหม่.

อำนาจ จันทรแป้น. (2532). การพัฒนาหลักสูตรทฤษฎีสู่การปฏิบัติระดับโรงเรียน. เชียงใหม่:
ส.ทรัพย์การพิมพ์.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินด้านเนื้อหาคลังล้านนา

1. นายสุรเดช เกษทอง
วิทยาการการประดิษฐ์คลังล้านนา
2. นายอำพล คงแก้ว
วิทยาการการประดิษฐ์คลังล้านนา

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินด้านหลักสูตรท้องถิ่น

1. นายประพันธ์ วิริยะภาพ
หัวหน้าหน่วยจัดการศึกษาวิทยาลัยชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. นายอินทร นันทสมบุญ
ผู้ช่วยหัวหน้าหน่วยจัดการศึกษาวิทยาลัยชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. นายประพันธ์ วิริยะภาพ
หัวหน้าหน่วยจัดการศึกษาวิทยาลัยชุมชน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. นางชมกฏ อินทัศน์
บุคลากร 6 สำนักเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. นางบรรเจียง ปวงคำคง
อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนบ้านคะปวง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ลักษณะข้อสอบ
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา

ตาราง 15 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กต่านม

เนื้อหา	พฤติกรรม	ความรู้ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า	รวม
1. ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก		2	2	1	-	-	-	5
2. ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก		2	2	-	1	-	-	5
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก		1	1	2	1	-	-	5
4. การประดิษฐ์ตุ๊กไทย		1	2	1	1	-	-	5
5. การประดิษฐ์ตุ๊กสาว		1	1	1	2	-	-	5
6. การประดิษฐ์ตุ๊กค่าง		2	1	1	1	-	-	5
7. การประดิษฐ์ตุ๊กงูเห่า		1	1	2	1	-	-	5
8. การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่		1	2	1	1	-	-	5
9. การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย		1	1	2	1	-	-	5
10. การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศี		1	2	1	1	-	-	5
11. การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ		1	2	1	1	-	-	5
12. การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง		2	1	1	1	-	-	5
รวม		16	18	14	12	-	-	5

ภาคผนวก ค

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
กับข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

แบบประเมินความสอดคล้อง
ระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

คำชี้แจง

โปรดพิจารณาว่าข้อสอบแต่ละข้อ วัดตรงตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้หรือไม่ แล้วเขียนเครื่องหมาย / ในช่อง " คะแนนการพิจารณา " ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้ได้

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้ได้

ทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อสอบนั้นวัดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ระบุไว้ไม่ได้

เนื้อหาและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
1. ความรู้ ความเข้าใจ เรื่อง ตุ๊กล้านนา บอกประวัติความเป็นมาของตุ๊กได้	1. ตุ๊ก คือคำเรียกตามภาษาถิ่นของภาคใด ก. ภาคเหนือ ข. ภาคกลาง ค. ภาคอีสาน ง. ภาคใต้			
	2. มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ประดิษฐ์ตุ๊กขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างสิ่งใด ก. สวรรค์ - นรก ข. คน - สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ค. คน - เทวดา ง. เทวดา - วิญญาณ			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	3. ตุง หรือ ธง จะตรงกับธงในลักษณะใดของ อินเดีย ก. พระบฏ ข. ปฎากะ ค. ช่อช้าง ง. ยอดธาดู			
	4. จุดหมายหลักที่ชาวล้านนาสร้างตุงขึ้นมาเพื่อ สิ่งใด ก. เพื่อทำขายเป็นอาชีพ ข. เพื่อให้ประดับบ้านเรือน ค. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ง. เพื่อส่งเข้าประกวดแข่งขัน			
	5. เรื่องกาเผือกหรือตำนานพระเจ้าห้าตน มีเนื้อเรื่องเน้นคติธรรมในด้านใด ก. ด้านความสามัคคี ข. ด้านความกตัญญูกตเวที ค. ด้านความประหยัด ง. ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่			
	6. พระอิริยะเมตตรีย์ทำตุงเป็นรูปอะไร ก. ทำเป็นรูปเต่า ข. ทำเป็นรูปพญานาค ค. ทำเป็นรูปดาววิ ง. ทำเป็นรูปช้อนสำหรับทูปผ้า			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	7. การใช้ตุงทางภาคเหนือปรากฏครั้งแรกใน ตำนานการสร้างพระธาตุใด ก. พระธาตุดอยสุเทพ ข. พระธาตุช่อแฮ ค. พระธาตุดอยตุง ง. พระธาตุจอมทอง			
2. ความเข้าใจลักษณะ รูปแบบของตุง อธิบายลักษณะรูปแบบ ของตุงได้	8. ตุง หรือ ธง เป็นสัญลักษณ์ในรูปแบบใด ก. รูปธรรม ข. นามธรรม ค. ธรรมะ ง. วิญญาณ			
	9. ตุงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ชนิด คืออะไร ก. ตุงมงคล - ตุงไชย ข. ตุงมงคล - ตุงอวมงคล ค. ตุงอวมงคล - ตุงค้ำคิง ง. ตุงมงคล - ตุงพันวา			
	10. ข้อใดคือตุงที่ใช้ในพิธีอวมงคล ก. ตุงแดง ข. ตุงไฉ้หมู ค. ตุงราว ง. ตุงไชย			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
3. ความเข้าใจวัสดุ / อุปกรณ์ ในการประดิษฐ์ตุ้ จำแนกวัสดุ / อุปกรณ์ใน การประดิษฐ์ตุ้ได้	11. ข้อใดคือวัสดุ / อุปกรณ์ที่นิยมนำมาประดิษฐ์ ตุ้ราว ก. ไม้ - เลื่อย ข. กระดาษสา - กาว ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ - เชือก ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ - เชือก			
	12. กระดาษสา นิยมนำมาประดิษฐ์ตุ้ อะไร ได้บ้าง ก. ตุ้ ไชย - ตุ้ราว ข. ตุ้ช่อข้าง - ตุ้ปีใหม่ ค. ตุ้แดง - ตุ้เจดีย์ทราย ง. ตุ้ค่าคิง - ตุ้พันช่อ			
	13. ตุ้ชนิดใดที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากกระดาษว่า วสีต่าง ๆ ก. ตุ้ ไล่หนู ข. ตุ้สิบสองราศี ค. ตุ้ค่าคิง ง. ตุ้พันวา			
4. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ไชย บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ้ไชยได้	14. วัสดุในข้อใดที่นำมาประดับตกแต่งบน ตุ้ไชย ก. กระดาษสา ข. กระดาษมันปู ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ ง. กระดาษเงิน - กระดาษทอง			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	15. ขายตุงของตุงไชยมักนิยมทำเป็นรูปอะไร ก. สามเหลี่ยม ข. สี่เหลี่ยม ค. วงกลม ง. วงรี			
	16. ข้อใดไม่ใช่จุดประสงค์ในการถวายนตุงไชย ก. เพื่อความบริสุทธิ์ ข. เพื่อสร้างความกตัญญูตเวที ค. เพื่อเป็นพุทธบูชา ง. เพื่อเป็นการสร้างศิลปะของท้องถิ่น			
5. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุงราวได้	17. ตุงที่ใช้ติดบนเชือกเป็นระยะ ๆ เรียกว่า ตุงอะไร ก. ตุงช่อ ข. ตุงราว ค. ตุงช่อข้าง ง. ตุงไส้หมู			
	18. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ตุงราว ก. ใช้แห่หน้าขบวนศพ ข. ใช้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ค. ใช้ในงานเฉลิมฉลองสมโภชต่าง ๆ ง. ใช้สะเดาะเคราะห์			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	<p>19. การเรียกชื่อตุ้งว่าตุ้งราวมีเหตุผลมาจาก สิ่งใด</p> <p>ก. การที่มีความยาวมาก ๆ</p> <p>ข. การนำไปติดบนเชือกแล้วนำไปผูกไว้ กับเสาต่าง ๆ</p> <p>ค. ความสวยงามของลวดลายบนตุ้ง</p> <p>ง. ลักษณะรูปทรงแปลกตา</p>			
<p>6. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้งค่าคิง บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ/ อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ้งค่าคิงได้</p>	<p>20. ตุ้งค่าคิง ที่นิยมใช้มี 2 รูปแบบ คืออะไร</p> <p>ก. ตุ้งค่าคิงแบบสร้อย – ตุ้งค่าคิงแบบจระเข้</p> <p>ข. ตุ้งค่าคิงแบบสร้อย – ตุ้งค่าคิงแบบ ตะขาบ</p> <p>ค. ตุ้งค่าคิงแบบตะขาบ – ตุ้งค่าคิงแบบ แมงป่อง</p> <p>ง. ตุ้งค่าคิงแบบตะขาบ - ตุ้งค่าคิงแบบ จระเข้</p>			
	<p>21. วัสดุประเภทใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ ตุ้งค่าคิง</p> <p>ก. กระดาษสา</p> <p>ข. กระดาษหนังสือพิมพ์</p> <p>ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ</p> <p>ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ</p>			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	22. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ตุ๋งค่าคิง ก. ใช้พิธีบวชพระ ข. ใช้พิธีทำขวัญนาค ค. ใช้ในพิธีบูชาท้าวทั้งสี่ ง. ใช้ในพิธีสืบชะตา			
7. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๋งไล่หนู บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ/ อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๋งไล่หนูได้	23. ตุ๋งไล่หนูเป็นตุ๋งที่นำมาใช้ในเทศกาลใด ก. เทศกาลเข้าพรรษา ข. เทศกาลสงกรานต์ ค. เทศกาลลอยกระทง ง. เทศกาลเทศมหาชาติ			
	24. วัสดุประเภทใดที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๋งไล่หนู ก. กระดาษสา ข. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ ค. กระดาษมันปู ง. กระดาษหนังสือพิมพ์			
	25. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ตุ๋งไล่หนู ก. ใช้หน้าหน้าขบวนศพ ข. ใช้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ค. ใช้ในเทศกาลสงกรานต์ ง. ใช้สะเดาะเคราะห์			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
	<p>26. ตุงได้หมุมมีลักษณะคล้ายพระปรางค์ซึ่งมีรูปทรงอย่างไร</p> <p>ก. กว้างและแคบสลับกันไป</p> <p>ข. ด้านล่างกว้าง ด้านบนกว้าง</p> <p>ค. ด้านบนกว้าง ด้านล่างสอบลงมา</p> <p>ง. ด้านล่างกว้าง สองเรียงมาจนถึงหัว</p>			
<p>8. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ได้</p>	<p>27. วัสดุประเภทใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุงปีใหม่</p> <p>ก. กระดาษสา</p> <p>ข. กระดาษหนังสือพิมพ์</p> <p>ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ</p> <p>ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ</p>			
	<p>28. ตุงปีใหม่เป็นตุงที่นำมาใช้ในเทศกาลใด</p> <p>ก. เทศกาลสงกรานต์</p> <p>ข. เทศกาลลอยกระทง</p> <p>ค. เทศกาลตรุษจีน</p> <p>ง. เทศกาลเข้าพรรษา</p>			
	<p>29. ตุงปีใหม่จะนำมาปักไว้บนเจดีย์ทรายร่วมกับตุงอะไร</p> <p>ก. ตุงไชย - ตุงราว</p> <p>ข. ตุงสิบสองราศี - ตุงได้หมุม</p> <p>ค. ตุงพันช่อ - ตุงร้อยแปด</p> <p>ง. ตุงช่อข้าง - ตุงบอก</p>			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
9. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต็ย ทราย บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กเต็ยทรายได้	30. จำเป็นหรือไม่ในการกำหนดรูปร่างของ ตุ๊กเต็ยทราย ก. จำเป็นอย่างยิ่ง ข. ไม่จำเป็น ค. ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนตายตัว ง. ไม่มีข้อใดถูกต้องทั้งข้อ ก. ข. และ ค.			
	31. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ ตุ๊กเต็ยทราย ก. ใช้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ข. ใช้เพื่อเฉลิมฉลองสมโภชต่าง ๆ ค. ใช้ในเทศกาลสงกรานต์ ง. ใช้สะเดาะเคราะห์			
	32. การนำตุ๊กเต็ยทรายไปปักในเทศกาล สงกรานต์นิยมทำให้พอดีกับจำนวนของสิ่งใด ก. จำนวนอายุ ข. ความสามารถที่จะประดิษฐ์ตุ๊กได้ ค. จำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว ง. ถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
10. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสอง ราศี บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ/ อุปกรณ์ และโอกาสใน การใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาสองราศีได้	33. ตุ๊กตาสองราศีในภาษาล้านนาเรียกชื่อ อีกอย่างหนึ่งว่าตุ๊กอะไร ก. ตุ๊กเป็ง ข. ตุ๊กฮาว ค. ตุ๊กชาววา ง. ตุ๊กใจย			
	34. ลักษณะเด่นของตุ๊กตาสองราศีที่แตกต่าง จากตุ๊กชนิดอื่น ๆ คือข้อใด ก. มีความยาวมากกว่า ข. มีรูปสัตว์สองราศีอยู่บนผืนตุ๊ก ค. มีความสวยงามมากกว่า ง. ใช้วัสดุในการประดิษฐ์ตุ๊กยากกว่า			
	35. ปีก่าและปีสะง่ามีสัตว์ตามราศีเกิดคือสัตว์ อะไร ก. หงู - วัว ข. เสือ - หมู ค. ลิง - ไก่ ง. กระต่าย - ม้า			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
11. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งพันช่อ บอกความหมายลักษณะ รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งพันช่อได้	36. ตุ่งพันช่อจะมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร ก. ตุ่งช่อข้าง ข. ช่อน้ำทาน ค. ตุ่งร้อยแปด ง. ตุ่งปีใหม่			
	37. จำเป็นหรือไม่ในการกำหนดลดตายลงบน ตุ่งพันช่อ ก. จำเป็นอย่างยิ่ง ข. ไม่จำเป็น ค. ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนตายตัว ง. ไม่มีข้อใดถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.			
	38. วัสดุประเภทใดที่ใช้ประกอบการประดิษฐ์ ตุ่งพันช่อ ก. ฝ้ายลูกไม้โปร่งบาง ๆ ข. แผ่นโลหะ ค. ไม้ไผ่ผ่าซีก ง. ไม่มีข้อใดถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.			

เนื้อหาและ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม	ข้อสอบ	คะแนนการพิจารณา		
		-1	0	+1
<p>12. ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งสามหาง</p> <p>บอกความหมายลักษณะ รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งสามหาง</p>	<p>39. ตุ่งสามหางเป็นการแสดงคตินิยมเกี่ยวกับ วัฏจักรในเรื่องใด</p> <p>ก. ความจน - ความรวย</p> <p>ข. ความสงบสุข</p> <p>ค. ความพันทุกข์</p> <p>ง. การเวียนว่ายตายเกิด</p>			
	<p>40. ตุ่งสามหางเป็นเครื่องหมายที่แสดงคติทาง พุทธศาสนาหมายถึงอะไร</p> <p>ก. โลกทั้งสาม</p> <p>ข. การเวียนว่ายตายเกิด</p> <p>ค. ความพันทุกข์</p> <p>ง. ความสงบสุข</p>			

ภาคผนวก ง

การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
กับข้อสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กต่านา

ตาราง 16 แสดงการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมกับข้อสอบ
 หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา

ข้อสอบ ข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
1	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
2	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
3	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
4	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
5	1	0	1	2	0.67	สอดคล้อง
6	1	0	1	2	0.67	สอดคล้อง
7	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
8	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
9	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
10	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
11	1	1	0	2	0.67	สอดคล้อง
12	1	1	0	2	0.67	สอดคล้อง
13	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
14	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
15	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
16	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
17	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
18	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
19	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
20	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
21	1	0	0	2	0.67	สอดคล้อง
22	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
23	1	1	1	3	1	สอดคล้อง

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อสอบ ข้อที่	คะแนนการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	ผลการพิจารณา
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3			
24	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
25	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
26	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
27	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
28	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
29	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
30	1	0	1	2	0.67	สอดคล้อง
31	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
32	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
33	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
34	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
35	1	1	0	2	0.67	สอดคล้อง
36	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
37	1	0	1	2	0.67	สอดคล้อง
38	0	1	1	2	0.67	สอดคล้อง
39	1	1	1	3	1	สอดคล้อง
40	1	1	1	3	1	สอดคล้อง

ภาคผนวก จ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

**แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา**

คำแนะนำในการทำข้อสอบ

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นข้อสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ แต่ละข้อจะมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว
2. ในการตอบแต่ละข้ออย่าขีดคำตอบเกินกว่า 1 แห่ง อย่าขีดเขียนข้อความใด ๆ ลงในแบบทดสอบนี้

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ของยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. ข้อสอบฉบับนี้เป็นแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก มีคำถาม 30 ข้อ ให้เวลาทำ 40 นาที
3. ให้ยูวชนอ่านคำถามแต่ละข้อให้เข้าใจ แล้วเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว จากข้อ ก. ข. ค. หรือ ง. โดยขีดเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในช่องสี่เหลี่ยมตรงกับข้อที่เลือก ในกระดาษคำตอบ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง (A) ชาวล้านนาสร้างตุ๊กตด้วยคติความเชื่อทางใดเป็นหลัก

- ก. ความเชื่อทางศาสนา
- ข. ความเชื่อทางโหราศาสตร์
- ค. ความเชื่อทางภูตผีปีศาจ
- ง. ความเชื่อทางไสยศาสตร์

ถ้ายูวชนเลือกข้อ ง. ให้ขีดเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบ ดังนี้

ก.	ข.	ค.	ง.
			X

แต่ถ้ายูวชนต้องการเปลี่ยนคำตอบใหม่ ให้ทำเครื่องหมายดังตัวอย่างการเปลี่ยนคำตอบ จากข้อ ง. เป็น ข้อ ก. ดังนี้

X			X
---	--	--	---

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. ลงใน
ช่องสี่เหลี่ยมเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. " ตุง " คือคำเรียกตามภาษาถิ่นของภาคใด
  - ก. ภาคเหนือ
  - ข. ภาคกลาง
  - ค. ภาคอีสาน
  - ง. ภาคใต้
2. มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ประดิษฐ์ตุงขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างสิ่งใด
  - ก. สวรรค์ - นรก
  - ข. คน - สิ่งศักดิ์สิทธิ์
  - ค. คน - เทวดา
  - ง. เทวดา - วิญญาณ
3. จุดหมายหลักที่ชาวล้านนาสร้างตุงขึ้นมาเพื่อสิ่งใด
  - ก. เพื่อทำขายเป็นอาชีพ
  - ข. เพื่อให้ประดับบ้านเรือน
  - ค. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
  - ง. เพื่อส่งเข้าประกวดแข่งขัน
4. เรื่องกาเผือกหรือตำนานพระเจ้าห้าตนมีเนื้อเรื่องเน้นคติธรรมในด้านใด
  - ก. ด้านความสามัคคี
  - ข. ด้านความกตัญญูกตเวที
  - ค. ด้านความประหยัด
  - ง. ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
5. ตุง หรือ ธง เป็นสัญลักษณ์ในรูปแบบใด
  - ก. รูปธรรม
  - ข. นามธรรม
  - ค. ธรรมะ
  - ง. วิญญาณ

6. ตุงสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ชนิด คืออะไร

- ก. ตุงมงคล - ตุงไชย
- ข. ตุงมงคล - ตุงอวมงคล
- ค. ตุงอวมงคล - ตุงค่าคิง
- ง. ตุงมงคล - ตุงพันวา

7. ข้อใดคือวัสดุ / อุปกรณ์ที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุงราว

- ก. ไม้ - เลื่อย
- ข. กระดาษสา - กาว
- ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ - เชือก
- ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ - เชือก

8. กระดาษสานิยมนำมาประดิษฐ์ตุงอะไรได้บ้าง

- ก. ตุง ไชย - ตุงราว
- ข. ตุงช่อข้าง - ตุงปีใหม่
- ค. ตุงแดง - ตุงเจดีย์ทราย
- ง. ตุงค่าคิง - ตุงพันช่อ

9. วัสดุในข้อใดที่นำมาประดับตกแต่งบนตุงไชย

- ก. กระดาษสา
- ข. กระดาษมันปู
- ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
- ง. กระดาษเงิน - กระดาษทอง

10. ข้อใดไม่ใช่จุดประสงค์ในการถวายทานตุงไชย

- ก. เพื่อความบริสุทธิ์
- ข. เพื่อสร้างความกตัญญูกตเวที
- ค. เพื่อเป็นพุทธบูชา
- ง. เพื่อเป็นการสร้างศิลปะของท้องถิ่น

11. ตุงที่ใช้ติดบนเชือกเป็นระยะ ๆ เรียกว่าตุงอะไร
  - ก. ตุงช่อ
  - ข. ตุงราว
  - ค. ตุงช่อข้าง
  - ง. ตุงได้ห่ม
12. การเรียกชื่อตุงว่าตุงราวมีเหตุผลมาจากสิ่งใด
  - ก. การที่มีความยาวมาก ๆ
  - ข. การนำไปติดบนเชือกแล้วนำไปผูกไว้กับเสาต่าง ๆ
  - ค. ความสวยงามของลวดลายบนตุง
  - ง. ลักษณะรูปทรงแปลกตา
13. ตุงค่าคิง ที่นิยมใช้มี 2 รูปแบบ คืออะไร
  - ก. ตุงค่าคิงแบบสร้อย - ตุงค่าคิงแบบจระเข้
  - ข. ตุงค่าคิงแบบสร้อย - ตุงค่าคิงแบบตะขาบ
  - ค. ตุงค่าคิงแบบตะขาบ - ตุงค่าคิงแบบแมงป่อง
  - ง. ตุงค่าคิงแบบตะขาบ - ตุงค่าคิงแบบจระเข้
14. วัสดุประเภทใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุงค่าคิง
  - ก. กระดาษสา
  - ข. กระดาษหนังสือพิมพ์
  - ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ
15. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ตุงค่าคิง
  - ก. ใช้ในพิธีบวชพระ
  - ข. ใช้ในพิธีทำขวัญนาคน
  - ค. ใช้ในพิธีบูชาท้าวทั้งสี่
  - ง. ใช้ในพิธีสืบชะตา

16. ตุงไฉ่หมุเป็นตุงที่นำมาใช้ในเทศกาลใด
- ก. เทศกาลเข้าพรรษา
  - ข. เทศกาลสงกรานต์
  - ค. เทศกาลลอยกระทง
  - ง. เทศกาลเทศมหาชาติ
17. วัสดุประเภทใดที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุงไฉ่หมุ
- ก. กระดาษสา
  - ข. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ค. กระดาษมันปู
  - ง. กระดาษหนังสือพิมพ์
18. ตุงไฉ่หมุมีลักษณะคล้ายพระปรางค์ซึ่งมีรูปทรงอย่างไร
- ก. กว้างและแคบสลับกันไป
  - ข. ด้านล่างกว้าง ด้านบนกว้าง
  - ค. ด้านบนกว้าง ด้านล่างสอบลงมา
  - ง. ด้านล่างกว้าง สองเรียงมาจนถึงหัว
19. วัสดุประเภทใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุงปีใหม่
- ก. กระดาษสา
  - ข. กระดาษหนังสือพิมพ์
  - ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ง. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง ๆ
20. ตุงปีใหม่เป็นตุงที่นำมาใช้ในเทศกาลใด
- ก. เทศกาลสงกรานต์
  - ข. เทศกาลลอยกระทง
  - ค. เทศกาลตรุษจีน
  - ง. เทศกาลเข้าพรรษา

21. ตุงปีใหม่จะนำมาปักไว้บนเจดีย์ทรายร่วมกับตุงอะไร
- ตุงไชย - ตุงราว
  - ตุงลิลีสองราศี - ตุงไล่หนู
  - ตุงพันช่อ - ตุงร้อยแปด
  - ตุงช่อช้าง - ตุงบอก
22. ข้อใดกล่าวถูกต้องในโอกาสการใช้ตุงเจดีย์ทราย
- ใช้เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย
  - ใช้เพื่อเฉลิมฉลองสมโภชต่าง ๆ
  - ใช้ในเทศกาลสงกรานต์
  - ใช้สะเดาะเคราะห์
23. การนำตุงเจดีย์ทรายไปปักในเทศกาลสงกรานต์นิยมทำให้พอดีกับจำนวนของสิ่งใด
- จำนวนอายุ
  - ความสามารถที่จะประดิษฐ์ตุงได้
  - จำนวนสมาชิกในแต่ละครอบครัว
  - ถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
24. ตุงลิลีสองราศีในภาษาล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าตุงอะไร
- ตุงเป็ง
  - ตุงยาว
  - ตุงขาววา
  - ตุงไฉย
25. ลักษณะเด่นของตุงลิลีสองราศีที่แตกต่างจากตุงชนิดอื่น ๆ คือข้อใด
- มีความยาวมากกว่า
  - มีรูปลวดลิลีสองราศีอยู่บนผืนตุง
  - มีความสวยงามมากกว่า
  - ใช้วัสดุในการประดิษฐ์ตุงง่ายกว่า

26. ปีเม้าและปีชะง้ำมีสัตว์ตามราศีเกิดคือสัตว์อะไร
- ก. หนู - วัว
  - ข. เสือ - หมู
  - ค. ลิง - ไก่
  - ง. กระต่าย - ม้า
27. ตุงพันช่อจะมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร
- ก. ตุงช่อข้าง
  - ข. ช่อนำทาน
  - ค. ตุงร้อยแปด
  - ง. ตุงปีใหม่
28. วัสดุประเภทใดที่ใช้ประกอบการประดิษฐ์ตุงพันช่อ
- ก. ฝ้ายลูกไม้โปร่งบาง ๆ
  - ข. แผ่นโลหะ
  - ค. ไม้ไผ่ผ่าซีก
  - ง. ไม่มีข้อใดถูกทั้งข้อ ก. ข. และ ค.
29. ตุงสามหางเป็นการแสดงคตินิยมเกี่ยวกับวัฏจักรในเรื่องใด
- ก. ความจน - ความรวย
  - ข. ความสงบสุข
  - ค. ความพันทุกข์
  - ง. การเวียนว่ายตายเกิด
30. ตุงสามหางเป็นเครื่องหมายที่แสดงคติทางพุทธศาสนาหมายถึงอะไร
- ก. โลกทั้งสาม
  - ข. การเวียนว่ายตายเกิด
  - ค. ความพันทุกข์
  - ง. ความสงบสุข

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กต่านนา

---

1. ก	11. ข	21. ข
2. ข	12. ข	22. ค
3. ค	13. ข	23. ค
4. ข	14. ก	24. ก
5. ก	15. ง	25. ข
6. ข	16. ข	26. ง
7. ค	17. ข	27. ข
8. ง	18. ง	28. ค
9. ง	19. ค	29. ง
10. ก	20. ก	30. ก

ภาคผนวก จ

**ค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยง
ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา**

ตาราง 17 แสดงการหาค่าความยาก ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเที่ยงของแบบทดสอบ
 วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ข้อที่	ค่าความยาก	ความหมาย	ค่าอำนาจจำแนก	ความหมาย	สรุปผล
1	0.68	ค่อนข้างง่าย	0.71	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
2	0.60	ค่อนข้างง่าย	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
3	0.60	ค่อนข้างง่าย	0.86	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
4	0.48	ยากพอเหมาะ	0.43	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
5	0.36	ค่อนข้างยาก	0.14	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
6	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
7	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
8	0.88	ง่ายมาก	0.00	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
9	0.60	ค่อนข้างง่าย	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
10	0.56	ยากพอเหมาะ	0.57	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
11	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
12	1.00	ง่ายมาก	-0.14	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
13	0.36	ค่อนข้างยาก	0.86	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
14	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
15	0.52	ยากพอเหมาะ	0.29	จำแนกพอใช้	ใช้ได้
16	0.60	ค่อนข้างง่าย	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
17	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
18	0.76	ค่อนข้างง่าย	0.14	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
19	0.68	ค่อนข้างง่าย	0.86	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
20	0.96	ง่ายมาก	0.00	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
21	0.52	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
22	0.76	ค่อนข้างง่าย	0.57	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
23	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้

ตาราง 17 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยาก	ความหมาย	ค่าอำนาจจำแนก	ความหมาย	สรุปผล
24	0.92	ง่ายมาก	0.14	จำแนกได้ไม่ดี	ใช้ไม่ได้
25	0.64	ค่อนข้างง่าย	0.86	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
26	0.36	ค่อนข้างยาก	0.29	จำแนกพอใช้	ใช้ได้
27	0.68	ค่อนข้างยาก	0.71	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
28	0.60	ค่อนข้างง่าย	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
29	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้
30	0.56	ยากพอเหมาะ	1.00	จำแนกดีมาก	ใช้ได้

ค่าความเที่ยงของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา เท่ากับ 0.962

ภาคผนวก ช

การหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ยุวชน จำนวน 25 คน

ตาราง 18 แสดงการหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตงด้านนา ยุวชน จำนวน 25 คน

ยุวชน (n) = 25 คน	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตงด้านนา (แผนการทดลองละ 5 คะแนน)												คะแนนจากแบบ ทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)
	แผนท 1	แผนท 2	แผนท 3	แผนท 4	แผนท 5	แผนท 6	แผนท 7	แผนท 8	แผนท 9	แผนท 10	แผนท 11	แผนท 12	
1	4	2	4	4	3	5	4	5	4	3	4	3	26
2	5	3	3	5	3	2	5	4	5	4	3	4	30
3	3	4	4	5	5	4	4	4	5	3	4	5	28
4	5	3	5	4	4	4	5	3	4	3	4	4	20
5	4	4	4	5	3	5	5	3	5	3	4	3	29
6	5	5	3	4	3	4	3	3	5	5	3	3	27
7	3	3	4	4	4	3	4	4	4	4	3	4	29
8	5	4	3	5	4	5	5	5	4	5	5	3	30
9	3	5	5	4	3	5	4	3	5	3	4	3	21
10	4	3	3	5	5	5	5	4	5	4	4	4	23
11	3	4	3	4	4	5	4	3	5	2	4	5	24

ตาราง 18 (ต่อ)

ผู้ทรง (n) = 25 คน	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา (แผนการทดลองละ 5 คะแนน)												คะแนนจากแบบ ทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)
	1 แผนก	2 แผนก	3 แผนก	4 แผนก	5 แผนก	6 แผนก	7 แผนก	8 แผนก	9 แผนก	10 แผนก	11 แผนก	12 แผนก	
12	3	3	5	5	4	3	4	4	5	5	3	4	27
13	4	4	5	4	5	5	3	5	4	4	4	3	30
14	4	4	3	5	4	3	5	3	5	4	3	3	18
15	3	3	5	4	5	5	4	4	3	4	4	3	21
16	4	4	3	5	4	4	4	3	4	3	4	3	30
17	5	4	5	5	3	4	5	4	5	4	4	4	28
18	3	4	3	4	3	4	5	3	4	3	4	5	20
19	4	4	4	5	5	5	3	3	4	4	4	3	27
20	5	5	4	5	4	3	5	4	5	5	4	4	30
21	4	4	3	5	5	4	5	5	4	4	5	3	25
22	4	3	4	4	3	3	4	3	3	3	3	4	22

ตาราง 18 (ต่อ)

ผู้ชน (n) = 25 คน	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ดงด้านนา (แผนการตอนละ 5 คะแนน)												คะแนนจากแบบ ทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)	
	1 คะแนน	2 คะแนน	3 คะแนน	4 คะแนน	5 คะแนน	6 คะแนน	7 คะแนน	8 คะแนน	9 คะแนน	10 คะแนน	11 คะแนน	12 คะแนน		
23	5	5	5	5	3	5	5	5	5	5	5	5	5	29
24	4	3	4	5	4	3	3	4	3	4	4	4	4	22
25	5	5	5	5	5	4	5	5	5	4	5	5	5	21
รวม	98	95	99	115	98	102	107	98	110	95	97	94	94	637
$\bar{X}$	4.04	3.80	3.96	4.60	3.92	4.08	4.28	3.92	4.40	3.80	3.88	3.76	3.76	25.48
ประสิทธิภาพ														
กระบวนการ	78.40	76.00	79.20	92.00	78.40	81.60	85.60	78.40	88.00	76.00	77.60	75.20	75.20	-
ค่าเฉลี่ยรวม	48.44												25.48	
ค่าเฉลี่ยรวม ประสิทธิภาพ														
กระบวนการ	80.73												84.93	

ภาคผนวก ฉ

การหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน

ตาราง 19 แสดงการหาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ยุวชน จำนวน 20 คน

ยุวชน (n) = 20 คน	คะแนนจาก แบบทดสอบ ก่อนเรียน (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา (แผนการสอนละ 5 คะแนน)										คะแนนจาก แบบทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)					
		1 แผน	2 แผน	3 แผน	4 แผน	5 แผน	6 แผน	7 แผน	8 แผน	9 แผน	10 แผน		11 แผน	12 แผน			
1	21	4	5	4	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	26
2	23	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	4	4	27
3	20	3	5	5	4	5	5	4	5	5	5	4	5	5	5	5	25
4	25	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30
5	26	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30
6	28	4	5	5	5	4	5	4	5	5	5	5	5	5	4	4	30
7	25	4	4	4	5	5	4	5	4	4	5	5	4	4	4	4	30
8	24	4	5	4	5	5	5	3	5	5	4	5	5	5	4	4	29
9	25	4	5	4	5	5	5	5	5	5	4	5	4	5	4	4	30
10	22	4	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	28

ตาราง 19 (ต่อ)

ชุมชน (n) = 20 คน	คะแนนจาก แบบทดสอบ ก่อนเรียน (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาลำนา (แผนการสอนละ 5 คะแนน)											คะแนนจาก แบบทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		12		
		5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน	5 คะแนน		5 คะแนน	5 คะแนน	
11	24	4	4	5	5	4	5	5	4	5	3	4	5	5	5	29
12	25	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30
13	27	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	30
14	21	4	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	5	3	3	28
15	23	4	5	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	29
16	26	5	4	5	4	5	4	5	5	5	5	3	5	4	4	30
17	28	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	30
18	20	4	4	5	4	4	4	4	3	5	5	3	5	4	4	26
19	23	5	4	4	4	5	4	5	5	5	5	5	4	4	4	28
20	25	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	30

ตาราง 19 (ต่อ)

ยูวชน (n) =	คะแนนจาก แบบทดสอบ ก่อนเรียน (30 คะแนน)	คะแนนระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา (แผนการสอนละ 5 คะแนน)											คะแนนจาก แบบทดสอบ หลังเรียน (30 คะแนน)	
		1 แผนท	2 แผนท	3 แผนท	4 แผนท	5 แผนท	6 แผนท	7 แผนท	8 แผนท	9 แผนท	10 แผนท	11 แผนท		12 แผนท
รวม	481	86	91	92	90	91	93	92	91	97	94	97	85	575
$\bar{X}$	24.05	4.30	4.56	4.60	4.50	4.56	4.66	4.60	4.56	4.86	4.70	4.86	4.26	28.75
ค่าเฉลี่ย ร้อยละใน แต่ละแผน การสอน	-	86.00	91.00	92.00	90.00	91.00	93.00	92.00	91.00	97.00	94.00	97.00	85.00	-
ค่าเฉลี่ย รวม	24.05	54.95											28.75	
ค่าเฉลี่ย ร้อยละ	80.17	91.58											95.83	

ภาคผนวก ญ

การทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กต่านนา
จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ยุวชน จำนวน 20 คน

ตาราง 20 แสดงการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา จากการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน
ยุวชน จำนวน 20 คน

ยุวชน (คนที่)	คะแนนก่อนเรียน (X)	คะแนนหลังเรียน (Y)	Y - X (D)	(Y - X) ² (D) ²
1	21	26	5	25
2	23	27	4	16
3	20	25	5	25
4	25	30	5	25
5	26	30	4	16
6	28	30	2	4
7	25	30	5	25
8	24	29	5	25
9	25	30	5	25
10	22	28	6	36
11	24	29	5	25
12	25	30	5	25
13	27	30	3	9
14	21	28	7	49
15	23	29	6	36
16	26	30	4	16
17	28	30	2	4
18	20	26	6	36
19	23	28	5	25
20	25	30	5	25
รวม	481	575	94	472

การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา จาก การทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N\sum D^2 - (\sum D)^2}{(N-1)}}$$

$$t = \frac{94}{\sqrt{\frac{20(472) - (94)^2}{(20-1)}}$$

$$t = \frac{94}{\sqrt{\frac{944 - 8836}{19}}}$$

$$t = \frac{94}{\sqrt{31.79}}$$

$$t = \frac{94}{5.64}$$

$$t = 16.67$$

$$t_{.01,19} = 2.539$$

จากการทดสอบค่าสถิติ t-test dependent พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา จากการทดสอบก่อนเรียน ของยุวชนที่เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนการทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ภาคผนวก ฏ

แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตาม
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

**แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตาม
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา**

คำชี้แจง

ให้ยูวชนอ่านข้อความแต่ละข้อในช่องรายการประเมิน แล้วให้ยูวชนทำเครื่องหมาย / ลงในช่อง " ระดับความคิดเห็น " ที่ตรงกับความคิดเห็นของยูวชนมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					หมายเหตุ
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	การนำเสนอของวิทยากรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา						
2	ความรู้ที่ได้รับจากการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา						
3	เทคนิคและวิธีการการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา						
4	การเตรียมสื่อและวัสดุ/อุปกรณ์ที่ ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา						
5	ใบความรู้ ใบงาน และแบบ ฝึกหัดทบทวน ที่ใช้ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา						

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					หมายเหตุ
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
6	สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์ ที่ใช้ เป็น ตัวอย่างประกอบการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา						
7	เสียงและบรรยากาศระหว่าง การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา						
8	ความเหมาะสมของระยะเวลา ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา						
9	ความเหมาะสมของสถานที่ใน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา						
10	การนำความรู้และทักษะที่ได้รับ จากการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การ ประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวัน						

ข้อเสนอแนะ .....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ฐ

แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

**แบบประเมินผลการใช้
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา**

คำชี้แจง

ให้ยูวชนพิจารณาว่าหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา มีความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เพียงใด โดยให้ยูวชนขีดเครื่องหมาย / ลงในช่อง "ระดับความคิดเห็น" ที่ตรงกับความคิดเห็นของยูวชนมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					หมายเหตุ
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	ด้านปัจจัยนำเข้า แผนการสอนแต่ละเรื่องมี ความเหมาะสม						
2	เนื้อหาในแต่ละแผนการสอนมี ความเหมาะสม						
3	ภาษาที่ใช้สื่อความหมายมี ความชัดเจน						
4	ตัวอักษรที่ใช้มีความชัดเจน						
5	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับเนื้อหา						
6	สื่อและวัสดุ / อุปกรณ์การเรียน การสอนสอดคล้องกับแผน การสอน						
7	ใบความรู้ในแต่ละแผนการสอน มีความชัดเจนและมีความ เหมาะสม						

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					หมายเหตุ
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
8	ใบงานในแต่ละแผนการสอน มีความชัดเจนและมีความ เหมาะสม						
9	แผนการสอนแต่ละเรื่องใช้เวลา เหมาะสม						
10	แผนการสอนแต่ละเรื่องสะดวก ต่อการนำไปใช้						
1	ด้านกระบวนการ ยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละ แผนการสอนอย่างตั้งใจ						
2	ยุวชนมีความสนใจและตั้งใจ ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละ แผนการสอน						
3	ยุวชนมีความกระตือรือร้นใน การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละ แผนการสอน						
4	ยุวชนสนุกสนานกับการ ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละ แผนการสอน						
5	ยุวชนประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาในแต่ละ แผนการสอนได้ทันตามเวลา ที่กำหนดไว้						
6	การอภิปรายสรุปประเด็น ความสำคัญร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย วิทยากร และยุวชน						

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น					หมายเหตุ
		ดีมาก	ดี	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1	ด้านผลผลิต เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนาในแต่ละแผนการสอน						
2	เยาวชนยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น						
3	เยาวชนมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต่อผู้อื่น						
4	เยาวชนสามารถแก้ไขปัญหาใน การปฏิบัติงาน						
5	เยาวชนมีความพึงพอใจในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้การสอน หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การ ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในแต่ละ แผนการสอน						

ข้อเสนอแนะ .....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

แบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตอนที่ 1

สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสาน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอ
แม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1. สถานภาพ

- หัวหน้าชุมชน
- ผู้ปกครอง
- ยิวชน

2. เพศ

- ชาย
- หญิง

ตอนที่ 2

ท่านต้องการให้มีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กล้านนา บ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน หรือไม่โดย
ให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่องสี่เหลี่ยม ที่ตรงกับความต้องการของท่านเพียงช่องเดียว

- ต้องการ
- ไม่ต้องการ
- อื่น ๆ .....

ตอนที่ 3

ท่านต้องการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดใดมากที่สุด โดยให้ใส่เครื่องหมาย / ลงในช่อง
สี่เหลี่ยม ที่ตรงกับความต้องการของท่านเพียงช่องเดียว

ประเภทของตุ๊กล้านนา					
ตุ๊กมงคล			ตุ๊กอวมงคล		
ที่	ชื่อตุ๊ก	/	ที่	ชื่อตุ๊ก	/
1	ตุ๊กไชย		11	ตุ๊กสามหาง	
2	ตุ๊กราว		12	ตุ๊กแดง	
3	ตุ๊กไล่หมี		13	ตุ๊กพันวา	
4	ตุ๊กปีใหม่				
5	ตุ๊กเจดีย์ทราย				
6	ตุ๊กสิบสองราศี				
7	ตุ๊กพันช่อ				
8	ตุ๊กคำคิง				
9	ตุ๊กร้อยแปด				
10	ตุ๊กค่าง				

ภาคผนวก ท

จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสำรวจความต้องการ
ในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ตาราง 21 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์
และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา บ้านทุ่งแตง
หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ลำดับที่	สถานภาพ	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1	หัวหน้าชุมชน	1
2	ปกครอง	30
3	ยุวชน	9
รวม		40

ภาคผนวก ๕

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

หลักสูตรท้องถิ่น

เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จัดทำโดย
นางสาวอัจฉราพร เกษทอง

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

หลักการ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา สร้างขึ้นมาจากแบบสำรวจความต้องการในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ในชั้นตอนที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ดังกล่าว ได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และยังได้รับความร่วมมือจากวิทยากรท้องถิ่น การประดิษฐ์ตุ๊กของบ้านทุ่งแล้ง ในการช่วยสอนและถ่ายทอดการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคำว่า " ตุ๊ก " จะเป็นภาษาพื้นเมืองหรือภาษาถิ่นของทางภาคเหนือซึ่งจะ มีความหมายตรงกับคำว่า " ตุ๊ก " ในภาษาไทยภาคกลาง " ตุ๊ก " เป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มีบทบาทต่อกิจกรรมงานประเพณีวัฒนธรรม และการสืบสานภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นภาคเหนืออยู่ในปัจจุบัน และสิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึง คือ ในปัจจุบันนี้ผู้ที่ผลิตงานประดิษฐ์พื้นบ้านเหล่านี้ ก็มีจำนวนที่น้อยลง ดังนั้น จึงต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าในเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของชุมชน ตลอดจนเป็นการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้สัมพันธ์กับวิถีชีวิต และความ เป็นอยู่ของชุมชนที่ชุมชนอาศัยอยู่ โดยมีการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ให้คงอยู่ตลอดไป

จุดประสงค์ทั่วไป

เมื่อชุมชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา แล้วทำให้ชุมชนมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านพุทธิพิสัย

1. ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ เรื่อง ตุ๊กล้านนา
2. ผู้เรียนมีความเข้าใจลักษณะรูปแบบของตุ๊ก
3. ผู้เรียนมีความเข้าใจวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก
4. ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไทย
5. ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กลาว

6. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตาค้าง
7. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตัส้ม
8. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตารูปหัวใจ
9. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตารูปสัตว์
10. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตารูปผลไม้
11. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตารูปดอกไม้
12. **ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์**
ตุ๊กตารูปสัตว์

ด้านจิตพิสัย

1. ตระหนักถึงคุณค่าของงานประดิษฐ์ที่บ้าน เรื่อง ตุ๊กตารูปหัวใจ
2. ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจ ที่ถูกต้องเหมาะสม
3. สร้างความสำนึก ความภาคภูมิใจ ต่อการอนุรักษ์และสืบสานงานภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจ
4. มีนิสัยรักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

ด้านทักษะพิสัย

1. การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจชนิดต่าง ๆ
2. การเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจชนิดต่าง ๆ
3. การเลือกวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจชนิดต่าง ๆ
4. การใช้วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจชนิดต่าง ๆ
5. การสามารถแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน
6. การดูแลเก็บรักษาวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปหัวใจชนิดต่าง ๆ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อเยาวชนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา แล้วเยาวชนสามารถแสดงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านพุทธิพิสัย

1. เล่าประวัติความเป็นมาของตุ๊กได้
2. อธิบายลักษณะรูปแบบของตุ๊กได้
3. จำแนกวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กได้
4. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชยได้
5. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราวได้
6. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กค่าคิงได้
7. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไห้หมูได้
8. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีไหมได้
9. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทรายได้
10. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศีได้
11. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อได้
12. บอกความหมาย ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ และโอกาสในการใช้ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหางได้

ด้านจิตพิสัย

1. มีค่านิยมในการอนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรม
2. เห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ซึ่งเป็นงานประดิษฐ์พื้นบ้านของทางภาคเหนือ

3. มีความรู้สึกชื่นชม ภาคภูมิใจ ในภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลในท้องถิ่น

4. มีความสุข สนุกสนาน ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ชนิดต่าง ๆ

ด้านทักษะพิสัย

1. ประดิษฐ์ตุ๊กล้านนาชนิดต่าง ๆ ได้สำเร็จ ถูกต้อง และสวยงาม
 2. เตรียมวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง
 3. เลือกวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง สวยงาม และมีความเหมาะสม

4. ใช้วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ได้อย่างชำนาญและมีความปลอดภัย

5. แก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และมีความเหมาะสม

6. ดูแลเก็บรักษาวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อความสะอาดและรวดเร็วในการนำมาใช้งานครั้งต่อไป

เนื้อหา

1. เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก
2. เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก
3. เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก
4. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย
5. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว
6. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กคำคิง
7. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไต้หมู
8. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่
9. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย
10. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสิบสองราศี
11. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
12. เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 12 แผนการสอน โดยใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนที่ 1-3 แผนการสอนละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) แผนการสอนที่ 4-12 แผนการสอนละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน

1. สื่อและอุปกรณ์รายบุคคล
  - 1.1 ใบความรู้
  - 1.2 แบบฝึกหัดทบทวน
  - 1.3 ดินสอ , ปากกา
  - 1.4 กรรไกร
  - 1.5 กระดาษหนังสือพิมพ์
2. สื่อและอุปกรณ์รายกลุ่ม
  - 2.1 ใบงาน
  - 2.2 กาวลาเท็กซ์
  - 2.3 มีดคัตเตอร์
  - 2.4 ไม้บรรทัด
  - 2.5 สีเมจิก , สีไม้ , สีเทียน
  - 2.6 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปต่าง ๆ ตามเรื่องในแต่ละแผนการสอน
3. สื่อและอุปกรณ์รวม
  - 3.1 มีดผ่าไม้
  - 3.2 ตัวอย่างตุ๊กตารูปต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

การวัดผลและประเมินผล

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กล้านนา
4. แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

ภาคผนวก น

เอกสารประกอบหลักสูตร
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จัดทำโดย
นางสาวอัจฉราพร เกษทอง

คู่มือครูตามหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

คำชี้แจงสำหรับครู

ผู้สอนมีแนวทางการนำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ไปใช้ จากแผน
การสอนที่สร้างขึ้น จำนวน 12 แผนการสอน ได้แก่

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก เป็นการศึกษาประวัติความเป็นมา
ของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ๊ก เป็นการศึกษาลักษณะรูปแบบของตุ๊ก

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก เป็นการศึกษาวัสดุ / อุปกรณ์
ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะรูปแบบ
วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไชย

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะรูปแบบ
วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กราว

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กคำคิง เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะรูปแบบ
วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กคำคิง

แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนู เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะ
รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กไล่หนู

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะ
รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กปีใหม่

แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย เป็นการศึกษาความหมาย
ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การ
ประดิษฐ์ตุ๊กเจดีย์ทราย

แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กลิปสองราศี เป็นการศึกษาความหมาย
ลักษณะรูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การ
ประดิษฐ์ตุ๊กลิปสองราศี

แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะ รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กพันช่อ

แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กสามหาง เป็นการศึกษาความหมาย ลักษณะ รูปแบบ วัสดุ / อุปกรณ์ โอกาสในการใช้ และการมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กสามหาง

ลำดับของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจาก แผนการสอนที่ 1 - 12 ตามลำดับ

เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการสอนที่ 1-3 แผนการสอนละ 2 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 6 คาบ (360 นาที หรือ 6 ชั่วโมง) แผนการสอนที่ 4-12 แผนการสอนละ 3 คาบ คาบละ 60 นาที รวมใช้เวลาทั้งสิ้น 27 คาบ (1,620 นาที หรือ 27 ชั่วโมง)

สื่อและอุปกรณ์

1. ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
2. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง

การวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา
2. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานในการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา
3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กล้านนา
4. แบบประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

แผนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จัดทำโดย
นางสาวอัจฉราพร เกษทอง

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง
เวลา 2 คาบ / 120 นาที

สาระสำคัญ

“ ตุง ” หรือ “ ธง ” เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของแผ่นดินล้านนา ตุงเป็นสัญลักษณ์ที่เป็น
รูปธรรม ที่ปกป้องถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด และยังเชื่อกันว่าตุงยังเป็นสัญลักษณ์
หรือเครื่องหมายแห่งความชื่นชมยินดี ความสำเร็จ ความกล้าหาญ เกียรติยศ และศักดิ์ศรี

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุงได้
2. บอกที่มาของตุงได้
3. เล่าประวัติความเป็นมาของตุงได้
4. อธิบายความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุงได้
5. อธิบายอานิสงค์ของการถวายทานตุงได้
6. อธิบายประโยชน์ของตุงได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุง
2. ที่มาของตุง
3. ประวัติความเป็นมาของตุง
4. ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง
5. อานิสงค์ของการถวายทานตุง
6. ประโยชน์ของตุง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. แฉ่งจุดประสงค์หลัก ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ให้ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทราบ
2. ผู้วิจัยทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา จำนวน 30 ข้อ (ก่อนเรียน) กับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง จำนวน 20 คน
3. แบ่งกลุ่มยุวชนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์
4. ให้ยุวชนดูตัวอย่าง ตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
5. ผู้วิจัยสนทนาซักถามยุวชน เกี่ยวกับตัวอย่างตุ๊กชนิดต่าง ๆ ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 5.1 สิ่งนำมาให้ดูนี้ ยุวชนทราบไหมว่าเป็นอะไร
  - 5.2 ยุวชนเคยเห็นตุ๊กชนิดใดมากที่สุด
  - 5.3 ยุวชนทราบไหมว่าตุ๊กชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุ๊กอะไร (ตัวอย่างตุ๊ก 1 ชนิด)
  - 5.4 ตุ๊กที่ยุวชนเห็นนิยมใช้ในงานเทศกาลอะไรบ้าง
  - 5.5 ตุ๊กที่ยุวชนเห็นใช้วัสดุชนิดใดในประดิษฐ์ขึ้นมาบ้าง
6. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก ให้เข้าใจ
7. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
8. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก
9. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก จนครบทุกกลุ่ม
10. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา ให้ความรู้แก่ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุ๊ก

11. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
12. เปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีความสงสัยและยังไม่เข้าใจ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง ได้ซักถามวิทยากร
13. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา และเยาวชนร่วมกันอภิปรายและสรุปเรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

สื่อการเรียนการสอน

1. ตุงชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
2. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง
3. ใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

การวัดและประเมินผล

1. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

ความหมายของตุง

“ตุง” คำนี้เป็นภาษาพื้นเมือง หรือ ภาษาถิ่นของทางภาคเหนือ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำว่า “ธง” ในภาษาไทยภาคกลาง ซึ่งตรงกับลักษณะของ “ปฏากะ” ที่เป็นธงของอินเดีย อันมีลักษณะเป็นแผ่น แต่ไหวปลิวห้อยลงสู่พื้นล่าง โดยจะผูกติดไว้กับปลายไม้หรือปลายเสา

“ตุง” หรือ “ธง” จะมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ละเชื้อชาติ ได้แก่

ในภาษาภาคเหนือ เรียกว่า ตุง

ในภาษาภาคกลาง เรียกว่า ธง

ในภาษาไทยใหญ่ เรียกว่า ต่าซอ

ในภาษาพม่า เรียกว่า ตะซุ่น

การใช้ธงนั้นปรากฏหลักฐานมานานนับพันปี มีการพัฒนารูปแบบไปตามความเชื่อของคนในสังคม แต่ก็ยังแพร่หลายจนใช้มากกระทั่งถึงทุกวันนี้ จะสามารถสังเกตได้ว่า ธงมีหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ กันไป ตุงก็เช่นกันที่มีหลายชนิดหลายแบบ หลายลักษณะ และที่สำคัญก็คือ ต่างกันตรงการนำไปใช้ เช่น ตุงบางชนิดไว้ใช้สำหรับประดับประดาตุงบางชนิดใช้ในงานพิธีมงคล ตุงบางชนิดใช้ในงานพิธีอวมงคล

ที่มาของตุง

มนุษย์ก่อนยุคประวัติศาสตร์จะมีความเชื่อถ้อยยึดแน่นกับเทพเจ้า ภูตผีปิศาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ธงจึงได้ถูกประดิษฐ์ขึ้นเป็นสื่อกลาง เพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายรวมทั้งระหว่างคนกับคนด้วยกันเอง

ต่อมารูปแบบของธงได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไปตามความเชื่อดั้งเดิมของคนกลุ่มนั้น ๆ อิทธิพลทางศาสนา การเมือง และการค้า ได้เข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของธงด้วย ในพระไตรปิฎกคชสูตร กล่าวไว้ว่า “อสูรกับเทวดารบพุ่งกันอยู่บนสวรรค์ พระอินทร์จึงคิดสร้างธงขึ้นมาผืนหนึ่ง แล้วบอกกล่าวแก่เทวดาทั้งหลายว่า หากเมื่อใดที่เหล่าเทวดารู้สึกกลัวหรือเกิดอกสั่นขวัญหาย ก็ให้มองดูธงผืนนี้แล้วความกลัวที่เกิดขึ้น ก็จะอันตรธานหายไปทันที เหล่าเทวดารู้สึกว่าธงผืนที่พระอินทร์สร้างขึ้นนั้น เป็นกำลังใจอย่างดีของพวกเขาตนทั้งยังคิดว่าธงผืนนั้นเป็นธงวิเศษ หากมองคราใดความกลัวก็จะหายไปทันที แล้วความกลัวนั้นก็

แปรเปลี่ยนเป็นพลังงานแห่งความสามัคคี ดังนั้น ธงจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจอันกล้าหาญของเหล่า เทวดานับแต่นั้นมา

ในกาลต่อมา เมื่ออสูรบุกขึ้นมาท้าวรุกฐานบนสวรรค์อีก เทวดาทุกองค์ก็ได้ช่วยกันขับไล่ จนอสูรแพ้พ่ายกลับลงไปจากสวรรค์ มีหน้าซ้ำยังไม่กล้าที่จะขึ้นมาบนสวรรค์อีกเลย "

ด้วยเรื่องราวของธงอันเป็นสัญลักษณ์แทนความกล้าหาญ และความสามัคคีของเหล่า เทวดานี้เองจึงเป็นที่มาของธงบนโลกมนุษย์ มนุษย์ได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง เมื่อมีสงครามคราใดก็ จะต้องมีธงนำทุกครั้งไป ธงชนิดนี้เรียกกันต่อมาภายหลังว่า " ธงชัยเฉลิมพล " ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ นำให้เกิดความกล้าหาญ ความสามัคคี และความศรัทธา ต่อมาได้มีธงชนิดต่าง ๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย เช่น ธงในกาพย์ฟ้า ธงประจำชาติ ธงประจำศาสนา ธงประจำสถาบัน ฯลฯ

ประวัติความเป็นมาของตุง

" ตุง " หรือ " ธง " เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่บ่งบอก ถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่าย ตายเกิด เรื่องราวเกี่ยวกับธงมีหลักฐานแสดงว่ามีใช้กันมานานนับพันปี มีการพัฒนารูปแบบและ การใช้สืบต่อกันมา ตามลักษณะความเชื่อของคนในแต่ละสังคม และยังคงใช้แพร่หลายจน กระทั่งทุกวันนี้

การใช้ตุงทางภาคเหนือ ปรากฏครั้งแรกในตำนานการสร้างพระธาตุดอยตุง และตุง ยังเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อในเรื่อง กาเผือก หรือ ตำนานพระเจ้าห้าตน อันได้แก่ พระกฤษณะ พระโกนาคมนะ พระกัศสปะ พระโคตมะ และ พระอาริยะเมตตรัย เนื้อเรื่องเน้น คติธรรมด้านความกตัญญูตเวที ที่มีต่อพระคุณของพ่อแม่ โดยการทำตุงเป็นสัญลักษณ์ของ การอุทิศส่วนกุศลไปถึง ซึ่งมีเนื้อเรื่องโดยย่อ ดังนี้

เมื่อพระสัมพันธวงศ์พระเจ้าห้าตน ลงมาเกิดในท้องแม่กาเผือกเพื่อสร้างกุศลสืบไปนั้น ยังมีกาเผือกตัวหนึ่งอาศัยอยู่บนต้นไม้ ไซ่ออกมา 5 ฟอง วันหนึ่งขณะออกไปหากินได้เกิดพายุ พัดจัด ฝนตกลงมาพัดเอาไซ่ตกลงไปในที่ต่าง ๆ กัน ส่วนแม่กาเผือกกลับมาไม่เห็นไซ่ก็เกิด ความเสียใจจนสิ้นใจ ซึ่งไซ่ทั้ง 5 ฟองก็มีผู้เก็บเอาไปเลี้ยงไว้ พระกฤษณะ ไก่เก็บเอาไปเลี้ยงไว้ พระโกนาคมนะ พญานาคเก็บเอาไปเลี้ยงไว้ พระกัศสปะ เต่าเก็บเอาไปเลี้ยงไว้ พระโคตมะ โคนเก็บเอาไปเลี้ยงไว้ พระอาริยะเมตตรัย คนชักผ้าเก็บเอาไปเลี้ยงไว้ อยู่ต่อมาไซ่ทั้ง 5 ฟอง เกิดเป็นชาย มีจิตใจอยากออกบวชจนกระทั่งสำเร็จโพธิญาณ จึงได้พบกันโดยไม่มีใครรู้จักกันเลย แต่ทุกคนต่างก็คิดที่จะทำบุญอุทิศให้กับพ่อแม่ของตน ต่างคนจึงคิดทำตุงขึ้นตามรูปลักษณะของ พ่อแม่ที่เลี้ยงตนมา คือ

พระกฤษณะ	ทำเป็น รูปไก่
พระโกนาคมนะ	ทำเป็น รูปพญานาค
พระกัศปะ	ทำเป็น รูปเต่า
พระโคตมะ	ทำเป็น รูปดาวว
พระอาริยะเมตตรัย	ทำเป็น รูปหม้อสำหรับหุงผ้า

จากนั้นจึงเอาไปถวายเป็นพุทธบูชา แต่ไม่ถึงกาเผือกซึ่งเป็นพ่อแม่ที่แท้จริง แม่กาเผือกจึงบินมาบอกให้จุดประทัดที่เป็นไล่เป็นรูปตึกกา จึงจะอุทิศส่วนกุศลไปถึงได้

ประวัติความเป็นมาของตุงอีกแนวทางหนึ่ง ของศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร เขียนขึ้นเมื่อดำรงตำแหน่ง หัวหน้าแผนกหอวิชาญาณ กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กล่าวว่ : เมื่อต้นปี พ.ศ. 2503 เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้ขุดค้นวัตถุจากที่ฝังไว้ในพระธาตุในเจดีย์หลายแห่งในท้องที่ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องด้วยเชื่อกฎมพิลที่จังหวัดตากกันแม่น้ำปิงแล้ว จะทำให้น้ำท่วมท้องที่อำเภอฮอด วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่คนสมัยก่อนฝังไว้ในพระธาตุหรือพระเจดีย์ต้องจมอยู่ใต้น้ำ จึงได้ขุดค้นขึ้นมาเพื่อเก็บรักษาวัตถุนั้น ๆ ไว้ให้เป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลังจะได้ดูหรือศึกษาต่อไป

ในการขุดค้นนี้ขุดได้วัตถุหลายอย่าง เช่น พระพุทธรูป พระบรมธาตุ เครื่องแก้วผลึก เครื่องถ้วยชาม เครื่องเงิน เครื่องทองคำ ซึ่งล้วนเป็นของที่มีคุณค่าและเป็นของโบราณ ในวัตถุเหล่านี้ มีวัตถุชนิดหนึ่งจัดอยู่ในจำพวกเครื่องบูชา วัตถุสิ่งนี้ก็คือ “ ตุง ”

ในท้องที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย มีภูเขาสูงอยู่ลูกหนึ่งชื่อ “ ดอยตุง ” ภูเขาลูกนี้มีเรื่องโบราณซึ่งกล่าวถึงการสร้างพระธาตุไว้ว่า เมื่อพระกัศปะมหาเถระได้นำเอาพระบรมอัฐิธาตุพระราชมารดาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาถวายแด่พระเจ้าอชุตราช กษัตริย์ลำดับที่ 3 แห่งราชวงศ์สิงหนวัติ พระองค์ทรงขอที่ดินของพญาลาวจกในหมู่บ้านสามเส้า เป็นที่ก่อสร้างสถูปบรรจุพระบรมธาตุ เมื่อจะสร้างพระมหาสถูปนั้นก็ได้อประดิษฐ์ “ ตุงตะขานใหญ่ ” ยาวถึงพันวานำมาปักไว้บนยอดดอยตุงเจ้า (ดอยตุง) หากทางตุงปลิวไปเพียงใดก็กำหนดหมายให้เป็นฐานพระสถูปเพียงนั้น ต่อมาผู้คนทั้งหลายได้เห็นตุงทิพย์ผืนนั้น จึงได้เรียกชื่อว่า “ ดอยตุง ” ฝ่ายไทยใหญ่ซึ่งเลื่อมใสและนับถือพระบรมธาตุดอยตุงนี้มาก จึงได้นำชื่อไปเรียกเมืองของตนว่า “ เชียงตุง ” มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง

“ ตุง ” ในความเชื่อของชาวล้านน่านั้น เชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของความดี ความเป็นสิริมงคล และเป็นสื่อนำวิญญาณของผู้ถวายตุง รวมทั้งวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้วให้ได้ขึ้นไปสู่สวรรค์ หรือหลุดพ้นจากห้วงแห่งกรรมและความทุกข์ทรมาน อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากวิบากกรรม โดยมีความเชื่อกันว่า วิญญาณผู้ตายนี้สามารถยึดหรือปีนป้ายชายตุงจากนรกขึ้นสู่สวรรค์ได้ ดังเรื่องเล่าจากหนังสือตำนานเมืองหิรัญนครเงินยางศรีเชียงใหม่ ได้กล่าวไว้ว่า “ ตุง ” (ธง) ยังสามารถช่วยให้มนุษย์หลุดพ้นจากการตกนรกได้ ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับทางศาสนาของชาวบ้านในอดีต และได้บันทึกไว้ในตำนาน ดังนี้ “ จะเป็นศักราชเท่าใดไม่ปรากฏสิงห์กุฎอำมาตย์เออาธ คือ ตุง ไปบูชาพระประธานองค์ใหญ่และพระเจดีย์ศรี ครั้นสิ้นอายุจะไปตกนรก พระยายมราชก็แสดงธงนี้ให้เห็นแล้วพระยายมราชจึงกล่าวว่า ” เมื่อท่านทำบุญวันนั้นท่านยังกรวดน้ำแผ่กุศลถึงเราและบัดนี้ท่านจึงขึ้นไปบนสวรรค์เทอญ ”

อานิสงส์ของการถวายทานตุง

ธรรมเทศนาพื้นเมืองอานิสงส์ปีใหม่เดือนเจ็ด (เมษายน) และคำเวรตานบูชาเจดีย์ทราย เรื่อง พระโพธิสัตว์ก่อกเจดีย์ทรายประดิษฐ์ตุงสร้างอานิสงส์บูชา กล่าวถึง ปางเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นทุกขตะเชษฐใจ มีอาชีพหาฟันในอรัญญาป่าไม้ วันหนึ่งได้พบแหล่งทรายขาวสะอาด พระโพธิสัตว์ได้นำปัดตุง (ใบไม้ใบตอง) ห่อทรายมาก่อเป็นเจดีย์ทราย ฉีกสบงผ้าครองแบ่งครึ่งแฉวนเป็นตุงสร้างอานิสงส์บูชา ขอให้ได้เสวยชาติใหม่เป็นองค์สัมพัญญ

เรื่องการถวายทานตุงหรืออานิสงส์การถวายทานตุงนี้ ปรากฏในหนังสือสังขยาโลก ตัวอักษรพื้นเมืองในคัมภีร์โบลาน มีความดังนี้ มีพระภิกษุรูปหนึ่ง ท่านได้ไปเห็นไม้ตายแห้งท่อนหนึ่งมีลักษณะยาวงามดีมาก ท่านก็นึกที่จะเอาต้นไม้ไปทำเสาตุงบูชาไว้ในวัดที่ท่านจำพรรษาอยู่ แต่บังเอิญท่านมีอันเป็นลมถึงแก่กรรมลงในทันที ก่อนที่วิญญาณของท่านจะล่องลอยออกจากร่าง ท่านมีจิตประหวัดถึงแต่ไม้ท่อนนั้น จึงทำให้ต้องไปบังเกิดเป็นตุ๊กแกอาศัยอยู่ที่ท่อนไม้ได้รับทุกข์เวทนาเป็นเวลานาน ท่านจึงตั้งใจให้ชาวบ้านทราบทั่วว่า เวลานี้ท่านได้มาบังเกิดเป็นตุ๊กแกอาศัยอยู่ที่ไม้ต้นนั้น หากพวกชาวบ้านศรัทธาอยากจะให้ท่านพ้นจากกองทุกข์ ก็ขอให้สร้างตุงเหล็กตุงทอง (ตุงที่ทำขึ้นจากเหล็กและทองเหลือง) ถวายทานไว้ในพระศาสนา จึงจะช่วยบันดาลให้ท่านหลุดพ้นจากกองทุกข์ ไปเกิดเป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง

จากหลักฐาน ตำนาน นิราศ ลิลิตและพงศาวดารต่าง ๆ ได้เขียนถึงอานิสงส์ของการสร้างตุงว่า ผู้ที่สร้างตุงถวายเป็นพุทธรูปจะไม่ตกนรก ได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ถ้ากลับมาเกิดในโลกมนุษย์ก็จะเป็นใหญ่เป็นโต ถ้าสร้างอุทิศให้ผู้ตายผู้ตายก็จะพ้นจากการเป็นเปรต หลุดพ้นจากบาปกรรมที่ทำไว้ จากอานิสงส์ดังกล่าวนี้ทำให้ชาวล้านนานิยมสร้างตุงกันทุกชั้นวรรณะ ซึ่งรูปแบบของตุงจะมีความแตกต่างกัน ก็ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมของเจ้าของพิธี พื้นฐานความเชื่อของคนในสังคม วัสดุ และความสามารถของชาวในท้องถิ่น ในการที่จะนำเอาวัสดุที่มีมาประดับตุงโดยใช้เทคนิคต่าง ๆ

ประโยชน์ของตุง

" ตุง " หรือ " ธง " ได้มีการนำไปใช้ประโยชน์ได้มากมาย คือ สร้างเพื่อถวายเป็นพุทธรูป เพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนในชาติหน้า และเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติพี่น้องผู้ล่วงลับไปแล้วให้อยู่สุขสบาย หลุดพ้นจากห้วงนรก หันเวรกรรม และได้ขึ้นสวรรค์ เพื่อเป็นการต่ออายุ หรือสืบชะตาของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อสะเดาะเคราะห์ ขจัดภัยพิบัติต่าง ๆ ให้หมดไป ใช้ในพิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ เช่น พิธีสวดมนต์ การขึ้นท้าวหั่งสี่ (ท้าวจตุโลกบาล) การตั้งธรรมหลวง งานปอยหลวง งานทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเกี่ยวกับคนตาย เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศล เพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ แสดงถึงเครื่องหมายพวกหรือเผ่าต่าง ๆ กำหนดสีเส้นให้รู้จัก จำง่าย เช่น ธงชาติไทยมี 3 สี ประกอบด้วย สีแดง หมายถึง ชาติ สีขาว หมายถึง ศาสนา สีน้ำเงิน หมายถึง พระมหากษัตริย์ ใช้เป็นเครื่องหมายสัญลักษณ์บอกว่า สถานที่แห่งนั้นมีงานเฉลิมฉลองสมโภช เช่น การปักตุงไชย ตามรายทางสองฟากถนนที่เข้าสู่วัด เป็นต้น

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 40 นาที
2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุง
  - 3.2 ที่มาของตุง
  - 3.3 ประวัติความเป็นมาของตุง
  - 3.4 ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง
  - 3.5 อานิสงค์ของการถวายทานตุง
  - 3.6 ประโยชน์ของตุง
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

2. ที่มาของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ประวัติความเป็นมาของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

4. ความเชื่อในเรื่องการถวายทานตุง

.....

.....

.....

.....

.....

5. อานิสงค์ของการถวายทานตุง

.....

.....

.....

.....

.....

6. ประโยชน์ของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุงมีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด
  - ก. ธง
  - ข. โปงออก
  - ค. พองออก
  - ง. นูนออกมา
2. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของตุง
  - ก. ทำให้อายุยืนยาว
  - ข. ใช้ประกอบเป็นอาชีพได้
  - ค. เป็นเครื่องหมายของการจับจอง
  - ง. เป็นเครื่องประดับความสวยงาม
3. ตุงโดยทั่วไปทำด้วยจุดประสงค์ใด
  - ก. เพื่อความสวยงาม
  - ข. เพื่อใช้ถวายทานพระสงฆ์
  - ค. เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา
  - ง. เพื่อโน้มน้าวจิตใจให้เป็นคนดี
4. การถวายทานตุงตามความเชื่อจะได้รับสิ่งใดตอบแทน
  - ก. ความร่ำรวย
  - ข. ความสวยงาม
  - ค. ตายแล้วได้ขึ้นสวรรค์
  - ง. ตามแล้วจะเกิดเป็นเทวดา

5. เหตุผลใดกล่าวไม่ถูกต้องในการถวายทานตุง
- ก. เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว
  - ข. เพื่อประดับความยิ่งใหญ่
  - ค. เพื่อเฉลิมฉลองศาสนสถาน
  - ง. เพื่อบูชาเทวดาภูตผี

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง

---

1. ก
2. ก
3. ข
4. ค
5. ง

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง เวลา 2 คาบ / 120 นาที

สาระสำคัญ

ตุงที่ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ในประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ หรือประดิษฐ์ขึ้นเพื่อถวาย เป็นพุทธบูชา ตลอดจนการใช้ตุงในงานพิธีทางศาสนาต่าง ๆ จะมีขนาด ลักษณะรูปทรง และ ลวดลาย รายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งที่แตกต่างกันออกไป ตามความเชื่อและพิธีกรรม ตลอดจน ความนิยมของคนในแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกรูปทรงของตุงได้
2. จำแนกชนิดของตุงได้
3. บอกตุงมงคลชนิดต่าง ๆ ได้
4. บอกตุงอวมงคลชนิดต่าง ๆ ได้

เนื้อหา

1. รูปทรงของตุง
2. ชนิดของตุง
3. ตุงมงคล
4. ตุงอวมงคล

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ใช้กลุ่มเดิมจากการเรียน เรื่อง ประวัติความเป็นมาของตุง
2. ให้อุยชนดูตัวอย่าง ตุงชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาซักถามอุยชน เกี่ยวกับตัวอย่างตุงชนิดต่าง ๆ ที่นำมาให้ดู โดยมี การถามคำถาม ดังนี้

- 3.1 ยุวชนเห็นตุงมีรูปทรงอย่างไรบ้าง
- 3.2 ยุวชนทราบใหม่ว่ารูปทรงต่าง ๆ ของตุง ได้สื่อความหมายอย่างไรบ้าง
- 3.3 ยุวชนคิดว่าตุงสามารถจำแนกได้เป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม จนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขาธิการกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียด ในใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยุวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจ เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

สื่อการเรียนการสอน

1. ตุงชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
2. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง
3. ใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

การวัดและประเมินผล

1. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

ลักษณะรูปแบบของตุง

ตุงที่สร้างขึ้นในประเพณีที่เกี่ยวกับความเชื่อ ทำขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (การถวายทานตุง) ใช้ในงานพิธีทางศาสนา จัดมีขนาด รูปทรง ลวดลาย และรายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ และพิธีกรรม ตลอดจนความนิยมในแต่ละท้องถิ่น

ตุงสามารถแยกออกเป็น 4 รูปทรง ดังนี้

1. ตุงรูปทรงสามเหลี่ยม
2. ตุงรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า
3. ตุงรูปทรงคน
4. ตุงรูปทรงอื่น ๆ

ตุงสามารถจำแนกออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ตุงมงคล
2. ตุงอวมงคล

ตุงมงคล

ตุงมงคล คือ ตุงที่ใช้ในงานมงคล เป็นตุงที่สร้างขึ้นใช้ในงานพิธีทางศาสนา หรือตามความเชื่อ ในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปในทางที่ดี เป็นบุญเป็นกุศลสืบต่อไป โดยจำแนกตามลักษณะการใช้งานและรูปทรง ได้ดังนี้

ตุงมงคล ได้แก่

1. ตุงไชย
2. ตุงราว
3. ตุงไฉ้หมู
4. ตุงปีใหม่
5. ตุงเจดีย์ทราย
6. ตุงสิบสองราศี
7. ตุงพันช่อ
8. ตุงค่าคิง
9. ตุงกระด้าง

10. ตุงร้อยแปด
11. ตุงช่อข้าง
12. ตุงยอดธาคู
13. ตุงปฎาก
14. ตุงพระบฏ
15. ตุงบอก
16. ตุงโย
17. ตุงข้าง
18. ตุงค้ำ
19. ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ
20. ตุงขนงวงข้าง , ตุงขนงก้ม
21. ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ ได้แก่
  - ตุงดิน
  - ตุงทราย
  - ตุงไม้
  - ตุงจีน
  - ตุงเหี้ยก
  - ตุงเหล็ก
  - ตุงทอง
  - ตุงข้าวเปลือก
  - ตุงข้าวสาร
  - ตุงเงิน
  - ตุงคำ

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม ได้แก่

1. ตุงราว
2. ตุงพันช่อ
3. ตุงร้อยแปด
4. ตุงช่อข้าง

5. ตุงยอดธำมตุ

6. ตุงปฏาก

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ได้แก่

1. ตุงไชย
2. ตุงปีใหม่
3. ตุงเจดีย์ทราย
4. ตุงสิบสองราศี
5. ตุงค่าคิง
6. ตุงกระด้าง
7. ตุงพระบฏ
8. ตุงโย
9. ตุงช้าง
10. ตุงจระเข้ , ตุงตะขาบ
11. ตุงที่ใช้ประกอบการเทศน์ ซึ่งประกอบด้วยตุง 11 ชนิด ดังนี้
  - 11.1 ตุงดิน
  - 11.2 ตุงทราย
  - 11.3 ตุงไม้
  - 11.4 ตุงจัน
  - 11.5 ตุงเหยือก
  - 11.6 ตุงเหล็ก
  - 11.7 ตุงทอง
  - 11.8 ตุงข้าวเปลือก
  - 11.9 ตุงข้าวสาร
  - 11.10 ตุงเงิน
  - 11.11 ตุงคำ

ตุงมงคล ที่มีรูปทรงคน ได้แก่

1. ตุงปีใหม่
2. ตุงเจดีย์ทราย
3. ตุงค่าง

ตุ้มมงคล ที่มีรูปอื่น ๆ ได้แก่

1. ตุ้มไส้หมู
2. ตุ้มบอก
3. ตุ้มขอมวงข้าง , ตุ้มขอมก้ม

ตุ้มอวมงคล

ตุ้มอวมงคล คือ ตุ้มที่สร้างขึ้นในพิธีงานศพ หรือถวายทานแก่ผู้ตาย เนื่องจากประสพอุบัติเหตุ หรือถวายทานเพื่อเป็นอาณิสต์แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

ตุ้มอวมงคล ได้แก่

1. ตุ้มสามหาง
2. ตุ้มแดง
3. ตุ้มพันวา
4. ตุ้มขอมนางผาง
5. ตุ้มเหล็ก , ตุ้มทอง

ตุ้มอวมงคล ที่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ได้แก่

1. ตุ้มแดง
2. ตุ้มพันวา
3. ตุ้มขอมนางผาง

ตุ้มอวมงคล ที่มีรูปทรงคน ได้แก่

1. ตุ้มสามหาง
2. ตุ้มเหล็ก , ตุ้มทอง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 40 นาที
2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 รูปทรงของตุง
  - 3.2 ชนิดของตุง
  - 3.3 ตุงมงคล
  - 3.4 ตุงอวมงคล
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. รูปทรงของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

2. ชนิดของตุง

.....

.....

.....

.....

.....

3. ตุงมงคล

.....

.....

.....

.....

.....

4. ตุงอวมงคล

.....

.....

.....

.....

.....

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุง

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุงสามารถจำแนกออกได้เป็นกี่ชนิด
  - ก. 2 ชนิด
  - ข. 3 ชนิด
  - ค. 4 ชนิด
  - ง. 5 ชนิด
2. ตุงที่จำแนกออกได้แก่ตุงอะไรบ้าง
  - ก. ตุงแดง , ตุงสามหาง
  - ข. ตุงอวมงคล , ตุงพันวา
  - ค. ตุงมงคล , ตุงอวมงคล
  - ง. ตุงมงคล , ตุงปีใหม่
3. ข้อใดคือตุงมงคล
  - ก. ตุงแดง
  - ข. ตุงไชย
  - ค. ตุงพันวา
  - ง. ตุงสามหาง
4. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะรูปทรงของตุง
  - ก. เป็นรูปสามเหลี่ยม
  - ข. เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
  - ค. เป็นรูปหัวใจ
  - ง. เป็นรูปคน

5. ตุงที่มีลักษณะรูปทรงสามเหลี่ยมคือตุงอะไร

- ก. ตุงค่าคิง
- ข. ตุงไชย
- ค. ตุงสิบสองราศี
- ง. ตุงพันช่อ

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ลักษณะรูปแบบของตุ่ง

---

1. ก
2. ค
3. ข
4. ค
5. ง

**แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตง
เวลา 2 คาบ / 120 นาที**

สาระสำคัญ

ก่อนการลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตงทุก ๆ ชนิดขึ้นมา จะต้องมีการเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์ ที่จะนำมาใช้ให้พร้อม และควรตรวจสอบสภาพของอุปกรณ์ ว่าอยู่ในสภาพที่จะนำมาใช้งานได้หรือไม่ การมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการใช้วัสดุ / อุปกรณ์ จะสามารถช่วยให้การประดิษฐ์ตุ๊กตงแต่ละชนิด มีความสะดวก รวดเร็ว ยิ่งขึ้น เพราะว่าวัสดุ / อุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตงแต่ละชนิดนั้น ก็จะมีคุณสมบัติต่างกันไปตามความเหมาะสมของตุ๊กตงแต่ละชนิด

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตง

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกวัสดุในการประดิษฐ์ตุ๊กตงได้
2. บอกอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงได้
3. จำแนกวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงมงคลได้
4. จำแนกวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงอวมงคลได้

เนื้อหา

1. วัสดุในการประดิษฐ์ตุ๊กตง
2. อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตง
3. วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงมงคล
4. วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงอวมงคล

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. แบ่งกลุ่มยวชนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์
2. ให้ยวชนดูตัวอย่าง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ชนิดต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาศักถามยวชนเกี่ยวกับตัวอย่าง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุงชนิดต่าง ๆ ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 ยวชนคิดว่าจำเป็นหรือไม่ ที่ต้องเตรียมวัสดุ / อุปกรณ์ให้ครบถ้วนก่อนการปฏิบัติงานทุกครั้ง เพราะเหตุใด
  - 3.2 การเลือกวัสดุ / อุปกรณ์ที่มีความเหมาะสมมาใช้ประดิษฐ์ตุง ในแต่ละชนิดนั้น ยวชนคิดว่าเป็นสิ่งจำเป็นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
  - 3.3 ยวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่สามารถนำมาประดิษฐ์ตุงชนิดนี้ได้บ้าง (ตัวอย่างตุง 1 ชนิด)
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่ยวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุง ได้ซักถามวิทยากร

11. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา และชุมชนร่วมกันอภิปรายและสรุปเรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนาต่าง ๆ ที่เป็นของจริง
2. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา
3. ใบงานที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา

การวัดและประเมินผล

1. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาด้านนา ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1
แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

วัสดุ ได้แก่

1. กระดาษสา
2. กระดาษแข็ง
3. กระดาษย่น
4. กระดาษวาวสีต่าง ๆ
5. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
6. ฝ้ายดิบ
7. ฝ้ายโปร่งบาง
8. ฝ้ายลูกไม้โปร่งบาง
9. แผ่นโลหะ
10. แผ่นไม้
11. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก
12. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

อุปกรณ์ ได้แก่

1. เข็ม , ด้าย
2. เข็อก
3. กรรไกร
4. ไม้บรรทัด
5. กาวลาเท็กซ์
6. สีเมจิก , สีไม้ , สีเทียน
7. มีดคัตเตอร์
8. มีดผ่าไม้

วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ้มมงคล

สามารถแยกตามวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ้ม ได้ดังนี้

(สัญลักษณ์) / หมายถึง วัสดุที่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุ้มได้
- หมายถึง วัสดุที่ไม่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุ้มได้

ลำดับที่	ชื่อตุ้ม	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จาก กระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
1	ตุ้มไชย	/	/	-	-	-
2	ตุ้มราว	-	/	/	-	-
3	ตุ้มไฉ้หมู	-	-	/	-	-
4	ตุ้มปีไหม	-	/	/	-	-
5	ตุ้มเจดีย์ทราย	-	-	/	-	-
6	ตุ้มสิบสองราศี	/	/	/	-	-
7	ตุ้มพันช่อ	-	-	/	-	-
8	ตุ้มค่าคิง	-	/	/	-	-
9	ตุ้มกระด้าง	-	-	-	/	/
10	ตุ้มร้อยแปด	-	-	/	-	-
11	ตุ้มช่อข้าง	-	/	/	-	-
12	ตุ้มยอดธำมตุ	-	-	-	-	/
13	ตุ้มปฎาก	-	/	-	-	-
14	ตุ้มพระบฏ	/	/	/	-	-
15	ตุ้มบอก	-	-	/	-	-
16	ตุ้มโย	-	/	/	/	-
17	ตุ้มข้าง	/	/	/	-	-
18	ตุ้มค้าง	-	-	/	-	-
19	ตุ้มจระเข้ , ตุ้มตะขาบ	-	/	-	-	-

ลำดับที่	ชื่อตุง	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จาก กระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
20	ตุงขอนวงข้าง , ตุงขอนก้ม	-	/	/	/	-
21	ตุงที่ใช้ประกอบ การเทศน์					
	- ตุงดิน	-	/	/	/	-
	- ตุงทราย	-	/	/	/	-
	- ตุงไม้	-	-	-	/	/
	- ตุงจีน	-	-	/	-	/
	- ตุงเหยือก	-	-	-	-	/
	- ตุงเหล็ก	-	-	-	-	/
	- ตุงทอง	-	-	-	-	/
	- ตุงข้าวเปลือก	-	/	/	/	-
	- ตุงข้าวสาร	-	/	/	/	-
	- ตุงเงิน	-	-	/	-	/
	- ตุงคำ	-	-	/	-	/

วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุงอวมงคล

สามารถแยกได้ตามวัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุง ได้ดังนี้

(สัญลักษณ์) / หมายถึง วัสดุที่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุงได้

- หมายถึง วัสดุที่ไม่สามารถใช้ประดิษฐ์ตุงได้

ลำดับที่	ชื่อตุง	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จาก กระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
1	ตุงสามหาง	-	/	/	-	-
2	ตุงแดง	-	/	-	-	-

ลำดับที่	ชื่อตุ้	ประดิษฐ์ จากการทอ	ประดิษฐ์ จากผ้า	ประดิษฐ์ จาก กระดาษ	ประดิษฐ์ จากไม้	ประดิษฐ์ จากโลหะ
3	ตุ้พันวา	/	/	-	-	-
4	ตุ้ขนนางผาง	/	-	-	-	-
5	ตุ้เหล็ก , ตุ้ทอง	-	-	-	-	/

การดูแลเก็บรักษาวัสดุในการประดิษฐ์ตุ้

1. กระดาษที่เหลือใช้และยังเป็นแผ่นใหญ่ควรเก็บซ้อนทับกัน โดยทำการแยกสีหรือแยกชนิดตามลักษณะของกระดาษนั้น ๆ เช่น กระดาษว่าว กระดาษสา เป็นต้น จากนั้นจึงม้วนเก็บไว้ในที่ ๆ จะสามารถนำมาใช้ได้สะดวก

2. เศษกระดาษ หรือเศษผ้า ควรแยกเก็บและนำไปใส่ถุงแล้วมัดไว้เพราะเศษเล็ก ๆ เหล่านี้ อาจจะนำมาตกแต่งประดับประดาในการใช้งานครั้งต่อไปได้

การดูแลเก็บรักษาอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ้

1. ทำความสะอาดทุกครั้งหลังจากเสร็จสิ้นการใช้
2. อุปกรณ์ที่เป็นเหล็กควรทาน้ำมันทุกครั้งเพื่อป้องกันสนิม
3. อุปกรณ์ที่มีคมควรนำมาใส่ปลอกทุกครั้ง เพื่อความปลอดภัยในการหยิบนำมาใช้งานครั้งต่อไป
4. ควรนำเก็บไว้ที่เดิมตามกล่องของอุปกรณ์ชนิดนั้น ๆ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการนำมาใช้งานครั้งต่อไป

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 40 นาที
2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 วัสดุในการประดิษฐ์ตุ๊ก
  - 3.2 อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก
  - 3.3 วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กมงคล
  - 3.4 วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กอวมงคล
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์
ในการประดิษฐ์ตุ่ง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. วัสดุในการประดิษฐ์ตุ่ง

.....

.....

.....

.....

.....

2. อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ่ง

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ่งมงคล

.....

.....

.....

.....

.....

4. วัสดุที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ่งอวมงคล

.....

.....

.....

.....

.....

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ่ง

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดไม่ใช่วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ่ง
  - ก. กรรไกร / กระดาษสา
  - ข. เลื่อย / เข็มหมุด
  - ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ / มีดคัตเตอร์
  - ง. กาว / ไม้ไผ่ที่เล็ก
2. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ นิยมนำมาประดิษฐ์ตุ่งอะไร
  - ก. ตุ่งสามหาง
  - ข. ตุ่งไชย
  - ค. ตุ่งแดง
  - ง. ตุ่งไส้หมู
3. ไม้ไผ่ที่เล็กนำมาใช้ประกอบทำตุ่งอะไร
  - ก. ตุ่งขาววา
  - ข. ตุ่งสิบสองราศี
  - ค. ตุ่งพันช่อ
  - ง. ตุ่งราว
4. วัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใดที่มีความจำเป็นในการประดิษฐ์ตุ่งไชย
  - ก. ผ้าโปร่งบาง / กรรไกร
  - ข. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ / มีดคัตเตอร์
  - ค. ไม้ / แผ่นโลหะ
  - ง. กระดาษสา / กาว

5. อุปกรณ์ชนิดใดที่นิยมใช้ในการประดิษฐ์ลวดลายบนตุง

- ก. ปากกาลูกกลิ้ง / สีเมจิก
- ข. มีดคัตเตอร์ / ปากกาลูกกลิ้ง
- ค. สีเมจิก / มีดคัตเตอร์
- ง. กรรไกร / มีดคัตเตอร์

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 3 เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊ก

---

1. ข
2. ง
3. ค
4. ก
5. ง

**แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู
เวลา 3 คาบ / 180 นาที**

สาระสำคัญ

ตุ๊กตงู หรือ ชาวล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ตุ๊กตงู เป็นเครื่องหมายบอกถึงชัยชนะ และความเป็นสิริมงคล ตุ๊กตงูนั้นนอกจากจะประดิษฐ์ขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังเป็น เครื่องหมายบอกให้รู้ว่าในบริเวณนั้นจะมีงานเฉลิมฉลองสมโภช ได้แก่ งานฉลองวัดวาอาราม งานปอยหลวง งานประเพณีเป็ง งานพิธีบายศรีจ่านายหรือเชื้อพระวงศ์ หรือ งานตั้งธรรมพิงเทศน์ มหาชาติ โดยชาวบ้านจะช่วยกันนำตุ๊กตงูมาปักเรียงตามสองข้างทางที่เข้าสู่วัด หรือประดับไว้ ตามรอบ ๆ ศาลาธรรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์

ตุ๊กตงู

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กตงูได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กตงูได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้
4. บอกคติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กตงูได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กตงู
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตงู
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงู
4. คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กตงู

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ให้นักเรียนเดิมจากการเรียน เรื่อง วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
2. ให้นักเรียนดูตัวอย่าง ตุ๊กตาสวย ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาซักถามนักเรียน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุ๊กตาสวย ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 นักเรียนทราบไหมว่าตุ๊กตาสวยนี้ มีชื่อเรียกว่าตุ๊กตาสวยอะไร
  - 3.2 นักเรียนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย
  - 3.3 นักเรียนคิดว่าตุ๊กตาสวย จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา ให้ความรู้แก่ผู้เรียนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุ๊กตาสวยตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน
14. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสวย ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตงไทยของกลุ่มมาส่งกับ
ผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตงล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตงไทย ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย

วัสดุ / อุปกรณ์

1. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง
2. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
3. กาว
4. เข็ม , ด้าย
5. กรรไกร
6. มีดผ่าไม้
7. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก
8. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทง

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย
2. แบบฝึกหัดทบทวน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงไทย แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก
จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไชย

ตุงไชย

ตุงไชย หรือ ชาวล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า ตุงใจ เป็นเครื่องหมายบอกถึงชัยชนะและสิริมงคล มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว เป็นตุงที่ทำจากผ้าโปร่งบาง โดยทอจากเส้นด้าย หรือเส้นไหมสลักสี บางผืนมีไม้คั่นเป็นช่วง ๆ บางผืนก็ไม่มี และประดับลวดลายตุงไชยที่ได้จากการทอนั้น มักจะทอเป็นลวดลายเป็นรูปต่าง ๆ เช่น ลายปราสาท ลายเจดีย์ ลายรูปเรือ ลายต้นไม้ ลายคน ลายสัตว์ ลายประจายาม ลายเรือเกา ลายดอกไม้ เป็นต้น ส่วนหางตุงมักจะใช้เส้นฝ้ายดักเป็นรูปตาข่ายห้อยลงมา แล้วจะประดับด้วยอุบะซึ่งเป็นพู่ห้อยหลากหลายสีสวยงาม

กล่าวกันว่า ถ้าหากทอผ้าตุงไชยได้มีความยาวได้มากเท่าใด ก็จะได้รับอานิสงส์บุญคุณมากเท่านั้น และหากใครได้ทอตุงไชยในพระพุทธศาสนา เมื่อตายไปจะได้ไปไหว้พระเกศแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ หรือหากแม่สร้างเวรกรรมมากมายเมื่อยังมีชีวิตอยู่ หากตายไปตกนรกชายตุงไชยที่เคยทำพิธีทานไว้ ก็จะกวัดแกว่งให้วิญญาณได้เกาะขึ้นพ้นนรก

การแขวนตุงไชยนี้ หากมีขนาดใหญ่หรือมีความยาวมาก ก็มักใช้ไม้ไผ่ลำโตทำเป็นเสาตุง ส่วนหัวของตุงไชยจะแขวนไว้กับเสา นิยมทำเป็นโครงรูปปราสาทหรือวงกลมสามห่วง ใช้ไม้ฉลุหรือไม้ไผ่ขุดมัดเป็นโครงให้แข็งแรง ผูกกับค้ำตุงซึ่งเป็นส่วนปลายเสา ค้ำตุงนี้ต้องทำให้หมุนได้เพราะเมื่อตุงถูกลมพัดจะได้ไม่พันตัวเอง

ชาวไทยลื้อก็นิยมทำตุงไชยนี้เช่นกัน โดยนิยมทอด้วยเทคนิคการทอหรือจก ซึ่งมีลวดลายวิจิตรบรรจงและพิเศษตรงที่ ส่วนล่างสุดมักนิยมทอเป็นรูปปราสาท มีรูปต้นไม้ นก คน ม้า ช้าง ฯลฯ ล้อมอยู่ และมีรูปสิ่งของเครื่องใช้ เช่น น้ำตัน (คนโท) ชันดอก (พานดอกไม้) ฯลฯ โดยแต่ละช่วงของลวดลายจะคั่นด้วยการสอดไม้ไผ่เป็นปล้อง ๆ ส่วนลวดลายช่วงบนอาจเป็นรูปเรือ ช้าง ม้า นก หงส์ นาค ต้นไม้ ดอกไม้ ฯลฯ

ตุงไชยนั้นนอกจากจะทำเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแล้ว ยังเป็นเครื่องหมายบอกให้รู้ว่าในบริเวณนั้นจะมีงานฉลองสมโภช โดยจะมีการปักตุงไชยไว้ห่างกันประมาณ 8 – 10 เมตร เป็นแนวสองข้างถนนสู่บริเวณที่มีงาน และยังใช้ร่วมในขบวนแห่ต่าง ๆ ด้วย

จุดประสงค์ในการถวายทานตุงไชย คือ

1. เพื่อปรารถนาให้เป็นบุญกุศล หมายถึง การถวายทานตุงไชยหรือตุงไฉย เป็นบุญกุศลอย่างยิ่ง ตามที่ได้เล่าไว้ในคัมภีร์ทางศาสนาว่า “ คนถวายตุง เมื่อสิ้นชีวิตไปแล้วเมื่อไปตกในนรกก็จะปรากฏกฏทางตุงหย่อนลงไปให้เกาะเกี่ยว พาขึ้นไปเกิดบนสวรรค์ได้ ”
2. เพื่อสร้างความกตัญญูตเวที หมายถึง การถวายทานตุงไชยอุทิศแก่บรรพบุรุษของตน ได้แก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น เพื่อหวังใจว่าคนเหล่านั้นจะได้พ้นจากความทุกข์และไปเกิดในภพภูมิที่ดีมีสุขต่อไป
3. เพื่อเป็นพุทธานุชา หมายถึง การถวายทานตุงไชยคราวมีงานฉลองปอยหลวงถาวรวัตถุของวัด ศรัทธาประชาชนทั้งมวลล้วนมีศรัทธาอยากจะทำถวายทานตุงไชยเป็นพุทธานุชา หากใครไม่ได้ทำ ก็จะมีรู้สึกที่ตนเองขาดอะไรไปอย่างหนึ่งในการทำบุญครั้งนั้น หากได้ทำก็จะทำให้มีความสมใจและสบายใจ
4. เพื่อเป็นการสร้างศิลปะของท้องถิ่น ข้อนี้เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเพราะเมื่อมีงานฉลอง ชาวบ้านที่เป็นสตรีชาวล้านนาในบางท้องถิ่น ก็จะทำการทอตุงไชยเป็นรูปลวดลายต่าง ๆ กันซึ่งก็มีความสวยงามไม่แพ้กันเลย

โอกาสในการใช้ตุงไชย

ตุงไชย หรือ ธงไชย ในภาษาล้านนา เรียกว่า ตุงไฉย เป็นตุงที่แสดงถึงความเป็นสิริมงคล แสดงถึงชัยชนะ ใช้ในงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ชาวบ้านช่วยกันนำตุงไชย มาปักเรียงตามสองข้างทางที่เข้าสู่วัด ประดับไว้รอบศาลาธรรม งานฉลองวัดวาอาราม งานปอยหลวง งานประเพณียี่เป็ง งานพิธีบายศรีเชื้อพระวงศ์หรือเจ้านาย งานตั้งธรรมฟังเทศมหาชาติ เพื่อบูชาพระรัตนตรัยถือว่าได้บุญกุศลอย่างแรงและเป็นสิริมงคล ซึ่งเล่าขานกันว่าใครได้ถวายทานตุงไชยนี้ เมื่อตายไปจะได้ไปไหว้พระเศกแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ แม้ตายไปตกนรกชายตุงนี้จะกวัดแกว่งให้ดวงวิญญาณได้เกาะขึ้นพ้นจากขุมนรก

นอกจากตุงไชยจะใช้ในงานฉลอง หรืองานปอยตามจุดประสงค์ข้างต้นแล้ว ตุงไชยยังนำไปใช้เพื่อการประกาศชัยชนะต่อกิเลสตัณหาที่อยู่ในใจ และสำหรับตุงไชยที่ใช้ในขบวนแห่พยุหยาตรา ก็เพื่อประกาศถึงชัยชนะให้คนทั่วไปทราบว่ามีชัยชนะต่อข้าศึก

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุงไชย

1. ผ้าลูกไม้โปร่งบาง
2. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
3. เข็ม , ด้าย

4. กรรไกร
5. กาวลาเท็กซ์
6. มีดผ่าไม้
7. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก
8. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 20 นาที
2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุ๊กตงู
  - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตงู
  - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงู
  - 3.4 คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กตงู
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตงู จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กตงู

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตงู

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงู

.....

.....

.....

.....

.....

4. คิดความเชื่อในการถวายทานตุ๊กตงู

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
  2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
  4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตงู ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
  5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด
- จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตงู มาส่งกับ
ผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู

คำสั่ง

ให้ยวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กตงูเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงเรื่องอะไร
  - ก. ความสนุกสนาน
  - ข. ความพยายาม
  - ค. ความบริสุทธิ์
  - ง. ความมีชัย
2. ตุ๊กตงูมีลักษณะรูปร่างเป็นอย่างไร
  - ก. เป็นรูปสามเหลี่ยม
  - ข. เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว
  - ค. เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
  - ง. เป็นรูปห้าเหลี่ยม
3. ตุ๊กตงู หรือ ธงชัย ในภาษาล้านนาเรียกว่าอะไร
  - ก. ตุ๊กตงู
  - ข. ตุ๊กตงู
  - ค. ตุ๊กตงู
  - ง. ตุ๊กตงู
4. วัสดุชนิดใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุ๊กตงู
  - ก. กระดาษสา
  - ข. แผ่นโลหะ
  - ค. ผ้าโปร่งบาง
  - ง. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ

5. ตามคติความเชื่อถ้าใครได้ถวายทานตุงไชยเมื่อตายไปจะได้ไปไหว้สิ่งใด
- ก. จะได้ไปไหว้ เทวดาบนสวรรค์
  - ข. จะได้ไปไหว้ พระเกตแก้วจุฬามณีบนสวรรค์
  - ค. จะได้ไปไหว้ พระอินทร์บนสวรรค์
  - ง. จะได้ไปไหว้ พระศรีอริยเมตไตรย

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 4 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงู

---

1. ง
2. ข
3. ก
4. ค
5. ข

**แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา
เวลา 3 คาบ / 180 นาที**

สาระสำคัญ

ตุ๊กตา เป็นตุ๊กตารูปตัวเล็กทำจากผ้าสีหรือกระดาษว่าวสีต่าง ๆ ตุ๊กตาจะใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา หรือในงานเฉลิมฉลองวัด เช่น ฉลองโบสถ์ กำแพง เป็นต้น เวลาใช้จะนำมาติดบนเชือกห่างกันเป็นระยะ ๆ แล้วนำมาผูกโยงติดกับยอดเจดีย์ ยอดโบสถ์ หรือผูกโยงตามเสาของศาลาโรงธรรม

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์

ตุ๊กตา

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กตาได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาได้
4. บอกประโยชน์ของตุ๊กตาได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กตา
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตา
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา
4. ประโยชน์ของตุ๊กตา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. แบ่งกลุ่มเยาวชนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์
2. ให้เยาวชนดูตัวอย่าง ตุงราว ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาซักถามเยาวชน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุงราว ที่นำมาให้ดู โดยมีคำถาม คำถาม ดังนี้
  - 3.1 เยาวชนทราบไหมว่าตุงชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุงอะไร
  - 3.2 เยาวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุงราว
  - 3.3 เยาวชนคิดว่าตุงราว จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม จนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่เยาวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงราว
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุงราวตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่เยาวชน

14. ยุวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
การประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาราวของกลุ่มมาส่งกับ
ผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาราว ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตาราว ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
3. กาว
4. เชือก
5. กรรไกร

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว แบบปรนัย ชนิด
4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา

ตุ๊กตา

ตุ๊กตา หรือ ตุ๊กตา เป็นตุ๊กขนาดเล็ก ประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยจะมีการตัดหรือฉลุวดลายลงบนผืนตุง หรือไม่มีการตัดหรือฉลุวดลายบนผืนตุงก็ได้ ตุ๊กตาอาจจะ มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หรือตัดเป็นรูปคล้ายคนบนผืนตุง ซึ่งก็ไม่ได้ กำหนดแน่นอนตายตัวแต่อย่างใด

โอกาสในการใช้ตุ๊กตา

ตุ๊กตาประเภทนี้จะใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา หรือใช้ในงานเฉลิมฉลองสมโภชวัด เช่น งานฉลองโบสถ์ งานฉลองกำแพง เป็นต้น วิธีการใช้งานคือ จะนำตัวตุ๊กมาทากาวแล้วจึง นำไปติดบนเชือกที่ได้เตรียมเอาไว้เป็นแนวยาวสลัปลี่ โดยจะให้มีความห่างเป็นระยะเท่า ๆ กันแล้วนำมาผูกโยงติดกับยอดเจดีย์ ยอดโบสถ์ ปราสาท หรือในวิหารที่มีพิธีกรรมทางศาสนา และผูกโยงตามเสาต่าง ๆ ของศาลาธรรม เป็นต้น สาเหตุที่เรียกชื่อว่า ตุ๊กตา ก็เนื่องมาจากการนำเอาผืนตุงไปติดไว้บนราวนั่นเอง

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา

1. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
2. เชือก
3. กรรไกร
4. กาวลาเทกซ์

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุ๊กตา
  - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตา
  - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา
  - 3.4 ประโยชน์ของตุ๊กตา
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตา จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กตา

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตา

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา

.....

.....

.....

.....

.....

4. ประโยชน์ของตุ๊กตา

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตา ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตา ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตา มาส่งกับ
ผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กตาจะให้ประกอบในงานอะไร
  - ก. งานฉลองโบสถ์
  - ข. งานศพ
  - ค. งานสงกรานต์
  - ง. งานลอยกระทง
2. วัสดุในข้อใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุ๊กตา
  - ก. กระดาษหนังสือพิมพ์
  - ข. แผ่นโลหะ
  - ค. กระดาษวาวสีต่าง ๆ
  - ง. กระดาษสา
3. ตุ๊กตาหรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร
  - ก. ตุ๊กยาว
  - ข. ตุ๊กไล่หนู
  - ค. ตุ๊กฮาว
  - ง. ตุ๊กขาว
4. ตุ๊กตามีลักษณะทรงเป็นอย่างไร
  - ก. เป็นรูปสามเหลี่ยมจัตุรัส
  - ข. เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
  - ค. เป็นรูปสามเหลี่ยม
  - ง. ถูกทั้งข้อ ข และ ค

5. จำเป็นหรือไม่ที่ต้องมีการตัดลดรายบนตุง
- ก. มีความจำเป็นอย่างมาก
  - ข. ไม่มีความจำเป็นเลย
  - ค. จะตัดลดราย หรือไม่ตัดลดรายก็ได้
  - ง. ไม่มีข้อใดถูก

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตา

---

1. ก
2. ค
3. ค
4. ง
5. ค

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง
เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กตาคิง ในภาษาล้านนา เรียกว่า ตุงเท่าคิง คำว่า คาคิง แปลว่า เท่าตัวเองหรือสูงเท่ากับตนเอง ซึ่งก็คือตัวเจ้าของตุงนั่นเอง ดังนั้น ตุงคาคิงจึงมีความยาวเท่ากับความสูงของผู้ที่จะถวายทานตุงนั้น ตุงคาคิงเป็นตุงที่ทำด้วยกระดาษหรือผ้า แต่ส่วนใหญ่จะทำจากกระดาษ ชาวล้านนาใช้ตุงคาคิงในพิธีสืบชะตา หรือสะเดาะเคราะห์ นอกจากนี้ ตุงคาคิงยังใช้ปักบูชาองค์เจดีย์ทรายในวันสงกรานต์ได้อีกด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้เยาวชนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์

ตุงคาคิง

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุงคาคิงได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุงคาคิงได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุงคาคิงได้
4. บอกประโยชน์ของตุงคาคิงได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุงคาคิง
2. ลักษณะรูปทรงของตุงคาคิง
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุงคาคิง
4. ประโยชน์ของตุงคาคิง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ให้นักเรียนเดิมจากการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาราว
2. ให้อุทยานดูตัวอย่าง ตุ๊กตาคิง ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มนักเรียน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุ๊กตาคิง ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 ยูวชนทราบไหมว่าตุ๊กตาคิงนี้มีชื่อเรียกว่าตุ๊กตอะไร
  - 3.2 ยูวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง
  - 3.3 ยูวชนคิดว่าตุ๊กตาคิง จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้ความรู้แก่ยูวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยูวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยูวชน
14. ยูวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิงของกลุ่มมาส่ง
กับผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยาการท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ้ตุงล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง ที่เป็นของจริง
2. ตุ้ตุงค่าคิง ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษสา
3. เข็ม , ด้าย
4. กรรไกร

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ้ตุงค่าคิง แบบปรนัย ชนิด
4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง

ตุ๊กตาค้าง

ตุ๊กตาค้าง ในภาษาล้านนาเรียกว่า ตุ๊กเท้าค้าง (บางท้องถิ่น เรียกว่า ตุ๊กคิง) ตุ๊กตาค้าง เป็นตุ๊กที่ทำด้วยกระดาษสา หรือผ้า แต่ส่วนใหญ่จะทำจากกระดาษสา จะใช้กระดาษชนิดอื่น แทนก็ได้แต่ไม่เป็นที่นิยม

คำว่า ค้างคิง แปลว่า เท้าตัวเอง หรือสูงเท่ากับตนเอง ซึ่งก็คือตัวเจ้าของตุ๊กนั่นเอง ดังนั้น ตุ๊กตาค้างจึงมีความยาวเท่ากับความสูงของผู้ที่จะถวายทานตุ๊กนั้น (ตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า) และมีความกว้างเท่ากับศอกของผู้ที่จะถวายทานตุ๊ก หรือประมาณ 20 เซนติเมตร โดยมากจะมีไม่ค่อยมีการตกแต่ง ประดับประดาคล้ายอันวิจิตรพิสดารลงบนตุ๊กตาค้าง แต่อาจจะตกแต่งด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง หรือทำเป็นลวดลายรูปเจดีย์ ช้าง ม้า ราชสีห์ กวาง นาค ประดับไว้พองามก็ได้ เมื่อทำตุ๊กตาค้างเสร็จแล้วจะนำไปผู้กับคันตุ๊ก ที่ยาวกว่าตัวตุ๊กเล็กน้อย

ชาวล้านนาใช้ตุ๊กตาค้างในพิธีสืบชะตา หรือสะเดาะเคราะห์ การนำตุ๊กเข้าไปใช้ในพิธีทำได้โดยมัดคันตุ๊กพร้อมกับไม้สามขาแล้วจัดการตามพิธี เมื่อเสร็จสิ้นพิธีจะต้องนำตุ๊กตาค้าง ไม้สามขา และสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีสืบชะตา ไว้ที่ต้นโพธิ์ที่อยู่ในบริเวณวัด นอกจากนี้ตุ๊กตาค้างยังใช้ปักบูชาองค์เจดีย์ทราย ในวันสงกรานต์ได้อีกด้วย

ตุ๊กตาค้างที่นำมาใช้มี 2 รูปแบบ คือ

1. ตุ๊กตาค้างแบบสร้อย
2. ตุ๊กตาค้างแบบตะขาบ (ภาษาล้านนา เรียกว่า จะเข็บ)

โอกาสในการใช้ตุ๊กตาค้าง

ตุ๊กตาค้าง นำมาไปใช้ในงานพิธีต่าง ๆ ได้แก่ พิธีสะเดาะเคราะห์ ใช้ในการสืบดวงชะตาคนที่ต้องการสืบชะตา ซึ่งมักป่วยอด ๆ แอด ๆ หรือมีเหตุที่ต้องสืบชะตา การเอาตุ๊กตาค้างเข้าพิธีโดยมัดคันตุ๊กพร้อมกับไม้สามขาและสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนี้ไปไว้ที่ต้นโพธิ์ ที่อยู่ในบริเวณวัดหรือปักบูชาบนองค์เจดีย์ทราย ร่วมกับตุ๊กชนิดอื่น ในประเพณีสงกรานต์

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง

1. กระดาษสา
2. เจิม , ด้าย
3. เชือก
4. กรรไกร
5. กาวลาเทกซ์
6. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
  2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษากันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
    - 3.1 ความหมายของตุ๊กตาค้าง
    - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาค้าง
    - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง
    - 3.4 ประโยชน์ของตุ๊กตาค้าง
  4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง
- หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตาคิง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กตาคิง

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปร่างของตุ๊กตาคิง

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง

.....

.....

.....

.....

.....

4. ประโยชน์ของตุ๊กตาคิง

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด

จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง มาส่งกับ
ผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาคิง

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กตาคิงมีขนาดความยาวประมาณเท่าไร
  - ก. ยาวเท่ากับความสูงของผู้ถววย
  - ข. ยาวเท่ากับหนึ่งคืบของผู้ถววย
  - ค. ยาวเท่ากับหนึ่งวาของผู้ถววย
  - ง. ยาวมาก ๆ
2. ตุ๊กตาคิงในภาษาล้านนาเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอะไร
  - ก. ตุ๊กค่า
  - ข. ตุ๊กฮา
  - ค. ตุ๊กคิงฮา
  - ง. ตุ๊กเท่าคิง
3. ตุ๊กตาคิงที่นิยมใช้มีกี่รูปแบบ
  - ก. 2 แบบ
  - ข. 3 แบบ
  - ค. 4 แบบ
  - ง. 5 แบบ
4. ตุ๊กตาคิงนิยมนำมาใช้ในงานพิธีอะไร
  - ก. พิธีบูชาท้าวทังสี่
  - ข. พิธีทำขวัญนาค
  - ค. พิธีบวชพระ
  - ง. พิธีสืบชะตา

5. ตุงค่าคิงแบบสร้อยต่างจากตุงค่าคิงแบบตะขาบอย่างไร

ก. สี

ข. รูปร่าง

ค. ความยาว

ง. การนำไปใช้

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 6 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาค้าง

---

1. ก
2. ง
3. ก
4. ง
5. ข

แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนู เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กไล่หนู บางท้องถิ่นเรียกว่า ตุ๊กพญาขอ หรือ ตุ๊กไล่ช้าง ตุ๊กดอกบัวง ตุ๊กไล่หนู เป็นตุ๊กหรือธงที่มีลักษณะเป็นพวงประดิษฐ์ ตามคติชาวเหนือใช้แขวนห้อยลงมาเป็นพวง ซึ่งจะ มีรูปร่างลักษณะคล้ายจอมแห หรือพระปรางค์ หรือเจดีย์ตุ๊กไล่หนู เป็นตุ๊กที่นำมาใช้ในเทศกาล สงกรานต์ เทศกาลออกพรรษา โดยใช้ปักบนกองเจดีย์ทรายร่วมกับตุ๊กหรือธงปีไหม ในป่าเวณี ปีไหมเมือง แต่ในบางท้องถิ่นก็จะใช้ประดับตกแต่งปราสาทศพเพื่อความสวยงาม โดยประดิษฐ์เป็น พวงใหญ่ ๆ ใช้กระดาษว่าวสีขาวและสีดำ หรือสีขาวและสีม่วง

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์

ตุ๊กไล่หนู

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กไล่หนูได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กไล่หนูได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนูได้
4. บอกคติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กไล่หนูได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กไล่หนู
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กไล่หนู
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนู
4. คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กไล่หนู

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. แบ่งกลุ่มเยาวชนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์
2. ให้เยาวชนดูตัวอย่าง ตุงไส้หมู ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาซักถามเยาวชน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุงไส้หมู ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 เยาวชนทราบไหมว่าตุงชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุงอะไร
  - 3.2 เยาวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุงไส้หมู
  - 3.3 เยาวชนคิดว่าตุงไส้หมู จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่เยาวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้เยาวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงไส้หมู

13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ่งล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุ่งได้หมูตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยุวชน
14. ยุวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ่งล้านนา
15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ่งได้หมูของกลุ่มมาส่งกับผู้วิจัย
16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ่งล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุปเรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ่งได้หมู ที่เป็นของจริง
2. ตุ่งได้หมู ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
3. กระดาษแข็ง
5. กระดาษย่นสีเขียว
4. กระดาษทอง , กระดาษเงิน
5. กาว
6. เข็ม , ด้าย
7. กรรไกร
8. ไม้ไผ่สำหรับทำเป็นคันทุง

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งได้หมู แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมู

ตุ๊กใส่หมู

ตุ๊กใส่หมู บางท้องถิ่นเรียกว่า ตุ๊กพญาหยอ หรือ ตุ๊กใส่ข้าง ตุ๊กคอกบัวง ตุ๊กใส่หมู เป็นตุ๊ก หรือ ธง ที่มีลักษณะเป็นพวงประดิษฐ์ ตามคติชาวเหนือใช้แขวนห้อยลงมาเป็นพวง ซึ่งจะมีรูปร่างลักษณะคล้ายจอมแห หรือพระปรางค์ หรือเจดีย์ คือ ด้านล่างกว้างสอบเรียงตามลำดับจนถึงด้านหัว ทำจากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ หรือกระดาษแก้วสีต่าง ๆ อย่างน้อยแผ่นละสี มาวางซ้อนกันแล้วทับทแยงมุมหลาย ๆ ทบ ใช้กรรไกรตัดสลับกันเป็นลายฟันปลา จนถึงส่วนปลายสุด แล้วคลี่ออก และจับหางยี่ขึ้นจะเห็นเป็นพวงกระดาษที่สวยงาม

การนำตุ๊กใส่หมูไปใช้ ทำได้โดยนำไปผูกติดกับคันตุ๊ก ความยาวประมาณ 1 เมตร ใช้ถือร่วมขบวนแห่ครุฑวานเข้าวัด ประดับครุฑวาน หรือปักเจดีย์ทรายที่วัดในเทศกาลสงกรานต์ แต่ในบางท้องถิ่น จะใช้ประดับตกแต่งปราสาทศพเพื่อความสวยงาม โดยประดิษฐ์เป็นพวงใหญ่ ๆ ใช้กระดาษว่าวสีขาวและสีดำ หรือสีขาว และสีม่วง

วัตถุประสงค์ของการประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมูเพื่อบูชาเจดีย์ 4 ประเภท มีดังนี้

1. พระธาตุเจดีย์ คือ ที่ประดิษฐานพระอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า และพระสาวกทั้งหลาย
2. พระธรรมเจดีย์ คือ ไข่มุกาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่จารึกในใบลาน แผ่นโลหะต่าง ๆ มีแผ่นเงิน แผ่นทอง เป็นต้น ซึ่งบรรจุไว้ในพระเจดีย์ต่าง ๆ
3. พระบริโภคเจดีย์ คือ สถานที่เก็บอัฐิบริหารของพระพุทธเจ้า หรือของพระสาวก อาจจะถูกเก็บไว้ในพระเจดีย์แห่งใดแห่งหนึ่ง ให้พุทธศาสนิกชนได้สักการบูชาต่อมา
4. พระอุทเทสิกเจดีย์ คือ สถานที่แสดงถึงความสำคัญเกี่ยวกับพระพุทธเจ้า 4 แห่ง คือ ที่ประสูติ คือ ลุมพินีวัน ที่ตรัสรู้ คือ พุทธคยา ที่แสดงปฐมเทศนา คือ มฤคทายวัน เมืองพาราณสี และที่ปรินิพพาน คือ เมืองกุสินารา

โอกาสในการใช้ตุ๊กใส่หมู

ตุ๊กใส่หมู เป็นตุ๊กที่นำมาใช้ในเทศกาลสงกรานต์ เทศกาลออกพรรษา โดยจะใช้ปักบนกองเจดีย์ทรายร่วมกับตุ๊กหรือธงปีใหม่ ในป่าเวณีปีใหม่เมืองซึ่งนิยมถวายทาน ในวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ซึ่งเรียกว่า "วันพญาวัน" ด้วยคติความเชื่อที่ว่า การได้ถวายทานตุ๊กใส่หมูแล้ว จะมีบุญอันสงฆ์ได้เกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตไตรย

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กได้หมู

1. กระดาษวาวสีต่าง ๆ
2. กระดาษแข็ง
3. กระดาษย่นสีเขียว
4. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
5. เข็ม , ด้าย
6. เชือก
7. กรรไกร
8. กาวลาเท็กซ์
9. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้หมู

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
  2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้หมู ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้หมู จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
    - 3.1 ความหมายของตุ๊กตงูได้หมู
    - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตงูได้หมู
    - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้หมู
    - 3.4 คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กตงูได้หมู
  4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตงูได้หมู
- หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษากันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ่งได้หมู จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ่งได้หมู

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปทรงตุ่งได้หมู

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ่งได้หมู

.....

.....

.....

.....

.....

4. คติความเชื่อในการถวายทานตุ่งได้หมู

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กได้หมี

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
  2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กได้หมี ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กได้หมี ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
  4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กได้หมี ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
  5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด
- จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กได้หมี มาส่งกับ
ผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมู

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กใส่หมูบางท้องถิ่นเรียกว่าตุ๊กอะไร
  - ก. ตุ๊กพญายอ
  - ข. ตุ๊กปีใหม่
  - ค. ตุ๊กค่าคิง
  - ง. ตุ๊กช่อ
2. ตุ๊กใส่หมู มีลักษณะรูปทรงคล้ายกับสิ่งใด
  - ก. กำแพง
  - ข. โบลต์
  - ค. เจดีย์
  - ง. ศาลา
3. กระดาษที่นำมาประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมูมักจะใช้จำนวนกี่แผ่น
  - ก. 1 แผ่น
  - ข. 2 แผ่น
  - ค. 3 แผ่น
  - ง. 4 แผ่น
4. วัสดุประเภทใดที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมู
  - ก. กระดาษสา
  - ข. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ค. กระดาษมันปู
  - ง. กระดาษหนังสือพิมพ์

5. ตามคติความเชื่อถ้าได้ถวายทานตุงไส้หมูแล้วจะได้เกิดร่วมกับใคร

- ก. เทวดา
- ข. นางอัปสร
- ค. พระศรีอริยเมตไตรย
- ง. ผู้มีบุญ

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 7 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กใส่หมู

---

1. ก
2. ค
3. ข
4. ข
5. ค

แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กปีใหม่ เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์มาจากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ มีรูปร่างลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยนำมาตัดและตกแต่งเป็นลวดลายต่าง ๆ การถวายนตุ๊กปีใหม่ นิยมทำกันในเทศกาลสงกรานต์ โดยจะนำมาปักไว้บนเจดีย์ทรายร่วมกับตุ๊ก 12 ราศี และตุ๊กไล่หนู ซึ่งเชื่อว่าเมื่อได้ถวายนตุ๊กปีใหม่เพื่อบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ก็จะได้มีบุญอานิสงส์ให้เกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตไตรย

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กปีใหม่ได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กปีใหม่ได้
3. บอกประโยชน์ของตุ๊กปีใหม่ได้
4. บอกคติความเชื่อในการถวายนตุ๊กปีใหม่ได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กปีใหม่
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กปีใหม่
3. ประโยชน์ของตุ๊กปีใหม่
4. คติความเชื่อในการถวายนตุ๊กปีใหม่

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ใช้กลุ่มเดิมจากการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กไล่หนู
2. ให้ผู้เรียนดูตัวอย่าง ตุ๊กปีใหม่ ที่เป็นของจริง

3. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มย่อยเกี่ยวกับตัวอย่าง ตุงปีใหม่ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้

- 3.1 ยูวชนทราบไหมว่าตุงชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุงอะไร
- 3.2 ยูวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุงปีใหม่
- 3.3 ยูวชนคิดว่าตุงปีใหม่ จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นสมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่ยูวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยูวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุงปีใหม่ตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยูวชน
14. ยูวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงปีใหม่ ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา
15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุงปีใหม่ของกลุ่มมาส่งกับผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเยาวชนร่วมกันอภิปรายและสรุปเรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่ ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตารูปใหม่ ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
3. เข็ม , ด้าย
4. กรรไกร
5. กิ่งไม้ไผ่สำหรับนำตุ๊กตามาผูกติด

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตารูปใหม่ แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

ตุ๊กปีใหม่

ตุ๊กปีใหม่ เป็นตุ๊กที่มีรูปร่างลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีขนาดความกว้างประมาณ 4 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร นำมาตัดและตกแต่งเป็นลวดลายต่าง ๆ ตุ๊กปีใหม่ประดิษฐ์มาจากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยจะนำมาปักไว้บนเจดีย์ทรายร่วมกับตุ๊ก 12 ราศี และตุ๊กไล่หนู

โอกาสในการใช้ตุ๊กปีใหม่

การถวายทานตุ๊กปีใหม่ นิยมทำกันในเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งชาวล้านนาจะเรียกว่า “ ป้าเวณีปีใหม่เมือง ” ซึ่งจะตรงกับวันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี โดยเชื่อว่าเมื่อได้ถวายตุ๊กปีใหม่เพื่อบูชาพระรัตนตรัยแล้ว ก็จะได้รับบุญอันส่งผลให้เกิดร่วมกับพระศรีอริยเมตตรัย

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

1. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
2. เข็ม , ด้าย
3. กรรไกร
4. กิ่งไม้ไผ่สำหรับนำตุ๊กมาผูกติด

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษากันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุ๊กปีใหม่
  - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กปีใหม่
  - 3.3 ประโยชน์ของตุ๊กปีใหม่
  - 3.4 คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กปีใหม่
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กปีใหม่ จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กปีใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กปีใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

3. ประโยชน์ของตุ๊กปีใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

4. คติความเชื่อในการถวายทานตุ๊กปีใหม่

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด

จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่ มาส่งกับ
ผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

คำสั่ง

ให้ยูชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กปีใหม่ใช้ถวายนทานร่วมกับตุ๊กอะไร
  - ก. ตุ๊กพันช่อ
  - ข. ตุ๊กไล่หนู
  - ค. ตุ๊กค่าคิง
  - ง. ตุ๊กช่อ
2. ตุ๊กปีใหม่มีลักษณะรูปทรงเป็นอย่างไร
  - ก. เป็นรูปวงกลม
  - ข. เป็นรูปสามเหลี่ยม
  - ค. เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
  - ง. เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส
3. ชาวบ้านนิยมถวายนทานตุ๊กปีใหม่ในงานเทศกาลอะไร
  - ก. เทศกาลปีใหม่
  - ข. เทศกาลตรุษจีน
  - ค. เทศกาลสงกรานต์
  - ง. เทศกาลลอยกระทง
4. เชื่อกันว่าถ้าได้ถวายนทานตุ๊กปีใหม่จะได้เกิดร่วมกับพระเจ้าองค์ใด
  - ก. พระนารายณ์
  - ข. พระศรีอริยเมตไตรย
  - ค. พระพรหม
  - ง. พระอิศวร

5. คำว่า “ ป้าเวณีปีไหมเมือง ” ตรงกับวันที่อะไร

- ก. 13 – 15 มกราคม
- ข. 13 – 15 กุมภาพันธ์
- ค. 13 – 15 มีนาคม
- ง. 13 – 15 เมษายน

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 8 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กปีใหม่

---

1. ข
2. ค
3. ค
4. ข
5. ง

แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย
เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กเต็ยทราย เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ ส่วนรูปร่างของตุ๊กเต็ยทรายนี้ไม่ได้กำหนดไว้แน่นอนตายตัว บ้างก็ทำเป็นรูปคน มีหัว ลำตัว แขน ขา บ้างก็ประดิษฐ์ประคอยเป็นรูปร่างต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม เมื่อได้ตุ๊กตามที่ต้องการแล้ว ผู้ทำก็จะนำส่วนหัวไปร้อยติดกับด้ายแล้วผูกติดกับกิ่งไม้ที่ยื่นเป็นแผง เช่น กิ่งไม้ไผ่ หรือกิ่งไม้อื่น ๆ จากนั้นก็จะนำไปปักไว้ที่เจดีย์ทรายในวัด ตุ๊กเต็ยทรายนี้เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในงานเทศกาลสงกรานต์

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ยวชนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กเต็ยทรายได้
2. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทรายได้
3. บอกประโยชน์ของตุ๊กเต็ยทรายได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กเต็ยทราย
2. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย
3. ประโยชน์ของตุ๊กเต็ยทราย

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. แบ่งกลุ่มยวชนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้

ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์

2. ให้ยุวชนดูตัวอย่าง ตุงเจดีย์ทราย ที่เป็นของจริง

3. ผู้วิจัยสนทนาซักถามยุวชน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุงเจดีย์ทราย ที่นำมาให้ดู โดยมี การถามคำถาม ดังนี้

3.1 ยุวชนทราบไหมว่าตุงชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุงอะไร

3.2 ยุวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย

3.3 ยุวชนคิดว่าตุงเจดีย์ทราย จะนำมาใช้ในงานอะไร

4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้กับสมาชิกทุกคนใน กลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้เข้าใจ

5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้กับทุกกลุ่มจนครบ

6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย

7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย จนครบทุกกลุ่ม

8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย

9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม

10. เปิดโอกาสให้ยุวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ ตุงเจดีย์ทราย ได้ซักถามวิทยากร

11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้กับทุกกลุ่มจนครบ

12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย

13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุงเจดีย์ ทรายตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยุวชน

14. ยุวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงเจดีย์ทราย ตามการสาธิตของ วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัลของกลุ่ม มาส่งกับผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล และเยาวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตาดิจิทัล ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
3. กาว
4. กรรไกร
5. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย

ตุ๊กเต็ยทราย

ตุ๊กเต็ยทราย เป็นตุ๊กที่นำมาใช้ปักประดับที่เจด็ยทรายในเทศกาลสงกรานต์ ประดิษฐ์จากกระดาษสีต่าง ๆ หลากสี แต่ส่วนมากนิยมประดิษฐ์จากกระดาษว่าวสีต่าง ๆ โดยทั่วไปจะมีขนาดความกว้างประมาณ 3-4 นิ้ว ความยาวประมาณ 12-13 นิ้ว ส่วนรูปร่างของตุ๊กเต็ยทรายก็ไม่ได้กำหนดตายตัว บ้างประดิษฐ์เป็นรูปคน มีหัว ลำตัว แขน ขา บ้างก็ประดิษฐ์ประตอยเป็นรูปร่างต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยใช้กรรไกรตัดตามแต่จะคิดทำ ซึ่งจะทำให้ได้ลวดลายต่าง ๆ ออกมาอย่างหลากหลาย เมื่อได้ตุ๊กตามที่ต่องการแล้ว ผู้ทำก็จะนำส่วนหัวไปร้อยกับด้าย แล้วผูกติดกับกิ่งไม้ที่ยืนเป็นแผง เช่น กิ่งไม้ไผ่ หรือกิ่งไม้อื่น ๆ

โอกาสในการใช้ตุ๊กเต็ยทราย

ตุ๊กเต็ยทราย จะนำมาใช้ในเทศกาลสงกรานต์ โดยการนำตุ๊กไปปักไว้ที่เจด็ยทรายในวัด ซึ่งจำนวนของตุ๊กเต็ยทรายที่จะนำไปปักในเทศกาลสงกรานต์นี้ มักนิยมทำให้พอดีกับจำนวนของสมาชิกในแต่ละครอบครัวที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย

1. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
2. กรรไกร
3. กาวลาเท็กซ์
4. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทราย

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
2. ให้เลขาภลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทราย ให้สมาชิกทุกคนในภลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในภลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทราย จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุ๊กเต๋ยทราย
  - 3.2 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทราย
  - 3.3 ประโยชน์ของตุ๊กเต๋ยทราย
4. ส่งตัวแทนภลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทรายหน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กเต๋ยทราย จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กเต๋ยทราย

.....

.....

.....

.....

.....

2. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กเต๋ยทราย

.....

.....

.....

.....

.....

3. ประโยชน์ของตุ๊กเต๋ยทราย

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล มาส่งกับผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย

คำสั่ง

ให้ยวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กเต็ยทรายจะใช้ประกอบในงานอะไร
  - ก. งานสงกรานต์
  - ข. งานฉลองอุโบสถ์
  - ค. งานลอยกระทง
  - ง. งานทอดผ้าป่า
2. วัสดุในข้อใดที่นิยมนำมาประดิษฐ์ตุ๊กเต็ยทราย
  - ก. ผ้าโปร่งบาง
  - ข. กระดาษหนังสือพิมพ์
  - ค. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ง. กระดาษสา
3. ตุ๊กเต็ยทรายใช้ถวายทานร่วมกับตุ๊กอะไร
  - ก. ตุ๊กสามหาง
  - ข. ตุ๊กสิบสองราศี
  - ค. ตุ๊กราว
  - ง. ตุ๊กแดง
4. ชาวบ้านนิยมถวายทานตุ๊กเต็ยทรายในงานเทศกาลอะไร
  - ก. เทศกาลออกพรรษา
  - ข. เทศกาลตรุษจีน
  - ค. เทศกาลสงกรานต์
  - ง. เทศกาลลอยกระทง

5. วัสดุใดที่จำเป็นต้องใช้ในการนำตุ้จเจดีย์ทรายไปผูกติดไว้

- ก. ต้นกล้วย
- ข. ต้นมะขาม
- ค. กิ่งไม้ไผ่ หรือกิ่งไม้อื่น ๆ
- ง. ไม่มีข้อใดถูก

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 9 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล

---

1. ก
2. ค
3. ข
4. ค
5. ค

แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กตาสองราศี เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์ขึ้นมาจากกระดาษ อาจจะเป็นกระดาษสาหรือกระดาษชนิดอื่น ๆ ก็ได้ ที่มีพื้นสีขาว ตุ๊กจะมีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาว ที่มีรูปนักษัตรีย์หรือสัตว์สิบลองราศี หรือที่ชาวล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า " ตัวเป็ง " จะอยู่ในตุ๊กผืนเดียวกัน การถวายนามตุ๊กตาสองราศี นิยมใช้ปักบนเจดีย์ทรายในงานเทศกาลสงกรานต์ เชื่อกันว่าหากได้ถวายนามตุ๊กตาสองราศีนี้แล้วก็จะได้รับบุญอันสงฆ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กตาสองราศีได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาสองราศีได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศีได้
4. บอกประโยชน์ของตุ๊กตาสองราศีได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กตาสองราศี
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาสองราศี
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
4. ประโยชน์ของตุ๊กตาสองราศี

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ใช้กลุ่มเดิมจากการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล
2. ให้ยวชนดูตัวอย่าง ตุ๊กตาสองราศี ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนาคำถามยวชน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุ๊กตาสองราศี ที่นำมาให้ดู โดยมี การถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 ยวชนทราบไหมว่าตุ๊กตาดังนี้ มีชื่อเรียกว่าตุ๊กตาดิจิทัล
  - 3.2 ยวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
  - 3.3 ยวชนคิดว่าตุ๊กตาสองราศี จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้กับสมาชิกทุกคนใน กลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล ให้ความรู้แก่ยวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาสองราศี ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุ๊กตาสอง ราศีตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยวชน
14. ยวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ตามการสาธิตของวิทยากร ท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาดิจิทัล

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศีของกลุ่ม มาส่งกับผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และเยาวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตาสองราศี ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษสา
2. กระดาษทอง , กระดาษเงิน
3. รูปภาพสัตว์ทั้งสองราศี
4. สีเมจิก , สีเทียน
5. กาว
6. เข็ม , ด้าย
7. กรรไกร

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี แบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

ตุ๊กตาสองราศี

ตุ๊กตาสองราศี เป็นตุ๊กตาระจำราศีเกิด หรือตุ๊กที่มีรูปนักษัตร 12 ราศี ซึ่งอาจแยกเป็นแต่ละราศี หรือมีทั้ง 12 ราศี อยู่บนตุ๊กตัวเดียวกัน โดยส่วนใหญ่มักนิยมประดิษฐ์จากกระดาษ อาจจะเป็นกระดาษสาหรือกระดาษชนิดอื่น ๆ ก็ได้ที่มีพื้นสีขาว ที่ประดิษฐ์จากผ้าก็มีบ้างแต่ไม่เป็นที่นิยม ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาสองราศี ก็คือ เป็นตุ๊กรูปลีเหลี่ยมผืนผ้าที่มีรูปนักษัตรหรือสัตว์สิบสองราศี หรือที่ชาวล้านนาเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “ ตัวเป็ง ” จะอยู่ในตุ๊กตัวเดียวกันโดยเรียงลำดับ ดังนี้

ลำดับที่	ชื่อเรียกปีที่เกิด ภาษาไทยกลาง	ชื่อเรียกปีที่เกิด ภาษาล้านนา	รูปนักษัตร (ตัวเป็ง)
1	ปีชวด	ไจ้	หนู
2	ปีฉลู	เป้า	วัว
3	ปีขาล	ยี่	เสือ
4	ปีเถาะ	เม้า	กระต่าย
5	ปีมะโรง	สี่	งูใหญ่
6	ปีมะเส็ง	ไส้	งูเล็ก
7	ปีมะเมีย	สะง่า	ม้า
8	ปีมะแม	เม็ด	แพะ
9	ปีวอก	สัน	ลิง
10	ปีระกา	เล้า	ไก่
11	ปีจอ	เส็ด	หมา
12	ปีกุน	ไก้	หมู

จุดประสงค์ในการประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี

1. เนื่องจากความคิดที่ว่าในครอบครัวหนึ่ง ๆ มีสมาชิกหลายคน แต่ละคนจะเกิดในปีต่างกัน ดังนั้น ราศีเกิดก็ต้องต่างกันด้วยจึงได้ประดิษฐ์ตุงสิบสองราศีขึ้นมา เมื่อนำไปถวายก็เท่ากับว่าทุกคนในครอบครัวจะได้รับอานิสงส์จากการถวายทานตุงเท่า ๆ กัน
2. เชื่อกันว่าจักรราศีแม้อันมีสัตว์ทั้งสิบสองตัวนั้นล้วนเป็นสัตว์ประจำปีไม่มีใดก็ปีหนึ่ง หากได้ถวายทานตุงสิบสองราศีแล้วก็จะทำให้พ้นเคราะห์ พ้นโศก พ้นโรคภัย และพ้นภัยอันตรายทั้งปวง เรียกได้ว่าเป็นการสุมทาน เพราะสัตว์ประจำปีย่อมหนีไม่พ้นสัตว์ทั้งสิบสองตัวนี้แน่นอน

โอกาสในการใช้ตุงสิบสองราศี

ตุงสิบสองราศีนี้จะประดิษฐ์ขึ้นมาเป็นตุงบูชาเจดีย์ทราย ในเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือเป็นวันปีใหม่ของไทยจึงเรียกกันทั่วไปว่า “ตุงปีใหม่” โดยการนำไปปักไว้ที่เจดีย์ทรายในวัด ร่วมกับตุงชนิดอื่น ๆ ในเทศกาลสงกรานต์ หรือนำไปปักบนกองทรายในบริเวณที่ทำพิธีถวายทานในบ้านหรือแปลงบ้าน ซึ่งเชื่อกันว่าเมื่อได้ถวายทานตุงสิบสองราศีแล้วจะได้รับบุญอานิสงส์ นอกจากนี้ยังใช้ในพิธีสืบดวงชะตาต่ออายุ เพราะถือว่าจะมีอายุยืนยาวมาค้าขายดี

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุงสิบสองราศี

1. กระดาษสา
2. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
3. รูปภาพสัตว์ทั้งสิบสองราศี
4. สีเมจิก , สีไม้ หรือ สีเทียน
5. เข็ม , ด้าย
6. เชือก
7. กรรไกร
8. กาวลาเท็กซ์
9. ไม้ไผ่สำหรับทำคันทุง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความหมายของตุ๊กตาสองราศี
  - 3.2 ลักษณะรูปร่างของตุ๊กตาสองราศี
  - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
  - 3.4 ประโยชน์ของตุ๊กตาสองราศี
4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี
หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตาสองราศี จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กตาสองราศี

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปร่างของตุ๊กตาสองราศี

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

.....

.....

.....

.....

.....

4. ประโยชน์ของตุ๊กตาสองราศี

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้สมาชิกทุกคนใน

กลุ่มฟัง

3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ให้สมาชิกทุกคน

ในกลุ่ม

4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด

จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี มาส่งกับผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. " ตัวเบิ่ง " ตามราศีเกิดมีลักษณะเป็นเช่นไร
  - ก. เป็นรูปสัตว์
  - ข. เป็นรูปเจดีย์
  - ค. เป็นรูปพรรณไม้
  - ง. เป็นรูปพระปรางค์
2. ปีไฉมีสัตว์ตามราศีเกิดคือสัตว์อะไร
  - ก. เสือ
  - ข. วัว
  - ค. ม้า
  - ง. หนู
3. ตุ๊กตาสองราศีประดิษฐ์ด้วยวัสดุชนิดใด
  - ก. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ข. กระดาษสา
  - ค. ผ้าแพรว
  - ง. ผ้าลูกไม้โปร่ง
4. ตุ๊กตาสองราศีมีลักษณะเด่นกว่าตุ๊กตชนิดอื่นอย่างไร
  - ก. ขนาดของตุ๊ก
  - ข. รูปร่างของตุ๊ก
  - ค. ภาพที่ประดับบนตุ๊ก
  - ง. ลวดลายที่ตกแต่งบนตุ๊ก

5. ตุงสิบสองราศีนอกจากใช้ถวายทานในเทศกาลสงกรานต์แล้วยังใช้ในพิธีอะไรได้อีก

- ก. พิธีสืบดวงชะตา
- ข. พิธีบูชาท้าวทั้งสี่
- ค. พิธีบวงสรวงเทวดา
- ง. พิธีสะเดาะเคราะห์

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 10 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสองราศี

---

1. ก
2. ง
3. ข
4. ค
5. ก

แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อ เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กพันข้อ หรือบางท้องถิ่นเรียกว่า ชอนำทาน เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์จากกระดาษสา หรือกระดาษว่าวสีต่าง ๆ เช่น สีแดง สีขาว สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน เป็นต้น ซึ่งตุ๊กจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมขายธง และจะตัดเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือตามความคิดของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ตุ๊กพันข้อจะนำไปใช้ในพิธีต่าง ๆ เช่น งานผ้าป่า งานกฐิน งานปอยหลวง งานฉลองโบสถ์ งานฉลองเจดีย์ หรือ ปักเจดีย์ทรายในงานเทศกาลสงกรานต์

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อ

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กพันข้อได้
2. บอกลักษณะรูปทรงของตุ๊กพันข้อได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อได้
4. บอกประโยชน์ของตุ๊กพันข้อได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กพันข้อ
2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กพันข้อ
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อ
4. ประโยชน์ของตุ๊กพันข้อ

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. แบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็น 5 กลุ่ม โดยมีสมาชิกภายในกลุ่ม ๆ 4 คน (โดยการจับสลากซึ่งจะมีหมายเลข 1 – 5 กำกับเอาไว้) จากนั้นให้แยกย้ายกันเข้ากลุ่ม โดยดำเนินการเลือกประธานกลุ่ม เลขากลุ่ม และมอบหมายหน้าที่ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มรับผิดชอบ จากนั้นให้ตั้งชื่อกลุ่ม 1 ชื่อ ตามมติของกลุ่มที่เป็นเอกฉันท์
2. ให้ผู้เรียนดูตัวอย่าง ตุงพันช่อ ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนารับคำถามผู้เรียน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุงพันช่อ ที่นำมาให้ดู โดยมีการถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 ผู้เรียนทราบไหมว่าตุงชนิดนี้ มีชื่อเรียกว่าตุงอะไร
  - 3.2 ผู้เรียนคิดว่าวัสดุ/ อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุงพันช่อ
  - 3.3 ผู้เรียนคิดว่าตุงพันช่อ จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา ให้ความรู้แก่ผู้เรียนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อหรือกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดในใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุงพันช่อ
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุงล้านนา สาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุงพันช่อ ตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน

14. ยูวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ตามการสาธิตของวิทยากร
ท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา

15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อของกลุ่มมาส่ง
กับผู้วิจัย

16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กล้านนา และยูวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กพันช่อ ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษสา
3. กาว
4. กรรไกร
5. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ แบบปรนัย
ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

ตุ๊กพันช่อ

ตุ๊กพันช่อ หรือบางท้องถิ่นเรียกว่า ช่อนำทาน (เพราะมีการนำไปใช้เป็นจำนวนมาก) เป็นตุ๊กที่ทำจากกระดาษ หรือกระดาษว่าสีต่าง ๆ เช่น สีแดง สีขาว สีเขียว สีเหลือง สีน้ำเงิน สีชมพู เป็นต้น ตุ๊กมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมชายธง ขนาดความกว้างประมาณ 10 – 15 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 20 – 25 เซนติเมตร โดยจะมีการตัดเป็นลวดลายต่าง ๆ ตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือตามความคิดของแต่ละท้องถิ่น

โอกาสในการใช้ตุ๊กพันช่อ

ตุ๊กพันช่อ หรือ ช่อนำทาน จะนำไปใช้ในพิธีต่าง ๆ เช่น งานผ้าป่า งานฐิฐิน งานปอยหลวง งานฉลองโบสถ์ งานฉลองเจดีย์ หรือ ปักเจดีย์ทรายในงานสงกรานต์ เป็นต้น วิธีใช้ตุ๊กพันช่อ หรือ ช่อนำทาน จะใช้โดยการนำเอาช่อหรือตุ๊ก มาพันติดกับไม้ไผ่ผ่าซีก จำนวนหลาย ๆ อัน แล้วนำไปปักติดกับเครื่องไทยทาน หรือปักต้นคา ต้นกล้วย พร้อมกับธูปบัตร์แห่ไปในงานพิธีต่าง ๆ (ไม้ที่นิยมเอามาทำเป็นไม้ไผ่ผ่าซีกเล็กมากที่สุด คือ ไม้รวก ทั้งนี้เพราะไม้รวก แข็งแรงทนทาน และค่อนข้างเบา)

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

1. กระดาษ
2. กรรไกร
3. กาวลาเท็กซ์
4. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
  2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษากันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
    - 3.1 ความหมายของตุ๊กพันช่อ
    - 3.2 ลักษณะรูปร่างของตุ๊กพันช่อ
    - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
    - 3.4 ประโยชน์ของตุ๊กพันช่อ
  4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ
- หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กพันช่อ จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กพันช่อ

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปร่างของตุ๊กพันช่อ

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

.....

.....

.....

.....

.....

4. ประโยชน์ของตุ๊กพันช่อ

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขาของกลุ่มทำการแจก วัสดุ/อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ มาส่งกับผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อ

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กพันข้อใช้ปักติดกับเครื่องไทยทานเพื่อใช้ประกอบในงานอะไร
  - ก. งานกรฐิน
  - ข. งานสงกรานต์
  - ค. งานลอยกระทง
  - ง. งานทำบุญบูชาชะตาอายุ
2. วัสดุในข้อใดที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กพันข้อ
  - ก. กระดาษหนังสือพิมพ์
  - ข. กระดาษสา
  - ค. แผ่นโลหะ
  - ง. ฝ้ายลูกไม้
3. ตุ๊กพันข้อ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ซ่อนำทาน เพราะอะไร
  - ก. ใช้ปักบนต้นคา
  - ข. ใช้สีต่างกันมาก
  - ค. ใช้ปักบนต้นกล้วย
  - ง. ใช้ตั้งเป็นจำนวนมาก
4. ตุ๊กพันข้อมีลักษณะรูปทรงเป็นอย่างไร
  - ก. เป็นรูปสามเหลี่ยมจตุรัส
  - ข. เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า
  - ค. เป็นรูปสามเหลี่ยม
  - ง. เป็นรูปวงกลม

5. ลวดลายบนตุ้งพันช่อมีลักษณะลวดลายเป็นอย่างไร
- ก. เป็นลวดลายต่าง ๆ ตามความคิดสร้างสรรค์
  - ข. เป็นลวดลายตามความนิยมของคนในท้องถิ่น
  - ค. เป็นรูปสัตว์ 12 ราศี
  - ง. ถูกทั้งข้อ ก และ ข

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 11 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กพันช่อ

---

1. ก
2. ข
3. ง
4. ค
5. ง

แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
เวลา 3 คาบ / 180 นาที

สาระสำคัญ

ตุ๊กตาสามหาง ประดิษฐ์ขึ้นมาจากรกระดาษหรือผ้าขาว มีลักษณะคล้ายคนจากส่วนเอวลงไปแยกออกเป็น 3 แฉก เรียกว่า สามหาง การนำตุ๊กตาสามหางไปใช้ทำได้โดยแขวนไว้กับคันตุ๊ก แล้วนำไปปักไว้ใกล้โรงศพ ซึ่งขณะที่เคลื่อนศพไปป่าช้าก็จะมีคนแบกตุ๊กตาสามหางนำไปก่อน โดยห้ามไม่ให้หันหน้ากลับไปดูข้างหลัง เมื่อถึงป่าช้าก็จะปักไว้ใกล้กับเชิงตะกอนปัจจุบันตุ๊กตาสามหางไม่ได้ทำขึ้น เพื่อให้ประกอบงานอวมงคลอย่างงานศพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ในปัจจุบันได้มีการทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องประดับตกแต่งสถานที่ด้วย เพราะที่ตุ๊กตาสามหางจะมีลักษณะรูปร่างที่สวยงามแปลกตา

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีความเข้าใจ และมีทักษะการปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของตุ๊กตาสามหางได้
2. บอกลักษณะรูปร่างของตุ๊กตาสามหางได้
3. บอกชื่อวัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหางได้
4. บอกประโยชน์ของตุ๊กตาสามหางได้

เนื้อหา

1. ความหมายของตุ๊กตาสามหาง
2. ลักษณะรูปร่างของตุ๊กตาสามหาง
3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
4. ประโยชน์ของตุ๊กตาสามหาง

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ใช้กลุ่มเดิมจากการเรียน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์
2. ให้ยุวชนดูตัวอย่าง ตุ๊กตาสัตว์ ที่เป็นของจริง
3. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มกับยุวชน เกี่ยวกับตัวอย่าง ตุ๊กตาสัตว์ ที่นำมาให้ดู โดยมี การถามคำถาม ดังนี้
  - 3.1 ยุวชนทราบไหมว่าตุ๊กตาสัตว์นี้ มีชื่อเรียกว่าตุ๊กตาสัตว์อะไร
  - 3.2 ยุวชนคิดว่าวัสดุ / อุปกรณ์ชนิดใด ที่นำมาใช้ประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์
  - 3.3 ยุวชนคิดว่าตุ๊กตาสัตว์ จะนำมาใช้ในงานอะไร
4. ผู้วิจัยแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้กับสมาชิกทุกคนใน กลุ่มจนครบ จากนั้นให้ทุกคนศึกษาหาความรู้จากใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้เข้าใจ
5. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
6. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์
7. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ จนครบทุกกลุ่ม
8. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ มาให้ความรู้แก่ยุวชนบ้านทุ่งแล้ง เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์
9. ให้ทุกกลุ่มตั้งคำถามกลุ่มละ 2 คำถาม เพื่อซักถามวิทยากร จนครบทุกกลุ่ม
10. เปิดโอกาสให้ยุวชนทุกคน ๆ ที่มีความสงสัย และยังไม่เข้าใจใน เรื่อง การประดิษฐ์ ตุ๊กตาสัตว์ ได้ซักถามวิทยากร
11. ผู้วิจัยแจกใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้กับทุกกลุ่มจนครบ
12. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ให้สมาชิกทุกคนใน กลุ่มฟัง จากนั้นให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษารื้อกัน แล้วลงมือปฏิบัติตามรายละเอียดใน ใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์
13. ผู้วิจัยเชิญวิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ มาสาธิตวิธีการประดิษฐ์ตุ๊กตาสัตว์ ตามขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่ยุวชน

14. ยุวชนลงมือปฏิบัติงาน เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ตามการสาธิตของวิทยากร
ท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา
15. ให้ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหางของกลุ่มมา
ส่งกับผู้วิจัย
16. ผู้วิจัย วิทยากรท้องถิ่นการประดิษฐ์ตุ๊กตาล้านนา และยุวชนร่วมกันอภิปรายและสรุป
เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
17. ผู้วิจัยทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตาล้านนา จำนวน 30 ข้อ (หลังเรียน) กับยุวชนบ้านทุ่งแล้ง จำนวน 20 คน

สื่อการเรียนการสอน

1. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ที่เป็นของจริง
2. ตุ๊กตาสามหาง ที่เป็นของจริง
3. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
4. ใบงานที่ 1 และใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

วัสดุ / อุปกรณ์

1. กระดาษหนังสือพิมพ์
2. กระดาษสา
3. กระดาษทอง , กระดาษเงิน
4. กาว
5. เข็ม , ด้าย
6. กรรไกร
7. มีดผ้าไม้
8. ไม้ไผ่ผ่าสี่เหลี่ยม
9. ไม้ไผ่สำหรับทำคันตุ๊ก

การวัดและประเมินผล

1. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงานแผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
2. แบบฝึกหัดทบทวนแผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง แบบปรนัย
ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 5 ข้อ

ใบความรู้ที่ 1 แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ่งสามหาง

ตุ่งสามหาง

ตุ่งสามหาง หรือ ตุ่งรูปคน และในบางท้องถิ่น เรียกว่า ตุ่งอ่องอ่อง เป็นตุ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นจากกระดาษสาหรือผ้าขาว ซึ่งจะมีลักษณะคล้ายคน ส่วนบนคล้ายศีรษะคนจากส่วนเอวลงไปแยกออกเป็น 3 แฉก เรียกว่า สามหาง

ตุ่งสามหางเป็นตุ่งปริศนาสำหรับคนทั่วไป เกี่ยวกับสามหางบนผืนตุงนี้ มีท่านผู้รู้หลายท่านได้ตีความไปหลาย ๆ ทาง ซึ่งล้วนแสดงคติทางพระพุทธศาสนา อาทิ หมายถึงโลกทั้งสาม ที่มนุษย์เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้พ้น คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก หรือหมายถึงอนิจจัง (เครื่องหมายแห่งความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) อนัตตา (ความไม่ใช่ตน) ซึ่งตามคติทางพระพุทธศาสนาเชื่อกันว่าเมื่อคนเราตายไปแล้ว จะต้องไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามความดี ความชั่วที่สั่งสมไว้ หรือหมายถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งทางใจของพุทธศาสนิกชน หรือหมายถึง วัฏฏวน 3 คือ กิเลส กรรม และวิบาก

ความหมายที่แท้จริงของสามหางนี้ ไม่ทราบแน่ชัดว่าคนโบราณต้องการสื่อความหมายถึงสิ่งใดกันแน่ ทราบเพียงคติความเชื่อที่ชาวล้านนาถือกันว่า ตุ่งสามหางเป็นเครื่องนำทางผู้ตายไปสู่สวรรค์

ส่วนวิธีการประดิษฐ์ตุ่งสามหาง เริ่มโดยการนำเอากระดาษสาหรือผ้าขาว มีขนาดความยาวประมาณ 100 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 35 เซนติเมตร มาพับครึ่งตามแนวยาวแล้วใช้กรรไกรตัดเป็นรูปหัว ไหล่ และเอว โดยให้ตัดจากส่วนหัวลงมาถึงเอว ประมาณ 50 เซนติเมตร แล้วคลี่ออกจากรูปหัวไหล่ที่ยังไม่ได้ตัดให้เป็นสามส่วนตามยาว คือตัดให้เป็น 3 แฉก หรือ 3 หาง ตรงส่วนปลายหางตัดให้แหลม เมื่อคลี่ออกจะได้รูปคล้ายคนครึ่งท่อนต่อไปเป็นขั้นตอนการตกแต่ง ทำได้โดยใช้ดอกลีมีขนาดกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร หนาประมาณ 2 เซนติเมตร ทากาวติดที่ส่วนนอก 2 อัน ให้ห่างกันประมาณ 6 เซนติเมตร และติดที่ส่วนเอวอีก 4 อัน จากนั้นให้ตัดกระดาษหน้าเดียวสีดำหรือสีทอง กว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร ทากาวปิดทับดอกลีที่หนึ่งเพื่อจะได้มองไม่เห็นไม้ดอกลี การติดดอกลีที่ตุ่งก็เพื่อช่วยให้ตุ่งไม่พับลงมาง่าย ๆ ขั้นตอนต่อมาก็คือ นำเอากระดาษสีดำหรือสีทองตัดให้เป็นเส้นเล็กประมาณ 1 เซนติเมตร แล้วทากาวติดตรงริมผ้าด้านนอกรวมทั้งหางทั้ง 3 หาง ส่วนตรงกลางตัว เอว และส่วนปลายหางให้ตกแต่งประดับประดาด้วยดอกลีดอกกอกอก หรือดอกจอกที่ทำด้วยกระดาษสีดำ

การนำตุงสามหางไปใช้ ทำได้โดยนำไปแขวนไว้กับคันทุงซึ่งยาวประมาณ 150 เซนติเมตร แล้วจึงนำไปปักไว้ใกล้โรงศพ ขณะเคลื่อนศพไปยังป่าช้าก็จะมีคนแบกตุงสามหางนำไปก่อน โดยห้ามไม่ให้หันหน้ากลับไปดูข้างหลัง เมื่อถึงป่าช้าก็จะปักไว้ใกล้กับเชิงตะกอน

ตุงสามหางเป็นเครื่องแสดงให้ผู้พบเห็นทราบว่า ขบวนศพกำลังจะผ่านมา เพื่อบอกให้เด็ก ๆ วิ่งเข้าไปหลบอยู่ในบ้าน พร้อมกันนั้นก็ต้องเอาซีเด้าไปโรยในบริเวณประตูบ้าน เพื่อป้องกันผีเข้าบ้าน พวกหมอลางไสยศาสตร์จะนำหางตุงตรงกลางมาลงเป็นผ้ายันต์ เชื่อว่าหากใครนำผ้ายันต์นั้นมาไว้กับตัวจะทำให้หญิงสาวหลงไหล สำหรับนักเรียนไก่ชนหากเอายันต์นี้ไปเช็ดหัวให้น้ำแก่ไก่ชน ไก่ชนนั้นจะเก่งเอาชนะคู่แข่งได้ง่าย

ปัจจุบันนี้ตุงสามหางไม่ได้ทำขึ้น เพื่อใช้ประกอบงานพิธีอวมงคลอย่างงานศพเพียงอย่างเดียวเท่านั้นในปัจจุบันได้มีการทำขึ้น เพื่อเป็นเครื่องตกแต่งประดับประดาสถานที่ด้วยเพราะตุงสามหางจะมีรูปร่างลักษณะที่สวยงามน่าชม บางแห่งก็ประดิษฐ์เป็นรูปเทวดาพนมมือมี 3 หาง และได้ตกแต่งเครื่องประดับของเทวดาด้วยกระดาษเงิน กระดาษทอง ที่ตัดเป็นลวดลายดอกไม้ อันอ่อนช้อยหรือลายกระหนกที่ดูวิจิตรบรรจง

ตุงสามหาง หรือ ธงสามหางมีค่านิยม ดังนี้

1. ในพระธรรมบท กล่าวว่า ตุง 3 ขาย เป็นเครื่องหมายของเทพยดาบนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์ เรื่อง มัญญุกุณฑิ ภาค 1 (อ่านว่า = มัด - ทะ - กุน - ทรี)
2. ตุงเป็นเครื่องหมายแห่งบุคคลนั้น เพราะมีชื่อวัน เดือน ปีเกิด และวันตายอยู่ด้วย ทำให้บุคคลผู้มาสังกการศพจดจำง่าย
3. ตุงเป็นเครื่องประดับเชิงเกียรติยศของผู้ตาย
4. เป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากพระพุทธศาสนา ที่นิยมกันในอินเดียและลังกา

โอกาสในการใช้ตุงสามหาง

ตุงสามหาง นำไปใช้โดยการแบกหน้าศพไปสู่สานหรือเชิงตะกอน สำหรับชาวบ้านธรรมดาจะใช้สีขาว ซึ่งมีลวดลายเป็นรูปดอกไม้หรือลายกนก ส่วนผู้ที่มีสมณศักดิ์จะประดิษฐ์ด้วยลายทอง ลายเทพ และจะใช้ผ้าสีเหลืองหรือสีแดง เป็นต้น ตุงสามหางเป็นเครื่องหมายแสดงคติทางพุทธศาสนา หมายถึง โลกทั้งสาม ได้แก่ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ ซึ่งเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ว จะต้องไปเกิดในภพใดภพหนึ่งตามความเชื่อที่สร้างไว้ หรืออีกนัยหนึ่ง 3 หางนั้นเป็นคติเตือนใจให้ผู้มาร่วมงานศพเกิดความรู้สึกว่า "อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา" อีกทางหนึ่งด้วย

วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ้งสามหาง

1. กระดาษสา หรือผ้าสีชาบาง ๆ
2. กระดาษเงิน , กระดาษทอง
3. เข็ม , ด้าย
4. กรรไกร
5. กาวลาเท็กซ์
6. ไม้ไผ่ผ่าซีกเล็ก
7. ไม้ไผ่สำหรับทำคันตุ้ง

ใบงานที่ 1
แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติกิจกรรม 20 นาที
  2. ให้เลขาของกลุ่มอ่านใบงานที่ 1 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
  3. ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษากันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้
    - 3.1 ความหมายของตุ๊กตาสามหาง
    - 3.2 ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาสามหาง
    - 3.3 วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
    - 3.4 ประโยชน์ของตุ๊กตาสามหาง
  4. ส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน ออกมานำเสนอ เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง
- หน้าชั้นเรียน

คำสั่ง

ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มร่วมปรึกษาหารือกันเพื่ออภิปรายและสรุป เรื่อง การประดิษฐ์
ตุ๊กตาสามหาง จากหัวข้อที่ได้กำหนดให้ ดังต่อไปนี้

1. ความหมายของตุ๊กตาสามหาง

.....

.....

.....

.....

.....

2. ลักษณะรูปทรงของตุ๊กตาสามหาง

.....

.....

.....

.....

.....

3. วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

.....

.....

.....

.....

.....

4. ประโยชน์ของตุ๊กตาสามหาง

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2
แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

คำชี้แจง

1. เวลาในการปฏิบัติงาน 60 นาที
2. ให้เลขากลุ่มอ่านใบงานที่ 2 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มฟัง
3. เลขากลุ่มทำการแจก วัสดุ / อุปกรณ์ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ให้สมาชิกทุกคนในกลุ่ม
4. ลงมือประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง ตามการสาธิตของวิทยากรท้องถิ่น
5. ให้คัดเลือกผลงานจากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ที่มีความถูกต้อง และสวยงามที่สุด จำนวน 1 ผลงาน แล้วส่งตัวแทนกลุ่ม จำนวน 1 คน นำผลงานการประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง มาส่งกับผู้วิจัยหน้าชั้นเรียน

แบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

คำสั่ง

ให้ยูวชนทำเครื่องหมาย (X) ทับตัวอักษร ก. ข. ค. หรือ ง. หน้าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในกระดาษคำตอบ

1. ตุ๊กตาสามหางจะนำไปใช้ในงานอะไร
  - ก. งานศพ
  - ข. งานฉลอง
  - ค. งานสงกรานต์
  - ง. งานลอยกระทง
2. ตุ๊กตาสามหางมีลักษณะรูปร่างคล้ายกับสิ่งใด
  - ก. รูปสามเหลี่ยม
  - ข. ไล่หนู
  - ค. คน
  - ง. กา
3. ตุ๊กตาสามหาง หรือ สามชาย ในพระธรรมบทหมายถึงข้อใด
  - ก. นรก 3 ชั้น
  - ข. พระรัตนตรัย
  - ค. แก้ว 3 ประการ
  - ง. เทพดาบนสวรรค์
4. ตุ๊กตาสามหางประดิษฐ์จากวัสดุจำพวกใดมากที่สุด
  - ก. ฝ้ายลูกไม้
  - ข. กระดาษว่าวสีต่าง ๆ
  - ค. กระดาษสา
  - ง. กระดาษหนังสือพิมพ์

5. การถวายทานตุ่มสามหางเป็นประเพณีที่สืบทอดมาจากประเทศใด

ก. ประเทศปากีสถาน

ข. ประเทศอินเดีย

ค. ประเทศพม่า

ง. ประเทศไทย

เฉลยแบบฝึกหัดทบทวน
แผนการสอนที่ 12 เรื่อง การประดิษฐ์ตุ๊กตาสามหาง

---

1. ก
2. ค
3. ข
4. ค
5. ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล : นางสาวอัจฉราพร เกษทอง
เกิดเมื่อ : 6 สิงหาคม 2521
สถานที่เกิด : 33 หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58110
สถานที่อยู่ปัจจุบัน : 33 หมู่ 1 ตำบลแม่คง อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 58110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2536 : ม. 3 จากโรงเรียนแม่สะเรียง " บริพัตรศึกษา " อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พ.ศ. 2539 : ม. 6 จากโรงเรียนแม่สะเรียง " บริพัตรศึกษา " อำเภอแม่สะเรียง
จังหวัดแม่ฮ่องสอน
พ.ศ. 2543 : คบ. (การศึกษานอกระบบ) จากสถาบันราชภัฏเวียงราย
จังหวัดเชียงราย
พ.ศ. 2548 : กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยนเรศวร
จังหวัดพิษณุโลก